

გზამკვლევის შესახებ

გზამკვლევის მიზანია, დაინტერესებულ ადამიანებს სოკოების სა-
ველე პირობებში ამოცნობაში დაეხმაროს. აქ გაცნობით 200 სახე-
ობის მაკრომიცეტს, რომლებიც საქართველოშია გავრცელებული.

**გზამკვლევაში თავმოყილია ინფორმაცია სოკოების აგებულების, შე-
გოვებისა და სოკოთი მოწამვლის შესახებ. ამასთან, ყოველი სახეო-
ბის სოკოს შესახებ წახმოდგენილია შემდეგი ცნობები:**

- სახეობის ქაჩთუდი, დათინუხი და ინგდისუხი სახედწოდება;
- მოხფოდოგოუხი აღწეხა;
- ჰაბიგაგი, სუბსგიაგი და სეზონუხოზა;
- გავხცეღეზა;
- გამოყენეზა (კვებოთი ღიხებუღეზა, გოქსიკუხოზა).

Boletus edulis

რა არის სოკო?

სოკო ცოცხალ ორგანიზმთა ცალკე სამეფოა – ცოცხალი ბუნების დამოუკიდებელი და ვრცელი ჯგუფი. მცენარისაგან განსხვავებით, სოკოს არ გააჩნია ფესვი, ღერო და ფოთოლი; არ შეუძლია საკვები ნივთიერებების წარმოქმნა და, ცხოველების მსგავსად, საკვებად მზა ორგანულ ნივთიერებებს იყენებს; ხოლო, ხავსებისა და გვიმრების მსგავსად, სპორებით მრავლდება. ტერმინში „სოკო“, როგორც წესი, თვალით ხილული, ნაყოფსხეულების მქონე – მაკრომიცეტები მოიაზრება.

ღღისათვის საქართველოში სოკოების 7,000-მდე სახეობაა აღიიციხული. მათგან 1,300-სახეობამდე მაკრომიცეტია.

სოკოების შემსწავლელ მეცნიეებს მიკოლოგია ეწოდება.

სად იზრდება სოკო?

სოკო მცენარეულობის ყველა ტიპში გვხვდება. ის სხვადასხვა პირობებსა და სუბსტრატზე (გარემო, საიდანაც სოკო საკვებ ნივთიერებებს იღებს) იზრდება. მაკრომიცეტების უმრავლესობა ტყეებსა და ტყისპირებშია გავრცელებული. გარკვეული სახეობები გვხვდება მინდვრებში, ბაღებსა და პარკებში, სტეპებში, ნახევარუდაბნოებში, ჭაობებში და სხვ.

Sarcoscypha coccinea

რა როლი აქვთ სოკოებს ბუნებაში?

სოკოებს ბუნებაში უმნიშვნელოვანესი როლი აქვთ, კერძოდ, დიდი ეკოლოგიური და ეკონომიკური წვლილი შეაქვთ დედამიწის ბიოსფეროში. **სოკოები თანამონაწილეობენ ისეთ სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან პროცესებში, როგორებიცაა:**

- ოჩგანული მასალებისა და ნივთიერებების დაშლა და მინერალიზაცია;
- ნიადაგის გამჭორობის მოდიფიკაცია და აგეგვიების ხედშეწყობა;
- ნიადაგწახმოქმნის მიკრობიოლოგიური პროცესები, მათ შორის, ჰუმუსის ნივთიერებების სინთეზი;
- თესვების გაღვივების გააღვივება, მათი საფაჩვედის დაშლის გზით;
- ბიოინდიკაცია, ანუ სოკოებისა და ბიქენების (სოკოსა და წყადმცენახისგან შედგენილი ოჩგანიზმები) გამოყენება გაჩემოს დაბინძურების (მათ შორის, ცყის მდგომარეობის) ინდიკატორად და სხვ.

განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს სოკოს, როგორც მიკორიზის წარმომქმნელს: მიკორიზა ქურქლოვან მცენარეთა ფესვებისა და სოკოს ურთიერთსასარგებლო თანაცხოვრებაა. ასეთ დროს, სოკოს ჰიფები (აბლაბუდისებრი ძაფები, რითაც სოკო ნიადაგზეა დამაგრებული) გარს ეხვევა მცენარის ფესვებს და ამით ზრდის ფესვის შეხების არეალს ნიადაგთან. შედეგად, მცენარე უკეთ შეინჯოს წყალსა და მინერალებს, ხოლო სოკო მცენარისგან თავისთვის საჭირო საკვებ ნივთიერებებს იღებს.

როგორი მაკრომიცეტიები გვხვდება?

მაკრომიცეტების უმრავლესობა ერთიანდება ბაზიდიუმიანი სოკოების (**ბაზიდიომიცეტები**) ჯგუფში (როგორებიცაა: **ქუდიანი სოკოები, აბედები, საჩეჩელები, ფშუკუნები** და სხვ.), ხოლო ნაწილი – ჩანთიანი სოკოების (**ასკომიცეტები**) ჯგუფში (ასეთებია: **ჯამა სოკო, უნაგირა სოკო, ხარისფაშვა, ტრიუფელები** და სხვ.).

სოკოს აგებულება

სოკო მიწისზედა და მიწისქვეშა ნაწილებად შეგვიძლია განვიხილოთ. მიწისზედა ნაწილი, ანუ ნაყოფსხეული, ჩვენთვის იმთავითვე ხილულია, როდესაც მას ტყეში, მინდორში ან სხვა ადგილას ვაგროვებთ. **ნიადაგს ან სხვა სუბსტრატს სოკო ემაგრება აბლაბუდისებრი**

ძაფებით, რომელსაც მიცელიუმს ვუწოდებთ. მიცელიუმი წვრილი, დატოტვილი და ერთმანეთში გადახლართული ძაფების (ჰიფების) სისტემისგან შედგება.

სოკოს ფორმა

ფორმის მიხედვით, სოკოს ნაყოფსხეული შეიძლება იყოს ბოლქვი-სებრი, ბრტყელი, დისკოსებრი, ენისებრი, თაროსებრი, მარჯნისებრი, მსხლისებრი, სფეროსებრი, ქოლგისებრი, ძაბრისებრი, ჯამისებრი და ა.შ. როგორც საჭმელი, ასევე, შხამიანი სოკოების უმრავლესობის ნაყოფსხეული შედგება ქუდისა და ფეხისაგან, თუმცა, ზოგიერთს ფეხი არ გააჩნია.

სოკოს ქუდი

ფორმის მიხედვით, ქუდი შეიძლება იყოს: ბალიშისებრი, ამო-ბურცული, ბრტყელი, გაშლილი, ენისებრი, ზარისებრი, კვერცხისებრი, კონუსისებრი, მომრგვალო, მომრგვალო-კვერცხისებრი, მრგვლად ამობურცული, ნახევარსფეროსებრი, სფეროსებრი, სფეროსებრ-ზარისებრი, ქოლგისებრი, ძაბრისებრი და ა.შ. ზრდის საწყის სტადიაში შეიძლება ჰქონდეს ერთი ფორმა, მომწიფებისას კი – სხვა.

ქუდის ზედაპირი, ტექსტურის მიხედვით, შეიძლება იყოს: აბრეშუმისებრ-ბოჭკოვანი, ბოჭკოვანი, გლუვი, დამსკდარი (დახეთქილი), დაღარული, ზოლებიანი, ლაქებიანი, ლორწოვანი, მეჭეჭებიანი, მშრალი, სადა, ხორცოვანი, სქელხორცოვანი, ქერცლოვანი, წებოვანი, ხავერდოვანი, ხორკლიანი და ა.შ.

ქუდის კიდეები შეიძლება იყოს: აპრეხილი, ბამბისებრ-ბოჭკოვანი, ბოჭკოვანი, დანაკვთული, რადიალურად დაღარული, დაღარულზოლიანი, ტალღოვანი, შეკეცილი, ზოგჯერ – ქეჩისებრი კერძო საბურველის ნარჩენებით და ა.შ.

ქუდის ქვედა მხარეს მოთავსებულია ფირფიტები, ფორები ან ეკლიანი ნანაზარდები, რომელსაც ჰიმენიალური შრე (ჰიმენიუმი, ჰიმენოფორი) ეწოდება.

სწორედ ამ ნაწილში ვითარდება ბაზიდიუმები სპორებით. **ფირფიტებს, ფორებს ან ეკლიან ნანაზარდებს შესაძლოა, სხვადასხვაგვარი განლაგება ჰქონდეს:** თავისუფალი (ფირფიტები ან ფორები ფეხს

არ ეხება), ამოკვეთილი (კბილისებურადაა შეზრდილი ფეხთან), შეზრდილი (მთელი ზედაპირითაა შეზრდილი ფეხთან) ან დაღმავალი (ფირფიტები ან ფორების ზედაპირი მთლიანადაა შეზრდილი ფეხთან და, ამავე დროს, ფეხსაც დაჰყვება ძირისკენ).

სოკოს ფეხი

სოკოს ფეხი, უმეტესად, ქუდის ცენტრშია მიმაგრებული, მაგრამ ზოგ შემთხვევაში, გვერდულადაც არის ხოლმე.

ფორმის მიხედვით, სოკოს ფეხი შეიძლება იყოს: ცილინდრული, ქუდისკენ უფრო წვრილი ან, პირიქით, ქუდისკენ გამსხვილებული, თითისტარისებრი, ფესვისებრ-წაგრძელებული, კვერთხისებრი, ძირისკენ გამსხვილებული, ძირისკენ მოღუნული, ძირში ბოლქვისებრ-გამსხვილებული და ა.შ.

ტექსტურის მიხედვით, სოკოს ფეხი შეიძლება იყოს: აბრეშუმისებრ-ბოჭკოვანი, ბოჭკოვანი, ბოჭკოვან-ქერცლოვანი, ქერცლოვანი, გლუვი, გრძელბოჭკოვანი, ელასტიკური, მყიფე, პრიალა, ხორკლიანი, შიგნიდან ამოვსებული (მთლიანი) ან ფუყე (ცარიელი, მიღნაირი) და ა.შ.

რა უნდა გავითვალისწინოთ სოკოს იდენტიფიკაციისას?

თავდაპირველად, სოკოს ზოგიერთი სახეობა დაფარულია აპკისებრი გარსით (კერძო საბურველი), რომელიც ჰიმენიალურ შრეს (როგორც წესი, ესაა ქუდის ქვედა მხარეს განთავსებული შრე) ფარავს. მოგვიანებით, კერძო საბურველი იხევა და ქუდის კიდეზე ფთილების სახით ან ფეხზე საყელოსავით რჩება. ზოგ სახეობაში კერძო საბურველი **აბლაბუდისებრია.** არის სახეობები, რომლებიც ნორჩობაში მთლიანად დაფარულია აპკისებრი გარსით (**საერთო საბურველი**) და კვერცხს მოგვაგონებს. შემდგომ, საერთო საბურველი იხევა და ფეხის ძირზე ტოპრაკივით (**ვოლვა**), ქუდის ზედაპირზე კი მეჭეჭებივით ან ნაფლეთებივით რჩება. ზოგ სახეობას კერძო საბურველიც აქვს და საერთოც.

სოკოების იდენტიფიკაციისთვის აუცილებელია სპორების ფერის ცოდნაც. ამისთვის სპორების მტვრის ანაბეჭდი დაგჭირდებათ, რომელიც შემდეგნაირად კეთდება:

მომწიფებულ ნაყოფსხეულს ჰიმენიალურ შრემდე ეჭრება ფეხი. დარჩენილი ქუდი გადანაჭრით თავსდება თეთრ ქაღალდზე, ზემოდან კი ქურჭელი ეფარება. 4-12 საათის შემდეგ ქაღალდზე სპორების ანაბეჭდი რჩება.

მნიშვნელოვანია სპორების ფორმისა და ზედაპირის მახასიათებლებიც, რომლებიც შეიძლება იყოს: განიეროვალური, ელიფსური, ვარსკვლავისებრი, კვერცხისებრი, მომრგვალო, სფეროსებრი, გლუვი, სადა, ორნამენტებიანი, ეკლებიანი, ხორკლიანი და ა.შ.

ყურადღება უნდა მიექცეს სოკოს რბილობსაც, მის სტრუქტურას, ფერსა და სუნს.

ამ მახასიათებლების მიხედვით, რბილობი შეიძლება იყოს: ხორცოვანი, თხელხორცოვანი, წყლიანი, მშრალი, მყიფე, მოთეთრო, მოყვითალო, კრემისფერი, მომჟავო, ხილის, ნუშის, ფენოლის სუნებით და ა.შ. ზოგ შემთხვევაში, გადატეხილი რბილობი ჰაერზე იცვლის ფერს ან რძისებრ სითხეს გამოყოფს.

როდის შევავროვოთ სოკო?

სოკოები ყველაზე მეტი რაოდენობით (დაახლ. 95 %-მდე) ტყეებსა და ტყისპირებში გვხვდება. მათი შეგროვება ადრე გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე და, ზოგ შემთხვევაში, ზამთრის პირველ ყინვებამდეცაა შესაძლებელი.

თბილი და ტენიანი გაზაფხულის პირობებში, პირველი სოკოები (ხარისფაშვა, ლურჯფეხა, მდელოს ქამა, მინდვრის ქამა, მერცხალა სოკო და სხვ.) უკვე **მარტის შუა რიცხვებიდან შეგვიძლია შევავროვოთ;** მომდევნო თვეებში კი სოკოს სახეობათა რიცხვი თანდათან მატულობს და, რაოდენობრივი თუ სახეობრივი თვალსაზრისით, **ყველაზე უხვად შემოდგომაზე გვხვდება.**

სოკოების სიმცირე, ჩვეულებრივ, უმეტესად ზაფხულის შუა პერიოდში აღინიშნება. გამონაკლისს წარმოადგენს უხვნალექიანი ზაფხული.

როგორც წესი, ყველაზე მეტი რაოდენობით სოკოს შეგროვება წვიმიანი ამინდების მომდევნო დღეებშია შესაძლებელი. ჩვეულებრივ, გვალვიან ზაფხულს თუ წვიმიანი შემოდგომა მოჰყვა და ჰაერის ტემპერატურამ დაიწია, ხოლო შემდეგ მზიანი, თბილი ამინდი დადგა, **სოკო განსაკუთრებით დიდი რაოდენობით იზრდება.**

ზოგიერთი სახეობა ზამთრის პირველ ყინვებამდეც შეიძლება შეგვხვდეს (მაგ. შავჩოხა, იისფერა, ღრუბელა, მანჭკვალა და სხვა). ტყეში, ტყისპირებში, მინდვრებში, მდელოებსა და საძოვრებზე შესაძლებელია შეგვხვდეს სოკოები, რომლებიც ნიადაგზე წრიულადაა ამოსული, რასაც „ქაჯის წრეს“ უწოდებენ.

რა სისწრაფით იზრდება სოკო?

სოკოს ნაყოფსხეულის განვითარებისთვის აუცილებელია თბილი და წვიმიანი დღეები (5-6 დღე). იმის მიხედვით, თუ სოკოს რომელი სახეობაა, ნაყოფსხეულის სრულ განვითარებას, როგორც წესი, 1-7 დღე სჭირდება. ასევე, სოკოს ახასიათებს პერიოდულობა (მოსვენების ფაზები) და ერთი ან რამდენიმე წლის გამოტოვებით ნაყოფიანობა (უხვმოსავლიანობა).

როგორ შევაგროვოთ სოკო?

სოკოს შეგროვებისას აუცილებლად უნდა მივაქციოთ ყურადღება მის ჰაბიტატსა (საცხოვრებელ გარემოს) და სუბსტრატს (სად და რაზე იზრდება სოკო): ტყეებში, ტყისპირებში, მინდვრებში, მდელოებზე, საძოვრებზე, ნიადაგზე, ხეებზე, ხექცეულებზე, ჩამონაცვენზე, ნაკელზე და ა.შ.

როგორც სოკოს ჰაბიტატის, ასევე, მისი სუბსტრატის ცოდნა აუცილებელია სოკოს სწორად იდენტიფიკაციისთვის.

სასურველია, შეგროვდეს ნორჩი, მკვრივი და საღი ნაყოფსხეულები. დაზიანებული (მატლებისგან, მწერებისგან, ობისგან) სოკოს შეგროვება არასასურველია, რადგან, გარდა იმისა, რომ საკვებად გამოუსადეგარია, შეიძლება სხვა ეგზემპლარებიც დააზიანოს. არასასურველია პატარა ზომის, ბოლომდე ჩამოუყალიბებული ნაყოფსხეულების შეგროვებაც, რადგან მათ ჯერ კიდევ არ აქვთ სათანადოდ ფორმირებული სახეობის იდენტიფიკაციისთვის აუცილებელი ყველა დამახასიათებელი ნიშანი, რის გამოც შესაძლოა, გაჭირდეს საჭმელი სოკოს გარჩევა მისი მხამიანი ორეულისგან.

სოკო უნდა მოიჭრას ძირში ან წრიული მოძრაობით მოსცილდეს სუბსტრატს. ნიადაგიდან დაუზიანებლად, ფეხის მოჭრის გარეშე ამოღების შემთხვევაში, შესაძლებელი ხდება სოკოს კონკრეტული

სახეობის სრულფასოვნად გარკვევა, რაც სოკოს ფეხში გადაჭრისას რთულდება, რაკი ამ დროს, სოკოს მნიშვნელოვანი მახასიათებლები (ვოლვა, ფეხის დაბოლოების ფორმა და ტექსტურა) იკარგება. დაუშვებელია სოკოს გარშემო მიწის გაჩიჩქნა და გათელვა, რადგან ამით ზიანდება სოკოს მიცელიუმი. ამან, თავის მხრივ, შესაძლოა გამოიწვიოს ამ ტერიტორიაზე სოკოს შემცირება. **სასურველია, ნაყოფსხეულები ადგილზევე გაიწმინდოს ნარჩენებისგან** (მიწა, ფოთლები, წიწვები და სხვ.).

გაფრთხილება:

სოკოები უნდა შეგროვდეს კალათაში ან ხის კონტეინერში.

დაუშვებელია სოკოს შეგროვება პოლიეთილენის პარკში, რადგან სოკო ჩახურდება და ცილოვანი ნივთიერებები დაიშლება, რამაც გარკვეულ პირობებში შეიძლება გამოიწვიოს მეორადი მოწამვლა.

დაუშვებელია საჭმელი სოკოს შეგროვება საავტომობილო გზებთან და დაბინძურებულ ადგილებთან ახლოს, რადგან სოკო, სხვა ორგანიზმებისგან განსხვავებით, ნიადაგიდან, ჰაერიდან და მერქნიდან განსაკუთრებით დიდი რაოდენობით ითვისებს მძიმე მეტალებს. **სოკოს ბევრ ქვეყანაში გარემოს დაბინძურების ბიოინდიკატორად იყენებენ. ამიტომ, ასეთ ადგილებში შეგროვებულმა საჭმელმა სოკომ შეიძლება მოწამვლა გამოიწვიოს.**

დაუშვებელია იმ სოკოების შეგროვება, რომლებშიც ეჭვი გვეპარება. იმისთვის, რომ თავიდან ავირიდოთ სოკოთი მოწამვლა, აუცილებელია, შევავსოთ მხოლოდ და მხოლოდ ჩვენთვის კარგად ნაცნობი სოკოები.

მცდარია მოსახლეობაში გავრცელებული მოსაზრებები, თითქოს:

- *მწეხები მხოლოდ კახე სოკოებს ეტანებიან;*
- *შხამიან სოკოებს ცუდი სუნი აქვთ;*
- *შხამიანი სოკოს ნახაჩში ხახვი მწვანდება, ხოლო ვეხცხდის კოვზი – შავდება.*

ეს და სხვა მსგავსი „ორიენტირები“, სოკოს საკვებად გამოყენების თვალსაზრისით, გაუმართლებელი და სახიფათოა.

შხამიანი სოკოებიდან განსაკუთრებული ყურადღება საკვები სოკოების შხამიან ორეულებს უნდა მივაქციოთ და, მოწამვლის თავიდან აცილების მიზნით, კარგად გვახსოვდეს მათი განმასხვავებელი ნიშნები.

როგორია შხამიანი სოკო?

შხამიანად მიიჩნევა ყველა სოკო, რომელიც შეიცავს ტოქსიკურ ნივთიერებას და ინვესს მოწამვლას.

არსებობს, პირობითად საკვები სოკოები, რომლებიც ასევე შეიცავენ ტოქსიკურ, მაგრამ არა მომავკდინებელ ნივთიერებებს. ასეთი სახეობების გამოყენება უვნებელია თერმული დამუშავების შემდეგ, კერძოდ, საჭიროა წყალში მათი წამოდულება 10-20 წუთის მანძილზე, ნახარშის გადაღვრა და კერძის მხოლოდ ამის შემდგომ მომზადება. აღსანიშნავია, რომ თერმული დამუშავება სასურველია ყველა სახეობის სოკოსათვის, რათა ინტოქსიკაციის რისკი მინიმუმამდე შემცირდეს.

სოკოებში შემავალ შხამებს, პირობითად, სამ ჯგუფად ყოფენ:

პირველი ჯგუფის (ლოკალური მოქმედების) **შხამები**, ძირითადად, საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას ინვესს და მათი მოქმედება სოკოს მიღებიდან 1-2 საათის შემდეგ ვლინდება.

სიმპტომები: მოწამლულს აღენიშნება გულისრევის შეგრძნება, ღებინება, მუცლის ტკივილი, სისუსტე და ფაღარათი. ასეთი მოწამვლა საჭმელი სოკოს არასათანადო თერმული დამუშავების შემდეგ მიღებამაც შეიძლება გამოიწვიოს.

მეორე ჯგუფის შხამები ნერვულ ცენტრებზე მოქმედებს. ასეთ შხამებს შეიცავენ ცადამაყვანა (*Amanita muscaria*), თავჭედილა (*Amanita panterina*) და სხვ. მოწამვლის ნიშნები დაახლოებით 30-40 წუთის, ხოლო ზოგ შემთხვევაში 1.5-2 საათის შემდეგ ვლინდება.

სიმპტომები: მოწამლულს აღენიშნება ღებინება, ჭარბი ოფლდენა, ჰალუცინაციები, მეტყველების, სმენისა და მხედველობის დროებითი დარღვევა, განწყობის მკვეთრი ცვალებადობა, ეიფორია, მოძრაობის კოორდინაციის დარღვევა და გონების დაკარგვა.

მესამე ჯგუფის შხამები, უმეტეს შემთხვევაში, მომავკდინებლად მოქმედებენ ადამიანის ორგანიზმზე. ასეთი შხამების მოქმედება 8-48 საათის შემდეგ ვლინდება. კუჭში მოხვედრილი შხამები თავიდან არ

ინვეს შესამჩნევ მონამვლას; მონამვლის ნიშნები შეიმჩნევა მაშინ, როდესაც შხამი მიაღწევს ტვინამდე და ცალკეულ ორგანოთა ფუნქციების მარეგულირებელ ნერვულ ცენტრებზე იწყებს ზემოქმედებას.

სიმპტომები: მონამვლულს აღენიშნება თავისა და მუცლის ძლიერი ტკივილი, სისუსტე, ღებინება, მხედველობის დარღვევა, კრუნჩხვები, ძლიერი ფაღარათი, დაუოკებელი წყურვილი. სამი დღის შემდეგ დაზარალებულს ეწყება მოჩვენებითი უკეთესობა, მაგრამ სინამდვილეში ინტენსიურად მიმდინარეობს ღვიძლის დაშლა და საბოლოო შედეგი ლეტალურია.

ასეთ მონამვლას იწვევს: შხამა (*Amanita phalloides*), თეთრი შხამა (*Amanita virosa*), გაზაფხულის შხამა (*Amanita verna*), გვარების *Cortinarius*-ის, *Inocybe*-ს ზოგიერთი წარმომდგენელი და სხვა)

სოკოთი და ალკოჰოლით ინტოქსიკაცია

ზოგიერთი სოკო, მაგალითად, სილიო (*Coprinopsis atramentaria*), მგლის სოკო (*Coprinellus micaceus*) და სხვა, ალკოჰოლთან ერთად მიღებისას, მონამვლას იწვევს. სოკოს კერძთან ერთად ალკოჰოლის მიღებისას რეაქცია დაახლოებით 20-40 წუთის შემდეგ ვლინდება.

სიმპტომები: მონამვლულს აღენიშნება სახის სინითლე, ცხვირის წვერისა და ყურის ბიბილოების გაუფერულება, სხეულის ტემპერატურის მომატება, წყურვილის ძლიერი გრძნობა, გულისრევა და ფაღარათი, აჩქარებული მაჯისცემა, ლაპარაკის გაძნელება, მხედველობის დაქვეითება. გარკვეული ხნის შემდეგ ყველა ეს სიმპტომი გაივლის, მაგრამ მეორე დღეს ალკოჰოლის კვლავ მიღების შემთხვევაში, მონამვლის ნიშნები განმეორდება.

რა განსაზღვრავს სოკოთი მონამვლის ხარისხს?

სოკოთი მონამვლის სიმძიმის ხარისხი რამდენიმე ფაქტორზეა დამოკიდებული. კერძოდ, **დიდი მნიშვნელობა აქვს მიღებული შხამიანი სოკოს რაოდენობას, ადამიანის ასაკს, მისი ჯანმრთელობის ზოგად მდგომარეობას, იმას, თუ რა სახით ჭამა სოკო** (ნედლი სოკო ყოველთვის უფრო სახიფათოა, ვიდრე თერმულად დამუშავებული).

სოკოთი მონამვლა ყველაზე სახიფათოა ბავშვებსა და მოხუცებში, რომელთა შორის სასიკვდილო შემთხვევათა პროცენტული რაოდენობა ყველაზე მაღალია. 6 წლამდე ასაკის ბავშვებში სოკოს მიღება საერთოდ არ არის რეკომენდებული.

რა მოვიმოქმედოთ სოკოთი მონამვლის შემთხვევაში?

ნებისმიერი მონამვლის შემთხვევაში, აუცილებელია გადაუდებელი სამედიცინო დახმარება. ექიმის მოსვლამდე, სასურველია, გამოიწვიოთ პირღებინება.

არავითარ შემთხვევაში არ მიიღოთ ალკოჰოლი. ეს ხელს შეუწყობს შხამების სისხლში სწრაფად მოხვედრას, რაც მდგომარეობის კიდევ უფრო დამძიმებას გამოიწვევს.

სასურველია გამოყენებული სოკოს, მირთმეული კერძის ან კუჭიდან ამოღებული მასის შენახვა, რათა მისი ანალიზის შედეგად დადგინდეს, თუ რომელი სახეობის სოკომ გამოიწვია მონამვლა. სოკოს სახეობის დადგენას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს სათანადო დახმარების აღმოსაჩენად.

სოკოების ლათინური სახელწოდებები

სოკოების ლათინური სახელწოდებები პერიოდულად იცვლება, ასევე იცვლება მათი განაწილება ოჯახების მიხედვით. ამიტომ სოკოების ნომენკლატურული სიახლეები (თანამედროვე სახელწოდება, სინონიმები, ტაქსონომიკური რანგი) შეგიძლიათ ნახოთ შემდეგ საიტებზე: www.indexfungorum.org, www.mycobank.org და www.gbif.org.

სიმბოლოების განმარტება

საკვებად ვარგისია

შხამიანია

სასიკვდილოდ მომწამლავია

არ არის საკვებად ვარგისი

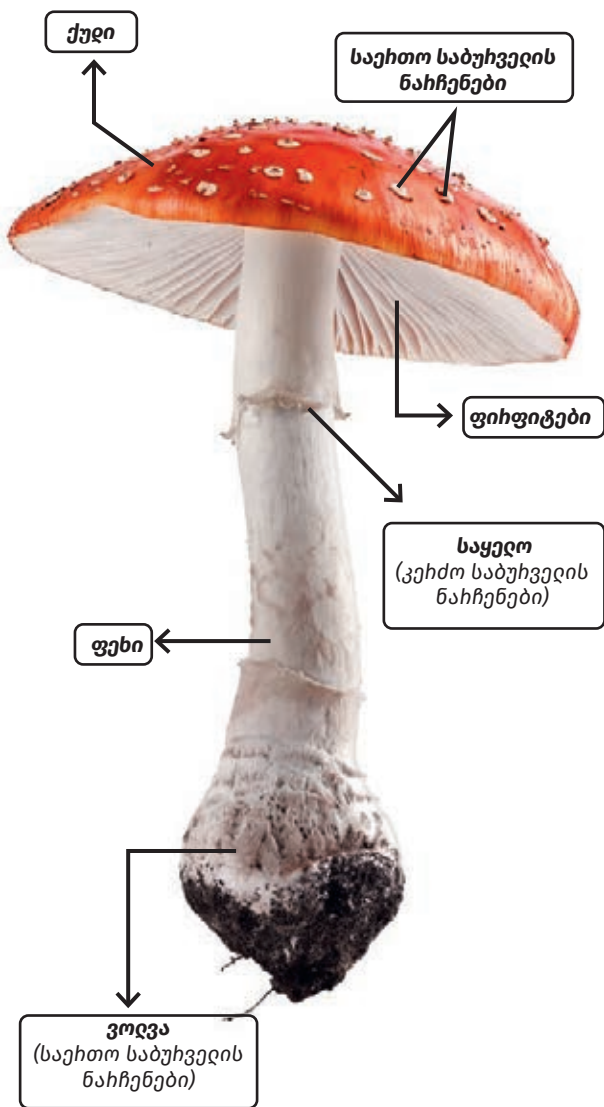
სოკოს აგებულება

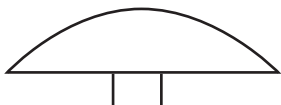
კეხილ საბუჩველი

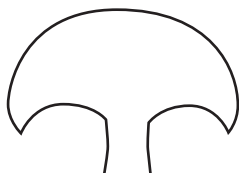
საეხთო საბუჩველი

ქუდის ფორმა

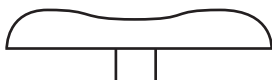
ამოზნექილი

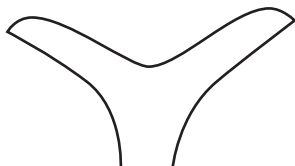
ნახევარსფეროსებო

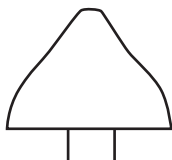
ბოხცვაკით

ჩაყდებილი

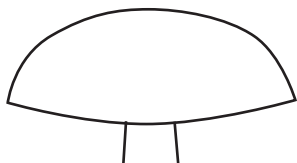

ძაბისებო

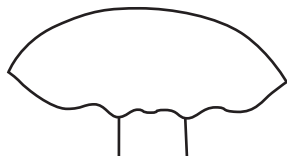

კონუსისებო

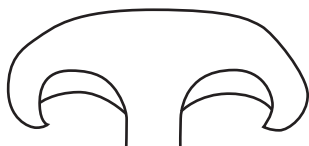
ქუდის კიდე

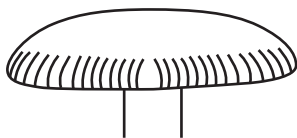
სწოხი

ტადლოვანი

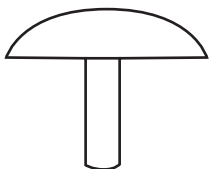

შეკეცილი

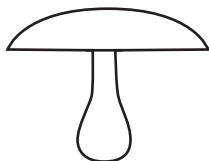

ღალახუდ-ზოდინი

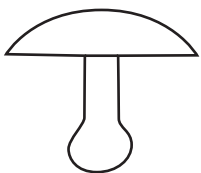
ფეხის ფორმა

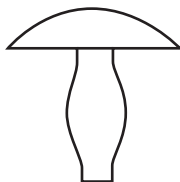
ციდინგხუდი

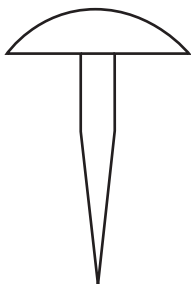
გუჩზისებოი

ბოღქვისებოი

გამობეხილი

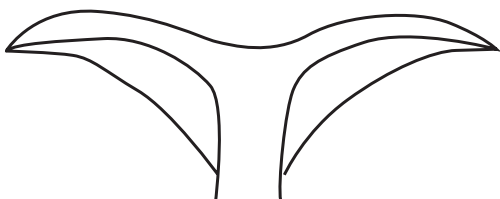

ფესვისებოი

ფიფიგების განდაგება ფეხთან

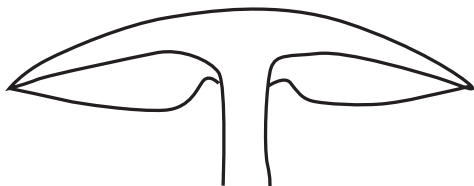
თავისუფალი

დაღმავალი

შეზღუდული

შეზღუდული კბილით

სოკოების საძიებელი ოჯახების მიხედვით

Ascomycota

ჩანთიანი სოკოები

Discinaceae

დისცინასებინი

Discina ancilis

Gyromitra esculenta

Gyromitra gigas

Gyromitra infula

Helvellaceae

ჰელველასებინი

Helvella lacunosa

Morchellaceae

მაჩხილასებინი

Morchella esculenta

Morchella semilibera

Verpa conica

Pezizaceae

პეზიზასებინი

Sarcosphaera coronaria

Sarcoscyphaceae

სარკოსციფასებინი

Sarcoscypha coccinea

Tuberaceae

ტუბერეცებინი

Tuber aestivum

Basidiomycota

ბაზიდიომიანი სოკოები

Agaricaceae

აგარასებინი

Agaricus abruptibulbus

Agaricus arvensis

Agaricus augustus

Agaricus bitorquis

Agaricus campestris

Agaricus placomyces

Agaricus sylvaticus

Agaricus sylvicola

Agaricus urinascens

Agaricus xanthodermus

Apioperdon pyriforme

Bovista plumbea

Bovistella utrifomis

Calvatia gigantea

Chlorophyllum rhacodes

Coprinus comatus

Echinoderma asperum

Lepiota brunneoincarnata

Lepiota cristata

Lycoperdon perlatum

Macrolepiota excoriata

Macrolepiota mastoidea

Macrolepiota procera

Albatrellaceae

ადბაგჰედასებდინი

Albatrellus ovinus

Amanitaceae

ამანიტასებდინი

Amanita caesarea

Amanita ceciliae

Amanita citrina

Amanita crocea

Amanita excelsa

Amanita fulva

Amanita gemmata

Amanita muscaria

Amanita ovoidea

Amanita pantherina

Amanita phalloides

Amanita rubescens

Amanita strobiliformis

Amanita vaginata

Amanita verna

Amanita vittadinii

Auriculariaceae

აუჩიკუდაჩიასებდინი

Auricularia auricula-judae

Auricularia mesenterica

Pseudohydnum gelatinosum

Bankeraceae

ბანკეჩასებდინი

Sarcodon imbricatus

Boletaceae

ბოლეტუსისებდინი

Boletus edulis

Boletus reticulatus

Imleria badia

Leccinellum crocipodium

Leccinellum griseum

Leccinum aurantiacum

Leccinum scabrum

Neoboletus erythropus

Rubroboletus satanas

Strobilomyces strobilaceus

Suillellus luridus

Tylopilus felleus

Xerocomellus chrysenteron

Xerocomus subtomentosus

Cantharellaceae

მიქდომსებდინი

Cantharellus cibarius

Cantharellus cinereus

Craterellus cornucopioides

Craterellus tubaeformis

Clavariadelphaceae

კლავარიელდელფუსისებინი

Clavariadelphus truncatus

Cortinariaceae

კორტინარიუსისებინი

Cortinarius callisteus

Entolomataceae

ენტოლომატასებინი

Clitopilus prunulus

Entoloma sinuatum

Fistulinaceae

ფისტულინასებინი

Fistulina hepatica

Fomitopsidaceae

ფომიტოფსიდისებინი

Daedalea quercina

Fomitopsis betulina

Gloeophyllaceae

გლოეოფილასებინი

Neolentinus lepideus

Gomphaceae

გომფასებინი

Gomphus clavatus

Ramaria flava

Ramaria formosa

Gomphidiaceae

გომფიდიანასებინი

Chroogomphus rutilus

Gomphidius glutinosus

Hericiaceae

ჰერიჩიასებინი

Hericium cirrhatum

Hericium coralloides

Hericium erinaceus

Hericium flagellum

Hydnaceae

ჰიდნუმიდისებინი

Hydnum albidum

Hydnum repandum

Hydnangiaceae

ჰიდნანგიუმიდისებინი

Laccaria laccata

Hygrophoraceae

ჰიგროფორუსისებინი

Ampulloclitocybe clavipes

Cuphophyllus pratensis

Hygrocybe coccinea

Hygrocybe conica

Hygrophorus chrysodon

Hygrophorus eburneus

Hygrophorus marzuolus

Hygrophorus russula

Hygrophoropsidaceae

ჰიგროფორფორისებინი

Hygrophoropsis aurantiaca

Hymenochaetaceae

ჰიმენოხაეტისებინი

Inonotus obliquus

Hymenogastraceae

ჰიმენოგასტრისებინი

Galerina marginata

Hebeloma crustuliniforme

Inocybaceae

ბოჭკოვანასებინი

Inocybe erubescens

Inocybe geophylla

Inocybe rimosa

Lyophyllaceae

ლიოფილუმისებინი

Calocybe gambosa

Lyophyllum decastes

Marasmiaceae

მარასმიუსისებინი

Marasmius collinus

Marasmius oreades

Mycetinis alliaceus

Mycetinis scorodonius

Meripilaceae

მერიპილუსისებინი

Grifola frondosa

Meripilus giganteus

Mycenaceae

მიცენასებინი

Mycena rosea

Panellus serotinus

Omphalotaceae

ომფალოტუსისებინი

Gymnopus dryophilus

Gymnopus fusipes

Paxillaceae

პაქსილუსისებინი

Gyrodon lividus

Paxillus involutus

Phallaceae

ქვეყნისგუდისებინი

Phallus impudicus

Physalacriaceae

ფიზალაკრიასებინი

Armillaria mellea

Desarmillaria tabescens

Flammulina velutipes

Hymenopellis radicata

Mucidula mucida

Pleurotaceae

ხეთამხანაღებინ

Pleurotus cornucopiae

Pleurotus eryngii

Pleurotus ostreatus

Pluteaceae

პლუტეუსებინ

Pluteus cervinus

Volvariella bombycina

Volvopluteus gloiocephalus

Polyporaceae

პოლპორებინ

Cerioporus squamosus

Fomes fomentarius

Ganoderma applanatum

Ganoderma lucidum

Hapalopilus rutilans

Laetiporus sulphureus

Lentinus tigrinus

Panus rudis

Polyporus umbellatus

Trametes versicolor

Russulaceae

რუსულასკობებინ

Lactarius aurantiacus

Lactarius deliciosus

Lactarius flexuosus

Lactarius piperatus

lactarius resimus

Lactarius sanguifluus

Lactarius scrobiculatus

Lactarius torminosus

Lactarius vellereus

Lactarius volemus

Lactarius zonarius

Russula adusta

Russula aeruginea

Russula aurea

Russula cyanoxantha

Russula delica

Russula emetica

Russula foetens

Russula risigallina

Russula rosea

Russula vesca

Russula virescens

Psathyrellaceae

ფსათრელებინ

Coprinellus micaceus

Coprinopsis atramentaria

Coprinopsis picacea

Schizophyllaceae

სხიზოფილუმებინ

Schizophyllum commune

Sclerodermataceae

ცხუგუდაფშუკასებინი

Pisolithus arhizus

Scloderma citrinum

Scloderma verrucosum

Sparassidaceae

ღაჭაჭოსებინი

Sparassis crispa

Strophariaceae

სტროფარიასებინი

Hypholoma fasciculare

Hypholoma lateritium

Kuehneromyces mutabilis

Pholiota aurivella

Stropharia aeruginosa

Stropharia rugosoannulata

Suillaceae

ღუმასოკოსებინი

Suillus granulatus

Suillus luteus

Tapinellaceae

ტაპინელასებინი

Tapinella atrotomentosa

Tremellaceae

ტრემელასებინი

Tremella mesenterica

Tricholomataceae

ტრიქოლომასებინი

Clitocybe nebularis

Clitocybe odora

Clitocybe phyllophila

Infundibulicybe geotropa

Infundibulicybe gibba

Lepista nuda

Lepista personata

Lepista sordida

Leucopaxillus lepistoides

Tricholoma portentosum

Tricholoma sulphureum

Tricholoma terreum

Tricholoma ustale

Tricholoma virgatum

Tricholomopsis rutilans

Tubariaceae

ტუბარიასებინი

Cyclocybe aegerita

ფიჭვის დისცინა

Pig's Ears

Discina ancilis

ნაყოფსხეული – დისკოსებრი, თეფშისებრი, უსწორმასწორო, დანაოჭებული ზედაპირით, 5-17 სმ. დიამეტრის, მოყავისფრო-მოვარდისფრო, ზემოდან – გლუვი, ხორცისფერი, ქვემოდან – მოთეთრო-მონაცრისფრო, ხავერდოვანი, ხრტილოვან-ცვილისებრი, ძირში პატარა, 0.5-1 სმ სიგრძის ფეხით ან მის გარეშე

ჰიმენოფორი – გლუვი, ხორცისფერი

რბილობი – ხორცოვან-ხრტილოვანი, მყიფე, მოთეთრო-მოყავისფრო, უსუნო

სპორები – თითისტარისებრი, გლუვი, სამი ცხიმოვანი წვეთით; 24-30 x 13-14 მკმ; ანაბეჭდი – მოთეთრო-მოყვითალო

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულზე და ზაფხულში, წიწვოვანი ხეების (ძირითადად, ფიჭვის) ხრწნად მერქანზე და მის ახლოს.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა 15-20-წუთიანი თერმული დამუშავების შემდეგ. ნადუღი წყალი უნდა გადაიღვაროს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას.

ნაოჭა სოკო

False Morel

Gyromitra esculenta

ქუდი – 3-12 x 4-8 სმ. **ფერი:** ღია ყავისფერი, ნაბლისფერი; **ფორმა:** მომრგვალო, ტვინისებრ დანაოჭებული, უსწორმასწორო; **ტექსტურა:** მყიფე, ცვილისებრი, ფუყე; **კიდე:** ნაწილობრივ შეზრდილი

ფეხი – 3-9 x 1-3.5 სმ; **ფერი:** მოთეთრო-მონაცრისფრო-მოყვითალო; **ფორმა:** ცილინდრული, უსწორმასწორო; **ტექსტურა:** სიგრძივ დანაოჭებული, ხრტილოვან-ცვილისებრი, ფუყე

სპორები – ელიფსური, გლუვი, ორი ცხიმოვანი წვეთით; 19-25 x 10-13 მკმ; ანაბეჭდი – მოყვითალო

რბილობი – ხრტილოვან-ცვილისებრი, მყიფე, მოთეთრო, უსუნო

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულზე ნიადაგზე, ძირითადად, წიწვოვან ტყეში, უპირატესად – ფიჭვნარში, მთიან ადგილებში, ბილიკებთან, ნახანძრალებზე.

გავრცელება – ევროპა, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – შხამიანია. შეიცავს ტოქსიკურ ნივთიერებას, გირომიტრინს, რომლის კონცენტრაცია ნაყოფსხეულში განსხვავებულია გავრცელების არეალის მიხედვით, შესაბამისად, განსხვავებულია ინტოქსიკაციის ხარისხიც მსუბუქი ინტოქსიკაციიდან ლეტალურ შედეგამდე. გირომიტრინი უარყოფითად მოქმედებს ვეგეტატიურ ნერვულ სისტემასა და ღვიძლზე. მოწამლულს აღენიშნება: მუცლის ძლიერი ტკივილი, პირღებინება, ფაღარათი, თავის ტკივილი, თავბრუსხვევა, კოორდინაციის დარღვევა, რთულ შემთხვევაში – კომა და ღვიძლის მწვავე უკმარისობა.

გიგანტური ნაოჭა სოკო

Giant's False Morel

Gyromitra gigas

ქუდი – 8-20 x 4-15 სმ. **ფერი:** მოყვითალო-ყავისფერი; **ფორმა:** დანაოჭებულ-ტალღოვანი, უსწორმასწორო; **ტექსტურა:** მყიფე, ცვილისებრი, ფუყე; **კიდე:** შეზრდილი ფეხთან

ფეხი – 2-10 x 2-6 სმ. **ფერი:** მოთეთრო-მონაცრისფრო; **ფორმა:** მოკლე, განიერი, უფორმო, მთლიანად ჩაფლული სუბსტრატში; **ტექსტურა:** დანაოჭებული, ხრტილოვან-ცვილისებრი, ფუყე

სპორები – ელიფსური, გლუვი, ორი ცხიმოვანი წვეთით; 26-40 x 11-15 მკმ; ანაბეჭდი – მოყვითალო

რბილობი – ხრტილოვან-ცვილისებრი, მყიფე, მონაცრისფრო; ახასიათებს სასიამოვნო სუნი

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულზე, ხეების დამპალ, ხრწნად მერქანსა და მათ ახლოს ნიადაგზე, ჩამონაცვენზე.

გავრცელება – ევროპა, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – შხამიანია. შეიცავს ტოქსიკურ ნივთიერებას, გირომიტრინს.

მსგავსი სახეობები – გიგანტური ნაოჭა სოკო ვიზუალურად ძალიან ჰგავს ნაოჭა სოკოს (*Gyromitra esculenta*). მათ შორის განსხვავება ზომაშია, რომელსაც არ შეიძლება დავეყრდნოთ. ძირითადად კი, განსხვავდებიან სპორებით.

შემოდგომის ნაოჭა სოკო

Hooded False Morel

Gyromitra infula

ქუდი – 3-12 x 3-9სმ; **ფერი**: ზემოდან – მოყავისფრო-მოყვითალო, მოყავისფრო-მონითალო; ქვედა მხრიდან მოთეთრო; **ფორმა**: უნაგირის მსგავსი, რომელიც შედგება არათანაბრი ორი, იშვიათად – სამ ან ოთხ, ზემოთ მიმართული ნაკეცისგან; **ტექსტურა**: მყიფე, ხრტილოვან-ცვილისებრი, ფუყე, ზედაპირი ტალღოვანი ან დანაოჭებული; **კიდე**: რამდენიმე ადგილას შეზრდილია ფეხთან.

ფეხი – 4-10 x 1.5-3სმ **ფერი**: მოთეთრო-მონაცრისფრო-მოვარდისფრო, მონაცრისფრო-მოყავისფრო; **ფორმა**: ცილინდრული, სწორი ან რამდენადმე მოხრილი, მომრგვალო ან გვერდებში შეჭყლეტილი; **ტექსტურა**: ხრტილოვან-ცვილისებრი, თავიდან – ამოვსებული, მოგვიანებით – ფუყე, ზედაპირი გლუვი ან ოდნავ ხავერდოვანი.

სპორები – მოგრძო-ელიფსური, გლუვი, ორი ცხიმოვანი წვეთით; 19-25 x 7-9მკმ; ანაბეჭდი – მოთეთრო.

რბილობი – ხრტილოვან-ცვილისებრი, მყიფე, მოთეთრო, უსუნო.

ჰაბიტატი – იზრდება შემოდგომით წიწვოვან ტყეში, ჯირკვლებზე ან მიწაში ჩაფლულ ტოტებზე, ნახანძრალებზე, იშვიათად გვხვდება ფოთლოვან ტყეშიც.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა.

გამოყენება – შხამიანია.

უნაგირა სოკო

Elfin Saddle

Helvella lacunosa

ქუდი – 2-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მონაცრისფრო-ლეგა, მურა-ნაცრისფერი, რუხი-მოყავისფრო, ქვედა მხრიდან – უფრო ღია ფერის; **ფორმა**: უსწორმასწორო, დანაოჭებულ-დანაკვთული, შუაში ჩაზნექილი, უნაგირის მსგავსი; **ტექსტურა**: გლუვი ან დანაოჭებული ზედაპირითა და გლუვი ქვედა პირით; **კიდე**: თავისუფალი, იშვიათად, ფეხთან ოდნავ შეზრდილი

ფეხი – 2-10 x 1-3 სმ. **ფერი**: თავიდან – მოთეთრო, შემდეგ – მონაცრისფრო-ლეგა, მურა-მოყავისფრო; **ფორმა**: ცილინდრული, უსწორმასწორო; **ტექსტურა**: სიგრძივ დანაოჭებულ-დაღარული, კუთხოვანი, ხრტილოვანი, დრეკადი

სპორები – ელიფსური, გლუვი ზედაპირით, ერთი დიდი ცხიმოვანი წვეთით; 15-20 x 10-13 მკმ; ანაბეჭდი – მოთეთრო

რბილობი – თხელი, ხრტილოვანი, მყიფე, მოთეთრო, უსუნო

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე, ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეში, უმეტესად წიფლნარში

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა მხოლოდ ქუდები 25-30-წუთიანი თერმული დამუშავების – შემდეგ. ნადული წყალი უნდა გადაიღვაროს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას.

მსგავსი სახეობები – უნაგირა სოკო ვიზუალურად ძალიან ჰგავს ხუჭუჭა უნაგირა სოკოს (*Helvella crispa*), რომელიც, უნაგირა სოკოსგან განსხვავებით, მოთეთრო, კრემისფერი ან მოყავისფრო-მოყვითალოა.

ხარისფაშვა (ირმისტუჩა)

Morel

Morchella esculenta

ქუდი – 2-10 სმ დიამეტრისა და 5-12 სმ სიმაღლის; **ფერი:** მოყვითალო-მურა, თაფლისფერი, მოყავისფრო-მოვარდისფრო, მურა; **ფორმა:** მომრგვალო-კვერცხისებრი, ოვალური, კონუსისებრი; **ტექსტურა:** ზედაპირი – უსწორმასწორო, დანაოჭებული, ფიჭისებრი, ფუყე; **კიდე:** მთლიანად შეზრდილი ფეხთან

ფეხი – 3-7 x 2-3 სმ. **ფერი:** მოთეთრო-მონაცრისფრო, მოთეთრო-მოყვითალო; **ფორმა:** ცილინდრული, ძირისკენ გამსხვილებული; **ტექსტურა:** დანაოჭებული, ხრტილოვან-ცვილისებრი, მთლიანად ფუყე, ისე, რომ ქუდი და ფეხი შიგნიდან არ არის ერთმანეთისგან გამოყოფილი.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 18-24– x 10-12 მკმ; ანაბეჭდი – მოყვითალო

რბილობი – ხრტილოვან-ცვილისებრი, მყიფე, მოთეთრო, ახასიათებს სასიამოვნო სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულზე, ღია ადგილებში, ნიადაგზე, ძირითადად, ნათელ, ფოთლოვან ტყეში, ჭალის ტყეებში, უმეტესად ვერხვებთან, ასევე, შერეულ წიწვოვან ტყეებსა და ბაღ-პარკებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ავსტრალია

გამოყენება – იჭმევა 25-30-წუთიანი თერმული დამუშავების შემდეგ. ნადული წყალი უნდა გადაიღვაროს.

ნახევრად თავისუფალი ხარისფაშვა

Semifree Morel

Morchella semilibera

ქუდი – 2-5 x 1.5-3სმ; **ფერი:** მოყვითალო-მურა, თაფლისფერი, მოყავისფრო; **ფორმა:** კონუსისებრ-ზარისებრი; **ტექსტურა:** მყიფე, ხრტილოვან-ცვილისებრი, ზედაპირი დაფარულია თხელი, ვერტიკალური ტიხრებითა და არარეგულარული საკმაოდ ღრმა რომბისებური უჯრედებით, ფუყე; **კიდე:** თავისუფალი, ქუდი ფეხზე მიმაგრებულია მხოლოდ შუა ნაწილიდან.

ფეხი – 8-15 x 1.5-3სმ; **ფერი:** მოთეთრო-მონაცრისფრო, მოთეთრო-მოყვითალო; **ფორმა:** ცილინდრული, ზოგჯერ გვერდებში შეჭყლეთილი, ძირისკენ ოდნავ გამსხვილებული; **ტექსტურა:** ხრტილოვან-ცვილისებრი, მყიფე, მთლიანად ფუყე, ზოგჯერ დაღარულ-დანაოჭებული, ხორკლიან-წვრილმარცვლოვანი ზედაპირით.

სპორები – ელიფსური, გლუვი, ცხიმოვანი წვეთის გარეშე; 20-30 × 12-18 მკმ; ანაბეჭდი – მოყვითალო.

რბილობი – ხრტილოვან-ცვილისებრი, მყიფე, მოთეთრო, მოგვიანებით – მოყვითალო, უსუნო.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულზე, აპრილიდან ივნისამდე, ნათელ, ფოთლოვან ტყეში, ქალის ტყეებში, უმეტესად – ვერხვებთან, ნესტიან ადგილებში.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი.

გამოყენება – იჭმევა 25-30-წუთიანი თერმული დამუშავების შემდეგ. მაგრამ იმის გამო, რომ იშვიათი სახეობაა, შეგროვება არ არის რეკომენდებული.

მსგავსი სახეობები – შეიძლება აგვერიოს სხვა საჭმელ ხარისფაშვაში (*Morchella esculenta*), რომლის ქუდის კიდეები ყოველთვის შეზრდილია ფეხთან.

კონუსისებრი ვერკა

Thimble Morel

Verpa conica

ქუდი – 2-4 x 1-1.5 სმ; **ფერი**: ზედა მხარე მოყავისფრო-მოყვითალო, ყავისფერი; ქვედა მხარე მოთეთრო; **ფორმა**: ჩაჩისებრი, სათითისებრი; **ტექსტურა**: მყიფე, ხრტილოვან-ცვილისებრი, ზედაპირი შიშველი, ოდნავ დანაოჭებული; **კიდე**: თავისუფალი, ქუდი ფეხზე მიმაგრებულია მხოლოდ ზედა ნაწილით.

ფეხი – 4-12 x 1-3 სმ; **ფერი**: მოთეთრო-მონაცრისფრო, მოთეთრო-მოყვითალო; **ფორმა**: ცილინდრული, თანაბარი ან ოდნავ შეჭყლეთილი; **ტექსტურა**: ხრტილოვან-ცვილისებრი, მყიფე, გლუვი ან ოდნავ ხორკლიანი ზედაპირით, თავიდან – ამოვსებული ბამბისებრი მასით, მოგვიანებით – ფუყე.

სპორები – ელიფსური, გლუვი, ცხიმოვანი წვეთის გარეშე; 20-24 x 10-15 მკმ; ანაბეჭდი – მოყვითალო.

რბილობი – ხრტილოვან-ცვილისებრი, მყიფე, მოთეთრო, მოგვიანებით – მოყვითალო, უსუნო.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულზე, აპრილიდან ივნისამდე, ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, ხშირად მდინარეებისა და ნაკადულების პირას.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა.

გამოყენება – იჭმევა 25-30-წუთიანი თერმული დამუშავების შემდეგ; მაგრამ იმის გამო, რომ იშვიათი სახეობაა, შეგროვება არ არის რეკომენდებული.

იისფერი სარკოსფერა

Violet crown-cup

Sarcosphaera coronaria

ნაყოფსხეული – თავიდან – სფეროსებური, თავში პატარა ხვრელით, მთლიანად ან ნაწილობრივ მიწაშია ჩაფლული, მომწიფებისას თანდათან ამოდის მიწიდან და იშლება 4-8 სხივად და ხდება ჯამისებრ-ვარსკვლავისებური ან ლამბაქისებური, 5-20 სმ დიამეტრის, შიგნითა ზედაპირი მონაცრისფრო-იისფერია, მოგვიანებით – მოყავისფრო ელფერით, თავიდან – გლუვი, ცვილისებრი, მოგვიანებით – ოდნავ დახეთქილი, ზოგჯერ დანაოჭებული, გარეთა ზედაპირი – მოთეთრო, ოდნავ ხავერდოვანი, ძირში პატარა 0.5 სმ სიგრძის ფეხით ან მის გარეშე.

ჰიმენოფორი – გლუვი, ღია იისფერი.

რბილობი – ხრტილოვანი, სქელი, მყიფე, თეთრი; უსუნო.

სპორები – ელიფსური, გლუვი, ერთი ან ორი ცხიმოვანი წვეთით; 12-20 × 6-9მკმ; ანაბეჭდი – მოთეთრო.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულზე და ზაფხულში ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეში, უპირატესად – ფიჭვებთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა.

გამოყენება – შხამიანია. ნაყოფსხეულები ნიადაგიდან აკუმულირებენ დიდი რაოდენობით დარიშხანს.

გუგულის ქუდი (ტურიპროჭა)

Ruby Elfcup

Sarcoscypha coccinea

ნაყოფსხეული – ჯამისებრი, ფიალისებრი, 2-6 სმ დიამეტრის. შიგნიდან – მუქი ალისფერი, გლუვი, გარედან – მოვარდისფრო-მოთეთრო, ოდნავ შებუსვილი, ხავერდოვანი, მყიფე, **კიდე**: ზოგჯერ დახეთქილი, ძირში – მოთეთრო, შებუსვილი ფეხით ან მის გარეშე

ჰიმენოფორი – გლუვი, წითელი

რბილობი – თხელი, მყიფე, მოვარდისფრო, უსუნო

სპორები – მოგრძო-ელიფსური, გლუვი, რამდენიმე ცხიმოვანი წვეთით; 25-35 x 11-14 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულზე, ფოთლოვანი ხეების ჩამონაცვენზე, ხრწნად მერქანზე ხავსში. უყვარს ნესტიანი ადგილები.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა. ძირითადად, დეკორატიული კომპოზიციების გასაფორმებლად იყენებენ.

საჭმელი ტრიუფელი (ზაფხულის ტრიუფელი)

Summer Truffle

Tuber aestivum

ნაყოფსხეული – მიწისქვეშა, ბოლქვისებრი, მომრგვალო, 3-10 სმ დიამეტრის. მოყავისფრო-მოშავო, მოლურჯო-მოშავო; დაფარულია 4-6 წახნაგიანი, პირამიდისებრი მეჭეჭებით.

რბილობი – თავიდან – მოთეთრო-მოყვითალო-მონაცრისფრო, მოგვიანებით – მოყვითალო-მოყავისფრო, მრავალი თეთრი, ძარღვისებრი ჩანართით, რაც ქმნის მარმარილოსებრ ეფექტს. თავიდან – ძალიან მკვრივი, შემდეგ – ფაშარი; ახასიათებს თხილის გემო და ნეშომპალას სუნი.

სპორები – ოვალური, ბადისებრი ორნამენტით; 24-45 x 17-30 მკმ; ანაბეჭდი – ყავისფერი

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ფოთლოვან ტყეში, ძირითადად, მუხასთან, წიფელთან და რცხილასთან, ნიადაგში 3-25 სმ სიღრმეზე; ზოგჯერ ამოდის მიწის ზედაპირზეც.

გავრცელება – ევროპა, ჩრდ. ამერიკა. ჩრდ. აფრიკა

გამოყენება – იჭმევა.

ძირბოლქვა ქამა

Flat-bulb Mushroom

Agaricus abruptibulbus

ქუდი – 8-14 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო; თითის დაჭერისას უჩნდება ყვითელი ლაქები; **ფორმა**: თავიდან – კვერცხისებრი, შემდეგ – ბრტყელი, ცენტრში ოდნავ ამობურცული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, აბრეშუმისებრ-ბოჭკოვანი ზედაპირით; **კიდე**: შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ზოგჯერ – ტალღოვანი

ფეხი – 10-12 x 1-2 სმ; **ფერი**: თეთრი, ქუდისკენ მოვარდისფრო ელფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ მოღუნული და ბოლქვივით გამსხვილებული **ტექსტურა**: გლუვი, ოდნავ აბრეშუმისებრ-ბოჭკოვანი, ფუყე; **საყელო/ვოლვა**: საყელო – ზემოდან თეთრი, ქვედა მხრიდან მოყვითალო, განიერი, თხელი, დაშვებული; ვოლვის გარეშე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, მონაცრისფრო-მოვარდისფრო, შემდეგ – მურა-წაბლისფერი

სპორები – განიეროვალური, გლუვი, ორი ფლოორესცენტული წვეთით; 6-8 x 4-5 მკმ; ანაბეჭდი – ყავისფერი

რბილობი – მოთეთრო; ახასიათებს ნუშის სუნი; გადატეხისას ფეხი ოდნავ უვარდისფრდება.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, განსაკუთრებით – ფიჭვნარში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – ძირბოლქვა ქამა შეიძლება აგვერიოს შხამაში (*Amanita phalloides*), რომელიც მომაკვდინებლად შხამიანია. ძირბოლქვა ქამასგან განსხვავებით, შხამას ნუშის სუნი არ ახასიათებს, შხამას ფირფიტები ყოველთვის თეთრია და ფეხის ძირში აქვს ვოლვა. ძირბოლქვა ქამა შეიძლება აგვერიოს შხამიან ქამაშიც (*Agaricus xanthodermus*), რომელიც ხასიათდება ფენოლის მძაფრი სუნით და ფეხის ძირში გადატეხისას სწრაფად ყვითლდება.

მინდვრის ქამა

Horse Mushroom

Agaricus arvensis

ქუდი – 8-20 სმ დიამეტრის; **ფერი**: თავიდან – მოთეთრო, ზრდასთან ერთად ღია მოყვითალო ლაქებით, შეხებისას ყვითლდება; **ფორმა**: მრგვლად ამობურცული, შემდეგ – ბრტყელი; **ტექსტურა**: სქელხო-რცოვანი, გლუვი ზედაპირით; **კიდე**: შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ზოგჯერ – ქეჩისებრი კერძო საბურველის ნარჩენებით

ფეხი – 5-10 x 1.5-3 სმ. **ფერი**: თეთრი, შეხებისას ყვითლდება; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: გლუვი; **სა-ყელო/ვოლვა**: ქუდთან ახლოს განიერი და მოზრდილი ორშრიანი მოთეთრო-მოყვითალო საყელოთი; ვოლვის გარეშე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, მოთეთრო-მოვარდისფრო, მოგვიანებით – მურა-წაბლისფერი ან თითქმის შავი

სპორები – კვერცხისებრი, გლუვი; 7-9 x 4-6 მკმ; ანაბეჭდი – ყავისფერი

რბილობი – მოთეთრო; ახასიათებს ნუშის სუნი; გადატეხისას ოდნავ ყვითლდება.

ჰაბიტატი – იზრდება ადრე გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, ღია ადგილებში, მდელოებზე, ბალ-პარკებში, ტყისპირებში (უპირატესად ნაძვნარში).

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – მინდვრის ქამა შეიძლება აგვერიოს გაზაფხუ-ლის შხამაში (*Amanita verna*), თეთრ შხამაში (*Amanita virosa*) ან შხა-მაში (*Amanita phalloides*). სამივე სახეობა მომაკვდინებლად შხამი-ანია. მინდვრის ქამასგან განსხვავებით, მათ არ ახასიათებთ ნუშის სუნი, მათი ფირფიტები ყოველთვის თეთრია და ფეხის ძირში აქვთ ვოლვა. მინდვრის ქამა შეიძლება აგვერიოს შხამიან ქამაშიც (*Agaricus xanthodermus*), რომელიც ხასიათდება ფენოლის მძაფრი სუნით და ფეხის ძირში გადატეხისას სწრაფად ყვითლდება.

სამეფო ქაპა

The Prince

Agaricus augustus

ქუდი – 10-25 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო-კრემისფერი, დაფარული კონცენტრულად განლაგებული მოყავისფრო ქერცლით. შეხებისას ყვითლდება; **ფორმა**: სფეროსებრ-ზარისებრი, შემდეგ – ბალიშისებრი და ბრტყელი, ცენტრში ოდნავ ამობურცული; **ტექსტურა**: სქელხორცოვანი, ქერცლოვანი ზედაპირით; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ზოგჯერ – ტალღოვანი, კერძო საბურველის ნარჩენებით

ფეხი – 7-20 x 2-3 სმ; **ფერი**: თეთრი, მოყვითალო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: საყელოს ზემოთ – გლუვი, საყელოს ქვემოთ – თეთრქერცლოვანი; **საყელო/ვოლვა**: საყელო – თეთრი, განიერი, დაშვებული; ხელის შეხებით ყვითლდება და ადვილად სცილდება ფეხს. ვოლვის გარეშე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, მოთეთრო-მოვარდისფრო, მოგვიანებით – მურა-წაბლისფერი; თავიდან მთლიანად დაფარულია ქერისებრი თეთრი კერძო საბურველით.

სპორები – კვერცხისებრი, გლუვი; 7-9 x 4-6 მკმ; ანაბეჭდი – ყავისფერი

რბილობი – ხორცოვანი, მოთეთრო; ახასიათებს ნუშის სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, განსაკუთრებით სოჭნარში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, სამხ. ამერიკა, აფრიკა

გამოყენება – იჭმევა.

ქალაქის ქამა

Pavement Mushroom

Agaricus bitorquis

ქუდი – 3-15 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო-მონაცრისფრო, მოგვიანებით – მოყავისფრო ლაქებით, ზოგჯერ – ცენტრში მიკრული მოყავისფრო ქერცლით. შეხებისას ფერს არ იცვლის; **ფორმა**: მომრგვალო, შემდეგ – მრგვალად ამობურცულ-გაშლილი, შუაში ოდნავ ჩაჭყლეთილი; **ტექსტურა**: სქელხორცოვანი, გლუვი აბრეშუმისებრი ზედაპირით; **კიდე**: შეკეცილი, ბამბისებრ-ბოჭკოვანი

ფეხი – 4-7 x 2-4 სმ. **ფერი**: თეთრი; **ფორმა**: ცილინდრული, ზოგჯერ – ძირისკენ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: გლუვი; **საყელო/ვოლვა**: ფეხის შუა ნაწილში გააჩნია ორშრიანი საყელო, ზედა თეთრი საყელო დარჩენილია კერძო საბურველისგან, ხოლო ქვედა საყელო საერთო საბურველის ნარჩენებია. ძირში იშვიათად აქვს ვოლვის მსგავსი საერთო საბურველის ნარჩენი.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, მონაცრისფრო-მოვარდისფრო, მოგვიანებით – მურა-წაბლისფერი; ნორჩობაში ფირფიტები მთლიანად დაფარულია კერძო საბურველით.

სპორები – მომრგვალო, გლუვი; ერთი ან ორი ფლუორესცენტული წვეთით; 5-6 x 4-5 მკმ; ანაბეჭდი – ყავისფერი

რბილობი – მოთეთრო, მკვრივი; ახასიათებს სასიამოვნო მომჟავო სუნი; გადატეხისას თანდათან ხდება მოვარდისფრო.

ჰაბიტატი – იზრდება ადრე გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, ღია ადგილებში, საძოვრებზე, ბაღებსა და პარკებში. ხშირად იწვევს ასფალტის ამობრუნებას.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – ქალაქის ქამა ჰგავს მდელოს ქამას (*Agaricus campestris*), რომლისგანაც განსხვავდება ორმაგი საყელოთი.

მდელოს ქამა

Field Mushroom

Agaricus campestris

ქუდი – 5-12 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო-კრემისფერი; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – ბრტყლად ამოზნექილი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, აბრეშუმისებრ გლუვი, დამსკდარი, ზოგჯერ – ცენტრში მურა ქერცლით დაფარული; **კიდე**: ღრმად შეკეცილი, შემდეგ გაშლილი, ბამბისებრი საბურველის ნარჩენებით

ფეხი – 3-10 x 1-2 სმ. **ფერი**: მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული, სწორი, უმეტესად – თანაბარი სისქის, იშვიათად – ძირისკენ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: ქერცლოვანი, შიგნიდან ამოვსებული; **საყელო/ვოლვა**: ფეხის შუა ნაწილში აქვს თეთრი საყელო, რომელიც ზოგჯერ უქრება. ვოლვის გარეშე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, მოვარდისფრო, შემდეგ – მოყავისფრო

სპორები – კვერცხისებრი, გლუვი; 5-9 x 4-6.5 მკმ; ანაბეჭდი – ყავისფერი

რბილობი – ხორცოვანი, თეთრი; ახასიათებს სოკოს სასიამოვნო სუნი; გადატეხისას ჰაერზე ვარდისფრდება.

ჰაბიტატი – იზრდება ადრე გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე მინდვრებში, საძოვრებზე, ბაღებსა და პარკებში, განსაკუთრებით – ნაკელიან ნიადაგზე. ზოგჯერ ქმნის „ქაჯის წრეს“.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – მდელოს ქამა შეიძლება აგვერიოს გაზაფხულის შხამაში (*Amanita verna*), თეთრ შხამაში (*Amanita virosa*) ან შხამაში (*Amanita phalloides*). სამივე სახეობა მომავკდინებლად შხამიანია. მათგან განსხვავებით, მდელოს ქამას არ აქვს ფეხზე ვოლვა, მისი ფირფიტები მოგვიანებით ყავისფრდება, რბილობი ჰაერზე ვარდისფრდება და ახასიათდება სასიამოვნო სუნით. მდელოს ქამა შეიძლება აგვერიოს შხამიან ქამაშიც (*Agaricus xanthodermus*), რომელსაც ფენოლის მძაფრი სუნი აქვს და ფეხის ძირში გადატეხისას სწრაფად ყვითლდება.

ჭრელი ქამა

Eastern Flat Topped Agaricus

Agaricus placomyces

ქუდი – 8-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო-მონაცრისფრო, რუხი; **ფორმა**: მომრგვალო-კვერცხისებრი, შემდეგ – ამობურცული, გაშლილი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, დაფარული მოყავისფრო-მონაცრისფრო ქერცლით, რომელიც წარმოიქმნება ქუდის ზედაპირის დახეთქის შედეგად; **კიდე**: შეკეცილი

ფეხი – 8-17 x 1.2-2.5 სმ; **ფერი**: მონაცრისფრო-მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში გამსხვილებული; **ტექსტურა**: გლუვი, პრიალა, ფუყე; **საყელო/ვოლვა**: საყელო თეთრი. ვოლვის გარეშე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, თავიდან – მოთეთრო, მოვარდისფრო, ბოლოს – ყავისფერი

სპორები – კვერცხისებრი, გლუვი; 5-7 x 3-4 მკმ; ანაბეჭდი – ყავისფერი

რბილობი – თეთრი, ფეხში (განსაკუთრებით, ძირში) გადატეხისას ყვითლდება; ახასიათებს ფენოლის სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, ნიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, უმეტესად მთაში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, სამხ. ამერიკა

გამოყენება – შხამიანია და იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას.

ტყის ქამა

Blushing Wood Mushroom

Agaricus sylvaticus

ქუდი – 5-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ჟანგისფერ-მურა-მოყავისფრო; **ფორმა**: კვერცხისებრ-ბარისებრი, შემდეგ – ბრტყლად ამოზნექილი, ხშირად – შუაში ბორცვაკით; **ტექსტურა**: მშრალი, ზოგჯერ – დამსკდარი, ხშირი მურა ქერცლით დაფარული ზედაპირით; **კიდე**: შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ოდნავ ტალღოვანი, ზოგჯერ – კერძო საბურველის ნარჩენებით

ფეხი – 5-15 x 0.5-1.5 სმ; **ფერი**: მოთეთრო-მონაცრისფრო, შეხებისას ვარდისფრდება; **ფორმა**: ცილინდრული, ხშირად – ძირისკენ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: ბოჭკოვანი, ნაზი ქერცლით დაფარული, თავიდან – შიგნიდან ამოვსებული, შემდეგ – ფუყე. **საყელო/ვოლვა**: ფეხის შუაში აქვს განიერი, მოთეთრო საყელო, რომელიც ზოგჯერ ქრება. ვოლვის გარეშე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, თეთრი, შემდეგ – მოყავისფრო-მურა

სპორები – კვერცხისებრი, გლუვი; 4.5-6 x 3-3.5 მკმ; ანაბეჭდი – ყავისფერი

რბილობი – თეთრი; ახასიათებს სასიამოვნო სუნი; გადატეხისას ჰაერზე ჯერ ხდება მონითალო, შემდეგ ყავისფრდება.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, წინვოვან და შერეულ ტყეებში, ძირითადად, ფიჭვნარში.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – შეიძლება აგვერიოს სამეფო ქამაში (*Agaricus augustus*), რომელიც ზომით აღემატება ტყის ქამას. მისი რბილობი არ წითლდება გადატეხვისას.

ტყისპირა ქამა

Wood Mushroom

Agaricus sylvicola

ქუდი – 5-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მკრთალ მოყვითალო-თეთრი, შეხებისას ყვითლდება; **ფორმა**: კვერცხისებრი, შემდეგ – გაშლილი, ბრტყლად ამოზნექილი; **ტექსტურა**: სქელხორცოვანი, გლუვი, აბრეშუმისებრი ზედაპირით; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ზოგჯერ – ტალღოვანი და საერთო საბურველის ნარჩენებით

ფეხი – 6-8 x 1-1.5 სმ; **ფერი**: თეთრი, შეხებისას ყვითლდება; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ გამსხვილებული, ზოგჯერ – ოდნავ მოლუნული, თავიდან – შიგნით ბოჭკოვანი, შემდეგ – ფუყე; **ტექსტურა**: აბრეშუმისებრ-ბოჭკოვანი. **საყელო/ვოლვა**: ქუდთან ახლოს აქვს განიერი და საკმაოდ მოზრდილი მოთეთრო, ჩამოკიდებული საყელო. ზედაპირი გლუვია, ხოლო ქვედა მხარე – კიდეზე მოყვითალო ნაფიქტით. ვოლვის გარეშე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, მონაცრისფრო-მოვარდისფრო, მურა-ნაბლისფერი ან თითქმის შავი

სპორები – ყავისფერი, კვერცხისებრი, გლუვი ზედაპირით; ერთი ან ორი ფლოუორესცენტული წვეთით; 5-6 x 3-4 მკმ.

რბილობი – მოთეთრო; ახასიათებს ნუშის სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ფოთლოვან და წიწვოვან ტყეებსა და ტყისპირებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – ტყისპირა ქამა ხშირად შეიძლება აგვერიოს შხამაში (*Amanita phalloides*), რომელიც მომავკდინებლად შხამიანია. ტყისპირა ქამასგან განსხვავებით, შხამას არ ახასიათებს ნუშის სუნი. შხამას ფირფიტები ყოველთვის თეთრია და ფეხის ძირში აქვს ვოლვა. ტყისპირა ქამა შეიძლება აგვერიოს შხამიან ქამაშიც (*Agaricus xanthodermus*), რომელიც, ტყისპირა ქამასგან განსხვავებით, ხასიათდება ფენოლის მძაფრი სუნით და ფეხის ძირში გადატეხისას სწრაფად ყვითლდება.

დიდსპორებიანი ქამა (ცხვარიო)

Macro Mushroom

Agaricus urinascens

ქუდი – 15-30 სმ დიამეტრის, ზოგჯერ 50 სმ-მდე; **ფერი**: თეთრი, თითის დაჭერისას ნელ-ნელა უჩნდება ოდნავ მოყვითალო ლაქები; **ფორმა**: თავიდან მომრგვალო, შემდეგ – მრგვლად ამობურცულ-გაშლილი; **ტექსტურა**: სქელხორცოვანი, გლუვი, ოდნავ აბრეშუმისებრ-ქერცლოვანი, ზოგჯერ დახეთქილი; **კიდე**: ღრმად შეკეცილი, შემდეგ გაშლილი, ბამბისებრი კერძო საბურველის ნარჩენებით ან მის გარეშე.

ფეხი – 8-14 x 2-3.5 სმ; **ფერი**: თეთრი; **ფორმა**: ცილინდრული, სწორი, უმეტესად – თანაბარი სისქის, იშვიათად – ძირისკენ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: საყელოს ზევით – გლუვი, ქვედა მხარეს – ქერცლოვანი, რომელიც ქმნის ზიგზაგისებურ ორნამენტს, შიგნიდან ამოვსებული; **საყელო/ვოლვა**: ქუდთან ახლოს აქვს თეთრი საყელო, ქვედა მხრიდან ქეჩისებრ-ბამბისებრი, ვოლვის გარეშე.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, მონაცრისფრო-მოვარდისფრო, შემდეგ – მოყავისფრო.

სპორები – კვერცხისებრი, გლუვი; 8,5-13 x 4-6.5 მკმ; ანაბეჭდი – ყავისფერი.

რბილობი – ხორცოვანი, თეთრი; თავიდან ახასიათებს სოკოს სასიამოვნო სუნი, მოგვიანებით – ამიაკის (შარდის) უსიამოვნო სუნი; ფეხში გადატეხისას ჰაერზე ოდნავ ყავისფრდება.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე მინდვრებში, საძოვრებზე, ტყისპირებში, განსაკუთრებით ხშირად – ალპურ მდელოებზე.

გავრცელება – ევროპა, ჩრდ. ამერიკა.

გამოყენება – იჭმევა.

შხამიანი ქამა

Yellow Stainer

Agaricus xanthodermus

ქუდი – 6-18 სმ დიამეტრის; **ფერი**: თეთრი ან მოთეთრო-მონაცრისფრო, ხელის დაჭერისას ყვითლდება; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფერო-სებრი, შემდეგ – ამობურცული, გაშლილი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, გლუვი, აბრეშუმისებრი, ოდნავ ქერცლოვანი, ზოგჯერ – დახეთქილი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი

ფეხი – 5-17 x 1-3 სმ; **ფერი**: თეთრი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: გლუვი, ფუყე. **საყელო/ვოლვა**: საყელო – განიერი, თეთრი, კიდე ხანდახან ორადაა გაყოფილი. ვოლვის გარეშე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – თხელი, ფეხთან თავისუფალი, მოვარდისფრო, მოგვიანებით – ყავისფერი. ნორჩობაში მთლიანად დაფარულია ბამბისებრი კერძო საბურველით.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 4.5-6 x 3-4.5 მკმ; ანაბეჭდი – ყავისფერი

რბილობი – ხორცოვანი, მოთეთრო, ახასიათებს ფენოლის სუნი, რაც თერმული დამუშავებისას უფრო მძაფრდება. გადატეხისას (განსაკუთრებით – ფეხის არეში) ჰაერზე ყვითლდება.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, მინდვრებში, ბაღებსა და პარკებში, ტყისპირებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა

გამოყენება – შხამიანია. იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას. მიღებიდან 1-2 საათში ვლინდება მოწამვლის ნიშნები: ძლიერი მუცლის ტკივილი, პირღებინება და დიარეა.

მსგავსი სახეობები – შხამიანი ქამა შეიძლება აგვერიოს მინდვრის ქამაში (*Agaricus arvensis*) ან მდელის ქამაში (*Agaricus campestris*). მათგან განსხვავებით, შხამიან ქამას ახასიათებს ფენოლის მძაფრი სუნი და ფეხის ძირში გადატეხისას სწრაფად ყვითლდება.

მსხლისებრი გუდაფშუტა

Pear-shaped puffball

Apioperdon pyriforme

ნაყოფსხეული – თავიდან – მომრგვალო, კვერცხის ფორმის, მოგვიანებით – უკულმა მსხლისებური, წვრილი ცრუფეხით, ძირში ფესვისებური მიცელიუმის ძაფებით, 2-5 სმ სიმაღლისა და 1.5-4 სმ დიამეტრის, თავზე პატარა ბორცვაკით. გარეთა გარსი (ეგზოპერიდიუმი) თავიდან – მოთეთრო, შემდეგ – მოყავისფრო, წვრილბუსუსიან-ხორკლიანი, ზოგჯერ დახეთქილი. შიგნითა გარსი (ენდოპერიდიუმი) – თხელი, გლუვი, მოყავისფრო-მოწითალო; მომწიფებისას იხსნება ცენტრალური, 5 მმ დიამეტრის, მომრგვალო ნასვრეტით.

სპორები – მურა-მომწვანო, მუქი ყავისფერი, გლუვი, სფერული; 3.5-4.5 მკმ დიამეტრის.

რბილობი – თავიდან – მკვრივი, თეთრი, მომწიფებისას – მოყვითალო, შემდეგ – მომწვანო-მოყავისფრო, ფხვიერი, ამოვსებული სპორებით; უსუნო; ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ჯგუფურად ბაფხულში და შემოდგომაზე წიწვოვანი და ფოთლოვანი ხეების დამპალ, ხრწნად მერქანზე (ჭირკები, ტოტები და სხვ.).

გავრცელება – ყველა კონტინენტი.

გამოყენება – იჭმევა ნორჩობაში, სანამ რბილობი თეთრია.

ტყვიისფერი ფშუკუნა (გუდაფშუკა, კუსკუსელა, საცუარაი, ცუანა სოკო)

Grey Puffball

Bovista plumbea

ნაყოფსხეული – სფეროსებრი, 1-4 სმ დიამეტრის. გარეთა გარსი (ეგზოპერიდიუმი) – თხელი, აპკისებრი, თავიდან – თეთრი, შემდეგ – მოთეთრო-მონაცრისფრო, გლუვი, ნაფლეთებად სცილდება შიდა შრეს. შიგნითა გარსი (ენდოპერიდიუმი) – გლუვი, პერგამენტისებრი, მყარი, ნაცრისფერი ან ტყვიისფერი, რომელიც მომწიფებისას იხსნება უსწორმასწოროკიდიანი ცენტრალური ნასვრეტით.

სპორები – მუქი ყავისფერი, სფეროსებრი; ცხიმოვანი წვეთით, მოკლე კუდისებრი დანამატით; 4 x 6 მკმ

რბილობი – გლეხა – თავიდან ხორცოვანი, თეთრი, შემდეგ – მოყვითალო-მომწვანო, ბოლოს – მუქი ყავისფერი, ბამბისებრი, ამოვსებული სპორებით; უსუნო; ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, უმეტესად, მდელოებსა და მინდვრებში, ასევე, საძოვრებზე და ტყისპირებშიც, განსაკუთრებით მთაში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა ნორჩობაში, სანამ რბილობი თეთრია. ხალხურ მედიცინაში მისი სპორების მტვერი გამოიყენება ქრილობიდან სისხლდენის შესაჩერებლად.

მსგავსი სახეობები – ტყვიისფერი ფშუკუნა შეიძლება აგვერიოს შავ ფშუკუნაში (*Bovista nigrescens*). მათი ერთმანეთისგან განსხვავება შესაძლებელია მაშინ, როცა ჩანს შიგნითა გარსი (ენდოპერიდიუმი).

ბუშთისებრი თაჰაკა

Mosaic Puffball

Bovistella utriformis

ნაყოფსხეული – ბურთისებურ-მსხლისებური, ზემოდან ოდნავ დაბრტყელებული, 5 – 20 სმ დიამეტრის. გარეთა გარსი (ეგზოპერიდიუმი) თავიდან – თეთრი, ხავერდოვანი, შემდეგ – მონაცრისფრო, რომელიც სკდება მრავალკუთხა ნაწილებად, თანდათან სცილდება და ჩნდება შიგნითა გარსი. შიგნითა გარსი (ენდოპერიდიუმი) – ქაღალდისებური, მონაცრისფრო-მოყავისფრო ან მუქი ნაბლისფერი; მომწიფების შემდეგ ენდოპერიდიუმი იშლება არათანაბარ ნაწილებად და ჩნდება გლეხა (სპორების შემცველი ფაშარი ქსოვილი), რომელსაც ქარი ფანტავს და საბოლოოდ რჩება ფიალისებური ნაყოფსხეულის ქვედა ნაწილი.

სპორები – მურა-მომწვანო, ყავისფერი, გლუვი, სფერული; 4-6 მკმ დიამეტრის.

რბილობი – თავიდან – მკვრივი, თეთრი, მომწიფებისას – მოყვითალო, შემდეგ – მომწვანო-მოყავისფრო, ფხვიერი, ამოვსებული სპორებით; უსუნო; ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე მინდვრებში, მდელოზე, საძოვრებზე, ტყისპირებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, სამხრ. ამერიკა, ავსტრალია.

გამოყენება – იჭმევა ნორჩობაში, სანამ რბილობი თეთრია.

გიგანტური ფუჰუნა (ფურფაჰა)

Giant Puffball

Calvatia gigantea

ნაყოფსხეული – სფეროსებრი, 10-50 სმ დიამეტრის; წონა – 4-15 კგ, ძირში ფესვისებრი მიცელიუმის ძაფებით. გარეთა გარსი (ეგზოპერიდიუმი) – თხელი, რბილი, მყიფე, გლუვი, აბრეშუმისებრი; თავიდან – თეთრი, შემდეგ – მოყვითალო-მურა, ნაფლეთებად სცილდება შიდა შრეს. შიგნითა გარსი (ენდოპერიდიუმი) – თხელი, აპკისებრი, ძალიან მყიფე, მომწიფებისას სკდება, ნაწევრდება და ჩნდება გლება.

სპორები – მოყვითალო-მოყავისფრო, სფეროსებრი, ოდნავ ხორკლიანი ან თითქმის გლუვი; 3-5.5 x 3-5 მკმ

რბილობი – გლება – თავიდან ხორცოვანი, თეთრი, შემდეგ – მოყვითალო-მომწვანო, მომწიფებისას – მოყავისფრო-მურა, ბამბისებრი, ამოვსებული სპორებით; გამოკვეთილი სუნის გარეშე; ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ბალახებში, ტყისპირებში, სტეპებში, უმეტესად – მაღალმთიან და სუბალპურ მდელოებსა და მინდვრებში. ზოგჯერ ქმნის „ქაჯის წრეს“.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა ნორჩობაში, სანამ რბილობი თეთრია. მისი სპორების დიდი რაოდენობით შესუნთქვამ შესაძლოა, გამოიწვიოს ალერგიული რეაქცია: სურდო, გულის აჩქარება, თავბრუსხვევისა და გულისრევის შეგრძნებები. რთულ შემთხვევაში ვითარდება ჰიპერსენსიტიური პნევმონიტი.

რბილობნითელა წეროსწვივა

Shaggy Parasol

Chlorophyllum rhacodes

ქუდი – 7-15 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მონაცრისფრო-მოყავისფრო; **ფორმა**: კვერცხისებრი, შემდეგ – გაშლილი, ქოლგისებრი, განიერი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, დახეთქილი, ბოჭკოვანი ზედაპირით, მეჩხრად განლაგებული კრამიტისებური, მომსხო, მოყავისფრო, კიდეებანული ქერცლით; **კიდე**: შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი

ფეხი – 10-22 x 1-5 სმ; **ფერი**: მოთეთრო-მოყავისფრო; შეხებისას ხდება მოყავისფრო-მოწითალო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში ბოლქვისებრი; **ტექსტურა**: გლუვი, ნაზი ქერცლით დაფარული, მაგარი, ფუყე, ადვილად სცილდება ქუდს; **საყელო/ვოლვა**: საყელო – ფეხის ზედა ნაწილში, ზემოდან – თეთრი, ქვემოდან – მოყავისფრო, **კიდე**: ქეჩისებრი, ორად გაყოფილი, ფეხის მიმართ მოძრავია. ვოლვის გარეშე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, თეთრი, თითის დაჭერისას უჩნდება მოწითალო ლაქები.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; ერთი ან ორი ფლუორესცენტული წვეთით; 8.5-13 x 5-8 მკმ; ანაბეჭდი – მოთეთრო

რბილობი – თეთრი. გადატეხისას (განსაკუთრებით ფეხში) ხდება მოწითალო.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, გზისპირებში, მდელოებზე, ბაღებსა და პარკებში.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა, თუმცა, ზოგჯერ ინვესს საჭმლის მომწელებელი სისტემის მოშლასა და ალერგიულ რეაქციას.

მსგავსი სახეობები – რბილობნითელა წეროსწვივა შეიძლება აგვერიოს წეროსწვივაში (*Macrolepiota procera*), რომელიც ზომით მასზე დიდია. გარდა ამისა, რბილობნითელა წეროსწვივას ფეხზე არ აქვს ყავისფერი ზიგზაგისებური ორნამენტი და გადატეხისას მისი რბილობი წითლდება. შხამიანი ორეულებიდან შეიძლება აგვერიოს *Chlorophyllum molybdites*-ში (საქართველოში არ ფიქსირდება), რომლისგანაც, ძირითადად, განსხვავდება მწვანე ფერის სპორების ანაბეჭდით.

მერცხალა სოკო (გველის სოკო)

Shaggy Inkcap

Coprinus comatus

ქუდი – 4-14 სმ სიმაღლის; **ფერი**: თეთრი, მოთეთრო-მონაცრისფრო; **ფორმა**: თავიდან – მოგრძო კვერცხისებრი, შემდეგ – რამდენადმე გაშლილი, ვიწროზარისებრი, ცენტრში – ყავისფერი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: ბოჭკოვანი; მოთეთრო-მოყავისფრო, კიდეანული ხშირი ქერცლით დაფარული ზედაპირით; **კიდე**: სწორი, ქერცლოვანი, შემდეგ – აპრეხილი

ფეხი – 5-15 x 1-2 სმ; **ფერი**: თეთრი; **ფორმა**: ცილინდრული; **ტექსტურა**: ნაზი ქერცლით დაფარული, აბრეშუმისებრი, ფუყე, მყიფე; **საყელო/ვოლვა**: საყელო – პატარა, თეთრი, მოძრავი, რომელიც მალე ქრება. ვოლვის გარეშე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, თავიდან – თეთრი, შემდეგ – მოვარდისფრო, მომწიფებული შავია და თანდათან ქუდთან ერთად იქცევა შავ, თხევად, მელნისებრ მასად.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 8.5-12.5 x 6.5-9 მკმ; ანაბეჭდი – შავი

რბილობი – თეთრი, რბილი, უსუნო

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, ბალებსა და ბოსტნებში, საძოვრებსა და მინდვრებში, ნაკელიან ნიადაგზე.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა ნორჩობაში, სანამ შეეპარება სიშავე. აუცილებელია სოკოს შეგროვებისთანავე გამოყენება. ასევე იყენებენ ძაფის შესაღებად, იძლევა მომწვანო-მონაცრისფრო ფერს.

ეკლებიანი ლეპიოტა

Freckled Dapperling

Echinoderma asperum

ქუდი – 4-13 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მუქი კრემისფერი; **ფორმა**: მომრგვალო-ბალიშისებრი, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, ქოლგისებრი; **ტექსტურა**: მშრალი, დამსკდარი, დაფარული მურა-მოყავისფრო პირამიდისებრი წვეტიანი ხორკლებით; **კიდე**: სწორი, ზოგჯერ დახეილი

ფეხი – 5-12 x 0.8-1 სმ; **ფერი**: კრემისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში ბოლქვისებრი; **ტექსტურა**: საყელოს ზემოთ გლუვი, ქვემოთ მუქი ქერცლით; **საყელო/ვოლვა**: საყელო – თეთრი, განიერი, დაკიდებული, ქვედა მხრიდან ყავისფერხორკლებიანი კიდით, ზოგჯერ საყელო იგლიჯება. ვოლვის გარეშე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, თეთრი, ნორჩობაში მთლიანად დაფარულია ბამბისებრი კერძო საბურველით.

სპორები – მოგრძო-ოვალური, გლუვი; 6-11 x 2-4 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თეთრი; ახასიათებს უსიამოვნო სუნი; ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, ტენიან ადგილებში, ბაღებსა და პარკებში, კომპოსტზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა, ავსტრალია

გამოყენება – მხამიანია. იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას.

ყავისფერი ლეპიოტა

Deadly Dapperling

Lepiota brunneoincarnata

ქუდი – 2-6 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო-კრემისფერი, ცენტრში მოყავისფრო ბორცვაკით; **ფორმა**: თავიდან – კვერცხისებრი, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, ცენტრალური ბორცვაკით; **ტექსტურა**: მშრალი, დახეთქილი, კონცენტრულად განლაგებული ყავისფერი ქერცლით; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი

ფეხი – 2-4 x 0.5-1 სმ; **ფერი**: საყელოს ზემოთ – კრემისფერი, საყელოს ქვემოთ – მოვარდისფრო; **ფორმა**: ცილინდრული; **ტექსტურა**: ბოჭკოვან-ქერცლოვანი, საყელოს ქვემოთ მუქი ქერცლი ქმნის ზიგზაგისებურ ორნამენტს. ფუყე. **საყელო/ვოლვა**: საყელო – ბოჭკოვანი, რომელიც მალე ქრება. ვოლვის გარეშე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თხელი, ფეხთან თავისუფალი, თეთრი

სპორები – კვერცხისებრი, გლუვი; 8-10 x 4-5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თეთრი; ახასიათებს ხილის სუნი; გადატეხისას ქუდის არეში და ფეხის ზედა ნაწილში ხდება კრემისფერი, ფეხის ქვედა ნაწილში კი – მონიშნული.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, ბაღებსა და პარკებში, მდელოებზე, ტყისპირებში, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია

გამოყენება – მომაკვდინებლად შხამიანი. მოწამვლის პირველი ნიშნები კუჭ-ნაწლავის მოქმედების დარღვევისა და პირღებინების სახით უმეტესად აღინიშნება მიღებიდან დაახლოებით 10 საათის შემდეგ. რამდენიმე დღის შემდეგ ვლინდება ღვიძლის დაზიანებაც.

მსგავსი სახეობები – ყავისფერი ლეპიოტა შეიძლება აგვერიოს ამავე გვარის (*Lepiota*) სხვა სახეობებში, რომელთა ნაწილი ასევე შხამიანია. ამიტომ მსგავსი სოკოების შეგროვება დაუშვებელია.

სავარცხელა ლეპიოტა

Stinking Dapperling

Lepiota cristata

ქუდი – 2-5 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო, ცენტრში მურა-ჟანგისფერი ბორცვაკით; **ფორმა**: ზარისებრი, შემდეგ – ბრტყლად ამოზნექილი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: დაფარული ცენტრში უფრო ხშირი, კიდისკენ კი მეჩხერი, მურა-ჟანგისფერი ქერცლით; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, სწორი, ზოგჯერ – დახეთქილი

ფეხი – 4-7 x 0.2-0.3 სმ; **ფერი**: მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში ოდნავ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: აბრეშუმისებრი, გრძელობით-კოვანი, მყიფე; **საყელო/ვოლვა**: საყელო – აპკისებრი, მოთეთრო, რომელიც ადვილად ზიანდება და სწრაფად ქრება. ვოლვის გარეშე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, თეთრი

სპორები – გლუვი, ტყვიისებრი ფორმის; 5-8 x 2.5-4 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თეთრი; ახასიათებს უსიამოვნო სუნი; ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ბაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, მდელოებზე, პარკებში, ტყისპირებში, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ავსტრალია

გამოყენება – მხამიანია. იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას.

მსგავსი სახეობები – სავარცხელა ლეპიოტა შეიძლება აგვერიოს ამავე გვარის (*Lepiota*) სხვა სახეობებში, რომელთა ნაწილი მომაკვდინებლად მხამიანია, ამიტომ მსგავსი სოკოების შეგროვება დაუშვებელია.

ხორკლებიანი გუდაფშუკა (გუდაფშუკა, კუსკუსელა, საცუარაი, ცუანა სოკო, ძილგუდა)

Common Puffball

Lycoperdon perlatum

ნაყოფსხეული – მსხლისებრი, გურზისებრი, მჯდომარე ან კარგად განვითარებული ცრუ ფეხით, 3-8 სმ სიმაღლის და 3-6 სმ დიამეტრის. გარეთა გარსი (ეგზოპერიდიუმი) თავიდან – მოთეთრო, შემდეგ – მურა შეფერილობის, პირამიდისებრი ხორკლებით დაფარული ზედაპირით, რომელთა ჩამოცვენის შემდეგ ზედაპირზე რჩება ბადისებრი ორნამენტი. შიგნითა გარსი (ენდოპერიდიუმი) – თხელი, პერგამენტისებრი, მურა; მომწიფებისას იხსნება ცენტრალური, მომრგვალო ნასვრეტით.

სპორები – მურა-მომწვანო, სფეროსებრი, ნაზხორკლიანი; 3-4 მკმ დიამეტრის

რბილობი – გლება თავიდან რბილია, ღრუბლისებრი, თეთრი, მომწიფებისას – მომწვანო-მოყავისფრო, ფხვიერი, ამოვსებული სპორებით; მკვეთრი სუნის გარეშე; ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ზოგჯერ ჩამონაცვენზე და დამპალ მერქანზე, მდელოებზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში. გვხვდება როგორც დაბლობში, ასევე ალპურ და სუბალპურ მდელოებზე. ერთ-ერთი ყველაზე ფართოდ გავრცელებული სოკოა.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა ნორჩობაში, სანამ რბილობი თეთრია. ხალხურ მედიცინაში მისი სპორების მტვერი გამოიყენება ჭრილობიდან სისხლდენის შესაჩერებლად. სპორების დიდი რაოდენობით შესუნთქვა იწვევს ალერგიულ რეაქციებს: სურდოს, გულის აჩქარებას, თავბრუსხვევასა და გულისრევის შეგრძნებას. რთულ შემთხვევაში ვითარდება ჰიპერსენსიტიური პნევმონიტი.

თეთრი წეროსწვივა

Frayed Parasol

Macrolepiota excoriata

ქუდი – 5-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო-კრემისფერი; **ფორმა**: კვერცხისებური, შემდეგ – გაშლილი, პატარა მუქი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, დახეთქილი, მოჩაღისფრო ქერცლოვანი ზედაპირით; **კიდე**: შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი.

ფეხი – 6-12 x 0.7-1.5 სმ; **ფერი**: მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში ბოლქვისებრი; **ტექსტურა**: გლუვი, საყელოს ქვევით ოდნავ ქერისებრ-ხავერდოვანი; **საყელო/ვოლვა**: საყელო – ფეხის ზედა ნაწილში, თეთრი, განიერი, ქერის მსგავსი კიდეებით, თავიდან – ფეხთან შეზრდილი, მოგვიანებით – ფეხის მიმართ მოძრავი. ვოლვის გარეშე.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, თეთრი.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; ერთი ან ორი ფლუორესცენტრული წვეთით; 12-15 x 8-9 მკმ; ანაბეჭდი – მოთეთრო.

რბილობი – თეთრი, უსუნო, გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე მდელოებზე, საძოვრებზე, სტეპებში, ბილიკებთან, ტყის განაპირას (ძირითადად – ფიჭვნარებში).

გავრცელება – ევროპა, ჩრდ. ამერიკა.

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – თეთრი წეროსწვივა შეიძლება აგვერიოს სხვა წეროსწვივებში (*Macrolepiota procera*, *Macrolepiota mastoidea*), რომელთაგანაც ძირითადად განსხვავდება მომცრო ზომითა და მოთეთრო შეფერილობით.

წვეტიანი წეროსწვივა

Slender Parasol

Macrolepiota mastoidea

ქუდი – 7-15 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ბაცი მოყავისფრო-ჩალისფერი; **ფორმა**: კვერცხისებური, შემდეგ – გაშლილი, ქოლგის მსგავსი, კარგად გამოხატული მუქი, წვეტიანი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: თხელხორცოვანი, მოყავისფრო წვრილქერცლოვანი, მეტ-ნაკლებად ვარსკვლავისებურად დახეთქილი ზედაპირით; **კიდე**: თხელი, შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი.

ფეხი – 7-18 x 0.3-1 სმ; **ფერი**: მოყავისფრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში ოდნავ ბოლქვისებრი; **ტექსტურა**: მყიფე, გლუვი ან ოდნავ ზოლიანი, ბოჭკოვან-ქერცლოვანი, ღრუიანი; **საყელო/ვოლვა**: საყელო – ფეხის ზედა ნაწილში, ზემოდან – თეთრი, ქვემოდან – ღია მოყავისფრო, კიდე – ოდნავ ქეჩისებრი, ორად გაყოფილი, ფეხის მიმართ მოძრავი. ვოლვის გარეშე.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, თეთრი.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 12-15 x 8-9 მკმ; ანაბეჭდი – მოთეთრო.

რბილობი – თეთრი, სასიამოვნო სუნით, გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნათელ, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, ტყისპირებში და ბილიკებთან.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – წვეტიანი წეროსწვივა შეიძლება აგვერიოს სხვა წეროსწვივებში (*Macrolepiota procera*, *Macrolepiota excoriata*), რომელთაგანაც ძირითადად განსხვავდება კარგად გამოხატული წვეტიანი ბორცვაკითა და თხელი რბილობით. გარდა ამისა, *Macrolepiota procera* ბევრად დიდი ზომისაა და ახასიათებს სქელი, კრამიტისებური ქერცლები; *Macrolepiota excoriata* შედარებით პატარა ზომისაა, ბორცვაკი ნაკლებად გამოკვეთილია და აქვს თეთრი ფეხი.

წეროსწვივა (მგზავრიო, ვიჭი ქორგოლ, წერანუა, წერენო, წერასტო, წეროშ ბოკო, წორასწო)

Parasol

Macrolepiota procera

ქუდი – 10-30 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მონაცრისფრო-მოთეთრო; **ფორმა**: კვერცხისებრი, შემდეგ – გაშლილი, ქოლგისებრი, მოზრდილი მოყავისფრო ბორცვაკით; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, დახეთქილი, ნაბ-ბოჭკოვანი ზედაპირით, მეჩხრად განლაგებული კრამიტისებური, მომსხო, მოყავისფრო, ქეჩისებრი ქერცლით; **კიდე**: სწორი, ქეჩისებრ ქერცლოვანი

ფეხი – 10-30 x 1-4 სმ; **ფერი**: მონაცრისფრო-მოყავისფრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში სფეროსებრ გამსხვილებული, ადვილად სცილდება ქუდს; **ტექსტურა**: გლუვი, დაფარული წრიულად განლაგებული მუქი ქერცლით, რაც ქმნის ზიგზაგისებურ ორნამენტს. **საყელო/ვოლვა**: საყელო – ფეხის ზედა ნაწილში, ზემოდან თეთრი, ქვემოდან – მოყავისფრო, კიდე – ქეჩისებრი, ორად გაყოფილი, ფეხის მიმართ მოძრავია. ვოლვის გარეშე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, თეთრი

სპორები – კვერცხისებრი, გლუვი; 15-20 x 10-13 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თეთრი, უსუნო; ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ბაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ტყისპირებში, ნათელ ტყეში, მდელოებზე, გზისპირებში.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – წეროსწვივა შეიძლება აგვერიოს რბილობნითელა წეროსწვივაში (*Chlorophyllum rhacodes*), რომლისგანაც განსხვავდება უფრო დიდი ზომით, ფეხზე ზიგზაგისებური ორნამენტით და იმით, რომ რბილობი ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ცხვრისებრი აბედა

Sheep Polypore

Albatrellus ovinus

ქუდი – 5-20 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო-კრემისფერი, მოყვითალო-მოთეთრო, მოგვიანებით – მოყვითალო-მოყავისფრო; **ფორმა**: თავიდან – მომრგვალო, ამობურცული, მოგვიანებით – გაშლილი, უსწორმასწორო, დატალღული, ზოგჯერ შუაში ოდნავ ჩაღრმავებული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, თავიდან – გლუვი, მოგვიანებით – დახეთქილი; **კიდე**: შეკეცილი, ტალღოვანი.

ფეხი – 3-10 x 0.7-1.5 სმ; **ფერი**: მოთეთრო-კრემისფერი, მოგვიანებით – მოყავისფრო ელფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ცენტრალური ან ექსცენტრული, თანაბრად გადადის ქუდში; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, გლუვი.

ჰიმენოფორი – მილისებური, თეთრი, ფეხზე დამავალი, ფორები წვრილი, მომრგვალო, თითის დაჭერისას ოდნავ ყვითლდება.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 4-5 x 2.5-3.5 მკმ; ანაბეჭდი – მოთეთრო.

რბილობი – ხორციანი, რბილი, მოგვიანებით – კორპისებური, მოთეთრო-მოყვითალო; ახასიათებს სოკოს სასიამოვნო სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან ტყეში, უპირატესად – ნაძვნარებში.

გავრცელება – ევროპა, ჩრდ. ამერიკა.

გამოყენება – იჭმევა ნორჩობაში, სანამ რბილობი გამაგრდება. ზოგჯერ კორპისებრ ნაყოფსხეულებს აქუცმაცებენ და იყენებენ, როგორც სანელებელს.

ნიყვი (მალქვალა, ნეყვ, სოკოკვერცხა, სოკონითელა)

Caesar's Amanita

Amanita caesarea

ქუდი – 8-20 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ოქროსფერ-ნარინჯისფერი; **ფორმა**: თავიდან კვერცხისებრი, შემდეგ – ნახევარსფეროსებრი, ამოზნექილი, გაშლილი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, პრიალა, გლუვი, ზოგჯერ – თეთრი საერთო საბურველის ნარჩენებით დაფარული ზედაპირით, რომლებიც მალე ქრება; **კიდე**: სწორი, დაღარულბოლიანი

ფეხი – 8-14 x 2-4 სმ; **ფერი**: მოთეთრო-მოყვითალო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ ბოლქვისებრ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: გლუვი, საყელოს ზემოთ – მკრთალად დაბოლილი; **საყელო/ვოლვა**: საყელო – განიერი, მოყვითალო, დაკიდებული, მკრთალად დაბოლილი; ვოლვა – ტოპრაკისებრი, განიერი 4-5 მმ. სისქის, გარედან – თეთრი, შიგნიდან – მოყვითალო

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, მოყვითალო-ოქროსფერი

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 9-13 x 5-10 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – ხორცოვანი, ქუდის კანქვეშ – ღია მოყვითალო ელფერით, ფეხის კანქვეშ – თეთრი. ახასიათებს თხილის სუსტი სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ძირითადად მუხნარში, წიფლნარსა და წაბლნარში, ძალიან იშვიათად – წიწვოვან ტყეში, უპირატესად მთის სამხრეთ ფერდობებზე. ნაყოფსხეულების განვითარებისთვის აუცილებელია, ჰაერის ტემპერატურა, მინიმუმ, 15 დღის განმავლობაში არ იყოს 20°C-ზე დაბალი.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – ნიყვი შეიძლება აგვერიოს ცადამაყვანაში (*Amanita muscaria*). ამიტომ უნდა გვახსოვდეს: ნიყვის ფირფიტები მოყვითალო-ოქროსფერია, ცადამაყვანასი კი – ყოველთვის თეთრი; ნიყვის ვოლვა განიერია და თავისუფალი, ცადამაყვანასი კი შებრდილია და ზოლებადაა შემორტყმული; ნიყვის ქუდის ზედაპირი გლუვია, ცადამაყვანასი კი თეთრი მეჭეჭებითაა დაფარული.

სასილიას ლივლივა

Snakeskin Grisette

Amanita ceciliae

ქუდი – 8-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო-მოყავისფრო, თაფლისფერი, კიდისკენ უფრო ღია; **ფორმა**: ზარისებრი, შემდეგ – გაშლილი, ცენტრში ბორცვაკით; **ტექსტურა**: მონაცრისფრო, მეჭეჭისებრი საერთო საბურველის ნარჩენებით, რომელიც ზოგჯერ შეიძლება გაქრეს; **კიდე**: დაღარულბოლიანი

ფეხი – 10-20 x 1.5-3 სმ; **ფერი**: მონაცრისფრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ქუდისკენ უფრო ვიწრო; **ტექსტურა**: წვრილქერცლოვანი, რომელიც ქმნის ზიგზაგისებურ ორნამენტს; შიგნიდან ამოვსებული, შემდეგ – ფუყე. **საყელო/ვოლვა**: საყელოს გარეშე; ფეხის ძირში კარგად გამოხატული მონაცრისფრო ვოლვით

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, თეთრი

სპორები – მომრგვალო, გლუვი; 11-14 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თეთრი, უსუნო, ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, ფოთლოვან და წიწვოვან ტყეებში, უმეტესად წიფლნარებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

ბილწა სოკო

False Deathcap

Amanita citrina

ქუდი – 5-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო-მონაცრისფრო, მომწვანო, ზოგჯერ მოთეთრო-ჭუჭყისფერი; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – გაშლილი; **ტექსტურა**: სქელხორცოვანი, ზედაპირზე საერთო საბურველის მოთეთრო ფანტელისებრი ნარჩენებით; **კიდე**: მკრთალად დაზოლილი, ზოგჯერ დახეთქილი

ფეხი – 5-12 x 1-2 სმ; **ფერი**: თეთრი ან მოყვითალო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში ბოლქვისებრ გასქელებული; **ტექსტურა**: აბრეშუმისებრი, ნაზი ქერცლით დაფარული, ფუყე. **საყელო/ვოლვა**: საყელო – მოთეთრო-მოყვითალო, ჩამოკიდებული, რომელიც მალე ქრება. ვოლვა – მოყვითალო, შეზრდილი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თავიდან – ფეხთან ოდნავ შეზრდილი, შემდეგ – თავისუფალი, მოთეთრო, ზოგჯერ – მოყვითალო კიდეებით

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 6 x 9 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – მოთეთრო-მონაცრისფრო, გამსხვილებულ ფეხის ნაწილში – მონარინჯისფრო; ახასიათებს დამპალი კარტოფილის სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში. გვხვდება ზღვის დონიდან 1400 მეტრამდე.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – არ იჭმევა, შეიძლება გამოიწვიოს მოწამვლა.

მსგავსი სახეობები – ბილწა სოკო შეიძლება აგვერიოს გაზაფხულის შხამაში (*Amanita verna*), თეთრ შხამაში (*Amanita virosa*) ან შხამაში (*Amanita phalloides*). სამივე სახეობა მომავკდინებლად შხამიანია. მათგან ბილწა სოკო გამოირჩევა დამპალი კარტოფილის სუნით.

ოქროსფერი ლივლივა

Orange Grisette

Amanita crocea

ქუდი – 4-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ოქროსფერ-ნარინჯისფერი; **ფორმა**: კვერცხისებრ-ზარისებრი, შემდეგ – მომრგვალო, გაშლილი, გამოხატული განიერი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: გლუვი, ოდნავ ლორწოვანი, გაშრობისას პრიალა, თეთრი საერთო საბურველის ნარჩენებით, რომლებიც მალე ქრება; **კიდე**: დაღარულზოლიანი

ფეხი – 6-14 x 1-1.5 სმ; **ფერი**: მოთეთრო-მოყვითალო; **ფორმა**: ცილინდრული, ქუდისკენ შევიწროებული; **ტექსტურა**: აბრეშუმისებრ-ბოჭკოვანი, ქერცლოვანი, რომელიც ქმნის ზიგზაგისებურ ორნამენტს; თავიდან – შიგნიდან ამოვსებული, შემდეგ – ფუყე, მყიფე. **საყელო/ვოლვა**: საყელოს გარეშე; ვოლვა – თეთრი, განიერი, თავისუფალი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, ვიწრო, კიდეისკენ განიერი, თეთრი

სპორები – მომრგვალო, გლუვი, უფერული; 8-14 მკმ დიამეტრის; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თეთრი, მყიფე, უსუნო; ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ფოთლოვან და წიწვოვან ტყეებში, ძირითადად, არყთან და წიფელთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა 15-20-წუთიანი თერმული დამუშავების შემდეგ. ნადული წყალი უნდა გადაიღვაროს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას.

მსგავსი სახეობები – ოქროსფერი ლივლივა შეიძლება აგვერიოს შხამიან ყვითელ ბილწა სოკოში (*Amanita gemmata*), რომლისგან განსხვავებითაც ოქროსფერ ლივლივას არ გააჩნია საყელო, ქუდზე საერთო საბურველის ნარჩენები და ფეხის ძირში ბოლქვისებრ არ მსხვილდება.

სქელი ბილწა სოკო

Grey Spotted Amanita

Amanita excelsa

ქუდი – 10-20 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მუქი მონაცრისფრო-მოყავისფრო, მოყავისფრო-მონითალო, ყოველთვის ნაცრისფერი ტონებით; **ფორმა**: თავიდან – მომრგვალო-კვერცხისებრი, შემდეგ – ბრტყლად ამოზნექილ-ამობურცული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, ნესტიან ამინდში – ლორწოვანი, მოთეთრო-მონაცრისფრო, მეჭეჭისებური საერთო საბურველის ნარჩენებით დაფარული ზედაპირით, რომელიც ადვილად სცილდება; **კიდე**: გლუვი, ღარების გარეშე.

ფეხი – 5-15 x 1-3 სმ; **ფერი**: მონაცრისფრო-მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ ბოლქვისებურად გაფართოებულ-გამსხვილებული; **ტექსტურა**: მკვრივი, საყელოს ზემოთ ოდნავ დაღარულბოლიანი, საყელოს ქვემოთ – ქერცლოვანი. **საყელო/ვოლვა**: საყელო – განიერი, მოთეთრო, ზემოდან – დაღარულბოლიანი, ღარები ფირფიტებამდე აღწევს; ვოლვა – არაგამოკვეთილი, მოთეთრო, ქმნის კონცენტრულ რგოლებს.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, თეთრი.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 8-11 x 6.5-8.5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი.

რბილობი – თეთრი; ახასიათებს ბოლოკის სუნი; ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, უმეტესად – ასაკოვან ნაძვებსა და სოჭებთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა, ავსტრალია.

გამოყენება – იჭმევა 15-20-წუთიანი თერმული დამუშავების შემდეგ. ანადუღარი წყალი უნდა გადაიღვაროს, წინააღმდეგ შემთხვევაში ინვესს მონამვლას.

მსგავსი სახეობები – სქელი ბილწა სოკო შეიძლება აგვერიოს ძლიერ მხამიან თავჭედილაში (*Amanita pantherina*). თავჭედილა, სქელი ბილწა სოკოსგან განსხვავებით, ნაკლებხორცოვანია, ქუდის კიდე დაღარულბოლიანია, საყელოს ზედა მხარესა და ფეხის ზედა ნაწილში კი – არა. სოკოს გამოუცდელი შემგროვებლისთვის სქელი ბილწა სოკოს შეგროვება დაუშვებელია.

ნაბლისფერი ლივლივა

Tawny Grisette

Amanita fulva

ქუდი – 4-10 სმ; **ფერი**: მოყვითალო-ყავისფერი, ღია ნაბლისფერი, კიდეისკენ უფრო ღია **ფორმა**: კვერცხისებრ-ზარისებრი, შემდეგ – გაშლილი, გამოხატული განიერი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: გლუვი, ოდნავ ლორწოვანი, გაშრობისას – პრიალა, თეთრი საერთო საბურველის ნარჩენებით, რომლებიც მალე ქრება; **კიდე**: დაღარულბოლიანი.

ფეხი – 7-16 x 1-1.5 სმ; **ფერი**: თეთრი; **ფორმა**: ცილინდრული, ქუდისკენ შევიწროებული; **ტექსტურა**: ნაზი ქერცლით დაფარული, მყიფე, თავიდან შიგნიდან ამოვსებული, შემდეგ – ფუყე, მყიფე; **საყელო/ვოლვა**: საყელოს გარეშე; ვოლვა – ტოპრაკისებრი, ტყავისებრი, განიერი, ნახევრად თავისუფალი, მოთეთრო-მოყავისფრო

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, თეთრი

სპორები – გლუვი, მომრგვალო; 9-12 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თეთრი, ჰაერზე ფერს არ იცვლის, დამახასიათებელი სუნის გარეშე.

ჰაბიტატი – იზრდება ნიადაგზე, ფოთლოვან და წიწვოვან ტყეში, ზაფხულში და შემოდგომაზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა

გამოყენება – იჭმევა 15-20-წუთიანი თერმული დამუშავების შემდეგ. ნადული წყალი უნდა გადაიღვაროს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას.

გამოყენება – იჭმევა 15-20-წუთიანი თერმული დამუშავების შემდეგ. ნადული უნდა გადაიღვაროს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას.

მსგავსი სახეობები – ნაბლისფერი ლივლივა შეიძლება აგვერიოს ოქროსფერ ლივლივაში (*Amanita crocea*), რომელსაც უფრო მკვეთრი ნარინჯისფერი ქუდი და ფეხზე ზიგზაგისებური ორნამენტი აქვს. შხამიანი სახეობებიდან შეიძლება აგვერიოს ყვითელ ბილწა სოკოშიც (*Amanita gemmata*), რომელსაც ქუდზე საერთო საბურველის ნარჩენები, ფეხზე კი საყელო აქვს და რომლის ფეხი ძირში ბოლქვისებრ გამსხვილებულია.

ყვითელი ბილნა სოკო

Jewelled Amanita

Amanita gemmata

ქუდი – 3-11 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო-მოთეთრო, ქარვის-ფერი, კიდიკუნ ღია; **ფორმა**: მრგვლად ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი; **ტექსტურა**: ოდნავ წებოვანი, გლუვი, თეთრი, ფანტელისებრი საერთო საბურველის ნარჩენებით; **კიდე**: დაღარული

ფეხი – 4-12 x 0.5-2 სმ; **ფერი**: მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში ბოლქვისებრ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: გლუვი, ზოგჯერ ნაზი ქერცლით დაფარული, მყიფე, თავიდან – შიგნიდან სავსე, შემდეგ – ფუყე. **საყელო/ვოლვა**: საყელო – ვიწრო, თეთრი, მალე ქრება და ფეხზე ტოვებს მკრთალ კვალს. ვოლვა – თეთრი, შეზრდილი, კიდე დაფლეთილი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თხელი, ფეხთან თავისუფალი, მოთეთრო

სპორები – გლუვი, ელიფსური; 8-11 x 5.5-9 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თეთრი, გამოხატული სუნის გარეშე, ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ძირითადად, წინვოვან ტყეში, მეტწილად – ფიჭვნარში, იშვიათად – ფოთლოვან ტყეში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, სამხ. ამერიკა, აფრიკა

გამოყენება – ძლიერ შხამიანია. როგორც წესი, მოწამვლის ნიშნები ვლინდება მიღებიდან სამი საათის შემდეგ, ვიზუალური ჰალუცინაციის, გულისრევის შეგრძნების ან პირღებინების, კუჭის ტკივილის, დიარეის, გულისცემის შენელების ან არითმიის სახით. მძიმე შედეგები, როგორებიცაა კომაში ან კრუნჩხვაში ჩავარდნა ან გარდაცვალება, უაღრესად იშვიათია.

ცადამაყვანა (წითელი შხამა)

Fly Agaric

Amanita muscaria

ქუდი – 5-20 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მუქი წითელი ან წარინჯისფერ-მონითალო; **ფორმა**: თავდაპირველად – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – ამობურცული, გაშლილი; **ტექსტურა**: წებოვანი, გამოშრობისას პრიალა, თეთრი მეჭეჭისებრი საერთო საბურველის ნარჩენებით დაფარული ზედაპირით; **კიდე**: ოდნავ დაზოლილი

ფეხი – 6-16 x 1-2 სმ; **ფერი**: მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ ბოლქვისებრ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: გლუვი, ნაზოჭკოვანი, თავიდან – შიგნიდან სავსე, შემდეგ – ფუყე; **საყელო/ვოლვა**: საყელო – თეთრი, კიდეებთან მოყვითალო, ჩამოკიდებული, კიდე დანაკვეთული; ვოლვა – თეთრი, მოყვითალო მეჭეჭისებრი ქერცლით, შეზრდილია და ზოლებად შემორტყმული

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, თეთრი

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 9-10 x 7-8 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თეთრი, კანქვეშ მოყვითალო; ახასიათებს სასიამოვნო სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე როგორც წინვოვან, ისე ფოთლოვან ტყეებში, უმეტესად, ნაძვებთან და არყებთან ახლოს.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – ძლიერ შხამიანია. მიღებიდან დაახლოებით ნახევარ საათში ვლინდება შემდეგი სიმპტომები: გულისრევა, დიარეა, კუნთების თვითნებური კრთომა, საერთო სისუსტე, ჭარბი ნერწყვდენა და ოფლიანობა. მძიმე შემთხვევებში ვლინდება მხედველობის დროებითი დარღვევა, ძლიერი ჰალუცინაცია, განწყობის მკვეთრი ცვალებადობა, ეიფორია, მოძრაობის კოორდინაციის დარღვევა, ფსიქომოტორული აგზნება და კომატოზური მდგომარეობა.

მსგავსი სახეობები – ცადამაყვანა შეიძლება აგვერიოს ნიყვში (*Amanita caesarea*), რომლისგან განსხვავებით, ცადამაყვანას აქვს თეთრი ფირფიტები, ფეხთან რკალებად შეზრდილი ვოლვა და ქუდზე თეთრი მეჭეჭისებრი საერთო საბურველის ნარჩენები.

კვერცხისებრი ბილწა სოკო

Bearded Amanita

Amanita ovoidea

ქუდი – 10-20 სმ დიამეტრის; **ფერი**: თეთრი; **ფორმა**: კვერცხისებრი, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, გლუვი, თეთრი ფანტელისებრი საერთო საბურველის ნარჩენებით, რომლებიც მალე ქრება; **კიდე**: ქეჩისებრი კერძო საბურველის ნარჩენებით

ფეხი – 10-15 x 6-8 სმ დიამეტრის; **ფერი**: თეთრი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: ქეჩისებრ ფიფქოვანი; **საყელო/ვოლვა**: საყელო – თეთრი, განიერი, დაკიდებული. ვოლვა – ნახევრად თავისუფალი, სქელი, ტოპრაკისებრი, კიდე – დანაკვთული, მოთეთრო-მოყავისფრო

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, თეთრი, ნორჩობაში მთლიანად დაფარული კერძო საბურველით

სპორები – გლუვი, კვერცხისებრი; 10-12 x 6-8 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თეთრი, გამოხატული სუნის გარეშე, ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ფოთლოვან და წიწვოვან ტყეებში, გვხვდება იშვიათად

გავრცელება – ევროპა, აზია, აფრიკა

გამოყენება – არ იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – კვერცხისებრი ბილწა სოკო ერთი შეხედვით ძალიან ჰგავს შხამიან *Amanita proxima*-ს (საქართველოში არ ფიქსირდება), რომელსაც, კვერცხისებრი ბილწა სოკოსგან განსხვავებით, აქვს მუქი ჟანგისფერი ვოლვა და შიშველი ქუდის კიდე.

თავჭედილა

Panthercap

Amanita pantherina

ქუდი – 4-12 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო-მოყავისფროდან ღია ნაბლისფრამდე; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – ბრტყლად ამოზნექილი; **ტექსტურა**: მოთეთრო მეჭეჭისებრი საერთო საბურველის ნარჩენებით დაფარული ზედაპირით, ზოგჯერ – ლორწოვანი; **კიდე**: დაღარულბოლიანი.

ფეხი – 5-15 x 1-2 სმ; **ფერი**: თეთრი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ ბოლქვისებრ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: ნაზი ქერცლით დაფარული, ფუყე; **საყელო/ვოლვა**: საყელო თეთრი, მყიფე, მალე ქრება; ვოლვა – თეთრი, შეზრდილი, ქმნის კონცენტრულ რგოლებს.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, თეთრი, ზოგჯერ მურა ლაქებით

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 8-13.5 x 6-9.5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თეთრი, მყიფე; ახასიათებს უსიამოვნო სუნი; ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, უმეტესად ფიჭვთან, მუხასთან და წიფელთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, სამხ. ამერიკა, აფრიკა

გამოყენება – ძლიერ შხამიანია. მიღებიდან დაახლოებით ორ საათში იწყება პირღებინება, დიარეა, გულის აჩქარება, პირის სიმშრალე, ტემპერატურის მატება და სუნთქვის გაძნელება. მძიმე შემთხვევებში ვლინდება ძლიერი ჰალუცინაცია, ეიფორია, ფსიქომოტორული აგზნება და კომატოზური მდგომარეობა.

მსგავსი სახეობები – თავჭედილა შეიძლება აგვერიოს მარწყვიოში (*Amanita rubescens*), რომლის საყელის ზედაპირი დაღარულბოლიანია. გარდა ამისა, თავჭედილას რბილობი ყოველთვის თეთრია, ხოლო მარწყვიოს რბილობი გადატეხისას ჰაერზე წითლდება.

შხამა

Deathcap

Amanita phalloides

ქუდი – 5-15 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო-მონაცრისფრო, მოყვითალო-მომწვანო; **ფორმა**: თავდაპირველად – კვერცხისებრი, შემდეგ – ნახევარსფეროსებრი, ამოზნექილი, გაშლილი; **ტექსტურა**: თავიდან – ლორწოვანი, შემდეგ – გლუვი, აბრეშუმისებრი, ზოგჯერ თეთრი საერთო საბურველის ნარჩენებით დაფარული ზედაპირით, რომლებიც მალე ქრება; **კიდე**: გლუვი

ფეხი – 5-10 x 0.5-2 სმ; **ფერი**: მოთეთრო, ქუდისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ ბოლქვისებრ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: ქერცლოვანი, რომელიც ქმნის ზიგზაგისებურ ორნამენტს, ფუყე; **საყელო/ვოლვა**: საყელო – განიერი, ჩამოკიდებული, თეთრი, მომწვანო, ზემოდან რადიალურად დაზოლილი, ქვემოდან გლუვი; იშვიათად საყელო ქრება; ვოლვა – ტოპრაკისებრი, განიერი, თეთრი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – თეთრი, ხშირი, ფეხთან თავისუფალი

სპორები – სფეროსებრი, გლუვი; 7-12.5 x 6-8.5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – ხორცოვანი, თეთრი, გადატეხისას ჰაერზე ფერს არ იცვლის. ახალგაზრდა ნაყოფსხეულებს ახასიათებს სასიამოვნო სუნი, გადაბერებულს კი – უსიამოვნო სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ნათელ ნიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, უმეტესად – მუხნარში.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – მომავდინებლად შხამიანია. ნაყოფსხეულის 30 გრამიც კი საკმარისია, რომ გამოიწვიოს სიკვდილი. შხამიანია მისი სპორებიც, ამიტომ დაუშვებელია შხამას გვერდით გაზრდილი სოკოების შეგროვება, რადგან შესაძლოა, მათზეც გადასული იყოს შხამას სპორების მტვერი. მიღებიდან 6-40 საათში ვლინდება შემდეგი სიმპტომები: თავისა და მუცლის ძლიერი ტკივილი, სისუსტე, ღებინება, მხედველობის დარღვევა, კრუნჩხვა, ძლიერი ფაღარათი, დაუოკებელი წყურვილი. სამი დღის შემდეგ მოწამლულს ეწყება მოჩვენებითი უკეთესობა, თუმცა, სინამდვილეში, ინტენსიურად მიმდინარეობს ღვიძლის დაშლა, რაც საბოლოოდ სრულდება ლეტალურად. შხამას ხელში შემთხვევით აღებისას აუცილებელია ხელების მაშინვე კარგად დაბანა.

მსგავსი სახეობები – შხამა შეიძლება აგვერიოს ქამას სახეობებში. უნდა გვახსოვდეს, რომ ქამა სოკოსგან განსხვავებით, შხამას ფირფიტები ყოველთვის თეთრია, ფეხზე ყოველთვის აქვს ვოლვა და არ ახასიათებს ნუშის სუნი.

მარწყვიო

Blusher

Amanita rubescens

ქუდი – 4-16 სმ დიამეტრის; **ფერი:** მოვარდისფრო-მონაცრისფრო; **ფორმა:** თავიდან – მომრგვალო-კვერცხისებრი, შემდეგ – ბრტყლად ამოზნექილ-ამობურცული; **ტექსტურა:** ხორცოვანი, მშრალი, ნესტიან ამინდში ლორწოვანი, მოყვითალო-მოთეთრო, მეჭეჭისებრი საერთო საბურველის ნარჩენებით დაფარული ზედაპირით; **კიდე:** ოდნავ დალარულზოლიანი

ფეხი – 5-15 x 1-4 სმ; **ფერი:** მოვარდისფრო-მოთეთრო; **ფორმა:** ცილინდრული, ძირისკენ ბოლქვისებრ გაფართოებულ-გამსხვილებული; **ტექსტურა:** მკვრივი, თავიდან – შიგნიდან ამოვსებული, შემდეგ – ფუყე, ქერცლოვანი. **საყელო/ვოლვა:** საყელო – განიერი, მოთეთრო-მოვარდისფრო, ზემოდან – დალარულზოლიანი; ვოლვა სუსტადაა გამოხატული, მონაცრისფრო, შებრდილი რკალების სახით, რომელიც მალე ქრება.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, მოთეთრო; შეხებისას წითლდება.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 6-10.5 x 4-6.5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – ხორცოვანი, თეთრი; ახასიათებს სასიამოვნო სუნი; გადატეხისას (ქუდშიც და ფეხშიც) ჰაერზე ხდება ღვინისფერ-მოვარდისფრო.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, წინვოვან და ფოთლოვან ტყეებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, სამხ. ამერიკა, აფრიკა

გამოყენება – იჭმევა 15-20-წუთიანი თერმული დამუშავების შემდეგ. ნადული წყალი უნდა გადაიღვაროს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას.

მსგავსი სახეობები – მარწყვიო შეიძლება აგვერიოს შხამიან თავჭედილაში (*Amanita pantherina*). უნდა გვახსოვდეს: მარწყვიოს რბილობი ჰაერზე წითლდება, ხოლო თავჭედილას რბილობი ყოველთვის თეთრია; მარწყვიოს საყელოს ზედაპირი დალარულზოლიანია, თავჭედილასი კი – გლუვი.

ბირჩისებრი ამანიტა

Warted Amanita

Amanita strobiliformis

ქუდი – 5-15 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო-მონაცრისფრო-მოყავისფრო; **ფორმა**: თავიდან – მომრგვალო-კვერცხისებური, შემდეგ – ბრტყლად ამოზნექილ-ამობურცული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, მოთეთრო, სქელი, კუთხოვანი, მეჭეჭისებური საერთო საბურველის ნარჩენებით დაფარული ზედაპირით; **კიდე**: გლუვი, ქეჩისებრი კერძო საბურველის ნარჩენებით.

ფეხი – 10-15 x 1.5-3 სმ; **ფერი**: მონაცრისფრო-მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ გაფართოებულ-გამსხვილებული, ღრმად ჩამჯდარი სუბსტრატში; **ტექსტურა**: მკვრივი, ქეჩისებრი საბურველის ნარჩენებით დაფარული ზედაპირით; **საყელო/ვოლვა**: საყელო-ქუდთან ახლოს, მოთეთრო, ქეჩისებრი, მყიფე, რბილი, მალე ქრება; **ვოლვა** – არ არის კარგად გამოხატული, ქმნის მოთეთრო, კონცენტრულ რგოლებს.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თავიდან – ფეხთან შეზრდილი, შემდეგ – თავისუფალი, თეთრი.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 10-14 x 7-9 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი.

რბილობი – თეთრი, მკვრივი; ახასიათებს ბოლოკის მსუბუქი სუნი; ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ერთეულად, ნიადაგზე, ფოთლოვან ტყეში, უპირატესად – ასაკოვან მუხებსა და წიფლებთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა.

გამოყენება – იჭმევა ახალგაზრდა ნაყოფსხეულები. სოკოს გამოყენებულ შემგროვებლებს შეიძლება აერიოთ ამანიტას (*Amanita*) გვარის შხამიან სახეობებში, ამიტომ მათთვის სოკოს შეგროვება არ არის რეკომენდებული.

რუხი ლივლივა

Grisette

Amanita vaginata

ქუდი – 4-16 სმ დიამეტრის; **ფერი**: თეთრი, მოთეთრო-მონაცრისფრო, ნაცრისფერი, მონაცრისფრო-მოყავისფრო, კიდისკენ უფრო ღია; **ფორმა**: კვერცხისებრ-ბარისებრი, შემდეგ – გაშლილი, გამოხატული განიერი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: გლუვი, ოდნავ ლორწოვანი, გაშრობისას პრიალა, თეთრი საერთო საბურველის ნარჩენებით, რომლებიც მალე ქრება; **კიდე**: დაღარულბოლიანი

ფეხი – 6-16 x 0.5-2 სმ; **ფერი**: მოთეთრო-მონაცრისფრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ქუდისკენ შევიწროებული; **ტექსტურა**: აბრეშუმისებრ ბოჭკოვანი, ქერცლოვანი ზედაპირით, რომელიც ქმნის ზიგზაგისებურ ორნამენტს, თავიდან შიგნიდან სავსე, შემდეგ – ფუყე, მყიფე; **საყელო/ვოლვა**: საყელოს გარეშე; ვოლვა – განიერი, ტოპრაკისებრი, თავისუფალი, თეთრი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, თეთრი

სპორები – გლუვი, მომრგვალო; 9-14 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – მოთეთრო, დამახასიათებელი სუნის გარეშე, ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, ფოთლოვან და წიწვოვან ტყეებში გვხვდება ტყის ყველა სარტყელში.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა 15-20-წუთიანი თერმული დამუშავების შემდეგ. ნადული წყალი უნდა გადაიღვაროს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას.

მსგავსი სახეობები – რუხი ლივლივა შეიძლება აგვერიოს შხამაში (*Amanita phalloides*), რომელიც მომაკვდინებლად შხამიანია. ორივეს შეიძლება ჰქონდეს ერთნაირი ფერის ქუდი. რუხი ლივლივასგან განსხვავებით, შხამას აქვს საყელო, რომელიც ზოგ შემთხვევაში შეიძლება მოსძვრეს, ამიტომ სოკოს გამოუცდელი შემგროვებლისთვის რუხი ლივლივას შეგროვება არ არის რეკომენდებული.

გაზაფხულის შხამა

Spring Amanita

Amanita verna

ქუდი – 4-14 სმ დიამეტრის; **ფერი**: თეთრი; **ფორმა**: თავიდან – კვერცხისებრი, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი ან ბრტყელი; **ტექსტურა**: გლუვი, პრილა, ხორცოვანი; **კიდე**: სწორი, გლუვი

ფეხი – 7-12 x 1-2 სმ; **ფერი**: თეთრი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში ბოლქვისებრ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: გლუვი, შიგნიდან – თავიდან საესე, შემდეგ – ფუყე. **საყელო/ვოლვა**: საყელო – განიერი, თეთრი, არამკვეთრი ზოლიანი კიდით; ვოლვა – თეთრი, თავისუფალი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თხელი, ფეხთან თავისუფალი, თეთრი

სპორები – გლუვი, ოვალური; 10-11 x 7-9 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თეთრი; თავიდან უსუნო, შემდეგ ახასიათებს უსიამოვნო სუნი; ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან შემოდგომამდე ნიადაგზე, ფოთლოვან ტყეში, უმეტესად – მუხასთან და წიფელთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა

გამოყენება – მომავდინებლად შხამიანია. მიღებიდან 6-24 საათში ვლინდება შემდეგი სიმპტომები: თავისა და მუცლის ძლიერი ტკივილი, სისუსტე, პირღებინება და ძლიერი ფაღარათი, მხედველობის დარღვევა, კრუნჩხვა, დაუოკებელი წყურვილი. სამი დღის შემდეგ მონამლულს ეწყება მოჩვენებითი უკეთესობა, თუმცა, სინამდვილეში, ინტენსიურად მიმდინარეობს ღვიძლის დაშლა, რაც საბოლოოდ სრულდება ლეტალურად. გაზაფხულის შხამას ხელში შემთხვევით აღებისას აუცილებელია ხელების მაშინვე კარგად დაბანა.

მსგავსი სახეობები – ზოგიერთი მიკოლოგი (სოკოების სპეციალისტი) გაზაფხულის შხამასა და თეთრ შხამას (*Amanita virosa*) ერთსა და იმავე სახეობად მიიჩნევს. ორივე სახეობა მომავდინებელია და ვიზუალურად მათი განსხვავებაც თითქმის შეუძლებელია. ორივე სახეობა შეიძლება აგვერიოს ქამის სახეობებში. ამიტომ უნდა გვახსოვდეს: შხამას სახეობებს ფირფიტები ყოველთვის თეთრი აქვთ, ფეხზე (საყელოს გარდა) ყოველთვის აქვთ ვოლვა და, ქამასოკოებისგან განსხვავებით, არ ახასიათებთ ნუშის სუნი.

ვიტადინის ამანიტა (პატარძალა)

Vittadini's lepidella

Amanita vittadini

ქუდი – 7-18 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო-კრემისფერი; **ფორმა**: თავიდან – მომრგვალო-კვერცხისებური, შემდეგ – ბრტყლად ამოზნექილ-ამობურცული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, მოთეთრო, სქელი, ხშირქერცლოვანი, კრამიტისებურად განლაგებული, პირამიდისებური, საერთო საბურველის ნარჩენებით დაფარული ზედაპირით; **კიდე**: ქეჩისებური კერძო საბურველის ნარჩენებით.

ფეხი – 7-18 x 1.5-3 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი, ძირისკენ მოყავისფრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ – ვიწრო, ღრმად ჩამჯდარი სუბსტრატში; **ტექსტურა**: მკვრივი, საყელოს ზევით – გლუვი, ქვევით – რკალეზად განლაგებული საბურველის ნარჩენებით; **საყელო/ვოლვა**: საყელო – ქუდთან ახლოს, მოთეთრო, ზემოდან – გლუვი, ქვემოდან – ქეჩისებური; ვოლვა – არ არის გამოხატული, ძალიან მალე ქრება, მხოლოდ ნორჩ ეგზემპლარებზეა შესამჩნევი.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, სქელი, თავისუფალი, თეთრი, მოგვიანებით – მოყვითალო.

სპორები – მომრგვალო-ელიფსური, გლუვი; 9-15 x 7-10 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი.

რბილობი – თეთრი, მკვრივი; ახასიათებს სოკოს სასიამოვნო სუნი, მოგვიანებით – ნივრის სუნი; ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან შემოდგომამდე, ხშირად ყამირ და ქვიშნარ ნიადაგზე, მინდვრებში, მდელოზე, საძოვრებზე, სტეპებში; სიბოხს მოყვარული (თერმოფილური) სოკოა.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, სამხრ. ამერიკა, აფრიკა.

გამოყენება – მხამიანია, იწვევს ღვიძლისა და თირკმლების დაზიანებას.

ყურა სოკო (გარდამრიდა, კაცისყურა, ყურჭაბა)

Jelly Ear

Auricularia auricula-judae

ნაყოფსხეული – ადამიანის ყურის ფორმის, დანაოჭებული, დრეკადი, ცვილისებრი, ხავერდოვანი, 3-10 სმ დიამეტრის; ზედა მხრიდან – მოყვითალო-მოყავისფრო, მონაცრისფრო, ხორცისფერი, ქვედა მხრიდან – გლუვი და უფრო მუქი ფერის

სპორები – გლუვი, ელიფსური, მოხრილი, ორი ცხიმოვანი წვეთით; 12-19 x 4-8 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თხელი, ლაბისებრი, უსუნო; გამოშრობისას მაგრდება და იკუმშება.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ჯგუფებად როგორც ცოცხალ, ისე გამხმარ ფოთლოვან ხეებზე, განსაკუთრებით დიდგულასა და მურყანზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა

გამოყენება – იჭმევა.

გართხმული ყურა სოკო

Tripe Fungus

Auricularia mesenterica

ნაყოფსხეული – თავიდან – პატარა, მომრგვალო, 2-4 მმ სისქის, რომლებიც ზრდის პროცესში ერწყმიან ერთმანეთს და ხდება 5-20 სმ სიგანის გართხმული ან ნახევრად გართხმული, კიდე აწეული ან თაროს მსგავსად გადმოშვებული; ზედა მხრიდან – არათანაბარი, ტალღოვან-დანაოჭებული, უხეშბუნვიანი (ხშირად დაფარული წყალმცენარეებით), მონითალო-ყავისფერი, მოყავისფრო-მონაცრისფრო კონცენტრული ზონებით, კიდე ნაცრისფერ-თეთრი, ქვედა მხრიდან – გლუვი, პრიალა, დანაოჭებული, თავიდან – მოთეთრო-მონაცრისფრო, მოგვიანებით – მოყავისფრო-მონაცრისფრო.

სპორები – გლუვი, ელიფსური, მოხრილი, ორი ცხიმოვანი წვეთით; 15-17 x 6-7 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი.

რბილობი – თხელი, ლაბისებრი, უსუნო; გამოშრობისას მაგრდება, უხეში, ტყავის მსგავსი, რომელიც ხშირად აპკივით ეკვრის სუბსტრატს.

ჰაბიტატი – იზრდება მთელი წლის განმავლობაში ჯგუფებად როგორც ცოცხალ, ისე გამხმარ ფოთლოვან ხეებზე.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი.

გამოყენება – იჭმევა.

ჟელესებრი ირმისთუჩა

Toothed Jelly Fungus

Pseudohydnum gelatinosum

ქუდი – 2-8 სმ დიამეტრის; **ფერი**: გამჭვირვალე, მოთეთრო-მონაცრისფრო, მოგვიანებით – მოყავისფრო ელფერი; **ფორმა**: ენისებრი, მარაოსებრი; **ტექსტურა**: ჟელესებრი, ხავერდოვანი ზედაპირით; **კიდე**: ძირითადად სწორი, ზოგჯერ უსწორმასწორო, ტალღოვანი.

ფეხი – 1-3 სმ სიგრძის, ზოგჯერ მის გარეშე; **ფერი**: ქუდისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ექსცენტრული, ზოგჯერ ცენტრალური, თანაბრად გადადის ქუდში; **ტექსტურა**: ჟელეს მსგავსი, ხავერდოვანი ზედაპირით.

ჰიმენოფორი – ეკლისებრი, ფეხზე დამავალი, ქუდისფერი.

სპორები – ელიფსური, თითქმის სფერული, გლუვი; 5-6 x 5-5.5 მკმ; ანაბეჭდი – მოთეთრო.

რბილობი – ჟელეს მსგავსი, რბილი, გამჭვირვალე, უსუნო.

ჰაბიტატი – იზრდება ბაფხულში და შემოდგომაზე წიწვოვანი ხეების მკვდარ, ხრწნად მერქანზე, უპირატესად – ნაძვზე.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი.

გამოყენება – იჭმევა.

ირემა სოკო (ზღარბა სოკო)

Shingled Hedgehog

Sarcodon imbricatus

ქუდი – 4-20 სმ დიამეტრისა და 0.5-3 სმ სისქის; **ფერი**: თავიდან – ღია ყავისფერი, შემდეგ – მურა; **ფორმა**: მრგვლად ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, უსწორმასწორო, შუაში ჩაზნექილი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, დაფარული სქელი, დიდი, კონცენტრულად განლაგებული კრამიტისებური, მუქი ყავისფერი ქერცლით; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ტალღოვანი

ფეხი – 2-8 x 1-2 სმ, **ფერი**: ქუდისფერი, ძირისკენ მუქი; **ფორმა**: ცენტრალური ან ექსცენტრული, ცილინდრული, ძირისკენ ოდნავ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: მკვრივი, მშრალი, წვრილქერცლოვანი, თავიდან – სავსე, მოგვიანებით – ფუყე

ჰიმენოფორი – ეკლისებრი, წვეტიანი, 5-6 მმ სიგრძის, დაღმავალი, თავიდან – მოთეთრო-ნაცრისფერი, შემდეგ – მოყავისფრო; მყიფე

სპორები – სფეროსებრ-კუთხოვანი, ხორკლიანი; 5-8.5 x 5-7.5 მკმ; ანაბეჭდი – მურა

რბილობი – თავიდან – ხორცოვანი, მოთეთრო, მოგვიანებით – უხეში და მაგარი; ახასიათებს სასიამოვნო სუნი. გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე წიწვოვან ტყეში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, სამხ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა, მაგრამ, იმის გამო, რომ იშვიათი სახეობაა, შეგროვება არ არის რეკომენდებული.

დათვის სოკო (დედაბერა, ბებერა სოკო, კრიანთელი, ძირბუკა)

Penny Bun

Boletus edulis

ქუდი – 8-30 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთროდან მურა-მოყავისფრომდე; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – ბალიშისებრი, ზოგჯერ – უფრო ბრტყელი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, სადა, ქეჩისებრი, ხავერდოვანი, მშრალ ამინდში – ზოგჯერ დახეთქილი, წვიმიან ამინდში – ოდნავ ლორწოვანი; **კიდე**: თავიდან – სწორი, შემდეგ – ტალღოვანი

ფეხი – 8-20 x 3-6 სმ; **ფერი**: ღია მოყვითალო-მოთეთრო-მოყავისფრო, ქუდთან შედარებით ყოველთვის უფრო ღია შეფერილობის; **ფორმა**: თავდაპირველად – კასრისებრი, ძირისკენ უფრო გასქელებული, შემდეგ – უფრო ცილინდრული, ქუდთან და ძირში შევიწროებული, **ტექსტურა**: მკვრივი, მასიური, მოთეთრო, ზოგჯერ – მურა შეფერილობის, ბადისებრი ძარღვებით დაფარული ზედაპირით, ბადისებრი ორნამენტი იშვიათად თითქმის შეუმჩნეველია.

ჰიმენოფორი – მილნაირი, წვრილი, მომრგვალო, ოდნავ კუთხოვანი, ჰიმენიალური შრე 1-2 სმ სისქის, ადვილად სცილდება ქუდს, თავდაპირველად – მოთეთრო-მოყვითალო, შემდეგ – მომწვანო-მოყვითალო. თითის დაჭერით ფერს არ იცვლის.

სპორები – თითისტარისებრი, გლუვი; 14-17 x 4-5 მკმ; ანაბეჭდი – მომწვანო-მოყვითალო

რბილობი – თავიდან – მკვრივი, ხორცოვანი, თეთრი, მოგვიანებით – ღრუბლისებრი, მოყვითალო ელფერით; მკვეთრად გამოხატული სუნის გარეშე; ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე ფოთლოვან და წიწვოვან ტყეებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, სამხ. ამერიკა, აფრიკა

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – დათვის სოკო შეიძლება აგვერიოს ნაღველა სოკოში (*Tylopilus felleus*). დათვის სოკოს რბილობი გადატეხისას რჩება თეთრი, ხოლო ნაღველა სოკოს რბილობი ვარდისფრდება და ახასიათებს ძალიან მწარე გემო.

ბადიანი დათვის სოკო

Summer Bolete

Boletus reticulatus

ქუდი – 8-30 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ღია ყავისფერიდან მურა-მოყავისფრომდე; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებური, შემდეგ – ბალიშისებური, ზოგჯერ – უფრო ბრტყელი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, ქეჩისებურ-ხავერდოვანი, მშრალ ამინდში – ზოგჯერ დახეთქილი; **კიდე**: თავიდან – სწორი, შემდეგ – ტალღოვანი.

ფეხი – 8-20 x 3-7 სმ; **ფერი**: ღია მოყვითალო-მოთეთრო-მოყავისფრო, ქუდთან შედარებით ყოველთვის უფრო ღია შეფერილობის; **ფორმა**: თავდაპირველად – კასრისებრი, ძირისკენ უფრო გასქელებული, შემდეგ – ქუდთან და ძირში შევიწროებული; **ტექსტურა**: მკვრივი, მასიური, მოთეთრო, მოყავისფრო, ამობურცული, მკვეთრად გამოხატული ბადისებრი ძარღვებით დაფარული ზედაპირით.

ჰიმენოფორი – მილისნაირი, წვრილი, მომრგვალო, ჰიმენიალური შრე ადვილად სცილდება ქუდს, თავდაპირველად – თეთრი, შემდეგ – მომწვანო-მოყვითალო, თითის დაჭერით ფერს არ იცვლის.

სპორები – თითისტარისებრი, გლუვი; 10-15 x 3-5 მკმ; ანაბეჭდი – მომწვანო-მოყვითალო.

რბილობი – თავიდან – მკვრივი, ხორციანი, თეთრი, მოგვიანებით – ღრუბლისნაირი, მოყვითალო ელფერი; მკვეთრად გამოხატული სუნის გარეშე; ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ნათელ, ფოთლოვან ტყეებში, ძირითადად – მუხასთან, წიფელსა და რცხილასთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა.

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – შეიძლება აგვერიოს დათვა სოკოში (*Boletus edulis*), მათ შორის სხვაობა თითქმის შეუმჩნეველია. ბადიანი დათვა სოკოსგან განსხვავებით, ხასიათდება ფეხზე ნაკლებად გამოხატული ბადით ან მისი არქონით და ნაკლები გამძლეობით სითბოსა და სიმშრალის მიმართ. ასევე შეიძლება აგვერიოს ნაღველა სოკოში (*Tylopilus felleus*), რომლის რბილობი გადატეხისას ვარდისფრდება და ახასიათებს ძალიან მწარე გემო.

ნაბლისფერი ხავსის სოკო

Bay Bolete

Imleria badia

ქუდი – 3-18 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ღია მონითალო-მოყავისფროდან მუქ ნაბლისფრამდე; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, ბალიშისებრი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, გლუვი, მშრალი, ხავერდოვანი, ნესტიან ამინდში – ლორწოვან-ცხიმოვანი, პრიალა; **კიდე**: თავიდან – დაშვებული, შემდეგ – გაშლილი

ფეხი – 5-10 x 0.8-4 სმ; **ფერი**: მოყვითალო-მურა, მოყავისფრო, ქუდთან უფრო ღია ფერის; **ფორმა**: ცილინდრული; ქუდისკენ ვიწროვდება, ზოგჯერ დაგრეხილი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, ბოჭკოვან-ქერცლოვანი, ბადისებური ორნამენტის გარეშე

ჰიმენოფორი – მილნაირი, განიერკუთხოვანი ფორებით, თავიდან – ღია მოყვითალო, შემდეგ – მომწვანო-მოყვითალო; თითის დაჭერისას ხდება მოლურჯო-მონაცრისფრო.

სპორები – თითისტარისებრ-ოვალური, გლუვი; 11-17 x 5-6 მკმ; ანაბეჭდი – მომწვანო-მოყავისფრო

რბილობი – ხორცოვანი, მკვრივი, მოთეთრო-მოყვითალო; ახასიათებს ხილის სასიამოვნო სუნი; გადატეხისას ჰაერზე ოდნავ ლურჯდება, შემდეგ ისევ ბაცდება.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, ძირითადად, წიწვოვან ტყეში, უმეტესად – ფიჭვებთან. ფოთლოვან ტყეში გვხვდება იშვიათად. უყვარს ხავსიანი და დამრეცი ადგილები.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ავსტრალია

გამოყენება – იჭმევა და იყენებენ საღებავადაც; იძლევა ყვითელი ფერის ტონებს.

მსგავსი სახეობები – ნაბლისფერი ხავსის სოკო შეიძლება აგვერიოს დათვის სოკოში (*Boletus edulis*) ან ნაღველა სოკოში (*Tylopilus felleus*). მათგან განსხვავებით, ნაბლისფერ ხავსის სოკოს არ ახასიათებს ფეხზე ბადისებური ორნამენტი, ხოლო მისი რბილობი ჰაერზე ჯერ მოლურჯო ფერს იღებს, მერე კი ბაცდება.

ბებერა სოკო

Saffron Bolete

Leccinellum crocipodium

ქუდი – 5-15 სმ დიამეტრის; **ფერი:** მოყვითალო-მოყავისფრო-მომწვანო; **ფორმა:** ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – გაშლილი, ბალიშისებრი; **ტექსტურა:** სადა, მშრალი, ხავერდოვანი, ხშირად – დამსკდარი ზედაპირით; **კიდე:** სწორი, ზოგჯერ – დამსკდარი

ფეხი – 5-12 x 1-3 სმ; **ფერი:** მოყვითალო-მოყავისფრო; **ფორმა:** ცილინდრული, ძირისკენ გამსხვილებული; **ტექსტურა:** ხორცოვანი, მუქი ქერცლით, ძირისკენ ბადისებური ორნამენტით

ჰიმენოფორი – მილნაირი, წვრილფორებიანი, მომრგვალო-ნახნაგოვანი, ფეხთან შეზრდილი, ჰიმენიუმი 1.5-2.5 სმ სისქის, მოყვითალო; თითის დაჭერისას ხდება მოყავისფრო-მოიისფრო.

სპორები – თითისტარისებრი, გლუვი; 11-18 x 4-6 მკმ; ანაბეჭდი – მოყვითალო-მომწვანო

რბილობი – მოთეთრო-მოყვითალო, გადატეხისას ხდება მოწითალო, მოყავისფრო-მოიისფრო და ბოლოს შავდება.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ნესტიან ფოთლოვან ტყეში, განსაკუთრებით მუხნარსა და წიფლნარში.

გავრცელება – ევროპა, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – ბებერა სოკო შეიძლება აგვერიოს არყისძირაში (*Leccinum scabrum*), რომლის ქუდიც დახეთქილი არ არის, სპორების ანაბეჭდი მოყავისფროა და რბილობი ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

რცხილისძირა

Leccinellum griseum

ქუდი – 4-14 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მონაცრისფრო-მოყავისფრო, ზოგჯერ თხილისფერი; **ფორმა**: ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – გაშლილი, ბალიშისებრი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, ხავერდოვანი, ოდნავ დაჭმუჭნული, ნესტიან ამინდში წებოვან-ცხიმოვანი; **კიდე**: გადაბერებული სოკოს კანი შეიძლება შეიჭმუხნოს და გამოჩნდეს რბილობი და მილაკები.

ფეხი – 5-12 x 2-4 სმ; **ფერი**: მონაცრისფრო-მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული ან ძირისკენ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მურა-მოყავისფრო წვრილი ქერცლით დაფარული ზედაპირით, ძირისკენ უფრო ქერცლოვანი

ჰიმენოფორი – მილნაირი, მილები ვიწრო, მომრგვალო-კუთხოვანი, მოთეთრო-მონაცრისფრო, ჰიმენიალური შრე 2.5-3 სმ სისქის

სპორები – თითისტარისებრი, გლუვი; 9-19 x 4-6 მკმ; ანაბეჭდი – მურა

რბილობი – ხორცოვანი, თეთრი, რბილი, გადატეხისას ხდება მოიისფრო-მოლურჯო, შემდეგ უფრო მუქდება და შავდება.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ფოთლოვან ტყეში, ძირითადად რცხილნარში.

გავრცელება – ევროპა, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – რცხილისძირა შეიძლება აგვერიოს არყისძირაში (*Leccinum scabrum*), რომლის ქუდიც არ არის დაჭმუჭნული, რბილობი კი ჰაერზე ფერს არ იცვლის. რცხილისძირა შეიძლება აგვერიოს, ასევე, ბებერა სოკოში (*Leccinellum crocipodium*), რომლისგან განსხვავებითაც, რცხილისძირას ფეხზე არ აქვს ბადისებრი ორნამენტი.

შერხპისძირა

Orange Oak Bolete

Leccinum aurantiacum

ქუდი – 6-18 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მონათალო-ნარინჯისფერი, მუქი ნარინჯისფერი; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, მთლიანად შემოჭდობილი ფეხზე, შემდეგ – გაშლილი, ბალიშისებრი, ადვილად სცილდება ფეხს; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მკვრივი, ქეჩისებრი-ხავერდოვანი; **კიდე**: თავიდან – მთლიანად მიმაგრებულია ფეხზე, შემდეგ შორდება; ანეული, ზოგჯერ დახეთქილი

ფეხი – 6-16 x 1.5-5 სმ; **ფერი**: მონაცრისფრო-მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ხშირად – ძირისკენ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მკვრივი; მოგრძო მურა ბოჭკოვანი ქერცლით დაფარული ზედაპირით

ჰიმენოფორი – მილნაირი, ფეხთან თავისუფალი, წვრილი, მომრგვალო, ოდნავ შესამჩნევი კუთხეებით, თავიდან – მოთეთრო, შემდეგ – მურა-მონაცრისფრო, ზოგჯერ მოყვითალო ელფერი, ჰიმენიალური შრე 1-3 სმ სისქის, შეხებისას მუქდება.

სპორები – თითისტარისებრი, გლუვი; 14-16 x 4-6 მკმ; ანაბეჭდი – მომწვანო-მოყავისფრო

რბილობი – მკვრივი, ხორცოვანი, თეთრი, დამახასიათებელი სუნის გარეშე; ჰაერზე ხდება მოცისფრო-მოლურჯო, თანდათან უფრო მუქდება და შავდება.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ფოთლოვან და შერეულ ტყეებში, უმეტესად ვერხვნარში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

არყისძირა

Brown Birch Bolete

Leccinum scabrum

ქუდი – 5-15 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო-კრემისფერიდან მუქ ყავისფრამდე; **ფორმა**: ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – გაშლილი, ბალიშისებრი; **ტექსტურა**: გლუვი, მშრალი, ხავერდოვანი ან წვრილ-ქეჩისებრი ზედაპირით, ნესტიან ამინდში ოდნავ ლორწოვანი; **კიდე**: სწორი

ფეხი – 6-18 x 1-3 სმ; **ფერი**: მონაცრისფრო-მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ხშირად – ძირისკენ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: მურა-მოყავისფრო, წვრილი ქერცლით დაფარული ზედაპირით

ჰიმენოფორი – მილნაირი, წვრილი, მრგვალოფორებიანი, ფეხთან თავისუფალი, თავიდან – მოთეთრო, შემდეგ – მურა-მონაცრისფრო; ჰიმენიუმი – 1-2.5 სმ სისქის, ადვილად სცილდება ქუდს.

სპორები – თითისტარისებრი, გლუვი; 12-18 x 4.5-6 მკმ; ანაბეჭდი – მომწვანო-მოყავისფრო

რბილობი – თეთრი, რბილი, გადატეხისას ფერს არ იცვლის. ახასიათებს სოკოს სასიამოვნო სუნი. გადაბერებული ნაყოფსხეულების რბილობი ხდება ღრუბლისებრი და ძალიან წყლიანი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ძირითადად არყნარში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – არყისძირა შეიძლება აგვერიოს ბებერა სოკოში (*Leccinellum crocipodium*) და რცხილისძირაში (*Leccinellum griseum*). მათგან განსხვავებით, არყისძირას რბილობი გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

წითელფეხა მუხისძირა

Scarletina Bolete

Neoboletus erythropus

ქუდი – 5-18 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ღია წაბლისფრიდან მურა-ყავისფრამდე, ზოგჯერ – ზეთისხილისფერი ან მონითალო ელფერი; ხელის დაჭერისას მუქდება ან შავდება, ზოგჯერ ლურჯდება; **ფორმა**: თავიდან ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – ამობურცული, მომრგვალო-ბალიშისებრი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, ხავერდოვანი, ნესტიან ამინდში ოდნავ ლორწოვანი; **კიდე**: თავიდან დაშვებული, შემდეგ – ზოგჯერ ზემოთ აწეული, ტალღოვანი

ფეხი – 6-14 x 2-5 სმ; **ფერი**: მოყვითალო-მონითალო-წარინჯისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული ან ბოლქვისებრი, კასრისებრი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მკვრივი, ზედაპირზე წითელი წინწკლებისებრი ქერცლით, ბადისებრი ორნამენტის გარეშე

ჰიმენოფორი – მილნაირი, წვრილი, მომრგვალო ფორებით, თავიდან – მოყვითალო, მოყვითალო-მომწვანო, შემდეგ – მონითალო-წარინჯისფერი, ხელის დაჭერისას ლურჯდება.

სპორები – თითისტარისებრი, გლუვი; 11-16 x 4-6 მკმ; ანაბეჭდი – მომწვანო-მოყავისფრო

რბილობი – ხორცოვანი, ყვითელი ან მოყვითალო; დამახასიათებელი სუნის გარეშე; გადატეხისთანავე ლურჯდება.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ფოთლოვან და წიწვოვან ტყეებში, უპირატესად მუხებთან და ნაძვებთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ჩრდ. აფრიკა

გამოყენება – იჭმევა 15-20-წუთიანი თერმული დამუშავების შემდეგ. ნადული წყალი უნდა გადაიღვაროს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას.

მსგავსი სახეობები – წითელფეხა მუხისძირა შეიძლება აგვერიოს შხამიან სატანას სოკოში (*Rubroboletus satanas*), რომლისგანაც განსხვავდება რბილობით. სატანას სოკოს რბილობი გადატეხისას ნელ-ნელა წითლდება და შემდეგ ლურჯდება. ახასიათებს უსიამოვნო სუნი.

სატანას სოკო

Devil's Bolete

Rubroboletus satanas

ქუდი – 10-35 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო-მონაცრისფრო, იშვიათად – მოყვითალო ან მომწვანო ელფერი, მოვარდისფრო ლაქებით; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – ამობურცული, მომრგვალო-ბალიშისებრი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მკვრივი, მშრალი, ხავერდოვანი, ნესტიან ამინდში – ლორწოვანი; **კიდე**: თავიდან – დაშვებული, შემდეგ – გაშლილი, ტალღოვანი

ფეხი – 6-18 x 4-12 სმ; **ფერი**: მოყვითალო-წითელი, ქუდთან და ძირში მკვეთრად ყვითელი; **ფორმა**: თავიდან – მომრგვალო-კასრისებრი, შემდეგ – ცილინდრული, ძირში – ბოლქვისებრი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მკვრივი, მშრალი, ბადისებრი ორნამენტით

ჰიმენოფორი – მილნაირი, წვრილი, მომრგვალო ფორებით, თავიდან – მოყვითალო, შემდეგ – მოყვითალო-მომწვანო, ნარიჩხისფერი, ბოლოს – ღვინისფერ-წითელი. თითის დაჭერისას ხდება მოლურჯო-მომწვანო.

სპორები – თითისტარისებრ ოვალური, გლუვი; 11-15 x 4-7 მკმ; ანაბეჭდი – მომწვანო-მოყავისფრო

რბილობი – ხორცოვანი, მკვრივი, ქუდში – მოთეთრო, ფეხში – ოდნავ მოვარდისფრო, გადატეხისას ნელ-ნელა წითლდება და შემდეგ ლურჯდება. ახალგაზრდა ნაყოფსხეულს ახასიათებს სასიამოვნო სუნი, შემდეგ კი – მძორის არასასიამოვნო სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ნათელ ფოთლოვან ტყეში, უმეტესად მუხნარებში, კარბონატულ ნიადაგზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – შხამიანია. იწვევს საჭმლის მომწელებელი სისტემის ძლიერ დაზიანებას. მიღებიდან დაახლოებით 2 საათის შემდეგ ვლინდება შემდეგი სიმპტომები: ძლიერი მუცლის ტკივილი, ღებინება, ფაღარათი (ზოგჯერ სისხლიანი), რაც შეიძლება გახანგრძლივდეს 6 საათამდე. მძიმე შემთხვევებში შეიძლება განვითარდეს კიდურების დამბლა, ძლიერი თავის ტკივილი და გონების დაკარგვა.

მსგავსი სახეობები – სატანას სოკო შეიძლება აგვერიოს წითელფეხა მუხისძირაში (*Neoboletus erythropus*) ან მუხისძირაში (*Suillellus luridus*). მათგან განსხვავებით, სატანას სოკოს რბილობი გადატეხისას ნელ-ნელა წითლდება და ბოლოს ლურჯდება.

ბირჩა სოკო

Old Man of the Woods

Strobilomyces strobilaceus

ქუდი – 5-15 სმ დიამეტრის; **ფერი**: თავიდან მოთეთრო-მონაცრისფრო-მოყავისფრო, მოგვიანებით – მოშავო; **ფორმა**: ბურთისებრ-ამობურცული, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, ბალიშისებრი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, რბილი, მშრალი, დაფარული, კრამიტისებურად განლაგებული, ნაცრისფერი ან შავი, ხშირი, მსხვილი, პირამიდისებური, ფუმფულა ქერცლებით; **კიდე**: ქეჩისებურად შებუსული, კერძო საბურველის ნარჩენებით.

ფეხი – 5-12 x 1-3 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული; **ტექსტურა**: მკვრივი, ძალიან მყარი, ქეჩისებრ-ქერცლოვანი ზედაპირით.

ჰიმენოფორი – მილნაირი, მსხვილი, კუთხოვანი ფორებით, ფეხთან შებრდილი, ოდნავ დამავალი, თავიდან – ღია ნაცრისფერი, მოგვიანებით – მუქი მურა-ნაცრისფერი, დაზიანებისას ჯერ წითლდება, შემდეგ შავდება.

სპორები – სფეროსებრი, ბადისებრი ორნამენტით; 10-13 × 8-10 მკმ; ანაბეჭდი – შავი.

რბილობი – ხორცოვანი, ელასტიკური, თეთრი; დამახასიათებელი სუნის გარეშე; გადატეხისას ჯერ ხდება წითელი, შემდეგ იფარება შავი ლაქებით.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეში, უპირატესად – მუხასთან, წიფელსა და ნაძვთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ავსტრალია.

გამოყენება – იჭმევა მხოლოდ ქუდი, ფეხი უხეშია.

მუხისძირა

Lurid Bolete

Suillellus luridus

ქუდი – 3-15 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო-მურა ან მურა-მონაცრისფრო; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – ამობურცული, ბალიშისებრი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, ხავერდოვანი, ნესტიან ამინდში – ლორწოვანი; **კიდე**: თავიდან – დაშვებული, შემდეგ – ტალღოვანი

ფეხი – 5-15 x 2-5 სმ; **ფერი**: მონითალო-მოყვითალო, თითის დაჭერისას ლურჯდება; **ფორმა**: თავიდან – კასრისებრი, შემდეგ – ცილინდრული და ძირისკენ უფრო გამსხვილებული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მკვრივი; მონითალო-მურა შეფერილობის მოგრძო, ბადისებრი ძარღვებით დაფარული ზედაპირით

ჰიმენოფორი – მილნაირი, წვრილი, მომრგვალო ფორებით, თავიდან – მომწვანო-მოყვითალო, შემდეგ – წითელი; ხელის დაჭერისას ლურჯდება.

სპორები – კვერცხისებრ-ელიფსური, გლუვი; 9-17 x 5-7 მკმ; ანაბეჭდი – მომწვანო-მოყვითალო-მურა

რბილობი – ხორცოვანი, მკვრივი, ღია მოყვითალო, ფეხის ძირში – მონითალო, გადატეხისას სწრაფად ლურჯდება.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ფოთლოვან ტყეში, უმეტესად მუხნარებში, კარბონატულ ნიადაგზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ჩრდ. აფრიკა, ავსტრალია

გამოყენება – იჭმევა 15-20-წუთიანი თერმული დამუშავების შემდეგ. ნადუღი წყალი უნდა გადაიღვაროს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას.

მსგავსი სახეობები – მუხისძირა შეიძლება აგვერიოს შხამიან სატანას სოკოში (*Rubroboletus satanas*), რომლისგანაც განსხვავდება რბილობით. სატანას სოკოს რბილობი გადატეხისას ნელ-ნელა წითლდება და შემდეგ ლურჯდება, ახასიათებს უსიამოვნო სუნი.

ნალველა სოკო

Bitter Bolete

Tylopilus felleus

ქუდი – 3-12 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო-ყავისფერი, ჩალისფერი, მონაცრისფრო-მოყავისფრო; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, ბალიშისებრი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, ხავერდოვანი, ნესტიან ამინდში – ოდნავ ლორწოვანი; **კიდე**: თავიდან – დაშვებული, შემდეგ – გაშლილი, ზოგჯერ – დახეტილი

ფეხი – 4-10 x 1.5-4 სმ; **ფერი**: მოყავისფრო-ჩალისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში გამსხვილებული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მურა ფერის ბადისებრი ორნამენტით

ჰიმენოფორი – მილნაირი, წვრილი ფორებით, მომრგვალო-ნახნაგოვანი, ფეხთან შეზრდილი; ჰიმენიუმი 2 სმ სისქის; თავიდან – თეთრი, შემდეგ – ჭუჭყისფერ-ვარდისფერი; თითის დაჭერისას ვარდისფრდება.

სპორები – თითისტარისებრი, გლუვი; 12-14 x 4-5 მკმ; ანაბეჭდი – მოვარდისფრო

რბილობი – ხორცოვანი, მკვრივი, თეთრი; დამახასიათებელი სუნის გარეშე; გადატეხისას ვარდისფრდება.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – მწარე გემოს გამო საჭმელად თითქმის არ იყენებენ. შეიძლება გამოიწვიოს ღებინება.

მსგავსი სახეობები – ნალველა სოკო შეიძლება აგვერიოს დათვის სოკოში (*Boletus edulis*) ან წაბლისფერ ხავსის სოკოში (*Imleria badia*). მათგან განსხვავებით, ნალველა სოკოს რბილობი გადატეხისას ვარდისფრდება.

ჭრელი ხავესის სოკო

Red Cracking Bolete

Xerocomellus chrysenteron

ქუდი – 2-8 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მომწვანო-მოყავისფრო-მოყვითალო, მონაცრისფრო-მოყავისფრო, მონითალო-მოყავისფრო, მონითალო-მოვარდისფრო; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – ბალიშისებრ-ამობურცული, ზოგჯერ – შუაში ოდნავ ჩაქყლებილი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, აბრეშუმისებრ-ბოჭკოვანი, მშრალი, ხავერდოვანი, ბადისებურად დახეთქილი ზედაპირით, ნახეთქებში – მოვარდისფრო; **კიდე**: თავიდან – დაშვებული, შემდეგ – გაშლილი, ზოგჯერ – აპრეხილი, ტალღოვანი

ფეხი – 5-8 x 1-1.5 სმ; **ფერი**: ზედა ნაწილში – ყვითელი, ქვევით – მონითალო-იისფერი, თითის დაჭერისას უჩნდება მოლურჯო ლაქები; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ წვრილდება, ზოგჯერ მოგრეხილი; **ტექსტურა**: წვრილობოჭკოვანი, გლუვი

ჰიმენოფორი – მილნაირი, განიერკუთხიანი ფორებით, ფეხთან შეზრდილი, თავიდან – ყვითელი, შემდეგ – მოყვითალო-მომწვანო, გოგირდისფერი; თითის დაჭერისას ლურჯდება.

სპორები – თითისტარისებრი, გლუვი; 9-16 x 4-6 მკმ; ანაბეჭდი – მომწვანო-მოყავისფრო

რბილობი – მოყვითალო, ქუდის კანქვეშ და ფეხის ძირში მონითალო; დამახასიათებელი სუნის გარეშე; გადატეხისას ლურჯდება.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, უმეტესად წიფლნარებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ჩრდ. აფრიკა, ავსტრალია

გამოყენება – იჭმევა.

მწვანე ხაზსის სოკო

Suede Bolete

Xerocomus subtomentosus

ქუდი – 3-12 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო-მომწვანო, მომწვანო-მონაცრისფრო; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, ბალიშისებრი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, ხავერდოვან-ბოჭკოვანი, ზოგჯერ – დამსკდარი; **კიდე**: ტალღოვანი

ფეხი – 5-10 x 1-2 სმ; **ფერი**: მოყვითალო-ყავისფერი, ზოგჯერ – მონათალო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ წვრილდება, ზოგჯერ – მოგრეხილი; **ტექსტურა**: გლუვი, ბოჭკოვანი, მურა ბადისებრი ორნამენტით

ჰიმენოფორი – მილნაირი, მსხვილკუთხიანი ფორებით, ფეხთან შეზრდილი, დაღმავალი, ყვითელი; თითის დაჭერისას ლურჯდება.

სპორები – თითისტარისებრი, გლუვი; 10-14 x 4-5 მკმ; ანაბეჭდი – მურა

რბილობი – მოყვითალო; ახასიათებს ხილის სუნი; გადატეხისას ოდნავ ლურჯდება.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, ასევე, გზისპირებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ჩრდ. აფრიკა, ავსტრალია

გამოყენება – იჭმევა.

მიქლიო (მელაკუდა, მელისყურა, ქათამბარკალა)

Chanterelle

Cantharellus cibarius

ქუდი – 4-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ღია ყვითლიდან მუქ ნარინჯისფრამდე; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, ტალღოვანი, დაბრისებრი, ზოგჯერ ჩაწყლექილი, ქუდსა და ფეხს შორის მკაფიო საზღვარი არ შეინიშნება; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მკვრივი, გლუვი; **კიდე**: შეკეცილი, ტალღოვანი, დანაკვეთული

ფეხი – 4-7 x 1-4 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი; **ფორმა**: ზემოთ განიერი, ქვემოთ წვრილი; **ტექსტურა**: მკვრივი, გლუვი

ჰიმენოფორი – ქუდი ქვემოთ დაფარულია ქუდისფერი, სქელი, მეჩხერი, ფეხისკენ დაღმავალი, ჩანგლისებურად განშტოებული ძარღვებით (ცრუფირფიტები).

სპორები – ელიფსური, გლუვი, ცხიმოვანი წვეთებით, 7-10 x 4-6 მკმ; ანაბეჭდი – ყვითელი

რბილობი – ხორცოვანი, მოყვითალო-მოთეთრო, ახასიათებს ხილის სასიამოვნო სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, ხავსიან და ტენიან ადგილებში, ხშირად ჯგუფებად.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – მიქლიო შეიძლება აგვერიოს ცრუ მიქლიოში (*Hygrophoropsis aurantiaca*). მიქლიოს ქუდი ყვითელია, ცრუ მიქლიოსი – მუქი ნარინჯისფერ-ყვითელი, მიქლიოს ფეხი ყოველთვის მკვრივია და არ არის ფუყე; ნამდვილი მიქლიო არასოდეს იზრდება დამპალ მერქანზე და ჩამოცვენილ ტოტებზე.

ნაცრისფერი მიქლიო

Ashen chanterelle

Cantharellus cinereus

ქუდი – 4-10 სმ დიამეტრის; **ფერი:** ნაცრისფერ-მოყავისფროდან მუქ ფერფლისფერამდე; **ფორმა:** თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, ტალღოვანი, ძაბრისებური, ქუდსა და ფეხს შორის მკაფიო საზღვარი არ შეინიშნება; **ტექსტურა:** თხელი, ელასტიკური, ოდნავ ქერცლოვანი; **კიდე:** შეკეცილი, ტალღოვანი, დანაკვეთული.

ფეხი – 3-8 x 0.3-1 სმ; **ფერი:** ქუდისფერი; **ფორმა:** ზემოთ – განიერი, ქვემოთ – წვრილი; **ტექსტურა:** თხელი, გლუვი, ბოჭკოვანი, ფუყე.

ჰიმენოფორი – ქუდი ქვემოდან დაფარულია ღია ნაცრისფერი, ნაცრისფერ-იისფერი, ქუდისფერი, სქელი, მეჩხერი, ფეხისკენ დამავალი, ჩანგლის მსგავსად განშტოებული ძარღვებით (ცრუფირფიტები).

სპორები – ელიფსური, გლუვი, ცხიმოვანი წვეთებით, 7-10 x 4-6 მკმ; ანაბეჭდი – მოთეთრო.

რბილობი – თხელი, ელასტიკური, ღია ნაცრისფერ-ყავისფერი, მოგვიანებით – შავი; ახასიათებს სასიამოვნო სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ფოთლოვან ტყეებში, ძირითადად – მუხასთან, წიფელსა და რცხილასთან, ხავსიან და ტენიან ადგილებში, ხშირად – ჯგუფებად, ზოგჯერ გვხვდება წიწვოვან ტყეშიც.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ავსტრალია.

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – ნაცრისფერი მიქლიო შეიძლება აგვერიოს ძაბრა სოკოში (*Craterellus cornucopioides*), რომელსაც, მისგან განსხვავებით, არა აქვს ცრუფირფიტები.

ძაბრა სოკო

Horn Of Plenty

Craterellus cornucopioides

ქუდი – 3-6 სმ დიამეტრის; **ფერი**: შიგნიდან – მონაცრისფრო-მოშავო, გარედან მონაცრისფრო-მოთეთრო; **ფორმა**: ძაბრისებრი, ღრმულიანი, ძირისკენ თანდათან წვრილდება, ქუდი პირდაპირ გადადის ფეხში, მათ შორის ზღვარი არ არის; **ტექსტურა**: ბოჭკოვანი, ქერცლოვანი; **კიდე**: შეკეცილი, ტალღოვანი, ზოგჯერ დანაკვთული

ფეხი – 5-12 x 1-3 სმ; **ფერი**: მონაცრისფრო-მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული; **ტექსტურა**: ცვილისებრი, ფუყე

ჰიმენოფორი – ქუდი და ფეხი გარედან დაფარულია მონაცრისფრო, გლუვი, ოდნავ დანაოჭებული ჰიმენიალური ფენით, ძარღვისებრი ცრუფირფიტები არ გააჩნია.

სპორები – კვერცხისებრი, გლუვი; 11-13.5 x 6.5-9 მკმ; ანაბეჭდი – კრემისფერი

რბილობი – თხელი, დრეკადი, მოშავო, გამოხატული სუნის გარეშე

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ჯგუფებად ნიადაგზე, მთაში, ტენიან ფოთლოვან ტყეში, განსაკუთრებით ნიფლნარში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

ძაბრისებრი მიქლიო

Trumpet Chanterelle

Craterellus tubaeformis

ქუდი – 1-4 სმ დიამეტრის; **ფერი:** მოყავისფრო-მოყვითალო, მოყვითალო-მონაცრისფრო-ყავისფერი; **ფორმა:** თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – ძაბრისებრი, ღრმად ჩაჭყლეთილი, თითქმის მილნაირი, ქუდი პირდაპირ გადადის ე.წ. ფეხში, მათ შორის მკაფიო საზღვარი არ შეინიშნება; **ტექსტურა:** თხელხორცოვანი, ხავერდოვანი, დრეკადი; **კიდე:** შეკეცილი, ტალღოვანი, დანაკვეთული

ფეხი – 3-6 x 0.3-1 სმ; **ფერი:** ყვითელი, მოყვითალო ნაცრისფერი; **ფორმა:** ცილინდრული, გვერდებში შეჭყლეთილი, მილნაირი, ზოგჯერ ქუდში უჩნდება ხვრელი; **ტექსტურა:** დრეკადი, ფუყე, ცვილისებრი

ჰიმენოფორი – ქუდი ქვემოდან დაფარულია მონაცრისფრო, სქელი, მეჩხერი, ფეხისკენ დაღმავალი, ჩანგლისებურად განშტოებული ძარღვებით (ცრუფირფიტები).

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 9-11 x 6-11 მკმ; ანაბეჭდი – კრემისფერი

რბილობი – თხელი, დრეკადი, მოყვითალო; გამოირჩევა ოდნავ სასიამოვნო სუნით.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, ხავსიან და ტენიან ადგილებში, ხშირად ჯგუფებად.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

კომბალა სოკო

Truncated Club

Clavariadelphus truncatus

ნაყოფსხეული – კომბლისებრი, კვერთხისებრი, ბლაგვი თავით, ზემოთ – განიერი, ქვევით – ვიწრო, 5-15 სმ სიმაღლის, 3-8 სმ სიგანის, ყვითელი, ძირისკენ მონაცრისფრო ელფერით, დანაოჭებული ზედაპირით, ზოგჯერ გლუვი

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 9-12 x 5-8 მკმ; ანაბეჭდი – მოყვითალო

რბილობი – მოთეთრო; დამახასიათებელი სუნის გარეშე; გადატეხისას მუქდება.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე და ჩამონაცვენზე წიწვოვან ტყეში, უმეტესად – ნაძვნარში. გვხვდება ერთეულ ეგზემპლარებად.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა, მაგრამ იმის გამო, რომ საქართველოში იშვიათად გვხვდება, შეგროვება არ არის რეკომენდებული.

გზისპირა აბლაბუდა სოკო

Tawny Webcap

Cortinarius callisteus

ქუდი – 3-8 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო-მოყავისფრო, მუქი ყავისფერი; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – ამობურცულ-ბრტყელი, ბორცვაკის გარეშე; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, წვრილობოჭკოვანი, ქერცლით, შემდეგ – სადა; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ტალღოვანი

ფეხი – 6-9 x 1-2 სმ; **ფერი**: მოყვითალო-მოყავისფრო; **ფორმა**: ცილინდრული ან გურბისებრი; **ტექსტურა**: ბოჭკოვანი; **საყელო/ვოლვა**: ყავისფერი, აბლაბუდისებრი კერძო საბურველის ნარჩენებით

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – მეტ-ნაკლებად მეჩხერი, ფეხთან შეზრდილი კბილით, ქუდისფერი

სპორები – ელიფსური, ხორკლიანი; 8-9 x 7-8 მკმ; ანაბეჭდი – მურა ყავისფერი

რბილობი – ხორცოვანი, მოყვითალო, ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – შხამიანია.

მსგავსი სახეობები – ყველა აბლაბუდა სოკოს ძირითადი მახასიათებელია ქუდის კიდეებზე ან ფეხზე (ან ერთდროულად ორივეგან) აბლაბუდისებრი კერძო საბურველის ნარჩენები. იმის გამო, რომ სახეობების დიდი ნაწილი შხამიანია (ზოგი მომავკდინებლადაც), ხოლო სახეობებს შორის მსგავსება იმდენად დიდია, რომ სოკოს გამოუცდელი შემგროვებლისთვის რთულია მათი ერთმანეთისგან გარჩევა, აბლაბუდა სოკოების შეგროვება დაუშვებელია.

Cortinarius sp.

ალუბლისძირა

The Miller

Clitopilus prunulus

ქუდი – 3-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო, მოთეთრო-მონაცრისფრო; **ფორმა**: მრგვალად ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, ზოგჯერ ძაბრისებრი, ოდნავ ჩაქყლეტილი; **ტექსტურა**: გლუვი, მშრალი, ნესტიან ამინდში – ოდნავ ლორწოვან-წებოვანი; **კიდე**: ტალღოვანი, ოდნავ შეკეცილი

ფეხი – 2-6 x 1-2 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ზოგჯერ – ექსცენტრული, მოღუნული, ძირისკენ უფრო წვრილი; **ტექსტურა**: ბოჭკოვან-ზოლიანი, შიგნიდან ამოვსებული

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თავიდან – მოთეთრო, შემდეგ – ხორცისფერი, დაღმავალი

სპორები – ელიფსური, ნუშისებრი, ექვსი გრძივი ღარით; 8-12 x 4-6 მკმ; ანაბეჭდი – მოვარდისფრო

რბილობი – მოთეთრო; ახასიათებს ფქვილის სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ტყის-პირებში, მდელოებზე, ბაღებსა და პარკებში, ხშირად გვხვდება მუხასთან და არყთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – ალუბლისძირა შეიძლება აგვერიოს შხამიან ცრუ ქამაში (*Entoloma sinuatum*), რომლისგან განსხვავებითაც, ალუბლისძირას ფირფიტები დაღმავალია.

ცრუ ქამა

Livid Pinkgill

Entoloma sinuatum

ქუდი – 5-20 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო-მონაცრისფრო, ზოგჯერ მურა ელფერი; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული ან ზარისებრი, შემდეგ – ბრტყლად გაშლილი, შუაში განიერი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: ბოჭკოვანი, ნესტიან ამინდში – ოდნავ ნებოვანი, გაშრობისას – პრი-ალა; **კიდე**: თავიდან – დაშვებული, შემდეგ – გაშლილი, ზოგჯერ – ტალღოვანი

ფეხი – 6-10 x 1-2.5 სმ; **ფერი**: მოთეთრო-მონაცრისფრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ გამსხვილებული, ზოგჯერ მოღუნული, გვერდებში შეჩყლეტილი; **ტექსტურა**: მკვრივი, ბოჭკოვან-ზოლიანი, დაფქვილულობით

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – განიერი, მეჩხერი, ოდნავ შეზრდილი ფეხთან კბილით, თავიდან – მოყვითალო, შემდეგ – მოვარდისფრო-ხორცისფერი

სპორები – გლუვი, მომრგვალო-ექვსკუთხა; 8-10 x 7-8.5 მკმ; ანაბეჭდი – ვარდისფერი

რბილობი – თეთრი, მკვრივი; ახასიათებს ფქვილის სუნი; გადატეხი-სას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ტყის-პირებში, საძოვრებზე, ბაღებსა და პარკებში, უპირატესად თიხნარ ნიადაგზე, მუხასთან, რცხილასთან და წიფელთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – შხამიანია. იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას. მიღებიდან დაახლოებით ნახევარ საათში ვლინდება შემდეგი სიმპტომები: ძლიერი თავის ტკივილი, თავბრუსხვევა, მეტეო-რიზმი, გულისრევა, ფაღარათი და სისუსტე. ძლიერი ინტოქსიკაციის შემდეგი ლეტალურია.

მსგავსი სახეობები – ცრუ ქამა შეიძლება აგვერიოს მაისის სოკოში (*Calocybe gambosa*), ალუბლისძირაში (*Clitopilus prunulus*) ან მინდვრის სოკოში (*Clitocybe nebularis*). მაისის სოკოსგან განსხვავებით, ცრუ ქამას ფირფიტები მოვარდისფროა, მაისის სოკოსი კი – ყოველთვის თეთრი; ცრუ ქამას სპორების ანაბეჭდი ვარდისფერია, მაისის სოკოსი კი – თეთრი; ცრუ ქამასგან განსხვავებით, ალუბლისძირას ფირფიტები ფეხზე დაღმავალია, მინდვრის სოკოსი კი – უფრო ხშირი, მოთეთრო და ოდნავ დაღმავალი ფეხზე.

ღვიძლა სოკო

Beefsteak Fungus

Fistulina hepatica

ქუდი – 8-25 სმ დიამეტრისა და 2-6 სმ სისქის; **ფერი**: მონითალო-ხორცისფერი, შემდეგ – მუქი ყავისფერი; **ფორმა**: მომრგვალო-ენი-სებრი, ღვიძლისებრი, რომელიც გადადის მოკლე გვერდით ფეხში; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, ნორჩი სოკოს ზედაპირი სტრუქტურით ჰგავს ხბოს ენას, ხავერდოვანია და ოდნავ წებოვანი, მოგვიანებით კი – პრიალა და მშრალი; **კიდე**: სქელხორცოვანი, ზოგჯერ – ტალღოვანი

ფეხი – ძალიან მოკლე და სქელი, ზოგჯერ მის გარეშე; **ფერი**: ზემოდან – ქუდისფერი, ქვემოდან – თეთრი; **ფორმა**: ცილინდრული, გვერდითი; **ტექსტურა**: მაგარი, მკვრივი, ძირში მუქი ბუსუსებით

ჰიმენოფორი – მილნაირი, მრგვალი მილაკები არ არის ერთმანეთთან შეზრდილი; ნორჩობაში შეუიარაღებელი თვალითაც შესამჩნევია, შემდეგ ერთიან მასას ემსგავსება; თავიდან – მოთეთრო-მოვარდისფრო, შემდეგ – მოყვითალო, ბოლოს – მონითალო-მოყავისფრო; ფეხზე – დაღმავალი; თითის დაჭერისას ხდება მონითალო-მურა, ნორჩობაში ზედაპირი ნესტიანია, ხშირად – წითელი ფერის წვეთებით.

სპორები – კვერცხისებრი, გლუვი; 4.5-6 x 3-4 მკმ; ანაბეჭდი – მოვარდისფრო

რბილობი – ხორცოვანი, წვნიანი, სისხლისფერი, მოთეთრო ძარღვისებრი ჩანარებით, წააგავს ახალ ხორცს ან ღვიძლს, შეიცავს წითელ წვენს; ახასიათებს ხილის სუსტი სუნი. მოგვიანებით რბილობი მაგრდება და ხდება ბოჭკოვანი.

ჰაბიტატი – ძირითადად, იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე როგორც ცოცხალ, ისე გამხმარ მუხასა და წაბლზე, ზოგჯერ – წიფელზე. გვხვდება იშვიათად.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ჩრდ. აფრიკა, ავსტრალია

გამოყენება – იჭმევა ნორჩობაში, სანამ რბილობი გაუმაგრდება.

მუხის სოკო (კოს ფაჭა)

Oak Mazegill

Daedalea quercina

ნაყოფსხეული – 5 – 45 სმ დიამეტრის, თავიდან – მომრგვალო, შემდეგ – თაროს ან მარაოს მსგავსი, ფეხის გარეშე, ხავერდოვანი, კრემის-ფერ-მოყავისფრო, კონცენტრული ზოლებით.

ჰიმენოფორი – მილნაირი, ფორები სქელკედლიანი, ფართო, ლაბირინთული, ზოგჯერ – თითქმის ფირფიტისებრი, კრემისფერი.

რბილობი – მკვრივი, კორპისებრი, მოთეთრო, მოგვიანებით – მოყავისფრო

სპორები – მოგრძო, უფერული, 5-6 x 2-3.5 მკმ; ანაბეჭდი – მოთეთრო.

ჰაბიტატი – იზრდება წელიწადის ნებისმიერ დროს გამხმარ ფოთლოვან ხეებზე, ჭირკებზე, ხეცეულებზე, ძირითადად – მუხაზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა, ავსტრალია.

გამოყენება – არ იჭმევა. ძველად მას იყენებდნენ, როგორც ბუნებრივ ჯაგრისს, მაგ., ცხენების დასავარცხნად. საქართველოში, კერძოდ, იმერეთსა და აჭარაში იყენებდნენ კანის დაავადებების სამკურნალოდ.

არყის სოკო

Birch Polypore

Fomitopsis betulina

ნაყოფსხეული – თაროსებრი, მჯდომარე, ფეხის გარეშე, თავიდან – ბურთისებრი, შემდეგ – ბალიშისებრი ან ნიჟარისებრი, 10-20 სმ დიამეტრის, მოთეთრო, შემდეგ – მოყვითალო ღია მურამდე; გლუვი ან ოდნავ ხავერდოვანი, ზოგჯერ – დახეუქილი, თავიდან – რბილი, შემდეგ – კორპისებრი, სქელკიდიანი, შეკეცილი

ჰიმენოფორი – მილნაირი, წვრილფორიანი, მომრგვალო ან კუთხოვანი, თავიდან – თეთრი, შემდეგ – მონაცრისფრო

რბილობი – თავიდან – რბილი, თეთრი, შემდეგ – კორპისებრი; ახასიათებს სოკოს სასიამოვნო სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 4.5-6 x 1.3-2 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

ჰაბიტატი – იზრდება მთელი წლის განმავლობაში როგორც ცოცხალ, ისე გამხმარ არყის ხეებზე სუბალპურ ტყეებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – არ იჭმევა. ძველად მისგან ამზადებდნენ აბედს. ხევისურეთში კი სათამაშო ბურთებს თლიდნენ.

ქერცლოვანი ფირფიტაბილა

Scaly Sawgill

Neolentinus lepideus

ქუდი – 4-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო-მონაცრისფრო, მოყავისფრო; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, ძაბრისებრი, შუაში ოდნავ ჩაღრმავებული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, კონცენტრული დიდი მურა ქერცლით; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – მეტ-ნაკლებად გაშლილი, ზოგჯერ – ტალღოვანი

ფეხი – 3-10 x 2-4 სმ; **ფერი**: მოთეთრო-მონაცრისფრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ცენტრალური ან ექსცენტრული, ძირში შევიწროებული, ზოგჯერ – ფესვისებრ წაგრძელებული; **ტექსტურა**: მშრალი, მკვრივი, დაფარული კრამიტისებური მურა ქერცლით

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – სქელი, მეტ-ნაკლებად მეჩხერი, დაღმავალი, დაკბილული კიდეებით, მოთეთრო

სპორები – მოგრძო-ელიფსური, გლუვი; 10-13 x 3-4 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – ხორცოვანი, მკვრივი, უხეში, თეთრი; ახასიათებს სოკოს სასიამოვნო სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის, მხოლოდ ფეხი ოდნავ უყვითლდება; მოგვიანებით ხდება კორპისებრი.

ჰაბიტატი – იზრდება ბაფხულში და შემოდგომაზე გამხმარ წიწვოვან ხეებზე, ჭირკვებზე, ხექცეულებზე.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა ნორჩობაში მხოლოდ ქუდები, სანამ რბილობი გაუმაგრდება.

ძარღვა სოკო

Pig's Ear

Gomphus clavatus

ქუდი – 4-14 სმ დიამეტრის; **ფერი**: იისფერი, მოგვიანებით – მოყვითალო ელფერით; **ფორმა**: ძაბრისებრი, ბრტყელი ზედაპირით, ჩაღრმავების გარეშე, ფეხისგან მკვეთრად გამოყოფილი არ არის, ზოგჯერ რამდენიმე ქუდი ერთმანეთთანაა კიდით შეზრდილი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, გლუვი; **კიდე**: აწეული, ტალღოვანი, დანაკვეთული

ფეხი – 2-4 x 1-3 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი; **ფორმა**: ზემოთ – განიერი, ქვემოთ – ვიწრო; **ტექსტურა**: მკვრივი, გლუვი

ჰიმენოფორი – ქუდისფერი, სქელი, მეჩხერი, ფეხის ბოლომდე დაღმავალი, ერთმანეთში გადახლართული ძარღვებით (ცრუ ფირფიტები)

სპორები – ელიფსური, დანაოჭებულ-ხორკლიანი; 10-12 x 4-5 მკმ; ანაბეჭდი – მოყავისფრო

რბილობი – ხორცოვანი, მოყვითალო-მოთეთრო; ახასიათებს ხილის სასიამოვნო სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ხშირად – ჯგუფებად, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, ხავსიან და ტენიან ადგილებში, განსაკუთრებით – მაღალ მთაში ნაძვთან და სოჭთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა, მაგრამ, იმის გამო, რომ იშვიათი სახეობაა, შეგროვება არ არის რეკომენდებული.

ყვითელი საჩეჩლა (ირმის რქა, ირმის ჩხა)

Changle

Ramaria flava

ნაყოფსხეული – ბუჩქისებრი, მარჯნისებრი, უხვად დატოტვილი; ტოტები მეჩხრადაა განლაგებული მოკლე, თანაბარი ზომის, ირმის რქისებრი, ბოლოებში ორად გაყოფილი, ბლაგვი წვერით; 10-20 სმ სიმაღლისა და 10-15 სმ დიამეტრის; კაშკაშა ყვითელი, თანდათან წვეროდან ქვევით იწყებს გამუქებას. თითის დაჭერისას ხდება მონიტალო.

ფეხი – 5-8 x 4-5 სმ; **ფერი:** მოთეთრო

რბილობი – მოყვითალო; მყიფე; მოგვიანებით კი უხეშდება; ახასიათებს მოტკბო სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

სპორები – ცილინდრული, ხორკლიანი, 8-15 x 3-6 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, ძირითადად, წიფლნარში.

გავრცელება – ევროპა, სამხ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა ნორჩობაში, სანამ რბილობი გაუხეშდება. გადაბერებული ნაყოფსხეული მომწაროა, გამწარებას კი იწყებს წვეროებიდან.

მოვარდისფრო სარჩეალა

Salmon Coral

Ramaria formosa

ნაყოფსხეული – ბუჩქისებრი, მარჯნისებრი, უხვად დატოტვილი, ირმის რქისებრი, ვერტიკალურად მიმართული, ბოლოებში ორად გაყოფილი, ზოგჯერ – ბლაგვი წვერით; გრძივად-დანაოჭებული ზედაპირით, 7-30 სმ სიმაღლის და 6-15 სმ დიამეტრის; მოყვითალო-მოვარდისფრო, მოვარდისფრო-მონაცრისფრო, ტოტების ბოლოები – ყვითელი, მოგვიანებით – მთლიანად მოყავისფრო, ფეხი – 3-6 x 2.5-6 სმ; მოთეთრო

რბილობი – მოთეთრო-მოვარდისფრო, მყიფე, გადატეხისას ხდება მონითალო; გამოკვეთილი სუნის გარეშე, მწარე გემოთი; მოგვიანებით ხდება ფხშვნადი, ცარცისებრი.

სპორები – ცილინდრული, მკრთალ-ხორკლიანი, 8-14 x 3-6 მკმ; ანაბეჭდი – მოყვითალო

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ფოთლოვან ტყეში, იშვიათად წიწვოვანში და, ძირითადად, წიფლნარში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – მხამიანია. ინვევს საჭმლის მომწელებელი სისტემის მოშლას.

წითელი ლორწოვანა

Copper Spike

Chroogomphus rutilus

ქუდი – 3-12 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყავისფრო-მოწითალო-მოიასამნისფრო; **ფორმა**: თავიდან – მომრგვალო-კონუსისებრი და განიერი ბორცვაკით, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი და განიერი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, ნორჩობაში – ძლიერ ლორწოვანი, შემდეგ – მშრალი, აბრეშუმისებრი, პრიალა; ნესტიან ამინდში ისევ ლორწოვანი ხდება; **კიდე**: თავიდან – შეერთებულია ფეხთან აბლაბუდისებრი კერძო საბურველით, შემდეგ – გაშლილი.

ფეხი – 3-16 x 2-2.5 სმ; **ფერი**: მოყვითალო-მოწითალო, ნარინჯისფერი ელფერით; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ შევიწროებული, ზოგჯერ – მოღრეცილი; **ტექსტურა**: ბოჭკოვან-ქერცლოვანი, ხორცოვანი; **საყელო/ვოლვა**: აბლაბუდისებრი კერძო საბურველის ნარჩენები ფეხის ზედა ნაწილში ტოვებს საყელოსებრ ნარჩენებს, რომელიც მალე ქრება, ზოგჯერ რჩება რკალისებური ანაბეჭდი.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – განიერი, მეჩხერი, სქელი, დაღმავალი, ფეხთან შეზრდილი; ადვილად შორდება ქუდს; თავიდან – მოყავისფრო-მონაცრისფრო, შემდეგ – მოწითალო-იასამნისფერი; ნორჩობაში ფირფიტები მთლიანად დაფარულია მოთეთრო ბოჭკოვანი აბლაბუდისებრი კერძო საბურველით.

სპორები – გლუვი, თითისტარისებრი; 14-22 x 6-7 მკმ; ანაბეჭდი – ყავისფერი

რბილობი – ხორცოვანი, უსუნო. ქუდში – მოწითალო, ფეხში – ბოჭკოვანი, იასამნისფერი ელფერით; ფეხის ძირში – მოყვითალო

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ფიჭვნარში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

ნაძვნარების ლორწოვანა

Slimy Spike

Gomphidius glutinosus

ქუდი – 3-8 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მონაცრისფრო-მოყავისფრო; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ ამობურცულ-გაშლილი, ოდნავ ჩაჭყლეთილი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, გლუვი, ლორწოვანი, გაშრობისას პრიალა; **კიდე**: შეკეცილი, თავიდან – შეერთებულია ფეხთან აბლაბუდისებრი კერძო საბურველით.

ფეხი – 4-10 x 0.7-2 სმ; **ფერი**: მოთეთრო-მონაცრისფრო, ძირში მოყვი-თალო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში ოდნავ განიერი; **ტექსტურა**: სქელხორცოვანი, ლორწოვანი, მუქი ქერცლით; **საყელო/ვოლვა**: კერძო საბურველი ლორწოვანია, ფეხის ზედა ნაწილში ტოვებს საყელოსებრ ნარჩენებს, რომელიც მალე ქრება, ზოგჯერ რჩება რკალი-სებური ანაბეჭდი.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – განიერი, მეჩხერი, სქელი, დაღმავალი, ფეხთან შეზრდილი, თავიდან – მოთეთრო, მოგვიანებით – მურა ფერის, თითქმის შავი. ნორჩობაში ფირფიტები მთლიანად დაფარულია ლორწოვანი კერძო საბურველით.

სპორები – თითისტარისებრი, გლუვი; 17-23 x 5-6.5 მკმ; ანაბეჭდი – მუქი ყავისფერი

რბილობი – ხორცოვანი, თეთრი, ფეხის ძირში – მოყვითალო; ახასიათებს სოკოს სასიამოვნო სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან ტყეში, ძირითადად, ნაძვნარში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

ენისებრი ბანარა

Tiered Tooth

Hericium cirrhatum

ნაყოფსხეული – მრავალიარუსიანი, თაროსებრი, ენისებრი, ხორცოვანი, 15-20 სმ დიამეტრის და 2-3 სმ სისქის; თავიდან – თეთრი, მოვარდისფრო, შემდეგ – მოყვითალო-მოყავისფრო; ზედა მხარე ჯაგრისებრ ბუსუსიანია, ქვედა მხარე კი დაფარულია გრძელი 0.5-1 სმ სიგრძის წაწვეტებული ეკლებით, რომლებიც მიმართულია ქვემოთ.

რბილობი – ხორცოვანი, რბილი, შემდეგ – რბილ-კორპისებრი; მოთეთრო; უსუნო; გადატეხისას ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

სპორები – სფეროსებრი, გლუვი; ერთი დიდი ცხიმოვანი წვეთით; 3.5-4 x 3-3.5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე გამხმარ და დამპალ ფოთლოვან ხეებზე, ხექცეულებზე, განსაკუთრებით – მუხასა და წიფელზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ავსტრალია

გამოყენება – იჭმევა, მაგრამ იმის გამო, რომ იშვიათი სახეობაა, შეგროვება არ არის რეკომენდებული.

ირმის ბანარა

Coral Tooth

Hericium coralloides

ნაყოფსხეული – საშუალოდ 30-40 სმ დიამეტრის, თეთრი, მოგვიანებით – მოყვითალო-მოყავისფრო ელფერი, მარჯნისებრი, ძლიერ დატოტვილი; ტოტები – 0.5-1 სმ სისქის, გლუვი; დაფარულია გრძელი 0.5-1 სმ სიგრძის ეკლებით, რომლებიც მიმართულია ქვემოთ. ტოტები გამოდის ცენტრალური ადგილიდან, საიდანაც ემაგრება სუბსტრატს.

რბილობი – ხორცოვანი, თავიდან – თეთრი, შემდეგ – მოყვითალო; განსაკუთრებული სუნის გარეშე; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

სპორები – სფეროსებრი, გლუვი ან ოდნავ ხორკლიანი, 3.5-4.5 x 3-3.5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე გამხმარ და მპალ ფოთლოვან ხეებზე, ხეცეულებზე, განსაკუთრებით – წიფელებზე.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა, მაგრამ იმის გამო, რომ იშვიათი სახეობაა, შეგროვება არ არის რეკომენდებული.

მსგავსი სახეობები – ირმის ბანარა შეიძლება აგვერიოს კრავაში (*Hericium flagellum*). მათ შორის მსგავსება იმდენად დიდია, რომ გარჩევა თითქმის შეუძლებელია. ძირითადად, განსხვავდებიან პატრონმცენარით. კრავა გვხვდება მაღალმთიან რეგიონებში მხოლოდ წინვოვნებზე, უპირატესად სოჭზე, და მისი ეკლები უფრო გრძელია, ვიდრე ირმის ბანარასი.

გულა სოკო

Bearded Tooth

Hericium erinaceus

ნაყოფსხეული – გულის ფორმის, მსხლისებრი ან უფრო მომრგვალო, 5-40 სმ დიამეტრის; ფეხის გარეშე, მთლიანად მიმაგრებული სუბსტრატთან, თეთრი, მოვარდისფრო ელფერი, შემდეგ – მოყვითალო-ჩალისფერი; მთლიანად დაფარული ძირისკენ მიმართული, 2-7 სმ სიგრძის ეკლებივით წანაზარდებით.

რბილობი – სქელხორცოვანი, თეთრი, უსუნო; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

სპორები – კვერცხისებრი, გლუვი, ერთი დიდი ცხიმოვანი წვეთით; 4-5.5 x 5-6.5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე როგორც ცოცხალ, ისე გამხმარ ფოთლოვან ხეებზე, ხეჭეულებზე, უმეტესად – მუხაზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, სამხ. ამერიკა, ავსტრალია

გამოყენება – იჭმევა, მაგრამ იმის გამო, რომ იშვიათი სახეობაა, შეგროვება არ არის რეკომენდებული.

კრაპა

Hericium flagellum

ნაყოფსხეული – საშუალოდ 20-30 სმ დიამეტრის; მოთეთრო-მოვარდისფრო, მოგვიანებით – მოყვითალო-მოყავისფრო ელფერით, მარჯნისებრი, ძლიერ დატოტვილი, ტოტები 0.5-1 სმ სისქის; გლუვი; დაფარულია ძირისკენ მიმართული 2-3 სმ სიგრძის ეკლებით; ტოტები გამოდის ერთი ცენტრალური, ფეხისებრი ადგილიდან, რომლითაც მიმაგრებულია სუბსტრატს.

რბილობი – ხორცოვანი, თავიდან – თეთრი, შემდეგ – მოყვითალო; განსაკუთრებული სუნის გარეშე; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

სპორები – სფეროსებრი, გლუვი ან ოდნავ ხორკლიანი, 5-6 x 4-5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე გამხმარ და დამპალ წიწვოვან ხეებზე, ხეცეულებზე, განსაკუთრებით სოჭზე.

გავრცელება – ევროპა

გამოყენება – იჭმევა, მაგრამ იმის გამო, რომ იშვიათი სახეობაა, შეგროვება არ არის რეკომენდებული.

მსგავსი სახეობები – კრავა შეიძლება აგვერიოს ირმის ბანარაში (*Hericium coralloides*). ისინი იმდენად ჰგვანან ერთმანეთს, რომ გარჩევა თითქმის შეუძლებელია. ძირითადად, განსხვავდებიან პატრონმცენარიტა და სპორების ზომით. კრავა გვხვდება მაღალმთიან რეგიონებში მხოლოდ წიწვოვნებზე, უპირატესად – სოჭზე, და მისი ეკლები უფრო გრძელია, ვიდრე ირმის ბანარასი.

თეთრი ირმისტუჩა

White hedgehog

Hydnum albidum

ქუდი – 4-16 სმ დიამეტრის; **ფერი**: თეთრი, ზოგჯერ – მონაცრისფრო ელფერი; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, ბალიშისებრი, ცენტრში ოდნავ ჩაჭყლეტილი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, ხავერდოვანი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, სქელი, ტალღოვანი, უსწორმასწორო.

ფეხი – 3-6 x 1-3 სმ; **ფერი**: თეთრი; **ფორმა**: ცენტრალური ან ექსცენტრული, ცილინდრული, ზოგჯერ – ძირში გამსხვილებული, მოღუნული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, ხავერდოვანი, მკვრივი

ჰიმენოფორი – ეკლისებრი; ფეხისკენ დამავალი 2-5 მმ სიგრძის, თეთრი, მყიფე.

სპორები – თითქმის სფეროსებრი, გლუვი; 4.5– 6 x 3.5-5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი.

რბილობი – ხორცოვანი, თეთრი, მოგვიანებით – უხეში; ახასიათებს სასიამოვნო სუნი; გადატეხისას დაახლოებით 10 წუთში ხდება მოყავისფრო.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, უპირატესად – ფიჭვთან, მუხასა და წიფელთან, ხავსიან და ტენიან ადგილებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა.

გამოყენება – იჭმევა.

ირმისთუჩა

Wood Hedgehog

Hydnum repandum

ქუდი – 4-16 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო, მოყვითალო-ნარინჯისფერი, კრემისფერი; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, ბალიშისებრი, ცენტრში ოდნავ ჩაჭყლეთილი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, ხავერდოვანი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, სქელი, ტალღოვანი, უსწორმასწორო

ფეხი – 3-6 x 1-3 სმ; **ფერი**: თეთრი, მოყვითალო; **ფორმა**: ცენტრალური ან ექსცენტრული, ცილინდრული, ზოგჯერ – ძირში გამსხვილებული, მოღუნული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, ხავერდოვანი, მკვრივი

ჰიმენოფორი – ეკლისებრი; ფეხისკენ დაღმავალი 2-7 მმ. სიგრძის, თეთრი ან მოვარდისფრო-მოყვითალო, მყიფე

სპორები – თითქმის სფეროსებრი, გლუვი; 6.5-9 x 5.5-8 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – ხორცოვანი, მოთეთრო, მტვრევადი, მოგვიანებით – უხეში; ახასიათებს სასიამოვნო სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში. ზოგჯერ ქმნის „ქაჯის წრეს“.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ავსტრალია

გამოყენება – იჭმევა.

მარტიო

Deceiver

Laccaria laccata

ქუდი – 1-5 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ამინდის მიხედვით იცვლება, ჰაერის საშუალო ტენიანობისას – მონიშნულ-მოვარდისფრო-ხორცისფერი, ხოლო მშრალ ამინდებში – მოყვითალო; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, ძაბრისებრი, შუაში ჩაღრმავებული; **ტექსტურა**: ოდნავ ქერცლოვანი ან ხაოიანი ზედაპირით; **კიდე**: თხელი, ღია ფერის, დაბოლილი

ფეხი – 3-10 x 0.3-1 სმ; **ფერი**: ზედა ნაწილში – ქუდისფერი, ძირისკენ – მოთეთრო ფქვილისებრი ნაფიფქით; **ფორმა**: თანაბარი, თხელი, ზოგჯერ დაგრეხილი; **ტექსტურა**: ბოჭკოვანი, გლუვი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – სქელი, განიერი, მეჩხერი, ოდნავ დაღმავალი მოვარდისფრო-ხორცისფერი, ცვილისებრი, მოთეთრო ფქვილისებრი ნაფიფქით

სპორები – სფეროსებრი, ხორკლიანი; 7 x 10 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თხელი, ქუდისფერი, უსუნო

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ნესტიან ადგილებში, ფოთლოვან და წიწვოვან ტყეებში.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა.

გურზისებრი კლიტოციბა

Club Foot

Ampulloclitocybe clavipes

ქუდი – 4-6 ს. დიამეტრის; **ფერი**: მონაცრისფრო ყავისფერი, კიდეები – უფრო ღია ფერის; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, ძაბრისებრ-ბრტყელი, ცენტრში ბორცვაკით; **ტექსტურა**: წყლიანი (ჰიგროფანული), გლუვი; **კიდე**: თავიდან – ოდნავ შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ტალღოვანი

ფეხი – 4-8 x 1-3 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ გამსხვილებულ-გაბერილი, გურზისებრი; **ტექსტურა**: გლუვი, წყლიანი (ჰიგროფანული)

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – საშუალოდ განიერი, დაღმავალი, თეთრი, კიდეები – თავიდან სწორი, შემდეგ – ტალღოვანი, ზოგჯერ დანაკვეთილი

სპორები – ელიფსური, 5-7 x 3-4 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თეთრი, წყლიანი; ახასიათებს ხილის სუსტი სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე, უმეტესად – მაღალმთიან რეგიონებში, ნიადაგზე. წინვოვან ტყეში, ძირითადად, ფიჭვნარებში. იშვიათად შეიძლება შეგვხვდეს ფოთლოვან ტყეშიც.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა, თუმცა ალკოჰოლთან ერთად მისი მიღება ინვეს ძლიერ ინტოქსიკაციას, რის ნიშნებიც – ძლიერი თავის ტკივილი, გაძლიერებული პულსაცია თავისა და კისრის არეში, იშვიათად კი ხელების შეშუპება – ვლინდება 2-7 საათში.

მდელოს კუპროფილუსი

Meadow Waxcap

Cuphophyllus pratensis

ქუდი – 3-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო-ნარინჯისფერი; **ფორმა**: თავიდან – მომრგვალო-ამობურცული, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, განიერი ბორცვაკით, ზოგჯერ ტალღოვანი, ძაბრისებური; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, გლუვი, აბრეშუმისებური და ქერცლოვანი, ნესტიან ამინდში ოდნავ წებოვანი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, სწორი, შემდეგ – ანეული, აპრეხილი, ზოგჯერ ტალღოვანი ან დახეტილი.

ფეხი – 2-5 x 0.5-1.5 სმ; **ფერი**: მოთეთრო; **ფორმა**: ზემოთ – განიერი, ქვემოთ – წვრილი; **ტექსტურა**: მკვრივი, გლუვი, თავიდან – სავსე, მოგვიანებით – ფუყე.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები მეჩხერი, სქელი, ფეხზე დამავალი, კრემისფერ-ქუდისფერი.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 6-7 x 4-5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი.

რბილობი – ხორცოვანი, ღია მოყვითალო; სასიამოვნო სუნით.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, მდელოზე, მინდორში, საძოვრებზე, ტყისპირებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, სამხრ. ამერიკა, ავსტრალია.

გამოყენება – იჭმევა.

წითელი ჰიგროციბა

Scarlet Waxcap

Hygrocybe coccinea

ქუდი – 2-5 სმ დიამეტრის; **ფერი**: თავიდან – ნარინჯისფერ-წითელი, შემდეგ – ყვითლდება; **ფორმა**: ზარისებრი, მოგვიანებით – ამობურცულ-გაშლილი; **ტექსტურა**: ცვილისებრი, ლორწოვანი; **კიდე**: თხელი, ზოგჯერ – დამსკდარი

ფეხი – 5-7 x 0.5-1 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ზოგჯერ ძირისკენ მოღუნული; **ტექსტურა**: გლუვი, პრიალა

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – მეჩხერი, სქელი, ფეხთან შეზრდილი კბილით, მოყვითალო-ნარინჯისფერი, შემდეგ – წითელი, ცვილისებრი

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 6-10 x 4-5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თხელი, მონითალო, უსუნო

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, ბალახებში, ბაღებსა და პარკებში, მდელოებზე, ტყისპირებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ავსტრალია

გამოყენება – იჭმევა. გვხვდება იშვიათად. ძირითადად, კერძების გასაფორმებლად იყენებენ.

ჰირის ჰიმლა

Blackening Waxcap

Hygrocybe conica

ქუდი – 2-5 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ნარინჯისფერი ან მონითალო-მონარინჯისფრო, კიდეებისკენ – უფრო ღია, დაზიანებისას და მომწიფებისას მოშავო ელფერს იძენს; **ფორმა**: წვეტიანი კონუსისებური, შემდეგ – გაშლილი კონუსისებური, წვეტიანი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: გლუვი, ცვილისებრი, წვიმიან ამინდში – ლორწოვანი, მშრალ ამინდში – აბრეშუმისებრ პრიალა; **კიდე**: უსწორმასწორო, რადიალურად დაზოლილი

ფეხი – 2-10 x 0.3-1 სმ; **ფერი**: მოყვითალო ან მოყვითალო-ნარინჯისფერი, ძირისკენ – უფრო ღია, დაზიანებისას მოშავო ელფერს იძენს; **ფორმა**: ცილინდრული; **ტექსტურა**: ბოჭკოვანი, პრიალა, მყიფე, მომწიფების შემდეგ – ფუყე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – თავისუფალი, ღია მოყვითალო ან მომწვანო-ნარინჯისფერი, დაზიანებისას და სპორების მომწიფებისას ხდება მოშავო.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 7-11 x 4.5-6 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – მყიფე, ნარინჯისფერი; დამახასიათებელი სუნის გარეშე; ჰაერზე და დაზიანებისას შავდება.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, მდელოებსა და ტყისპირებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ავსტრალია

გამოყენება – შხამიანია. იწვევს საჭმლის მომწელებელი სისტემის მოშლას.

ოქროსფერი ჰიგროფორუსი

Gold flecked woodwax

Hygrophorus chrysodon

ქუდი – 2-8 სმ დიამეტრის; **ფერი**: თავიდან – თეთრი, კიდეზე – მოყვითალო, მოგვიანებით – მთლიანად მოყვითალო, თითის დაჭერით კანი ყვითლდება; **ფორმა**: თავიდან – მომრგვალო-ამობურცული, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, განიერი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: თავიდან – ლორწოვანი, მოგვიანებით – მშრალი, ოქროსფერი ხორკლისებრი ქერცლებით დაფარული ზედაპირით; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, სწორი, შემდეგ – მეტ-ნაკლებად გაშლილი, ზოგჯერ აპრეხილი და ტალღოვანი, ღია ოქროსფერი ფანტელებით.

ფეხი – 3-8 x 1-1.5 სმ; **ფერი**: თეთრი; **ფორმა**: ცილინდრული, ქვემოთ – წვრილი; **ტექსტურა**: მკვრივი, წებოვანი, ოქროსფერი ხორკლისებრი ქერცლებით დაფარული ზედაპირით, თავიდან – სავსე, მოგვიანებით ფუყე.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – მეჩხერი, სქელი, ფეხზე დამავალი, თავიდან – თეთრი, მოგვიანებით – ბაცი მოვარდისფრო-მოყვითალო ელფერით.

სპორები – მოგრძო ელიფსური, გლუვი; 7-9 x 4-4.5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი.

რბილობი – ხორცოვანი, რბილი, თეთრი; ახასიათებს მწარე ნუშიის სუსტად გამოხატული სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეში, უპირატესად – წიფელთან, მუხასა და ნაძვთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა.

გამოყენება – იჭმევა, მაგრამ იმის გამო, რომ იშვიათი სახეობაა, შეგროვება არ არის რეკომენდებული.

სპილოსძვლისფერი ჰიგროფორუსი

Ivory Woodwax

Hygrophorus eburneus

ქუდი – 3–8 სმ დიამეტრის; **ფერი**: თავიდან – თეთრი, შემდეგ – სპილოსძვლისფერი; **ფორმა**: თავიდან – მომრგვალო-ამობურცული, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, განიერი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: გლუვი, პრიალა, ნესტიან ამინდში – ძლიერ ლორწოვანი – ლორწოს ფენით; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, სწორი, შემდეგ – მეტ-ნაკლებად აწეული.

ფეხი – 4–12 x 0.5–1.5 სმ; **ფერი**: თეთრი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ თანაბრად შევიწროებული; **ტექსტურა**: წებოვანი, ქუდთან წვრილქერცლოვანი, ქვემოთ – გლუვი, თავიდან – სავსე, მოგვიანებით – ფუყე.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – მეჩხერი, სქელი, ფეხზე დამავალი, თეთრი.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 6–8 x 4–5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი.

რბილობი – რბილი, წვნიანი, თეთრი, ახასიათებს მომჟავო სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ნათელ, ფოთლოვან ტყეში, უპირატესად – წიფელთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა.

გამოყენება – იჭმევა.

ადრეული ჰიგროფორუსი (მარტია)

March mushroom

Hygrophorus marzuolus

ქუდი – 4-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ღია ნაცრიფერი, მოგვიანებით – მონაცრისფრო-მოშავო; **ფორმა**: თავიდან – მომრგვალო-ამობურცული, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, განიერი ბორცვაკით, ზოგჯერ – ტალღოვანი, ჩაჭყლეთილი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, გლუვი, აბრეშუმისებრი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, სწორი, შემდეგ – ტალღოვანი, ზოგჯერ დახეთქილი.

ფეხი – 3-6 x 0.5-4 სმ; **ფერი**: მოთეთრო-მონაცრისფრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ქვემოთ წვრილი; **ტექსტურა**: მკვრივი, გლუვი, აბრეშუმისებრი-ბოჭკოვანი, ქუდთან ოდნავ ქერცლოვანი, სავსე.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – მეჩხერი, სქელი, ფეხზე დამავალი, თავიდან – თეთრი, შემდეგ – მონაცრისფრო.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 7-9 x 4-5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი.

რბილობი – ხორცოვანი, მკვრივი, თავიდან – თეთრი, შემდეგ – მონაცრისფრო; ახასიათებს სუსტი, სასიამოვნო სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულზე წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეში, უპირატესად – წიფელთან, მუხასა და ნაძვთან.

გავრცელება – ევროპა, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა.

გამოყენება – იჭმევა, მაგრამ იმის გამო, რომ ძალიან იშვიათი სახეობაა, შეგროვება არ არის რეკომენდებული. სოკოების გლობალური წითელი ნუსხის მიხედვით შეფასებულია, როგორც მოწყვლადი სახეობა.

ხრაშუნასებრი ჰიგროფორუსი (ხოხობისმაკრდა)

Pinkmottle Woodwax

Hygrophorus russula

ქუდი – 7-15 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო-მოვარდისფრო, ცენტრში – უფრო მუქი, ღვინისფერი ლაქებით; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – გაშლილი, ბალიშისებრი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, გლუვი, ცენტრში – ნაზი ქერცლით დაფარული, წვიმიან ამინდში – ნებოვან-ლორწოვანი; **კიდე**: შეკეცილი, ტალღოვანი

ფეხი – 6-8 x 2-4 სმ; **ფერი**: თეთრი, მოწითალო ლაქებით; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ შევიწროებული, თითისტარისებრი; **ტექსტურა**: მკვრივი, ხორცოვანი, გლუვი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ფეხთან შეზრდილი, ოდნავ დაღმავალი, თეთრი; დაზიანებისას და მომწიფების შემდეგ იფარება მოწითალო ლაქებით.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 6-8 x 4-5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – ხორცოვანი, მკვრივი, თეთრი; ახასიათებს ფქვილის სუნი; გადატეხისას ხდება მოვარდისფრო-მოწითალო.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, ფოთლოვან ტყეში, ძირითადად, მუხნარებში.

გავრცელება – ევროპა, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა

გამოყენება – იჭმევა.

ცრუ მიქლიო

False Chanterelle

Hygrophoropsis aurantiaca

ქუდი – 2-6 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ნარინჯისფერ-ყვითელი, ცენტრისკენ უფრო მუქი, კიდისკენ ღია ფერის; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, ბრტყლად გაშლილი, ბოლოს – ძაბრისებრი, ჩაზნექილი; **ტექსტურა**: მშრალი, ხავერდოვანი; **კიდე**: შეკეცილი, ტალღოვანი, ზოგჯერ – დანაკვეთილი

ფეხი – 3-6 x 0.5-1 სმ; **ფერი**: ნარინჯისფერ-ყვითელი, ძირისკენ მუქი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ შევიწროებული, ხშირად მოღუნული; **ტექსტურა**: გლუვი, ბოჭკოვანი, თავიდან – შიგნიდან ამოვსებული, შემდეგ – ფუყე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, სქელი, დაღმავალი, ჩანგლისებრი დატოტვილი, ნარინჯისფერ-ყვითელი

სპორები – ფართო-ელიფსური, გლუვი; 5-8 x 2.5-5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – ქუდის ცენტრში სქელი, მკვრივი; მომწიფების შემდეგ – ბამბისებრი, ყვითელი, მკვეთრი სუნის გარეშე

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე დამპალ ხეებზე და მათ ახლოს, ჩამონაცვენზე, უმეტესად – წიწვოვან ტყეში, თუმცა, გვხვდება ფოთლოვანშიც.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, სამხ. ამერიკა, ავსტრალია

გამოყენება – იჭმევა, თუმცა, შეიძლება გამოიწვიოს საჭმლის მომწელებელი სისტემის მოშლა და გასტროენტერიტი.

მსგავსი სახეობები – ცრუ მიქლიო შეიძლება აგვერიოს მიქლიოში (*Cantharellus cibarius*). ცრუ მიქლიოს ქუდი მუქი ნარინჯისფერ-ყვითელია, მიქლიოსი კი – უფრო მოყვითალო. მიქლიოს ფეხი ყოველთვის მკვრივია და არ არის ფუყე. მიქლიო არასოდეს იზრდება დამპალ მერქანზე და ჩამოცვნილ ტოტებზე.

ჩაგა

Chaga

Inonotus obliquus

ნაყოფსხეული – მჭდომარე, ფეხის გარეშე, უფორმო, 40 სმ-დე დიამეტრის, მოშავო; დახეთქილი უსწორმასწორო ზედაპირით, ძალიან მაგარი, კორპისებრი. ესაა უსპორო ნაყოფსხეული (ჩაგა), რომელიც იზრდება 20 წლამდე და იწვევს ხის ხმობას. მხოლოდ ამის შემდეგ ხის ქერქის ქვეშ იწყებს განვითარებას სპორებიანი ნაყოფსხეული, რომლის შემჩნევაც საკმაოდ რთულია.

რბილობი – მკვრივი, კორპისებრი, თამბაქოსფერი, მოთეთრო ჩანართებით; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება მთელი წლის განმავლობაში როგორც ცოცხალ, ისე გამხმარ არყის ხეებზე სუბალპურ ტყეებში; იშვიათად გვხვდება მურყანზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა.

გამოყენება – არ იჭმევა. დაქუცმაცებული რბილობისგან ამზადებენ სამკურნალო, მატონიზირებელ ჩაისებრ ნაყენს.

არშიანი გალერინა

Funeral Bell

Galerina marginata

ქუდი – 0.5-4 სმ; **ფერი**: ნარინჯისფერ-ყავისფერი, ჟანგისფერი, ნესტიან ამინდში უჩნდება მეტ-ნაკლებად გამოკვეთილი, კონცენტრული, ღია ფერის რგოლები; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცულ-ზარისებრი; შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, თითქმის ბრტყელი; **ტექსტურა**: ჰიგროფანული, გლუვი, ნესტიან ამინდში – წებოვანი, გაშრობისას – პრიალა, მბზინავი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ოდნავ დაბოლილი, გამჭვირვალე

ფეხი – 2-8 x 0.2-1 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი, საყელოს ზევით – მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული, მოღუნული, ძირისკენ ოდნავ განიერი; **ტექსტურა**: ზოლიან-ბოჭკოვანი, საყელოს ზევით – დაფქვილული, საყელოს ქვევით – ბოჭკოვანი, ძირში თეთრი ხავერდოვანი ნაფიფქით, ფუყე; **საყელო/ვოლვა**: საყელო – ფირფიტოვანი, დაბოლილი, მოყვითალო, მალე ქრება და ზოგჯერ ფეხზე რჩება მოყავისფრო, წრიული ნაჭდევი.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ვიწრო, ხშირი, ფეხთან შეზრდილი, ოდნავ დაღმავალი, თავიდან – მოთეთრო, შემდეგ – მუქი ყავისფერი. ნორჩობაში მთლიანად დაფარულია აპკისებრი კერძო საბურველით.

სპორები – ნუშისებრი, ოდნავ ხორკლიანი, 8-15 x 5-7 მკმ; ანაბეჭდი – მოყავისფრო

რბილობი – თხელი, მოყვითალო; ახასიათებს ფქვილის სუსტი სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე დამპალ, ხრწნად მერქანზე, ჭირკვებზე და მათ ახლოს, ჩამოცვნილ ტოტებზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა, ავსტრალია

გამოყენება – მომავკდინებლად შხამიანია. შხამას მსგავსად, შეიცავს ამატოქსინებს. 30 გრამი (2-3 ნაყოფსხეული) საკმარისია, რომ გამოიწვიოს სიკვდილი. მიღებიდან 10-14 საათში ვლინდება შემდეგი სიმპტომები: თავისა და მუცლის ძლიერი ტკივილი, სისუსტე, პირღებინება და ძლიერი ფალარათი, მხედველობის დარღვევა, კრუნჩხვა, დაუოკებელი წყურვილი. სამი დღის შემდეგ მოწამლულს ეწყება მოჩვენებით უკეთესობა, მაგრამ, სინამდვილეში, ინტენსიურად მიმდინარეობს ღვიძლის დაშლა და სრულდება ლეტალურად.

მსგავსი სახეობები – არშიანი გალერინა შეიძლება აგვერიოს ზამთრის სოკოში (*Flammulina velutipes*) ან ზაფხულის მანჭკვალაში (*Kuehneromyces mutabilis*). ზამთრის სოკოს ქუდი ღორწოვანია და პრიალებს, არშიანი გალერინას კი მშრალია და გლუვი; ზამთრის სოკოს ფეხი ყოველთვის ხავერდოვანია, არშიანი გალერინას ფეხი კი არასდროსაა ხავერდოვანი; არშიანი გალერინასა და ზაფხულის მანჭკვალას შორის მსგავსება იმდენად დიდია, რომ სოკოს გამოცდილ შემგროვებელსაც კი შეიძლება აერიოს ერთმანეთში. უნდა გვახსოვდეს: არშიანი გალერინა იზრდება ძირითადად წინვოვნებზე.

ცრუსრაშუნა

Poisonpie

Hebeloma crustuliniforme

ქუდი – 4-8 სმ; **ფერი**: მონაცრისფრო-მოყვითალო-ყავისფერი, შუაში უფრო მუქი შეფერილობით; **ფორმა**: თავიდან – ბალიშისებრ ამობურცული, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, თითქმის ბრტყელი, განიერი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, ლორწოვან-წებოვანი, შემდეგ – მშრალი, პრიალა, მბზინავი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ტალღოვანი

ფეხი – 4-7 x 1-2.5 სმ; **ფერი**: მოთეთრო-მოყვითალო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში შეიძლება იყოს მსხვილი; **ტექსტურა**: მშრალი, წვრილქერცლოვანი, თავიდან – სავსე, შემდეგ – ფუყე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან შეზრდილი კბილით, არათანაბარი კიდეებით, მოთეთრო-მონაცრისფრო, შემდეგ – მოყვითალო-მურა; ნესტიან ამინდში გამოყოფს გამჭვირვალე წვეთებს, რომლებიც გაშრობის შემდეგ ტოვებს მურა ლაქებს. წვეთები სავსეა მომწიფებელი სპორებით.

სპორები – ნუშისებრი, ხორკლიანი; 10-12 x 5-6.5 მკმ; ანაბეჭდი – მოყავისფრო

რბილობი – სქელხორცოვანი, რბილი, მოთეთრო; ახასიათებს ბოლოკის სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე, ზოგჯერ – ზამთარშიც ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, ბაღებსა და პარკებში, გზისპირებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ავსტრალია

გამოყენება – შხამიანია. იწვევს საჭმლის მომწელებელი სისტემის მოშლას. მიღებიდან 3-4 საათში ვლინდება შემდეგი სიმპტომები: ძლიერი მუცლის ტკივილი, ფაღარათი და ღებინება.

პატუიარის ბოჭკოვანა

Deadly Fibrecap

Inocybe erubescens

ქუდი – 3-9 სმ დიამეტრის; **ფერი**: თავიდან – მოთეთრო-მოყვითალო, მოგვიანებით – მოწითალო-მოყვითალო-მოყავისფრო; **ფორმა**: კონუსისებრი, ზარისებრი, მოგვიანებით – გაშლილი, შუაში კონუსისებური ბორცვაკით; **ტექსტურა**: ზედაპირი – აბრეშუმისებრი, რადიალური ბოჭკოებით, დახეთქილი; **კიდე**: თავიდან – დანეული, შემდეგ – გაშლილი, ტალღოვანი, დახეთქილი

ფეხი – 2-10 x 0.5-1 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი, ოდნავ ღია; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში ოდნავ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: აბრეშუმისებრი, გრძელობკოვანი, მყიფე, შიგნიდან სავსე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან შეზრდილი, თავიდან – თეთრი, შემდეგ – მოვარდისფრო-მოყავისფრო, მოწითალო ლაქებით

სპორები – გლუვი, ოვალური; 10-13 x 5-8 მკმ; ანაბეჭდი – მოყავისფრო

რბილობი – ბოჭკოვანი, თავიდან – თეთრი, შემდეგ – მოვარდისფრო; თავიდან უსუნოა, მოგვიანებით კი ახასიათებს უსიამოვნო სუნი; გადატეხისას წითლდება.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულიდან შემოდგომამდე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, უპირატესად – წიფლნარში, ასევე, პარკებსა და ტყისპირებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია

გამოყენება – მომაკვდინებლად შხამიანია. მასში 20-ჯერ უფრო მეტი რაოდენობის მუსკარინია, ვიდრე ცადამაყვანაში; მიღების შემდეგ ნახევარი საათიდან ორი საათის შუალედში ვლინდება შემდეგი სიმპტომები: ლებინება, ფაღარათი, არტერიული წნევის ვარდნა, გულის რიტმის დარღვევა, სუნთქვის გაძნელება, მხედველობის დარღვევა და ძლიერი ციება.

მსგავსი სახეობები – იმის გამო, რომ ამ გვარის სახეობების ნაწილი შხამიანია (ზოგი მომაკვდინებლადაც), სახეობებს შორის მსგავსება კი იმდენად დიდია, რომ მოყვარული შემგროვებლისთვის რთულია გარჩევა, ბოჭკოვანა სოკოების შეგროვება დაუშვებელია.

მინისეული ბოჭკოვანა

White Fibrecap

Inocybe geophylla

ქუდი – 0.5-4 სმ დიამეტრის; **ფერი**: თეთრი, მოვარდისფრო, იისფერი; **ფორმა**: კონუსისებრი, ზარისებრი, წვეტიანი, შემდეგ – გაშლილი, ქოლგისებრი, შუაში წვეტიანი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: ზედაპირი – აბრეშუმისებრი, რადიალური ბოჭკოებით, ნესტიან ამინდში – პრი-ალა; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ზოგჯერ – დახეტილი

ფეხი – 4-6 x 0.2-0.5 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, სწორი, ზოგჯერ მოღუნული, ძირისკენ ოდნავ განიერი; **ტექსტურა**: გლუვი, აბრეშუმისებრ-ბოჭკოვანი, თავიდან – ამოვსებული, ბოლოს – ფუყე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, სქელი, ფეხთან შეზრდილი, თავიდან მოთეთრო- მოყავისფრო, შემდეგ – თიხისფერი; ნორჩობაში დაფარულია აბლაბუდისებრი კერძო საბურველით.

სპორები – გლუვი, ოვალური; 8-11 x 5-7 მკმ; ანაბეჭდი – მოყავისფრო

რბილობი – თხელი, თეთრი; ახასიათებს მინის სუსტი სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, პარკებში, ტყისპირებში, ბილიკებთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ჩრდ. აფრიკა

გამოყენება – მომაკვდინებლად შხამიანია. შეიცავს დიდი რაოდენობით მუსკარინს. მიღების შემდეგ ნახევარი საათიდან ორი საათის შუალედში ვლინდება შემდეგი სიმპტომები: ღებინება, ფაღარათი, არტერიული წნევის ვარდნა, გულის რიტმის დარღვევა, სუნთქვის გაძნელება, მხედველობის დარღვევა, ძლიერი ცრემლდენა, ნერწყვდენა და ოფლიანობა.

მსგავსი სახეობები – იმის გამო, რომ ამ გვარის სახეობების ნაწილი შხამიანია (ზოგი მომაკვდინებლადაც), სახეობებს შორის მსგავსება კი იმდენად დიდია, რომ მოყვარული შემგროვებლისთვის რთულია გარკვევა, ბოჭკოვანა სოკოების შეგროვება დაუშვებელია.

ნვებითანი ბოჭკოვანა

Split Fibrecap

Inocybe rimosa

ქუდი – 3-7 სმ დიამეტრის; **ფერი**: თაფლისფერი, მუქი ჩალისფერი, მოყავისფრო; **ფორმა**: კონუსისებრი, ზარისებრი, წვეტიანი, შემდეგ – გაშლილი, ქოლგისებრი, შუაში წვეტიანი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: ზედაპირი – აბრეშუმისებრი, რადიალური ბოჭკოებით, დახეთქილი, ნესტიან ამინდში – პრიალა; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ტალღოვანი, ღრმად დახეთქილი

ფეხი – 3-9 x 0.2-1 სმ; **ფერი**: თავიდან – თეთრი, შემდეგ – მოყავისფრო ელფერი; **ფორმა**: ცილინდრული; **ტექსტურა**: გლუვი, აბრეშუმისებრი, გრძელობკოვანი, ზოგჯერ დაგრეხილი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან შეზრდილი, ზოგჯერ თავისუფალი, თავიდან – მოთეთრო, შემდეგ – მოყავისფრო-მომწვანო

სპორები – გლუვი, ოვალური; 8-15 x 6-8 მკმ; ანაბეჭდი – მოყავისფრო

რბილობი – თხელი, თეთრი, უსუნო; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, პარკებში, ტყისპირებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, სამხ. ამერიკა, ჩრდ. აფრიკა

გამოყენება – შხამიანია. შეიცავს დიდი რაოდენობით მუსკარინს. მიღების შემდეგ ნახევარი საათიდან ორი საათის შუალედში ვლინდება მონამვლის ნიშნები: ლებინება, ფაღარათი, არტერიული წნევის ვარდნა, გულის რიტმის დარღვევა, სუნთქვის გაძნელება, მხედველობის დარღვევა და ძლიერი ციება.

მსგავსი სახეობები – იმის გამო, რომ ამ გვარის სახეობების ნაწილი შხამიანია (ზოგი მომაკვდინებლადაც) სახეობებს შორის მსგავსება იმდენად დიდია, რომ მოყვარული შემგროვებლისთვის რთულია გარკვევა, ბოჭკოვანა სოკოების შეგროვება დაუშვებელია.

მაისის სოკო

St. George's Mushroom

Calocybe gambosa

ქუდი – 5-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო, ღია ყვითელი; **ფორმა**: ბალიშისებრი, ბრტყლად ამოზნექილი; **ტექსტურა**: მშრალი, სქელხორცოვანი, ოდნავ ბოჭკოვანი, ზოგჯერ – რადიალურად დახეთქილი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ტალღოვანი

ფეხი – 5-8 x 1-2 სმ; **ფერი**: მოთეთრო, მკრთალი ყვითელი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ შედარებით ფართო; **ტექსტურა**: გლუვი, სქელხორცოვანი.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან შეზრდილი კბილით, მოთეთრო

სპორები – გლუვი, ელიფსური; 5-6 x 3-4 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თეთრი, მკვრივი, სქელხორცოვანი, ჰაერზე ფერს არ იცვლის; ახასიათებს ფქვილის სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულზე და – ზაფხულში ნიადაგზე, მდელოებსა და მინდვრებში, ტყისპირებში. ხშირად ქმნის „ქაჯის წრეს“.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – მაისის სოკო შეიძლება აგვერიოს შხამიან ცრუ ქამაში (*Entoloma sinuatum*), რომლის ფირფიტები მოვარდისფროა, მაისის სოკოსი კი ყოველთვის თეთრია. ცრუ ქამას სპორების ანაბეჭდი ვარდისფერია, მაისის სოკოსი კი – თეთრი.

ჯგუფურა

Clustered Domecap

Lyophyllum decastes

ქუდი – 5-10 სმ დიამეტრის; **ფერი:** მონაცრისფრო, მონაცრისფრო-ყავისფერი; **ფორმა:** ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – ბრტყლად ამოზნექილ-ამობურცული; **ტექსტურა:** ხორცოვანი, მშრალი, გლუვი, ოდნავ ქერცლოვანი; **კიდე:** თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ზოგჯერ – ზემოთ გადაკეცილი, ტალღოვანი, უსწორმასწორო

ფეხი – 5-10 x 0.5-1.5 სმ; **ფერი:** მონაცრისფრო-მოყავისფრო; **ფორმა:** ცილინდრული, ძირისკენ ოდნავ მსხვილდება, ძირში შეზრდილია სხვა ფეხებთან; **ტექსტურა:** გლუვი, ბოჭკოვანი, მკვრივი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ოდნავ შეზრდილი ან თავისუფალი, მოთეთრო

სპორები – სფეროსებრი, გლუვი; 5-6 მკმ. დიამეტრის; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – მკვრივი, თეთრი; ახასიათებს ფქვილის სუნი; ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ჯგუფებად, ბალებსა და პარკებში, მინდვრებში, ტყისა და, უმეტესად, გზისპირებში, ასევე, დაზიანებულ გრუნტზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

ჭიმლას მატყუარა

Marasmius collinus

ქუდი – 3-5 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ღია მოყვითალო-ტყავისფერი, ნესტიან ამინდში – მუქი შეფერილობის, მშრალ ამინდში – ღია ფერის; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი ან კონუსისებრი, შემდეგ – რამდენადმე ამოზნექილი ან თითქმის ბრტყელი, შუაში მოზრდილი მოყავისფრო ბორცვაკით; **ტექსტურა**: გლუვი, ჰიგროფანული, ადვილად იჭირვლება წყლით; ნესტიან ამინდში – წებოვანი ზედაპირით, გვალვებისას – დაჭმუჭნული; **კიდე**: სადა, ნესტიან ამინდში დაღარული, მყიფე

ფეხი – 4-10 x 0.2-0.6 სმ; **ფერი**: კრემისფერი ან ქუდისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში ოდნავ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: გლუვი, დაფქვილუღივით, ძირში ბუსუსიანი, თავიდანვე ფუყე, ადვილად მტვრევადი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – განიერი, მეჩხერი, თხელი, ფეხთან შეზრდილი, მოთეთრო-კრემისფერი

სპორები – კვერცხისებრ-ელიფსური, გლუვი; 8-10 x 4-6 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თხელი, კრემისფერი, მყიფე; ჰაერზე ფერს არ იცვლის; ახასიათებს ნივრის ოდნავ შესამჩნევი სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, ტყისპირებში, საძოვრებზე, მდელოებსა და მინდვრებში; ხშირად ქმნის „ქაჯის წრეს“.

გავრცელება – ევროპა, აზია

გამოყენება – არ იჭმევა. იწვევს მსუბუქ ინტოქსიკაციას მუცლის ტკივილითა და ფაღარათით.

მსგავსი სახეობები – ჭიმლას მატყუარა შეიძლება აგვერიოს ჭიმლაში (*Marasmius oreades*). მათ შორის ვიზუალური მსგავსება იმდენად დიდია, რომ სოკოს გამოცდილმა შემგროვებელმაც კი შეიძლება ვერ გაარჩიოს. ჭიმლას მატყუარას, ჭიმლასგან განსხვავებით, აქვს გლუვი, ფუყე ფეხი, რომელიც ადვილად ტყდება, ხოლო რბილობს დაკრავს ნივრის ოდნავ შესამჩნევი სუნი.

ჭიმლა (წკრიალა სოკო, ჭიმლოვანა)

Fairy Ring Champignon

Marasmius oreades

ქუდი – 2-5 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყავისფრო-მოყვითალო, მშრალ ამინდში – მკრთალი კრემისფერი, ნესტიან ამინდში – თიხისფერი, წრიული ღია ფერის ლაქებით; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი ან კონუსისებრი, შემდეგ – რამდენადმე ამობურცული ან თითქმის ბრტყელი, შუაში მოზრდილი მოყავისფრო ბორცვაკით; **ტექსტურა**: გლუვი, ჰიგროფანული, ადვილად იჭირჭვლება წყლით, ნესტიან ამინდში – ნებოვანი ზედაპირით; **კიდე**: დაღარული ან დაკბილული, მყიფე

ფეხი – 4-10 x 0.2-0.6 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი, ძირისკენ უფრო მუქი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში ოდნავ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: ხრტილოვანი, მკვრივი, ბოჭკოვანი, ამოვსებული, ადვილად არ ტყდება, იგრძნობა.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – მეჩხერი, განიერი, სქელი, თავიდან – შეზრდილი, შემდეგ – თავისუფალი, ნესტიან ამინდში მოყავისფრო, მშრალ ამინდში მოთეთრო-კრემისფერი

სპორები – კვერცხისებრ-ელიფსური, გლუვი; 7-10 x 4-6 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თხელი, კრემისფერი, მყიფე; ჰაერზე ფერს არ იცვლის; ახასიათებს ნუშის სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, ტყისპირებში, საძოვრებსა და მინდვრებში. ხშირად ქმნის „ქატის წრეს“.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – ჭიმლა შეიძლება აგვერიოს ჭიმლას მატყუარაში (*Marasmius collinus*). მათ შორის ვიზუალური მსგავსება იმდენად დიდია, რომ გამოცდილმა შემგროვებელმაც კი შეიძლება ვერ გაარჩიოს. ჭიმლასგან განსხვავებით, ჭიმლას მატყუარას აქვს გლუვი, ფუყე ფეხი, ხოლო რბილობს დაკრავს ნივრის ოდნავ შესამჩნევი სუნი. ჭიმლა ჰგავს გაზაფხულის მანჭკვალასაც (*Gymnopus dryophilus*), რომელიც, ჭიმლასგან განსხვავებით, ძირითადად, იზრდება ტყეში და გამოირჩევა ხშირი და თხელი ფირფიტებით.

სანელებლა

Garlic Parachute

Mycetinis alliaceus

ქუდი – 2-5 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყავისფრო-ჩალისფერი, მურა ყავისფერი, კიდეებზე უფრო ღია ფერის; **ფორმა**: თავიდან – ბარისებრი, კონუსური, შემდეგ – გაშლილი, ქოლგისებრი, კარგად გამოხატული განიერი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: გლუვი, შიშველი, ნესტიან ამინდში – ოდნავ ლორწოვანი, მშრალ ამინდში – დაჭმუჭნილი; **კიდე**: ოდნავ გამჭვირვალე, დაზოლილი

ფეხი – 5-15 x 0.1-0.3 სმ; **ფერი**: მოყავისფრო-მურა, ქუდთან უფრო ღია ფერის; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ სქელდება, ფესვისებრი; **ტექსტურა**: მყარი, მაგარი, ხრტილოვანი, მონაცრისფროდ დამტვერილ-ხავერდოვანი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – მეტ-ნაკლებად მეჩხერი, ფეხთან თავისუფალი, მოთეთრო-მონაცრისფრო, უსწორმასწორო კიდიტ

სპორები – ნუშისებრი, გლუვი; 7-11 x 6-8 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თხელი, მოთეთრო-მონაცრისფრო; ახასიათებს ნივრის ძლიერი სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ჩამონაცვენზე, ფოთლოვან ტყეში, ძირითადად, წიფლნარში.

გავრცელება – ევროპა, აზია

გამოყენება – იჭმევა. იყენებენ სანელებლად.

ნიორა სოკო

Vampires Bane

Mycetinis scorodonius

ქუდი – 1-3 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ღია მოყავისფრო-თამბაქოსფერი, მოვარდისფრო-ჩალისფერი, კიდეებში უფრო ღია; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – ბრტყლად ამოზნექილი, ცენტრში ჩაჭყლეტილი ან დამახასიათებელი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: ძალიან თხელი, მშრალი, ზოლიან-ნაოჭიანი, ხაოიანი ზედაპირით; **კიდე**: თავიდან – დაშვებული, შემდეგ – გაშლილი, ზოგჯერ ზემოთ აპრეხილი, ნაოჭიან-ზოლიანი

ფეხი – 3-6 x 0.1-0.3 სმ; **ფერი**: მოყავისფრო, ქუდის მხარეს ღია ფერის; **ფორმა**: ცილინდრული, ზოგჯერ მოგრეხილი; **ტექსტურა**: მშრალი, გლუვი, პრიალა, ძირისკენ შებუსვილი, ხრტილოვანი, ღრუიანი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – მეჩხერი, განიერი, ფეხთან შეზრდილი კბილით, მოთეთრო

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 8-9 x 4-5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – ძალიან თხელი, ქუდისფერი; ახასიათებს ნივრის მკვეთრად გამოხატული სუნი, რაც გაშრობისას კიდევ უფრო მძაფრდება.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ჩამონაცვენზე და ლპობად მერქანზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა. იყენებენ, ძირითადად, სანელებლად. ხარშვისას ნივრის სუნი ქრება, ხოლო გაშრობისას უფრო მძაფრდება.

ხუჭუჭა აბედა

Hen of the Woods

Grifola frondosa

ნაყოფსხეული – ბუჩქისებრი, ბროკოლისებრი; შედგება ცენტრალურ ღერძზე შეზრდილი, როზეტად შეკრებილი მარაოსებრი, ენისებრი ქუდებისგან; გამოკვეთილი ფეხით. ქუდი – 3-14 სმ დიამეტრის და 5-10 მმ სისქის, სხვადასხვა ფერის რადიალური ზონებით, მონაცრისფროდან მუქ ყავისფრამდე, გლუვი, ხავერდოვანი, ტალღოვან-დანაკვეთულებიანი. მთლიანი ნაყოფსხეული 15-50 სმ დიამეტრის და 10-25 სმ სიმაღლის.

ჰიმენოფორი – მილნაირი, მომრგვალო-კუთხოვანი, ლაბირინთისებრი, ფეხზე ბოლომდე დაღმავალი, თავიდან – თეთრი, მოგვიანებით – მოყვითალო

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 4-7 x 3-5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თეთრი, მყიფე, ახასიათებს ნიგვზის სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ფოთლოვანი ხეების ძირებზე, დამპალ მერქანზე, ჯირკვებზე, უმეტესად მუხაზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ავსტრალია

გამოყენება – იჭმევა, მაგრამ, იმის გამო, რომ იშვიათი სახეობაა, შეგროვება არ არის რეკომენდებული.

გიგანტური აბედა

Giant Polypore

Meripilus giganteus

ნაყოფსხეული – შედგება ერთმანეთთან ძირში შეზრდილი, როზეტად შეკრებილი მარაოსებრი ქუდებისგან; ქუდი – 10-50 სმ დიამეტრის და 1-3 სმ სისქის, სხვადასხვა ფერის რადიალური ზონებით, ჩალისფრიდან მუქ ყავისფრამდე; გლუვი, ხავერდოვანი, ტალღოვანკიდიანი; მთლიანი ნაყოფსხეული – 50-150 სმ დიამეტრის და 50-90 სმ სიმაღლის, წონა – 10-50 კგ.

ჰიმენოფორი – მილნაირი, ძალიან წვრილფორიანი, მჭიდროდ განლაგებული, 3-5 მილაკი 1 მილიმეტრზე, შეუიარაღებელი თვალით თითქმის შეუმჩნეველი, ქმნის ერთგვაროვან მასას, კრემისფერი, თითის დაჭერისას მუქდება.

სპორები – ელიფსური, გლუვი, ერთი ცხიმოვანი წვეთით; 5-6.5 x 4.5-6 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – ხორცოვანი, თეთრი; გამოხატული სუნის გარეშე; გადატეხისას სწრაფად წითლდება და თანდათან მუქდება, მოგვიანებით მაგრდება და უხეშდება.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ფოთლოვანი ხეების ფესვებზე, იშვიათად – წიწვოვნებზე, უმეტესად – წიფელზე.

გავრცელება – ევროპა, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა ნორჩობაში, სანამ გამაგრდება.

ვარდისფერი მიცენა

Rosy Bonnet

Mycena rosea

ქუდი – 2-5 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ვარდისფერი, მოვარდისფრო-იისფერი; **ფორმა**: თავიდან – მომრგვალო-ზარისებრი, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, გაშლილი, შუაში ბლაგვი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: გლუვი, წყლიანი (ძლიერ ჰიგროფანული), ზოგჯერ ტალღოვანი; **კიდე**: გამჭვირვალე, დაღარულზოლიანი, ზოგჯერ დანაკვთულ-ტალღოვანი.

ფეხი – 4-7 x 0.5-1 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი ან ოდნავ ღია; **ფორმა**: ცილინდრული; **ტექსტურა**: გლუვი, ბოჭკოვანი, ძირში თეთრბეწვიანი; თავიდან – ამოვსებული, შემდეგ – ფუყე.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – მეჩხერი, განიერი, ფეხთან შეზრდილი კბილით, ვარდისფერი.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 7-8,5 x 4-5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი.

რბილობი – თხელი, რბილი, მოვარდისფრო; ახასიათებს ბოლოკის მძაფრი სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე, ძირითადად – ფოთლოვან ტყეში, უპირატესად – წიფელთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა.

გამოყენება – შხამიანია. შეიცავს დიდი რაოდენობით მუსკარინს.

მსგავსი სახეობები – ვარდისფერი მიცენა შეიძლება აგვერიოს ასევე შხამიან იისფერ მიცენაში (*Mycena pura*), რომელიც შედარებით უფრო პატარა ზომისაა და იისფერია.

გვიანი კანელუსი

Olive Oysterling

Panellus serotinus

ქუდი – 4-11 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მომწვანო-მოყავისფრო, ზეთისხილისფერი, ზოგჯერ მოყვითალო ლაქებით; **ფორმა**: მარაოსებრი, ნიჟარისებრი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, თავიდან – გლუვი, მოგვიანებით – ხავერდოვანი, ნესტიან ამინდში – ლორწოვან-წებოვანი; **კიდე**: შეკეცილი, შემდეგ – მეტ-ნაკლებად გაშლილი.

ფეხი – 0.5-1.5 x 1-2 სმ; **ფერი**: ყვითელი; **ფორმა**: გვერდითი, ხშირ შემთხვევაში ჩანასახოვანია ან არ არის გამოკვეთილი; **ტექსტურა**: მოყავისფრო ქერცლებით დაფარული ზედაპირით.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან შეზრდილი, ზოგჯერ ოდნავ დამავალი, თავიდან მოთეთრო, მოგვიანებით – მოყავისფრო.

სპორები – ცილინდრული, მოღუნული; 4-5.5 x 1-1.5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი.

რბილობი – ხორცოვანი, მოთეთრო-მოყვითალო; სუნის გარეშე; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება შემოდგომით და ზამთარში ჯგუფებად მკვდარ, ფოთლოვან ხეებზე, ჯირკებზე, მორებსა და ხე ქცეულებზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა.

გამოყენება – იჭმევა. საჭიროებს ხანგრძლივ თერმულ დამუშავებას. ხშირმა მოხმარებამ შეიძლება გამოიწვიოს კანცეროგენული ნივთიერებების დაგროვება.

მსგავსი სახეობები – გამოუცდელ ადამიანს გვიანი კანელუსი შეიძლება აერიოს ხეთამხალში (*Pleurotus ostreatus*), ზოგჯერ ორივე სახეობა ერთმანეთის გვერდით იზრდება. ხეთამხალი ზომით უფრო დიდია და არასოდეს არ აქვს მომწვანო ფერის ქუდი და ყვითელი ფეხი.

გაზაფხულის მანჭკვალა

Russet Toughshank

Gymnopus dryophilus

ქუდი – 3-6 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ჰაერის ტენიანობიდან გამომდინარე, ფერს იცვლის ჩალისფრიდან მუქ ყავისფერ-მოყვითალომდე, ცენტრისკენ უფრო მუქი შეფერილობის; **ფორმა**: თავიდან – მრგვლად ამობურცული, შემდეგ – ბრტყლად გაშლილი; **ტექსტურა**: თხელხორცოვანი, წყლიანი (ჰიგროფანული), გლუვი; **კიდე**: თხელი, თავიდან – სწორი, შემდეგ – ტალღოვანი

ფეხი – 4-8 x 0.2-0.5 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ზოგჯერ ძირისკენ ოდნავ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: გლუვი, ბოჭკოვან-ხრტილოვანი, ფუყე, ზოგჯერ ძირში შებუსხილი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თხელი, ფეხთან შეზრდილი, მოთეთრო

სპორები – მსხლისებრი, გლუვი; 5-6 x 2-3 მკმ; ანაბეჭდი – კრემისფერი

რბილობი – თხელხორცოვანი, მოთეთრო, მყიფე, გამოხატული სუნის გარეშე

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან შემოდგომის ჩათვლით დამპალ ხეებზე, ჩამონაცვენზე, წინვოვან და ფოთლოვან ტყეებში.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა მხოლოდ ქუდი, ფეხი უხეში აქვს.

მსგავსი სახეობები – გაზაფხულის მანჭკვალა შეიძლება აგვერიოს ჯიმლაში (*Marasmius oreades*), რომელსაც, გაზაფხულის მანჭკვალასგან განსხვავებით, უფრო განიერი და მეჩხერი ფირფიტები აქვს. ჯიმლა, ძირითადად, მდელოებზე და ღია ადგილებში იზრდება.

თითისტარა კოლიბია

Spindle Toughshank

Gymnopus fusipes

ქუდი – 4-8 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მონითალო-მურა, წაბლისფერი, შემდეგ – უფრო ღია ფერის, მურა ლაქებით; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, ცენტრში განიერი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: გლუვი, მშრალი, ნესტიან ამინდში – პრიალა, ნებოვანი; გვალვების დროს – რადიალურად დახეთქილი; **კიდე**: ტალღოვანი, ოდნავ დაბოლილი, ზოგჯერ დახეთქილი

ფეხი – 8-12 x 1-2 სმ; **ფერი**: ჩალისფერი, ქუდისკენ უფრო ღია ფერის, ძირისკენ მურა; **ფორმა**: თითისტარისებრი, ძირისკენ ფესვისებრ წაგრძელებული, ღრმად ჩამჯდარი სუბსტრატში; **ტექსტურა**: ხრტილოვანი, გლუვი, ბოჭკოვანი, დაგრეხილი, თავიდან – სავსე, შემდეგ – ფუყე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – განიერი, მეჩხერი, ნაწილობრივ შეზრდილი ფეხთან, კრემისფერი, მოგვიანებით – მურა ლაქებით

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 4-6 x 3-4.5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – ხორცოვანი, თეთრი, უხეში; გამოხატული სუნის გარეშე; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ჭგუფებად როგორც ცოცხალ, ისე გამხმარ ფოთლოვან ხეებზე, ჭირკებზე, ფესვებზე, ძირითადად, მუხასა და წიფელზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა მხოლოდ ქუდი, ფეხი უხეში აქვს.

მურყნისძირა

Alder Bolete

Gyrodon lividus

ქუდი – 3-12 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო-მოყავისფრო, ჩალისფერი; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, შუაში ოდნავ ჩაღრმავებული; **ტექსტურა**: მშრალი, ხორცოვანი, ხავერდოვანი, ნესტიან ამინდში ლორწოვან-ნებოვანი; **კიდე**: თხელხორცოვანი, თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, უსწორმასწორო, ტალღოვანი

ფეხი – 3-5 x 2.5 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი, ძირისკენ უფრო მუქი, მურა ლაქებით; **ფორმა**: ცილინდრული, მკვეთრად არ არის გამოკვეთილი ქუდისგან, ძირისკენ ოდნავ ვიწრო; **ტექსტურა**: ბოჭკოვანი, მშრალი

ჰიმენოფორი – მილნაირი, ფორები ლაბირინთისებრი, ფეხზე შეზრდილი, დაღმავალი, ყვითელი, თითის დაჭერისას ხდება მომწვანო-მოლურჯო, რომელიც თანდათან ხუნდება, ჰიმენიალური შრე თხელი – 5 მმ. სისქის

სპორები – მომრგვალო-ელიფსური, გლუვი; 4-6.5 x 3-5 მკმ; ანაბეჭდი მოყავისფრო

რბილობი – მკვრივი, ხორცოვანი, ქუდში – ღია მოყვითალო, უსუნო; გადატეხისას ოდნავ ლურჯდება. ფეხში – მოყავისფრო და გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ბაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე მურყნარებში, მიკორიზას ქმნის მურყანთან. გვხვდება იშვიათად.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა, მაგრამ იმის გამო, რომ იშვიათი სახეობაა, შეგროვება არ არის რეკომენდებული.

ლორის სოკო

Brown Roll Rim

Paxillus involutus

ქუდი – 10-15 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო-მურა-მონაცრისფრო; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, ძაბრისებრი, ჩაზნექილი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, ნორჩობაში – ქეჩისებრი, შემდეგ – გლუვი, ნესტიან ამინდში – ნებოვანი და პრიალა; **კიდე**: ღრმად შეკეცილი, ქეჩისებრ შებუსხილი, დაღარულზოლიანი

ფეხი – 5-8 x 1-3 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი ან ოდნავ უფრო ღია; **ფორმა**: ცილინდრული, ზოგჯერ ექსცენტრული, ძირისკენ ოდნავ ვიწრო; **ტექსტურა**: გლუვი, მყარი, ამოვსებული

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, განიერი, დატოტვილი, დაღმავალი, ფეხთან ქმნის ბადისებრ ორნამენტს; მურა ყვითელი; თითის დაჭერისას მუქდება.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 8-10 x 4.5-6 მკმ; ანაბეჭდი – მურა

რბილობი – რბილი, ფაშარი, მოყვითალო, უსუნო, გადატეხისას მუქდება.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ტენიან ნიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, ზოგჯერ ხავსიანი ხეების ძირზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ავსტრალია

გამოყენება – მომაკვდინებლად შხამიანია. სოკოს რამდენჯერმე მიღება არ იწვევს მოწამვლის სიმპტომებს, მაგრამ ტოქსიკური ნივთიერებები ორგანიზმში თანდათან გროვდება და მორიგი მიღების შემდეგ, დაახლოებით, სამ საათში ვლინდება შემდეგი სიმპტომები: ძლიერი სპაზმური ტკივილები მუცლის არეში, ღებინება, ფაღარათი, სისუსტე, კიდურების გაციება და ტკივილი წელის არეში. მძიმე შემთხვევებში ვითარდება თირკმლის უკმარისობა.

ქვეყნის გული (სადამამგლიჯე, მუცელგვრემია)

Stinkhorn

Phallus impudicus

ნაყოფსხეული – თავიდან – მომრგვალო-კვერცხისებრი, 5-6 სმ დიამეტრის, დაფარული ორი გარსით, გარეთა გარსი მოთეთრო-მონაცრისფროა, შიგნითა კი – მომწვანო-ლორწოვანი, ძირში – ფესვისებური, მიცელიუმის ძაფებით. ამ სტადიაში სოკო რამდენიმე კვირაა გაჩერებული. შემდეგ, კვერცხი სკდება და იქიდან ამოიზრდება 20 სმ სიმაღლის და 4-6 სმ დიამეტრის მოთეთრო მოყვითალო ცილინდრული ფეხი, თავში ქუდისებრი წარმონაქმნით. ფეხი ღრუბლისებრი, ფაშარი და ღრუიანია, ძირში ვოლვისებრი ნარჩენებით. ქუდი ზარისებრია, 4-5 სმ სიმაღლის, მოთეთროდან ზეთისხილისფრამდე, ფიჭისებრი ზედაპირით, რომელიც დაფარულია მურა-მომწვანო ლორწოთი. ქუდი წვერზე იხსნება თეთრი დისკოსებრი ნასვრეტით. ლორწო სავსეა სპორებით და ახასიათებს მძორის ძლიერი სუნი, რის გამოც იზიდავს ბუზებს, რომლებიც შემდეგ ავრცელებენ მის სპორებს. კვერცხის სტადიაში ახასიათებს ბოლოკის სუნი.

სპორები – მოგრძო-ელიფსური, გლუვი; 3-4 x 1-1.5 მკმ.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ბაღებსა და მინდვრებში, ფოთლოვან ტყეში, განსაკუთრებით წიფლნარში.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – კვერცხისებრ სტადიაში იჭმევა. ძველად საქართველოში, კერძოდ, ფშავში, ქვეყნის გულს გადააცლიდნენ კანს და უმად ჭამდნენ. ქვეყნის გულს საქართველოს თითქმის ყველა რეგიონში იყენებენ ხალხურ მედიცინაში, გულის სამკურნალოდ, შიშებისას და ანთებისას.

მანჭკვალა (მანჭკორა, მანჭკვარაი, მუნჭკურუა, მაჭუნაალა, მაჭკუნარა, მაჭკვინარა)

Honey Fungus

Armillaria mellea

ქუდი – 3-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: შეფერილობა იცვლება მოყავისფრო-თაფლისფრიდან მომწვანო-ყავისფრამდე; **ფორმა**: თავიდან – ამოზნექილ-ამოზრცული, შემდეგ – ბრტყლად გაშლილი, ზოგჯერ დამახასიათებელი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: მოყვითალო-მურა ქერცლით დაფარული ზედაპირით; მოგვიანებით ქერცლი ქრება; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ტალღოვანი, ოდნავ დაღარულბოლიანი

ფეხი – 7-14 x 1-2 სმ; **ფერი**: ღია მოყვითალო-მოყავისფრო, ძირისკენ უფრო მუქი ელფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ზოგჯერ ძირისკენ ოდნავ გაფართოებული, ხშირად ძირში ერთმანეთთან შეზრდილი; **ტექსტურა**: მკვრივი, მთლიანი, ბამბისებრი ქერცლით დაფარული ზედაპირით; **საყელო/ვოლვა**: საყელო – ფეხის ზედა ნაწილში, თითქმის ქუდის ქვეშ – თეთრი, მოყვითალო ქერისებრი კიდით; ვოლვის გარეშე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – მოთეთრო, შემდეგ – მოვარდისფრო-მოყავისფრო, ფეხთან შეზრდილი, ოდნავ დაღმავალი

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 7-8.5 x 6-7.5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – მკვრივი, მოთეთრო; ახასიათებს სასიამოვნო სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება როგორც ზაფხულში და შემოდგომაზე, ასევე ზამთარშიც – პირველ ყინვებამდე, უმეტესად – ნესტიან ადგილებში, ჯგუფებად როგორც ცოცხალ, ასევე დამპალ ხეებზე, ბაღებსა და პარკებში, ვენახებში; ხშირად გვხვდება კუნძებსა და მორებზე, ხეცეულებზე, ხეებისა და ბუჩქების ფესვებზე.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – მანჭკვალა შეიძლება აგვერიოს მანჭკვალას მატყუარაში (*Hypholoma fasciculare*) და ტყუბლა სოკოში (*Desarmillaria tabescens*). მათგან განსხვავებით, ნამდვილ მანჭკვალას ფეხზე აქვს საყელო.

ტყუბლა სოკო

Ringless Honey Fungus

Desarmillaria tabescens

ქუდი – 3-10 სმ დიამეტრის; **ფერი:** მოყავისფრო-მონითალო, მოყავისფრო ჩალისფერი; **ფორმა:** თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, განიერი ბორცვაკით; **ტექსტურა:** მშრალი, მუქი ქერცლით, ხავერდოვანი; **კიდე:** ტალღოვანი

ფეხი – 7-20 x 0.5-1.5 სმ; **ფერი:** ქუდის მხარეს – მოთეთრო, ქვევით – მოყვითალო-მოყავისფრო; **ფორმა:** ცილინდრული, მოღუნული, ძირში შეზრდილი; **ტექსტურა:** გლუვი, ბოჭკოვანი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ფეხთან შეზრდილი, ოდნავ დაღმავალი, თავიდან თეთრი, შემდეგ – მოვარდისფრო

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 6-8 x 4-5 მკმ; ანაბეჭდი – კრემისფერი

რბილობი – მოთეთრო, დამახასიათებელი სუნის გარეშე

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ჯგუფებად როგორც ცოცხალ, ასევე, დამპალ ფოთლოვან ხეებზე, განსაკუთრებით მუხაზე.

გავრცელება – ევროპა, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – ტყუბლა სოკო შეიძლება აგვერიოს მანჭკვალაში (*Armillaria mellea*). მანჭკვალასგან განსხვავებით, მას არ აქვს საყელო.

ზამთრის სოკო

Velvet Shank

Flammulina velutipes

ქუდი – 2-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო, ცენტრისკენ – მოყავისფრო; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი; **ტექსტურა**: გლუვი, ლორწოვან-წებოვანი; **კიდე**: შეკეცილი, გლუვი, შემდეგ – გაშლილი, დაღარულზოლიანი

ფეხი – 4-9 x 0.5-1 სმ; **ფერი**: ქუდისკენ – მოყვითალო, ძირისკენ – მურამოყავისფრო; **ფორმა**: ცილინდრული, მოღუნული, ძირში დავინწროებული; **ტექსტურა**: ხავერდოვანი, ფუყე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – მეჩხერი, განიერი, ფეხთან შეზრდილი, მოთეთრო-ჩალისფერი

სპორები – მოგრძო-ელიფსური, გლუვი; 6-9 x 3-5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – მოთეთრო-მოყვითალო, დამახასიათებელი სუნის გარეშე

ჰაბიტატი – იზრდება ჯგუფებად გვიან შემოდგომიდან ზოგჯერ მთელი ზამთრის განმავლობაში როგორც ცოცხალ, ისე დამპალ ფოთლოვან ხეებზე, უმეტესად – ვერხვსა და ტირიფზე.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – ზამთრის სოკო იშვიათად შეიძლება აგვერიოს მომაკვდინებლად შხამიან არშიან გალერინაში (*Galerina marginata*). უნდა გვახსოვდეს: ზამთრის სოკოს ქუდი ლორწოვანია და პრიალებს, არშიანი გალერინასი კი მშრალი და გლუვია; ზამთრის სოკოს ფეხი ყოველთვის ხავერდოვანია, არშიანი გალერინას ფეხი კი არასდროსაა ხავერდოვანი.

ფეხფესვა უდამანსილა

Rooting Shank

Hymenopellis radicata

ქუდი – 3-12 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყავისფრო-მონაცრისფრო, მოყვითალო-მოყავისფრო; **ფორმა**: მომრგვალო-ამობურცული, მოგვიანებით – ამობურცულ-გაშლილი, ბრტყელი, შუაში კარგად გამოხატული ბლაგვი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: გლუვი, პრიალა, ნესტიან ამინდში – ღორწოვანი, დამახასიათებელი რადიალურად დანაოჭებული ზედაპირით; **კიდე**: დაშვებული, სწორი, მოგვიანებით – ტალღოვანი, ხშირად აპრეხილი.

ფეხი – 9-20 x 0.3-1 სმ; **ფერი**: თეთრი, მოთეთრო-მოყავისფრო; **ფორმა**: ცილინდრული, თითისტარისებრი, ქუდთან ვიწრო, ძირში გაბერილი, ფესვის მსგავსად წაგრძელებული – 20 სმ-მდე, ღრმად ჩამჯდარი სუბსტრატში; **ტექსტურა**: გლუვი, ბოჭკოვანი, თითქოს დაგრეხილი.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – განიერი, მეჩხერი, ფეხთან შეზრდილი, მოთეთრო.

სპორები – მოგრძო-ელიფსური; 15-18 × 8-10 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თხელხორცოვანი, წყლიანი, მოთეთრო; გამოხატული სუნის გარეშე; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ფოთლოვანი ხეების ძირებზე, ჯირკვებზე, ხექცეულებზე, ლპობად მიწის ქვეშა ფესვებზე, მიწით დაფარულ მერქანზე და სხვ., უპირატესად – წიფელზე.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი.

გამოყენება – იჭმევა მხოლოდ ქუდი.

ლორწოვანი მანჭკვალა

Porcelain Fungus

Mucidula mucida

ქუდი – 3-8 სმ დიამეტრის; **ფერი**: თეთრი, მოთეთრო-მონაცრისფრო; **ფორმა**: მომრგვალო-ამობურცული, მოგვიანებით – ამობურცულ-გაშლილი; **ტექსტურა**: გლუვი, პრიალა, გამჭვირვალე, დამახასიათებელი რადიალურად დანაოჭებული და ლორწოვანი ფენით დაფარული ზედაპირით; **კიდე**: დაშვებული, სწორი, გამჭვირვალე, ხშირად ლორწოვანი წვეთებით.

ფეხი – 5-10 x 0.3-1 სმ; **ფერი**: თეთრი, ძირისკენ მოყავისფრო; **ფორმა**: ცილინდრული, მოხრილი; **ტექსტურა**: გლუვი, ბოჭკოვანი, წებოვანი, საყელოს ზემოთ დაღარულ-ზოლიანი; **საყელო/ვოლვა**: საყელო – ფეხის ზედა ნაწილში, თეთრი; ვოლვის გარეშე.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – განიერი, მეჩხერი, ფეხთან შეზრდილი, მოთეთრო.

სპორები – მომრგვალო-სფერული, გლუვი; 14-18 x 12-16 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი.

რბილობი – თხელხორცოვანი, წყლიანი, მოთეთრო; გამოხატული სუნის გარეშე; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ჯგუფურად წიფლის მერქანზე, ხეცეულებზე, ჯირკვებზე, ზეხმელზე და ჩამოცვენილ ტოტებზე, იშვიათად გვხვდება სხვა ფოთლოვან ხეებზეც.

გავრცელება – ევროპა, აზია.

გამოყენება – იჭმევა.

მაჩალო

Branching Oyster

Pleurotus cornucopiae

ქუდი – 4-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო, მკრთალი მონაცრისფრო-მურა; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – ძაბრისებრი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, გლუვი; **კიდე**: შეკეცილი, შემდეგ – მეთ-ნაკლებად გაშლილი, ტალღოვანი, ზოგჯერ დანაკვეთული

ფეხი – 2-8 x 1-2 სმ; **ფერი**: მოთეთრო; **ფორმა**: კარგად გამოკვეთილი, ცილინდრული, ექსცენტრული ან ცენტრალური, ზოგჯერ ერთმანეთთან შეზრდილი, მკვეთრი საზღვარი ფეხსა და ქუდს შორის არ არის; **ტექსტურა**: მკვრივი, სადა, ბოჭკოვანი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – მეთ-ნაკლებად მეჩხერი, სქელი, ფეხზე დაღმავალი თითქმის ძირამდე, მოთეთრო-კრემისფერი

სპორები – მოგრძო-ელიფსური, გლუვი; 8-11 x 3.5-5 მკმ; ანაბეჭდი – მოთეთრო-კრემისფერი

რბილობი – მკვრივი, ხორცოვანი, მოთეთრო, მოგვიანებით – უხეში; ახასიათებს ფქვილის სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – გაზაფხულიდან შემოდგომის ჩათვლით ხმელ და დამპალ ფოთლოვან ხეებზე, ხეცეულებზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – მაჩალო შეიძლება აგვერიოს ხეთამხალში (*Pleurotus ostreatus*), რომლისგანაც განსხვავდება ღია შეფერილობით, შედარებით უფრო მცირე ზომით და მოგრძო ფეხით.

სტაჰის ხეთამხალი

King Oyster

Pleurotus eryngii

ქუდი – 4-8 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მონაცრისფრო-ყავისფერი; **ფორმა**: თავიდან – მრგვლად ამობურცული, განიერი ბორცვაკით, შემდეგ – ბრტყლად ამოზნექილი, შუაში ოდნავ ჩაზნექილი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, ცენტრში ოდნავ ბოჭკოვან-ქერცლოვანი; **კიდე**: ყოველთვის შეკეცილი

ფეხი – 3-5 x 1-2.5 სმ; **ფერი**: თეთრი; **ფორმა**: ცენტრალური ან ექსცენტრული, ცილინდრული, ძირში გამსხვილებული, გურზისებრი; **ტექსტურა**: სქელხორცოვანი, გლუვი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – მეტ-ნაკლებად მეჩხერი, განიერი, ფეხზე დაღმავალი, ზოგჯერ ტალღოვანი, თეთრი, მოვარდისფრო ელფერიტ

სპორები – წაგრძელებულ-ელიფსური, 10-14 x 4-5 მკმ; ანაბეჭდი – კრემისფერი

რბილობი – სქელხორცოვანი, მკვრივი, მოთეთრო, უსუნო

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულსა და შემოდგომაზე ჭგუფებად, ქოლგოსნების ფესვებსა და ღეროებზე, უმეტესად ღურჯ ნარზე, სტეპებში, უდაბნოში, ნახევარუდაბნოში, საძოვრებზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია

გამოყენება – იჭმევა.

ხეთამხალი (კალმახა, კალმახა ზოკო, ტყუბელა, ნიფლის სოკო, ნიფრაჲ ტყუბულ, ხის სოკო)

Oyster Mushroom

Pleurotus ostreatus

ქუდი – 5-25 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მონაცრისფრო-კრემისფერი-მურა, მოყავისფრო-მონაცრისფრო; **ფორმა**: ნიჟარისებრი, მარაოსებრი ან ენისებრი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, გლუვი, აბრეშუმისებრი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ტალღოვანი

ფეხი – 1-4 x 0.5-2 სმ; **ფერი**: მოთეთრო; **ფორმა**: რუდიმენტული, გვერდითი, ცილინდრული; **ტექსტურა**: მკვრივი, ხორცოვანი, გლუვი, ძირში ქეჩისებრი ზედაპირით

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – მეტ-ნაკლებად ხშირი, დაღმავალი, თავიდან – მოთეთრო, მოგვიანებით – მონაცრისფრო ელფერით

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 7-11 x 3-4 მკმ; ანაბეჭდი – მოთეთრო-მოვარდისფრო

რბილობი – ხორცოვანი, მოთეთრო; ახასიათებს სასიამოვნო სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ჭგუფებად, გამხმარ და დამპალ ფოთლოვან ხეებზე, განსაკუთრებით – წიფელზე; ძალიან იშვიათად გვხვდება წიწვოვან ხეებზე.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – ხეთამხალი შეიძლება აგვერიოს მაჩალოში (*Pleurotus cornucopiae*), რომელიც ხეთამხალისგან განსხვავდება ქუდის ღია შეფერილობით, შედარებით უფრო მცირე ზომითა და საკმაოდ გრძელი ფეხით.

ირმის კლუტეუსი

Deer Shield

Pluteus cervinus

ქუდი – 5-15 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ღია მონაცრისფრო-მოყავისფრო, მუქი ყავისფერი; **ფორმა**: თავიდან – მომრგვალო, შემდეგ – მრგვლად ამობურცულ-გაშლილი, ბრტყელი, ზოგჯერ ცენტრში პატარა ბორცვაკით; **ტექსტურა**: სქელხორცოვანი, აბრეშუმისებრ-ბოჭკოვანი, ზოგჯერ ოდნავ დანაოჭებული, ნესტიან ამინდში – წებოვანი; **კიდე**: სწორი, ზოგჯერ ტალღოვანი.

ფეხი – 5-12 x 0.5-2 სმ; **ფერი**: მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ ოდნავ განიერი; **ტექსტურა**: მშრალი, ბოჭკოვანი, მურა ქერცლებით დაფარული ზედაპირით, თავიდან – სავსე, მოგვიანებით – ფუყე, ადვილად სცილდება ქუდს.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, თავიდან – თეთრი, მოგვიანებით – ვარდისფერი, ბოლოს – ხორცისფერი.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 6-8 x 4-6 მკმ; ანაბეჭდი – ვარდისფერი.

რბილობი – რბილი, ნაზი, თეთრი; ახასიათებს კარტოფილის ან ბოლოკის მსუბუქი სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან შემოდგომის ჩათვლით დამპალ ფოთლოვან ხეებზე, ხექცეულებზე, ჯირკებზე, მიწაში ჩაფლულ ტოტებზე, უპირატესად – მუხასა და წიფელზე.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი.

გამოყენება – იჭმევა.

აბრეშუმისებრი ვოლვარიელა

Silky Rosegill

Volvariella bombycina

ქუდი – 8-20 სმ დიამეტრის; **ფერი**: თავიდან – თეთრი, შემდეგ – მოყვითალო; **ფორმა**: თავიდან – კვერცხისებრი, შემდეგ – ზარისებრი, ნახევრად გაშლილი, განიერი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: მშრალი, სქელხორცოვანი, ხშირი აბრეშუმისებრი ბუსუსებით, მბზინავი; **კიდე**: დაშვებული, სწორი, ბუსუსიანი

ფეხი – 8-15 x 1-2 სმ; **ფერი**: თეთრი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში თანაბრად გაგანიერებული, ზოგჯერ – მოგრეხილი; **ტექსტურა**: აბრეშუმისებრ-ბოჭკოვანი, მკვრივი, შევსებული; **საყელო/ვოლვა**: საყელოს გარეშე; ვოლვა – განიერი, ჭუჭყისფერ-თეთრი, თავისუფალი, უსწორმასწორო კიდით

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თხელი, ფეხთან თავისუფალი, თავიდან – თეთრი, შემდეგ – მოვარდისფრო

სპორები – ოვალური, გლუვი; 7-10 x 4.5-6 მკმ; ანაბეჭდი – ვარდისფერი

რბილობი – თავიდან – თეთრი, შემდეგ – მოყვითალო, უსუნო; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ცალკეულ ეგზე-მპლარებად როგორც ცოცხალ, ისე გამხმარ ფოთლოვან ხეებზე, ხშირად – ფულუროებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა

გამოყენება – იჭმევა, მაგრამ იმის გამო, რომ იშვიათი სახეობაა, შეგროვება არ არის რეკომენდებული.

ლამაზი ვოლვარიელა

Stubble Rosegill

Volvopluteus gloiocephalus

ქუდი – 5-15 სმ დიამეტრის; **ფერი**: თეთრი, იშვიათად – მონაცრისფრო-მოყავისფრო ელფერი; **ფორმა**: თავიდან – კვერცხისებრი, შემდეგ – ზარისებრი, ამობურცულ-გაშლილი, განიერი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: მშრალი, პრიალა, აბრეშუმისებრი, მბრწყინავი, ნესტიან ამინდში – ლორწოვან-ნებოვანი; **კიდე**: დაშვებული, სწორი, შემდეგ ანეული.

ფეხი – 8-15 x 1.5-2 სმ; **ფერი**: თეთრი, მონაცრისფრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში ოდნავ გაგანიერებული; **ტექსტურა**: აბრეშუმისებრ-ბოჭკოვანი, შევსებული; **საყელო/ვოლვა**: საყელოს გარეშე; ვოლვა – განიერი, თეთრი, თავისუფალი, უსწორმასწორო კიდიით.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან თავისუფალი, თავიდან – თეთრი, შემდეგ – მოვარდისფრო, ხორცისფერი.

სპორები – ოვალური, გლუვი; 12-20 x 8-12 მკმ; ანაბეჭდი – ვარდისფერი.

რბილობი – რბილი, ნაზი, თეთრი; ახასიათებს სუსტი ბოლოკის სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან შემოდგომამდე ორგანული სასუქით მდიდარ ნიადაგზე, მდელოზე, მინდვრებში, საძოვრებზე, ბაღებსა და პარკებში.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი.

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – გამოუცდელ ადამიანს ლამაზი ვოლვარიელა შეიძლება აერიოს სასიკვდილოდ შხამიან გაზაფხულის შხამაში (*Amanita verna*) ან თეთრ შხამაში (*Amanita virosa*). მათგან განსხვავებით, ლამაზ ვოლვარიელას არ აქვს საყელო, ზრდასრული ნაყოფსხეულების ფირფიტები მოვარდისფროა და სპორების ანაბეჭდი ვარდისფერია. ზოგ შემთხვევაში (მაგ., წვიმის დროს), შხამას საყელო შეიძლება მოსცილდეს, ამიტომ მხოლოდ საყელოს არარსებობას არ უნდა ვენდოთ. სოკოს გამოუცდელი შემგროვებლისთვის ლამაზი ვოლვარიელას შეგროვება დაუშვებელია.

ძერანა (ძძერა, ქორის სოკო, ქორო ზოკო, ძერიკა, ძერო)

Dryad's Saddle

Cerioporus squamosus

ქუდი – 10-40 სმ დიამეტრის, 1-4 სმ სისქის; **ფერი**: ჩალისფერი; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცულ-ძაბრისებრი, ჩაღრმავებული, შემდეგ – გაშლილი, ბრტყელი, მარაოსებრი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, ზემოდან დაფარული მოყავისფრო კონცენტრულად განლაგებული მსხვილი ქერცლით; **კიდე**: შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ტალღოვანი, თხელი

ფეხი – 2-6.5 x 1-3.5 სმ; **ფერი**: ჩალისფერი, ძირში – მურა; **ფორმა**: მოკლე, ძირითადად, გვერდული, ასიმეტრიული, იშვიათად, ცენტრალური, ძირში – გაგანიერებული; **ტექსტურა**: ქერცლოვანი, ბადისებრი ორნამენტით

ჰიმენოფორი – მილნაირი, მსხვილკუთხოვანი, ფორები დაღმავალი, თავიდან – თეთრი, შემდეგ – მოყვითალო

სპორები – წაგრძელებულ-ელიფსური, გლუვი; 10-14 x 4-5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თეთრი, თავიდან – ხორცოვანი, შემდეგ – მაგარი, კორპისებრი; ახასიათებს ფქვილის სუნი, ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან შემოდგომამდე როგორც ცოცხალ, ისე ხმელ ფოთლოვან ხეებზე, განსაკუთრებით წიფელზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ავსტრალია

გამოყენება – იჭმევა ნორჩობაში, სანამ რბილობი გამაგრდება. ზოგჯერ კორპისებრ ნაყოფსხეულებს აქუცმაცებენ და იყენებენ წვნიანებში.

აბედის სოკო (ბაბერა სოკო, ჰანესა, კვეშო, ჰობედიკა)

Hoof Fungus

Fomes fomentarius

ნაყოფსხეული – 5 – 45 სმ დიამეტრის, თავიდან – მომრგვალო, შემდეგ – ჩლიქისებრი, თაროსებრი, ფეხის გარეშე, ღია კრემისფრიდან მუქ ნაცრისფრამდე, მუქი კონცენტრული ზოლებით

ჰიმენოფორი – მილნაირი, თავიდან – კრემისფერი, მოგვიანებით – მოყავისფრო, თითის დაჭერისას მუქდება.

რბილობი – მკვრივი, რბილი, კორპისებრი, გადანაჭერზე – ხავერდოვანი, მუქი ჟანგისფერ-ყავისფერი

სპორები – მოგრძო, უფერული, 14-22 x 5-6 მკმ; ანაბეჭდი – მოთეთრო

ჰაბიტატი – იზრდება წელიწადის ნებისმიერ დროს როგორც ცოცხალ, ისე გამხმარ ფოთლოვან ხეებზე, განსაკუთრებით ხეცეულებზე, წიფელსა და არყზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა

გამოყენება – არ იჭმევა. ძველად მისგან ამზადებდნენ აბედს. ამისთვის შიგთავსს კარგად მოხარშავდნენ, მზეზე გააშრობდნენ და დაანაკუნებდნენ. ცეცხლის დანთებისას აბედის სოკოს ნაკუნს მჭიდროდ დაადებენ ფოლადის ნაჭერს — კვესს და ჩამორტყამენ ტალს, იგივე კაჟს (მაგარი ქანის შედგენილობის ქვას). კაჟზე რკინის ჩამორტყმისას გაყრილი ნაპერწკლები აბედს შეეყრება და რამდენიმე ასეთი ჩამორტყმის შემდეგ წაეკიდება უალო ცეცხლი, რომელიც საკმარისია დიდი ცეცხლის ასანთებად. აბედის შიგთავსს იყენებდნენ სისხლდენის შესაჩერებლადაც. მისგან დღესაც ამზადებენ სხვადასხვა სახის სუვენირებს, ქუდებს, ჩანთებს და სხვ.

ბრტყელი განოდერმა

Artist's Fungus

Ganoderma applanatum

ნაყოფსხეული – ბრტყელი, თაროს მსგავსი, მჯდომარე, ფეხის გარეშე, 10-50 სმ დიამეტრის, ყავისფერი, მოყავისფრო-მოწითალო, თეთრი კიდით; უსწორმასწორო, არათანაბარი, კონცენტრულ-ღარებიანი ზედაპირით, რომელიც ხშირად დაფარულია ყავისფერი სპორების ფენით.

ჰიმენოფორი – მილნაირი, წვრილფორიანი, თავიდან – თეთრი, დაზიანებისას და მოგვიანებით – ღია ყავისფერი.

რბილობი – მაგარი, კორპისებრი, ყავისფერი; ახასიათებს სოკოს სასიამოვნო სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

სპორები – ელიფსური, წვრილხორკლიანი; $7-9 \times 4,5-6,5$ მკმ; ანაბეჭდი – მუქი ყავისფერი.

ჰაბიტატი – იზრდება მთელი წლის განმავლობაში როგორც ცოცხალ, ისე გამხმარ ფოთლოვან ხეებზე, უპირატესად – წიფელსა და მუხაზე, იშვიათად გვხვდება წიწვოვანებზეც.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი.

გამოყენება – არ იჭმევა. დაქუცმაცებული რბილობისგან ამზადებენ სამკურნალო, ჩაისმაგვარ ნაყენს. დეკორატიული მიზნით მის უკანა მხარეს (ჰიმენოფორს) იყენებენ, როგორც ტილოს, სახატავად.

კოვზა

Lacquered Bracket

Ganoderma lucidum

ქუდი – 8-20 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო-ნარინჯისფერი, მონი-თალო-ნარინჯისფერი, მოყავისფრო-მონითალო, ნორჩობაში კიდეზე მოთეთრო კანტით; **ფორმა**: თავიდან – კომბლის მსგავსი, შემდეგ – მარაოსებრი, თირკმლისებრი; **ტექსტურა**: მაგარი, კორპისებრი, პრიალა (ლაქნასმულივით), უსწორმასწორო, არათანაბარი, კონცენტრულ-ღარებიანი ზედაპირით; **კიდე**: სწორი, ზოგჯერ დატალღულ-დანაკვთული.

ფეხი – 8-12 x 2-3 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი; **ფორმა**: გვერდითი, ცილინდრული, არათანაბარი; **ტექსტურა**: გლუვი, პრიალა, უსწორმასწორო ზედაპირით.

ჰიმენოფორი – მილისნაირი, წვრილფორიანი, თავიდან – თეთრი, შემდეგ – მოყავისფრო.

სპორები – ელიფსური, წვრილხორკლიანი; 7-11 × 6-7მკმ; ანაბეჭდი – მუქი ყავისფერი.

რბილობი – მაგარი, კორპისებრი, თავიდან – ღია ყავისფერი, მოგვიანებით – მუქი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ხმელი ფოთლოვანი ხეების ძირებზე, ჭირკებზე, უპირატესად – მუხასა და წიფელზე.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი.

გამოყენება – არ იჭმევა. დაქუცმაცებული რბილობისგან ამზადებენ სამკურნალო, მატონიზირებელ, ჩაისებრ ნაყენს.

მონითალო ჰაპალოპილუსი

Cinnamon Bracket

Hapalopilus rutilans

ნაყოფსხეული – თაროსებრი ან ბალიშისებრი, მჯდომარე, ფეხის გარეშე, 4-10 სმ დიამეტრის, თავიდან – მოყავისფრო-ნარინჯისფერი, შემდეგ – მოყავისფრო-მოვარდისფრო; რბილი, ღრუბლისებრი, თავიდან – ოდნავ ხაოიანი ზედაპირით, მოგვიანებით – გლუვი.

ჰიმენოფორი – მილისნაირი, ფორები მომრგვალო ან კუთხოვანი, მოყავისფრო-ნარინჯისფერი, მოყავისფრო-მოვარდისფრო, თითის დაჭერისას უჩნდება მუქი ლაქები.

რბილობი – რბილი, წყლიანი, გამოშრობისას – ძალიან მსუბუქი და მყიფე; მოყავისფრო; გამოხატული სუნის გარეშე; ტუტე ხსნართან შეხებისას სოკოს ყველა ნაწილი მუქი იასამნისფერი ხდება.

სპორები – ელიფსოიდური, გლუვი; 3,5-5 x 2-3 მკმ; ანაბეჭდი – მოთეთრო-მოყავისფრო.

ჰაბიტატი – იზრდება მთელი წლის განმავლობაში ხმელ ფოთლოვან ხეებზე, იშვიათად გვხვდება წიწვოვანებზე; ძირითადად – სოჭზე.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი.

გამოყენება – შხამიანია. იწვევს ცენტრალური ნერვული სისტემისა და მხედველობის დარღვევას, თირკმლებისა და ღვიძლის მძიმე დაზიანებას. მოწამვლის შემთხვევაში შარდი ხდება იასამნისფერი. იყენებენ საღებავად, იძლევა ლურჯ და იასამნისფერ ტონებს.

ყვითელი აბედა

Chicken Of The Woods

Laetiporus sulphureus

ნაყოფსხეული – 10-45 სმ დიამეტრის, 4-7 სმ სისქის; ხორცოვანი, ნარიჩისფერ-ყვითელი, კიდიისკენ უფრო ღია ფერის, ფეხის გარეშე, მაროსებრი, თაროსებრი, ოდნავ ხავერდოვანი დაჭმუჭნულ-ტალღოვანი ზედაპირით; ნაყოფსხეულები ფენებადაა განვითარებული და ერთმანეთთან ძირშია შეზრდილი.

ჰიმენოფორი – მილნაირი, წვრილი, მომრგვალო ფორებით, ღია ყვითელი; ნორჩობაში გამოყოფს მოყვითალო წვეთებს.

რბილობი – თავიდან – ხორცოვანი, რბილი, მოყვითალო, შემდეგ – კორპისებრი, მტვრევადი; ახასიათებს თავიდან ლიმონის სუნი, შემდეგ – უსიამოვნო სუნი.

სპორები – მოგრძო, გლუვი; 14-22 x 5-6 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან შემოდგომამდე როგორც ცოცხალ, ისე გამხმარ ფოთლოვან ხეებზე, განსაკუთრებით – ხეჭყეულებზე. იწვევს მერქნის ლპობას. გვხვდება ხეხილზეც.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა

გამოყენება – იჭმევა მხოლოდ ფოთლოვან ხეებზე ზრდადი სახეობები ნორჩობაში, გამაგრებამდე.

მსგავსი სახეობები – თითქმის შეუძლებელია ყვითელი აბედას გარჩევა წიწვოვნების ყვითელი აბედასგან (*Laetiporus conifericola*). ზოგიერთი მიკოლოგი მათ ერთსა და იმავე სახეობად მიიჩნევს. მთავარი განმასხვავებელია პატრონმცენარე. წიწვოვნების ყვითელი აბედა გვხვდება მხოლოდ წიწვოვნებზე. მისი საკვებად გამოყენება არ არის რეკომენდებული, რადგან, შესაძლოა, გამოიწვიოს მცირედი ინტოქსიკაცია.

ჭრელი ფირფიტაბილა

Tiger Sawgill

Lentinus tigrinus

ქუდი – 2-9 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო-მონაცრისფრო, მოყავისფრო; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, ძაბრისებრი, შუაში ოდნავ ჩაღრმავებული; **ტექსტურა**: მშრალი, ბოჭკოვან-ქერცლოვანი, კონცენტრულად განლაგებული ხშირი ყავისფერი ქერცლებით; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – მეტ-ნაკლებად გაშლილი, ზოგჯერ დაბზარული.

ფეხი – 3-6 x 0.2-0.5 სმ; **ფერი**: მოთეთრო-მონაცრისფრო-მოყვითალო; **ფორმა**: ცილინდრული, ცენტრალური ან ექსცენტრული, ძირში შევიწროებული; **ტექსტურა**: მშრალი, მკვრივი, ბოჭკოვანი, ნორჩობაში დაფარული მურა ქერცლით; **საყელო/ვოლვა**: საყელო ეფემერული, ძალიან მალე ქრება.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – განიერი, ფეხთან შეზრდილი, დამავალი, დაკბილული კიდეებით, მოთეთრო-მოყვითალო.

სპორები – მოგრძო-ელიფსური, გლუვი; 5-7 x 2-3.5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი.

რბილობი – მკვრივი, თხელი, თეთრი; ახასიათებს სოკოს სასიამოვნო სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან შემოდგომამდე ჯგუფურად გამხმარ და ლპობად ფოთლოვან ხეებზე, ტენიან ადგილებში, ხშირად – ნაწილობრივ წყალში ჩაძირულ მორებზე, უპირატესად – ვერხვსა და ტირიფზე.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი.

გამოყენება – იჭმევა.

ყველის სოკო (კაციყურა)

Hairy Oyster Mushroom

Panus rudis

ქუდი – 2-8 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ღია მოყავისფრო-ჩალისფერი, მომატებული ტენიანობისას მოიისფრო ელფერით; **ფორმა**: ნიჟარისებრი, ყურისებრი ან ძაბრისებრი; **ტექსტურა**: მკვრივი, ხშირი ჯაგრისებრი ბეწვით დაფარული ზედაპირით, ნორჩობაში – რბილი, შემდეგ – უხეში, მაგარი, მტვრევადი; **კიდე**: შეკეცილი, ტალღოვანი

ფეხი – 2-3 x 1-2 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი; **ფორმა**: ექსცენტრული, ძირისკენ ოდნავ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: მშრალი, მაგარი, ჯაგრისებრი ზედაპირით

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, დაღმავალი, მოთეთრო ან ღია მოყვითალო-მოვარდისფრო

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 4.5-6.5 x 2.5-4 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – მოთეთრო, მაგარი, უსუნო; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან შემოდგომამდე ნესტიან ტყეში ხშირად ჯგუფებად, გამხმარ და დამპალ ფოთლოვან ხეებზე, განსაკუთრებით რცხილასა და წიფელზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა ნორჩობაში, გამაგრებამდე. გამხმარსა და დაფქულს იყენებენ ყველის ამოყვანისას.

ქოლგოსანი აბედა

Umbrella Polypore

Polyporus umbellatus

ნაყოფსხეული – ბუჩქისებრი, 20-50 სმ დიამეტრის; შედგება ცენტრალურ ღერძზე შეზრდილი, მრავლად დატოტვილი, გრძელფეხიანი ძაბრისებრ-ქოლგისებრი ქუდებისგან; ქუდი – 2-4 სმ დიამეტრის, მოთეთრო-მონაცრისფრო-მოყვითალო, ბოჭკოვან-ქეჩისებრი ზედაპირით, თხელი, ტალღოვანი კიდით; ფეხი – მოთეთრო, ცენტრალური, ცილინდრული, მოღუნულ-დაგრეხილი.

ჰიმენოფორი – მილნაირი, წვრილი, მომრგვალო ფორებით, ფეხზე დამავალი, მოთეთრო.

სპორები – მოგრძო ელიფსური, გლუვი; 7-10 x 2.5-3.5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი.

რბილობი – რბილი, ნაზი, თეთრი; ახასიათებს სასიამოვნო სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ცოცხალი ფოთლოვანი ხეების ძირებზე, უპირატესად – მუხასა და წიფელზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა.

გამოყენება – იჭმევა, მაგრამ იმის გამო, რომ იშვიათი სახეობაა, შეგროვება არ არის რეკომენდებული.

ჭრელი ბრამეტესი (ინდაურისკუდა)

Turkeytail

Trametes versicolor

ნაყოფსხეული – ბრტყელი, მარაოს ან თაროს მსგავსი, 2-8 სმ დიამეტრის, ხშირად ერთმანეთთან შეზრდილი; ხავერდოვანი და მრავალფეროვანი ზედაპირით, თეთრი, ნაცრისფერი, ყავისფერი, ნარინჯისფერი, მონითალო-ყავისფერი კონცენტრული ზონებით, კიდე – მოთეთრო, ტალღოვანი, ზოგჯერ დანაკვთული, ზედაპირზე ხშირად სახლდებიან წყალმცენარეები, რაც მომწვანო შეფერილობას აძლევს.

ჰიმენოფორი – მილისნაირი, წვრილფორებიანი, თეთრი, მოთეთრო-მონაცრისფრო-მოყვითალო, დაზიანებისას ფერს არ იცვლის.

სპორები – მოგრძო-ცილინდრული, გლუვი; 4.5-5.5 x 1.5-2 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი.

რბილობი – ტყავისებრი, მაგარი; დამახასიათებელი სუნის გარეშე.

ჰაბიტატი – იზრდება მთელი წლის განმავლობაში გამხმარ ხეებზე, ძირითადად – ფოთლოვანი ხეების ჭირკებზე, ხეცეულებზე, ჩამოცვენილ ტოტებზე.

გავრცელება – ყველა კონტინენტზე.

გამოყენება – არ იჭმევა. დაქუცმაცებული რბილობისგან ამზადებენ სამკურნალო, ჩაისებრ ნაყენს. იყენებენ, როგორც დეკორატიულ ელემენტს, ფლორისტიკაში თაიგულების გასაფორმებლად.

მგლის სოკო

Glistening Inkcap

Coprinellus micaceus

ქუდი – 3-6 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო-მოყავისფრო, თაფლისფერი, მოგვიანებით ფერმკრთალდება, განსაკუთრებით კიდეებში, მონაცრისფრო ელფერით; **ფორმა**: თავიდან – მოგრძო კვერცხისებრი, შემდეგ – ზარისებრი, გაშლილი; **ტექსტურა**: თხელხორცოვანი, მყიფე; ზედაპირი – რადიალურად დაზოლილი, დაფარული მბზინავი ქერცლით, რომელიც მოგვიანებით ქრება; **კიდე**: თხელი, თავიდან – სწორი, მოგვიანებით – ბოჭკოვან-ზოლიანი, დაფლეთილი, აპრეხილი

ფეხი – 3-9 x 0.2-0.5 სმ; **ფერი**: მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული, თანაბარი; **ტექსტურა**: აბრეშუმისებრ-ბოჭკოვანი, მყიფე, ფუყე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თხელი, ფეხთან შეზრდილი; თავიდან – მოთეთრო, შემდეგ – მოშავო, თეთრი კიდეებით, ბოლოს შავდება და ნაწილობრივ გარდაიქმნება შავი ფერის თხევად მასად (ხდება ავტოლიზი).

სპორები – გლუვი, ელიფსური; 7-10 x 4-6 მკმ; ანაბეჭდი – შავი

რბილობი – თხელი, მოთეთრო-მოჩალისფრო, უსუნო

ჰაბიტატი – იზრდება წელიწადის ნებისმიერ დროს ჯგუფებად, დამპალ ხეებსა და ხეცეულებზე, ასევე, მათთან ახლოს, ნაკელიან და რუდერალურ ადგილებში.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა მხოლოდ ნორჩობაში, სანამ სიშავე შეეპარება. აუცილებელია სოკოს გამოყენება შეგროვებისთანავე. ალკოჰოლთან ერთად მისი მიღება იწვევს ინტოქსიკაციას. მიღებიდან 20-40 წუთის შემდეგ მოწამლულს სახე უნითლდება, ცხვირის წვერი და ყურის ბიბილოები კი უფერულდება, სხეულის ტემპერატურა მატულობს, ჩნდება წყურვილის ძლიერი გრძნობა, იწყება გულისრევა და ფაღარათი, მაჯისცემა ჩქარდება, ავადმყოფს უძნელდება ლაპარაკი, უქვეითდება მხედველობა. გარკვეული დროის შემდეგ ყველა ეს სიმპტომი გაივლის, მაგრამ თუ მოწამლული მეორე დღეს ალკოჰოლს ისევ მიიღებს, მოწამულის ნიშნები განმეორდება. ამ თვისების გამო მგლის სოკოს იყენებენ ალკოჰოლიზმის სამკურნალოდ.

სილიო (ბელნის სოკო, სილის სოკო, ქვიშანწყური)

Common Inkcap

Coprinopsis atramentaria

ქუდი – 3-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მონაცრისფრო-მოყავისფრო, ვერცხლისფერი, ცენტრისკენ უფრო მუქი; **ფორმა**: თავიდან – კვერცხისებრი, ამობურცული, შემდეგ – ზარისებრი; **ტექსტურა**: მშრალი, გლუვი, დაჭმუჭნული, აბრეშუმისებრი, სიგრძივ-ბოჭკოვანი, ცენტრისკენ მურა ქერცლით; **კიდე**: თავიდან – დაშვებული, შემდეგ – აპრეხილი, დახეთქილი

ფეხი – 8-18 x 1-2 სმ; **ფერი**: მოთეთრო, ძირისკენ უფრო მურა; **ფორმა**: ცილინდრული, ზოგჯერ – თითისტარისებრი, ზოგჯერ – მოგრეხილი; **ტექსტურა**: გლუვი, მყიფე, ბოჭკოვანი, ფუყე; **საყელო/ვოლვა**: საყელო – თავიდან მოთეთრო, რომელიც სწრაფად ქრება და ზოგჯერ ფეხის ქვედა ნაწილში რჩება ერთგვარი თეთრი ნაჭდევი. ვოლვის გარეშე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, განიერი, თავიდან მოთეთრო, შემდეგ მუქდება, ბოლოს შავდება და გარდაიქმნება შავი ფერის თხევად მასად (ხდება ავტოლიზი).

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 6-10 x 4-6 მკმ; ანაბეჭდი – შავი

რბილობი – თხელი, მოთეთრო, უსუნო; მალევე მუქდება და შავდება.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, საძოვრებსა და მიწდვრებში, ნაკელიან ნიადაგზე, დამპალ ფოთლოვან ხეებსა და ხეცეულებზე, ასევე მათ ახლოს.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა მხოლოდ ნორჩობაში, სანამ სიშავე შეეპარება. აუცილებელია სოკოს გამოყენება შეგროვებისთანავე. ალკოჰოლთან ერთად მისი მიღება იწვევს ინტოქსიკაციას. მილებიდან 20-40 წუთის შემდეგ მოწამლულს სახე უწითლდება, ცხვირის წვერი და ყურის ბიბილოები კი უფერულდება, სხეულის ტემპერატურა მატულობს, ჩნდება წყურვილის ძლიერი გრძნობა, იწყება გულისრევა და ფაღარათი, მაჯისცემა ჩქარდება, ავადმყოფს უძნელდება ლაპარაკი, უქვეითდება მხედველობა. გარკვეული ხნის შემდეგ ყველა ეს სიმპტომი გაივლის, მაგრამ თუ მოწამლული მეორე დღეს ალკოჰოლს ისევ მიიღებს, მოწამვლის ნიშნები განმეორდება. ამ თვისების გამო სილიოს იყენებენ ალკოჰოლიზმის სამკურნალოდ.

ჭრელი მელნის სოკო

Magpie Inkcap

Coprinopsis picacea

ქუდი – 3-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მონაცრისფრო-მოყავისფრო, ყავისფერი; **ფორმა**: თავიდან კვერცხის ფორმის, ამობურცული, შემდეგ – ზარის ფორმის; **ტექსტურა**: აბრეშუმით ნაზი, თეთრი ქერცლებით დაფარული ზედაპირით; **კიდე**: თავიდან დაშვებული, შემდეგ – აპრეხილი, დახეთქილი.

ფეხი – 10-25 x 1-3 სმ; **ფერი**: თეთრი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში ზოგჯერ ოდნავ ბოლქვისებური; **ტექსტურა**: გლუვი, მყიფე, აბრეშუმისებრ-ბოჭკოვანი, ფუყე.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან – თავისუფალი, თავიდან – მოთეთრო, შემდეგ – მოვარდისფრო, ბოლოს შავდება და გარდაიქმნება შავი ფერის თხევად მასად (ხდება ავტოლიზი).

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 13-19 x 9-12 მკმ; ანაბეჭდი – შავი.

რბილობი – თხელი, მოთეთრო, უსიამოვნო სუნით; მალევე მუქდება და შავდება.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, ფოთლოვან ტყეში, უპირატესად – წიფლნარში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა, ავსტრალია.

გამოყენება – შხამიანია; იწვევს საჭმლის მომწელებელი სისტემის მოშლას.

ნარინჯისფერი რძიანა

Orange Milkcap

Lactarius aurantiacus

ქუდი – 2-6 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ჟანგისფერ-მონითალო-ნარინჯისფერი; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, ძაბრისებრი, ოდნავ ჩაღრმავებული, შუაში პატარა ბორცვაკით; **ტექსტურა**: სადა, ხავერდოვანი, კონცენტრული ხაზების გარეშე; **კიდე**: თხელი, თავიდან შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ანეული, ტალღოვანი

ფეხი – 3-6 x 1-1.5 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი ან ოდნავ ღია; **ფორმა**: ცილინდრული, თანაბარი, ზოგჯერ ძირისკენ დავიწროებული; **ტექსტურა**: გლუვი, მაგარი, ფუყუ

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – თხელი, ფეხთან შეზრდილი, მოთეთრო-მონაცრისფრო, შემდეგ – მოყავისფრო

სპორები – სფეროსებრი, ორნამენტებით; 8 x 9 მკმ დიამეტრის; ანაბეჭდი – მოთეთრო-მოვარდისფრო

რბილობი – თხელი, მყიფე, მოყვითალო; გადატეხისას გამოყოფს თეთრ, რძისმაგვარ არაცხარე სითხეს, რომელიც, რბილობის მსგავსად, ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, უპირატესად ნაძვნარებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია

გამოყენება – იჭმევა.

მჭადა (მჭადიო, მჭადო, ჭადო, გუიზ)

Saffron Milkcap

Lactarius deliciosus

ქუდი – 5-17 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო-ნარინჯისფერი, ზოგჯერ – მკვეთრად გამოხატული მოლურჯო-მომწვანო ელფერით, მუქი კონცენტრული ზოლებითა და ლაქებით; **ფორმა**: სქელხორცოვანი, თავდაპირველად – მრგვლად ამობურცულ-ბრტყელი, შემდეგ – გაშლილი, ძაბრისებრი, ოდნავ ჩაღრმავებული; **ტექსტურა**: გლუვი, ზოგჯერ – ოდნავ ხაოიანი, ხოლო ნესტიან ამინდში – წებოვანი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ტალღოვანი

ფეხი – 4-6 x 1-2 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი ან ოდნავ ღია; **ფორმა**: ცილინდრული, თანაბარი, ზოგჯერ – ძირისკენ დავიწროებული; **ტექსტურა**: მომრგვალო, არათანაბარი ზედაპირული ნარინჯისფერი ნაჭდევებით დაფარული, მყიფე, ფუყე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თხელი, ფეხის მიმართ ოდნავ დაღმავალი, მოყვითალო-ნარინჯისფერი; ხელის დაჭერისას მწვანდება.

სპორები – ელიფსური, ხორკლიანი; 7-9 x 6-8 მკმ; ანაბეჭდი – ყვითელი

რბილობი – ხორცოვანი, მოყვითალო-ნარინჯისფერი, მყიფე; ახასიათებს ხილის სასიამოვნო სუნი; გადატეხისას გამოყოფს ბლანტ, ნარინჯისფერ, რძისმაგვარ სითხეს, რომელიც, რბილობის მსგავსად, მონაცრისფრო-მომწვანო შეფერილობას იღებს.

ჰაბიტატი – იზრდება ბაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ღია ადგილებში, წინვოვან ტყეში და ტყისპირებში, უპირატესად – ფიჭვნარში.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა.

ნაცარა

Stumpy Milkcap

Lactarius flexuosus

ქუდი – 5-12 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მონაცრისფრო-ტყვიისფერი, ღია იისფერი ელფერით, შედარებით მუქი, წვრილი კონცენტრული ზონებით; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – ძაბრისებრი, ოდნავ ჩაღრმავებული, შუაში პატარა ბორცვაკით; **ტექსტურა**: გლუვი, ხავერდოვანი, ნესტიან ამინდში პრიალა; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ანეული, უსწორმასწორო, ტალღოვანი

ფეხი – 4-8 x 1-2 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი ან უფრო ღია; **ფორმა**: ცილინდრული, თანაბარი, ზოგჯერ – ძირისკენ დავიწროებული; **ტექსტურა**: გლუვი, სიგრძივ დაღარული, თავიდან – მკვრივი, შემდეგ – ფუყე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – მეჩხერი, ფეხთან შეზრდილი, ხშირად დაკლაკნილი, მოყვითალო

სპორები – სფეროსებრი, ორნამენტებით; 6-8.5 x 5-6.5 მკმ; ანაბეჭდი – მოყვითალო

რბილობი – მოთეთრო, მკვრივი; გადატეხისას გამოყოფს რძისმაგვარ მოთეთრო სითხეს, რომელიც, რბილობის მსგავსად, ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ფოთლოვან ტყეში, უპირატესად არყთან და ვერხვთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

არყა (არყაი, პარყა, რძიანა სოკო, სოკოპილპილაი)

Peppery Milkcap

Lactarius piperatus

ქუდი – 6-18 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო-კრემისფერი, ზოგჯერ მოვარდისფრო ლაქებით; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, ძაბრისებრ ჩაღრმავებული; **ტექსტურა**: გლუვი, ზოგჯერ ოდნავ ხაოიანი ზედაპირით; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ტალღოვანი

ფეხი – 3-7 x 2-3 სმ; **ფერი**: მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული, თანაბარი, ზოგჯერ ძირისკენ დავიწროებული; **ტექსტურა**: მკვრივი, გლუვი, თავიდან – სავსე, მოგვიანებით – ფუყე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თხელი, ფეხის მიმართ ოდნავ დაღმავალი, მოთეთრო-მოყვითალო ან ღია კრემისფერი, მოგვიანებით – მოყავისფრო

სპორები – სფეროსებრი, ორნამენტებით; 7-8 x 6-7 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თეთრი, მკვრივი, მყიფე; გადატეხისას გამოყოფს ბლანტ, ძალიან ცხარე, რძისმაგვარ მოთეთრო სითხეს, რომელიც ერთ-ორ საათში, გაშრობისას, მოყვითალო-მომწვანო შეფერილობას იღებს.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, უმეტესად – წიფლნარში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა თერმული დამუშავების ან დაღობის შემდეგ. ძველად, სვანეთში არყას სიბევრით საზღვრავდნენ, რამდენად თოვლიანი იქნებოდა ზამთარი.

კრემისფერ-მოყვითალო არყა

Rollrim Milkcap

Lactarius resimus

ქუდი – 6-25 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო-კრემისფერი, მოყვითალო-კრემისფერი, ზოგჯერ მუქი ლაქებით; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, ძაბრისებრი, შუაში ჩაღრმავებული; **ტექსტურა**: გლუვი, ზოგჯერ ოდნავ ხაოიანი, ნესტიან ამინდში ლორწოვან-ცხიმოვანი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, ქეჩისებრ შებუსული, შემდეგ – გაშლილი, ტალღოვანი.

ფეხი – 2-5 x 1-2 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, თანაბარი, ზოგჯერ ძირისკენ დავიწროებული; **ტექსტურა**: მკვრივი, გლუვი, ზოგჯერ ოდნავ მოყვითალო ლაქისებრი ზედაპირული ნაჭდევებით, თავიდან – სავსე, მოგვიანებით – ფუყე.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხის მიმართ ოდნავ დამავალი, მოთეთრო-მოყვითალო, მოგვიანებით – მოვარდისფრო ელფერით.

სპორები – ელიფსური, ხორკლიანი, 6-8 x 5-6 მკმ; ანაბეჭდი – მოყვითალო.

რბილობი – თეთრი, მკვრივი, მყიფე; ხილის დამახასიათებელი სუნით; გადატეხისას გამოყოფს მცირე რაოდენობით ცხარე, რძისმაგვარ თეთრ სითხეს, რომელიც რამდენიმე წუთში ხდება მოყვითალო.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე ძირითადად ფოთლოვან ტყეში, უპირატესად არყსა და ვერხვთან, ასევე შეიძლება შეგვხვდეს ფიჭვებთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა.

გამოყენება – იჭმევა თერმული დამუშავების ან დაღობის შემდეგ; ძირითადად, მწნილის სახით.

მსგავსი სახეობები – კრემისფერ-მოყვითალო არყა შეიძლება აგვერიოს არყაში (*Lactarius piperatus*) ან სავარცხელაში (*Lactarius vellereus*). მათგან განსხვავებით, კრემისფერ-მოყვითალო არყის რძისმაგვარი სითხე ჰაერზე ხდება მოყვითალო.

ღვინისფერი მჭაღა

Bloody milkcap

Lactarius sanguifluus

ქუდი – 5-15 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მონითალო-ნარინჯისფერი, ზოგჯერ მკვეთრად გამოხატული ღვინისფერი ელფერით, ღია მონაცრისფრო-მომწვანო ლაქებითა და ბაცი კონცენტრული ზოლებით; **ფორმა**: სქელხორცოვანი, თავდაპირველად – მრგვლად ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, ძაბრისებრი, ოდნავ ჩაღრმავებული; **ტექსტურა**: გლუვი, ზოგჯერ ოდნავ ხაოიანი, ნესტიან ამინდში – წებოვანი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ტალღოვანი.

ფეხი – 4-6 x 1-2 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი ან ოდნავ ღია; **ფორმა**: ცილინდრული, თანაბარი, ზოგჯერ – ძირისკენ დავიწროებული; **ტექსტურა**: გლუვი, მომრგვალო, არათანაბარი ზედაპირული მონითალო-ღვინისფერი ნაჭდევებით დაფარული ზედაპირით, თავიდან – ამოვსებული, შემდეგ – ფუყე.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თხელი, ფეხისკენ ოდნავ დამავალი, თავიდან – მონითალო-ნარინჯისფერი, შემდეგ – ღვინისფერი; ხელის დაჭერისას ჯერ ხდება ღვინისფერი, შემდეგ – მონაცრისფრო-მომწვანო.

სპორები – ელიფსური, ხორკლიანი; 7-9 x 6-8 მკმ; ანაბეჭდი – მოყვი-თალო.

რბილობი – ხორცოვანი, მონითალო, მყიფე; ახასიათებს ხილის სასიამოვნო სუნი; გადატეხისას სწრაფად ხდება ღვინისფერი, რამდენიმე საათში – მომწვანო; გამოყოფს ბლანტ, მონითალო-იისფერ რძისმაგვარ სითხეს.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ფიჭვნარში, უპირატესად – ტყისპირებში.

გავრცელება – ევროპა, ჩრდ. ამერიკა.

გამოყენება – იჭმევა.

ყვითელი პაჭიჭა

Spotted Milkcap

Lactarius scrobiculatus

ქუდი – 8-22 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ქუჭყიანი მოყვითალო, ზოგჯერ მურა ლაქებით; **ფორმა**: თავიდან – მრგვლად ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, ძაბრისებრ ჩაღრმავებული; **ტექსტურა**: ქეჩისებრ შებუსხილი, ლორწოვან-ნებოვანი; **კიდე**: შეკეცილი, შებუსხილი

ფეხი – 4-6 x 2-4 სმ; **ფერი**: მოთეთრო-მოყვითალო; **ფორმა**: ცილინდრული, სწორი, ზოგჯერ ძირისკენ გაგანიერებული; **ტექსტურა**: მაგარი, ნებოვანი, მოჟანგისფრო, უფორმო, ლაქისებრი ნაჭდევებით, ფუყე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხის მიმართ ოდნავ დაღმავალი, მოთეთრო, მოგვიანებით – მოვარდისფრო-მოყვითალო

სპორები – ელიფსური, ხორკლიანი, 7-8 x 6-7 მკმ; ანაბეჭდი – ჩალისფერი

რბილობი – თეთრი, მკვრივი, მყიფე; გადატეხისას გამოყოფს ცხარე, ბლანტ, რძისმაგვარ თეთრ სითხეს, რომელიც მოყვითალო-მონაცრისფრო შეფერილობას იღებს.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან ტყეში, ძირითადად, ნაძვნარში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა თერმული დამუშავების ან დაღობის შემდეგ, ძირითადად, მწნილის სახით.

ნაბადა

Woolly Milkcap

Lactarius torminosus

ქუდი – 5-15 სმ დიამეტრის; **ფერი:** მოვარდისფრო-მოწითალო, მუქი კონცენტრული რგოლებით; **ფორმა:** თავიდან – ამოზურცული, შემდეგ – გაშლილი, ძაბრისებრ ჩაღრმავებული; **ტექსტურა:** სქელი ქეჩისებრი ზედაპირით, ოდნავ ლორწოვან-ნებოვანი; **კიდე:** შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ქეჩისებრ შებუსხილი, ტალღოვანი

ფეხი – 4-6 x 1-2 სმ; **ფერი:** ქუდისფერი ან ოდნავ ღია; **ფორმა:** ცილინდრული; **ტექსტურა:** მაგარი, მკვრივი, გლუვი, ზოგჯერ პატარა ნაჭდევებით; თავიდან – ამოვსებული, შემდეგ – ფუყე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხის მიმართ დაღმავალი, მოთეთრო-მოვარდისფრო

სპორები – ელიფსური, ხორკლიანი ორნამენტით; 8-9 x 5-6 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – მკვრივი, თეთრი, მომწარო, უსუნო; გადატეხისას გამოყოფს რძისმაგვარ მოთეთრო, მომწარო სითხეს, რომელიც ჰაერზე ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, უმეტესად – არყნარში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ჩრდ. აფრიკა

გამოყენება – იჭმევა 15-20-წუთიანი თერმული დამუშავების შემდეგ. ნადული წყალი უნდა გადაიღვაროს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას.

სავარცხელა

Fleecy Milkcap

Lactarius vellereus

ქუდი – 5-25 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო ან ღია კრემისფერი, მოჟანგისფრო ლაქებით; **ფორმა**: თავიდან – ბრტყლად ამობურცული, შემდეგ – ძაბრისებრ ჩაღრმავებული **ტექსტურა**: სქელხორცოვანი, ბუსუსიანი, ქეჩისებრი ზედაპირით; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ანეული, ტალღოვანი

ფეხი – 2-8 x 2-5 სმ; **ფერი**: მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ ოდნავ ვიწრო; **ტექსტურა**: მაგარი, მკვრივი, ბუსუსიანი ზედაპირით, შიგნიდან ამოვსებული

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – სქელი, ოდნავ მეჩხერი, ფეხის მიმართ ოდნავ დაღმავალი, კრემისფერი, მოგვიანებით – მოყავისფრო ლაქებით, მყიფე

სპორები – სფეროსებრი, წვრილხორკლიანი; 7.5-9.5 x 6.5-8.5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თეთრი, მაგარი, მკვრივი, გადატეხისას გამოყოფს მოთეთრო, მწარე რძისმაგვარ სითხეს, რომელიც შრება მოყავისფრო ლაქებად.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ძირითადად, ფოთლოვან ტყეში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა 15-20-წუთიანი თერმული დამუშავების შემდეგ. ნადული წყალი უნდა გადაიღვაროს.

მსგავსი სახეობები – სავარცხელა შეიძლება აგვერიოს არყაში (*Lactarius piperatus*), რომლის რძისებრი სითხე, სავარცხელასგან განსხვავებით, გაშრობის შემდეგ მომწვანო-მოყვითალოა.

ჭეჭკეცა (მჭადა, ჭადილო)

Fishy Milkcap

Lactarius volemus

ქუდი – 5-14 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყავისფრო-ნარინჯისფერი, ჟანგისფერი; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, შუაში ჩაღრმავებით, ზოგჯერ ძაბრისებრი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მკვრივი, მშრალი, ხავერდოვანი, მოგვიანებით – შიშველი, ზოგჯერ – დახეთქილი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ზოგჯერ – ანეული, სწორი ან ტალღოვანი

ფეხი – 6-9 x 1-2.5 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი ან უფრო ღია; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ ოდნავ ვიწრო; **ტექსტურა**: მკვრივი, ხავერდოვანი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხის მიმართ ოდნავ დაღმავალი, მოთეთრო-მოყვითალო; თითის დაჭერისას უჩნდება ყავისფერი ლაქები.

სპორები – სფეროსებრი, ბადისებრი ორნამენტით; 6.5-9.5 x 5.5-9 მკმ; ანაბეჭდი – მოთეთრო

რბილობი – ხორცოვანი, მკვრივი, მოთეთრო; გადატეხისას მუქდება, გამოყოფს მოთეთრო რძისმაგვარ სითხეს, რომელიც ჰაერზე თანდათან მუქდება, სქელდება და ხდება რეზინივით წელვადი. თავიდან ახასიათებს სასიამოვნო, მოგვიანებით კი – უსიამოვნო სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ფოთლოვან ტყეში, უმეტესად – მუხების ქვეშ, იშვიათად გვხვდება წიწვოვან ტყეში, ზღვის დონიდან 1200 მეტრამდე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა თერმული დამუშავების ან დაღობის შემდეგ.

მინაყარა (წოჰანა)

Lactarius zonarius

ქუდი – 5-12 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო-ნარინჯისფერი, ჩალისფერი, მუქი კონცენტრული რგოლებით, შეხებისას მუქდება; **ფორმა**: თავიდან – ბრტყელი, შემდეგ – ძაბრისებრი, შუაში ჩაღრმავებული; **ტექსტურა**: გლუვი, მშრალი, ნესტიან ამინდში ლორწოვან-წებოვანი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ტალღოვანი.

ფეხი – 2-6 x 1-2 სმ; **ფერი**: კრემისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული; **ტექსტურა**: მაგარი, მშრალი, გლუვი, ფუყე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხის მიმართ დაღმავალი, მოთეთრო-მოყვითალო, ნესტიან ამინდში – მოყავისფრო

სპორები – სფეროსებრი, ორნამენტებით; 6.5-8.5 x 5.5-6.5 მკმ; ანაბეჭდი – ჩალისფერი

რბილობი – მკვრივი, კრემისფერი; გადატეხისას გამოყოფს მოთეთრო რძისმაგვარ მომწარო სითხეს.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ფოთლოვან ტყეში, ძირითადად, მუხნარში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა 15-20-წუთიანი თერმული დამუშავების შემდეგ. ნადული წყალი უნდა გადაიღვაროს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას.

მურა სოკო (შავროხა სოკო, როხიო, როხაშაჰა)

Winecork Brittlegill

Russula adusta

ქუდი – 5-20 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მონაცრისფრო-მურა, მოყავისფრო ელფერი; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, შუაში ჩაღრმავებით; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, გლუვი, ნესტიან ამინდში – ნებოვან-ლორწოვანი; **კიდე**: დაშვებული, შემდეგ – აწეული, ტალღოვანი

ფეხი – 3-6 x 2-3 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი ან ოდნავ ღია; შეხებისას მუქდება; **ფორმა**: ცილინდრული, თანაბარი; **ტექსტურა**: მაგარი, გლუვი, შიშველი, შიგნიდან ამოვსებული

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, სხვადასხვა ზომის, ფეხის მიმართ ოდნავ დაღმავალი, ჯერ – მოთეთრო, შემდეგ – მონაცრისფრო-ჭუჭყისფერი; თითის დაჭერისას შავდება.

სპორები – ოვალური, ხორკლიანი ზედაპირით; 7-9 x 5-8 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თავიდან – მკვრივი, მოთეთრო, გადატეხისას წითლდება, შემდეგ ხდება მონაცრისფრო, შეხებით შავდება. ახასიათებს ღვინის ცარიელი კასრისთვის დამახასიათებელი სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ბაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, ძირითადად, ფიჭვებთან, არყთან და ვერხვთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ავსტრალია

გამოყენება – იჭმევა მხოლოდ მწნილის სახით.

მტრადიო (ტრადო, ხრაშუნა)

Green Brittlegill

Russula aeruginea

ქუდი – 5-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ღია მომწვანო-მონაცრისფრო; **ფორმა**: თავიდან – მრგვლად ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, შუაში ჩაღრმავებული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, გლუვი, მშრალი, ნესტიან ამინდში – ლორწოვან-წებოვანი; კანი ადვილად სძვრება ზედაპირს; **კიდე**: თავიდან – დაშვებული, გლუვი, შემდეგ – დაღარული, გაშლილი

ფეხი – 4-7 x 2-3 სმ; **ფერი**: მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ ოდნავ ვიწრო; **ტექსტურა**: გლუვი, მყიფე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თითქმის თავისუფალი, მყიფე, მოთეთრო-მოყვითალო, მოგვიანებით – მურა ლაქებით

სპორები – ელიფსური, ხორკლიანი; 6-9 x 5-7 მკმ; ანაბეჭდი – კრემის-ფერი

რბილობი – მკვრივი, თავიდან – მოთეთრო, შემდეგ – მოყვითალო, მყიფე, ბამბისებრი, უსუნო; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, უმეტესად – წიფლნარში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

ოქროსფერი სრაშუნა

Gilded Brittlegill

Russula aurea

ქუდი – 5-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: თავიდან – მოწითალო-ყვითელი, შემდეგ – ნარინჯისფერ-ყვითელი, ოქროსფერი, ზოგჯერ აჭრელებული; **ფორმა**: თავიდან – მრგვლად ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, ოდნავ ჩაღრმავებული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, გლუვი, თავიდან – ოდნავ ლორწოვან-ნებოვანი, შემდეგ – მშრალი; კანი ადვილად სძვრება ზედაპირს; **კიდე**: თავიდან – დაშვებული, გლუვი, გაშლილი, ზოგჯერ დაღარული

ფეხი – 4-7 x 1.5-2 სმ; **ფერი**: თეთრი, მოთეთრო-მოყვითალო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ ოდნავ ვიწრო; **ტექსტურა**: გლუვი, შიგნიდან ბამბისებრი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თითქმის თავისუფალი, თავიდან – თეთრი, შემდეგ – ოქროსფერ-ყვითელი

სპორები – ელიფსური, ბადისებრი ორნამენტით; 8-9 x 6-7 მკმ; ანაბეჭდი – მოყვითალო

რბილობი – თავიდან – მკვრივი, შემდეგ – ბამბისებრი, თეთრი, კანქვეშ კი – მოყვითალო; უსუნო; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ფოთლოვან ტყეში, ძირითადად, მუხასთან, წიფელთან და თხილთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

ღვინიო (ღვინუე)

Charcoal Burner

Russula cyanoxantha

ქუდი – 6-12 სმ დიამეტრის; **ფერი**: შუაში – მომწვანო-მონაცრისფრო, კიდეებისკენ – მონაცრისფრო-მოიისფრო-მონითალო, ზოგჯერ მთლიანად იისფერი; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, ზოგჯერ – შუაში ჩაღრმავებული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, გლუვი, ნესტიან ამინდში წებოვან-ლორწოვანი; **კიდე**: სწორი, გლუვი

ფეხი – 5-9 x 1-3 სმ; **ფერი**: მოთეთრო, ზოგჯერ ღია იისფერი ელფერით; **ფორმა**: ცილინდრული, ზოგჯერ ძირისკენ შევიწროებული; **ტექსტურა**: მყიფე, გლუვი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფართო, დრეკადი, რბილი, ფეხთან თავისუფალი, მოთეთრო

სპორები – ელიფსური, ხორკლიანი; 6.5-9 x 5.5-7 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – მკვრივი, დრეკადი, მოგვიანებით – მყიფე; მოთეთრო; ფეხში – ბამბისებრი; უსუნო; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ბაფხულში და შემოდგომაზე, ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეში, უპირატესად ფოთლოვანში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა

გამოყენება – იჭმევა.

ცხენისკბილა (ხარისკბილა)

Milk White Brittlegill

Russula delica

ქუდი – 6-20 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო ან ღია კრემისფერი, ზოგჯერ მოჟანგისფრო ელფერი; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, ძაბრისებრი, შუაში ჩაღრმავებული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, წვრილქეჩისებრი ან გლუვი ზედაპირით; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, აპრეხილი, ტალღოვანი, გლუვი

ფეხი – 2-4 x 1-3 სმ; **ფერი**: მოთეთრო ან ღია კრემისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული; **ტექსტურა**: მკვრივი, გლუვი, თავიდან ამოვსებული, შემდეგ – ფუყე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან ოდნავ დაღმავალი, მყიფე; თავიდან – მოთეთრო, მოგვიანებით – მოცისფრო ელფერით

სპორები – კვერცხისებრ-ელიფსური, ხორკლიანი; 8-11 x 7-9 მკმ; ანაბეჭდი – მოთეთრო

რბილობი – მკვრივი, მოთეთრო; ახასიათებს თევზის სუსტი სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში,

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – ცხენისკბილა ვიზუალურად შეიძლება აგვერიოს არყაში (*Lactarius piperatus*) ან სავარცხელაში (*Lactarius vellereus*). ცხენისკბილასგან განსხვავებით, ორივე სახეობა გადატეხისას გამოყოფს რძისმაგვარ სითხეს.

ბლაჰანა (კატამჟყაჰანა, ჭლაჰანა)

Sickener

Russula emetica

ქუდი – 5-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მუქი წითლიდან ღია ვარდისფრამდე, ზოგჯერ – მოთეთრო ლაქებით; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, შუაში რამდენადმე ჩაღრმავებული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, გლუვი, ნესტიან ამინდში წებოვან-ლორწოვანი, კანი იოლად სცილდება; **კიდე**: გლუვი, ზოგჯერ დაღარული

ფეხი – 5-8 x 1-1.5 სმ; **ფერი**: თეთრი, ზოგჯერ – მოვარდისფრო ელფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ ოდნავ განიერი; **ტექსტურა**: მყიფე, ბადისებრ-დანაოჭებული

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან შეზრდილი ან თითქმის თავისუფალი, თეთრი

სპორები – ელიფსური, ხორკლიანი; 7-10 x 6-8 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – მყიფე, თეთრი, ძალიან ცხარე; ახასიათებს ხილის სუსტი სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ტენიან წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, განსაკუთრებით – მთაში. უყვარს ჭაობიანი და ტენიანი ადგილები.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – შხამიანია, იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას.

მყრალი სრაშუნა

Stinking Brittlegill

Russula foetens

ქუდი – 5-15 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მურა-ჟანგმინისფერი, კიდეებისკენ – უფრო მუქი; **ფორმა**: თავიდან – სფეროსებრი, შემდეგ – გაშლილი, ზოგჯერ – შუაში რამდენადმე ჩაღრმავებული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, ნესტიან ამინდში – ძლიერ ლორწოვანი, ადვილად სძვრება კანი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ღრმად დაღარული, ზოგჯერ – დამსკდარი

ფეხი – 4-12 x 2-4 სმ; **ფერი**: მოთეთრო, თითის დაჭერით მუქდება; **ფორმა**: ცილინდრული, ზოგჯერ – ძირისკენ გაბერილი; **ტექსტურა**: გლუვი, თავიდან – მკვრივი, მოგვიანებით – მყიფე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – მეტ-ნაკლებად ხშირი, ფეხთან შეზრდილი, მყიფე, მოთეთრო ან კრემისფერ-ჭუჭყისფერი; გამოყოფს მოყვითალო ფერის გამჭვირვალე სითხეს, რომელიც მურა ლაქებს ტოვებს.

სპორები – ელიფსური, მსხვილხორკლიანი; 8-11.5 x 7-9 მკმ; ანაბეჭდი – კრემისფერი

რბილობი – ხორცოვანი, თეთრი; გადატეხისას ოდნავ მუქდება; თავიდან ახასიათებს ამძალებული ზეთის სუნი, მოგვიანებით – დამჰალი თევზის სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ძირითადად ფოთლოვან ტყეში. უყვარს ნესტიანი ადგილები.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, სამხ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა მხოლოდ მწნილის სახით.

ფეჰილიო

Golden Brittlegill

Russula risigallina

ქუდი – 2-8 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მუქი ყვითელი, მოყვითალო, კიდეებისკენ მოვარდისფრო; **ფორმა**: თავიდან – მრგვლად ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, ზოგჯერ შუაში ჩაღრმავებული; **ტექსტურა**: თხელ-ხორცოვანი, მშრალი, პრიალა, ნესტიან ამინდში – წებოვანი; კანი სძვრება ადვილად, თითქმის მთლიანად; **კიდე**: თავიდან – გლუვი, შემდეგ – ოდნავ დაღარული

ფეხი – 2-8 x 0.6-1 სმ; **ფერი**: თეთრი, მოგვიანებით – მოყვითალო-მონაცრისფრო ელფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, სწორი ან ძირში ოდნავ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: მშრალი, მყიფე, გლუვი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თითქმის თავისუფალი, თეთრი, მოყვითალო

სპორები – კვერცხისებრი, ხორკლიანი; 7.5-9 x 6.2-8 მკმ; ანაბეჭდი – ყვითელი

რბილობი – მყიფე, თეთრი, ზოგჯერ მოყვითალო; გადატეხისას ხდება მონაცრისფრო. ახასიათებს ყვავილების სასიამოვნო სუნი და მტკნარი გემო.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ფოთლოვან ტყეში, უყვარს ნესტიანი ადგილები, ხშირად გვხვდება არყის ხეებთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

წითელკაბა (წითლიო, ქვეშნითელა)

Rosy Brittlelegill

Russula rosea

ქუდი – 5-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: წითელი, ცენტრში – ღია, კიდეებისკენ – უფრო მუქი, წვიმების შემდეგ – ღია ვარდისფერი; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – გაშლილი, იშვიათად – ცენტრში ოდნავ ჩაზნექილი; **ტექსტურა**: მშრალი, ნესტიან ამინდში – ოდნავ ლორწოვანი; კანი სძვრება ძნელად; **კიდე**: თავიდან – გლუვი, შემდეგ – დაღარული

ფეხი – 4-7 x 1-2 სმ; **ფერი**: თეთრი, ძირისკენ – მოვარდისფრო ელფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ – გამსხვილებული; **ტექსტურა**: მყიფე, თავიდან – ამოვსებული, შემდეგ – კამერებით

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თითქმის თავისუფალი, მოთეთრო, მოგვიანებით – მოყვითალო; ზოგჯერ – კიდისკენ მოწითალო

სპორები – სფეროსებრი, ხორკლიანი; 7 x 9 მკმ დიამეტრის; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – მკვრივი, თეთრი, ნესტიან ამინდში ზოგჯერ გადატეხილას მუქდება. ახასიათებს პიტნის სუსტი სუნი და მტკნარი გემო.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, უმეტესად – მუხასთან და წიფელთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – წითელკაბა შეიძლება აგვერიოს ბლავანაში (*Russula emetica*). ერთმანეთისგან ძირითადად განსხვავდებიან რბილობის გემოთი. ბლავანას აქვს ძალიან ცხარე გემო და უფრო მუქი შეფერილობის ქუდი.

დათუნია

The Flirt

Russula vesca

ქუდი – 6-12 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო-მოყავისფრო, მოყავისფრო-მოვარდისფრო, მოყავისფრო-მომწვანო; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, იშვიათად – შუაში ჩაღრმავებული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, გლუვი, ნესტიან ამინდში – ცხიმოვანი; **კიდე**: სწორი, კუტიკულა (კანი) არ სწვდება კიდის ბოლომდე, ამიტომ ხშირად ჩანს ფირფიტები.

ფეხი – 3-9 x 1.5-3 სმ; **ფერი**: მოთეთრო-მოყვითალო; **ფორმა**: ცილინდრული, ზოგჯერ ძირისკენ შევიწროებული; **ტექსტურა**: მყიფე, გლუვი.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, რბილი, ფეხთან შეზრდილი, თეთრი, მოყვითალო-თეთრი.

სპორები – ელიფსური, წვრილხორკლიანი; 6.4-8 x 5.3-6 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი.

რბილობი – მკვრივი; მოთეთრო; ახასიათებს სასიამოვნო სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეში, უპირატესად – წიფელთან, მუხასთან, რცხილასა და ნაძვთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა.

გამოყენება – იჭმევა.

ხახვილო

Greencracked Brittlegill

Russula virescens

ქუდი – 5-15 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოცისფრო-მომწვანო; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – გაშლილი, შუაში ჩაღრმავებული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, ტენიან ამინდში – ლორწოვანი, მოგვიანებით – მეჭეჭისებურად დახეთქილი, კანი თითქმის არ სძვრება; **კიდე**: თავიდან – დაშვებული, გლუვი, შემდეგ – გაშლილი, დაღარული, ზოგჯერ დამსკდარი

ფეხი – 5-10 x 2-3 სმ. **ფერი**: მოთეთრო; **ფორმა**: მკვრივი, ცილინდრული; **ტექსტურა**: მკვრივი, მშრალი, გლუვი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თითქმის თავისუფალი, კრემის-ფერი, ზოგჯერ – მურა ლაქებით

სპორები – კვერცხისებრი, ხორკლიანი; 7-9 x 6-8 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – მკვრივი, თეთრი, ნიგვზის სუსტი გემოთი, განსაკუთრებული სუნის გარეშე, გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ფოთლოვან ტყეში, ძირითადად მუხასთან და წიფელთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, სამხ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

ფიჩხა სოკო

Split Gill

Schizophyllum commune

ნაყოფსხეული – ნიჟარისებრი, მარაოსებრი, მჯდომარე, უფეხო, 1-4 სმ დიამეტრის, მოთეთრო-მონაცრისფრო, ზოგჯერ – მოვარდისფრო-მოიისფრო, მშრალი, ჯაგრისებრ-ქეჩისებრი ზედაპირით, კიდე შეკეცილი, ზოგჯერ დანაკვთული.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – სქელი, მეჩხერი, დატოტვილი, მოვარდისფრო-მონაცრისფრო.

სპორები – მოგრძო-ელიფსური, გლუვი; $3-4 \times 1-2$ მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი.

რბილობი – მაგარი, კორპისებრ-ტყავისებრი, ტენიან ამინდში – რბილი, ელასტიკური.

ჰაბიტატი – იზრდება მთელი წლის განმავლობაში ჯგუფურად ფოთლოვანი და წიწვოვანი ხეების მკვდარ მერქანზე, ასევე ცოცხალი ხეების დაზიანებულ მერქანზე, უპირატესად – მშრალ, მზიან ადგილებში.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი.

გამოყენება – არ იჭმევა. დაბალი იმუნიტეტის მქონე ადამიანებში შეიძლება გამოიწვიოს სასუნთქი სისტემის დაავადება და ალერგია.

საღებავი კიზოლითუსი

Dyeball

Pisolithus arhizus

ნაყოფსხეული – თავიდან – მიწისქვეშა, ბოლქვისებრი, სფეროსებრი, მსხლისებრი, 4-15 სმ დიამეტრის, შემდეგ – მოგრძო, გურზისებრი, უფორმო, მეტ-ნაკლებად გამოკვეთილი 1-8 x 2-3 სმ ფეხით, ზოგჯერ ფეხის გარეშე. გარეთა საფარველი (პერიდიუმი) ერთშრიანია, თხელი 1 მმ. სისქის, გლუვი, მოთეთრო-მონაცრისფრო, შემდეგ – მოყვითალო-ყავისფერი, რომელიც მომწიფებისას იბზარება, ცვივა ფანტელეზად და რჩება შიშველი სპორების მასა (გლეზა), რომელიც ქარის საშუალებით იფანტება.

სპორები – მტვერი მურა ყავისფერი, სფეროსებრი; 7-10 მკმ; გრძელ-ეკლიანი

რბილობი – გლეზა თავიდან მოშავოა, თხევად-ლაბისებრი, მოთეთრო-მოყვითალო მომრგვალო პერიდიოლებით, რომელშიც მოთავსებულია სპორები, მოგვიანებით პერიდიოლები მწიფდება, ხდება მოყავისფრო, იშლება და იქცევა მოყვითალო-მოყავისფრო სპორების მასად.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ძირითადად, წიწვოვან ხეებთან, უპირატესად – ფიჭვთან და კედართან, მჟავე და დეგრადირებულ ნიადაგზე.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – არ იჭმევა. იყენებენ, როგორც ბუნებრივ საღებავს ყვითელი ფერის მისაღებად. იმის გამო, რომ იზრდება მჟავე და საკვები ნივთიერებებით ღარიბ ნიადაგზე, ამ სახეობას იყენებენ დეგრადირებულ ნიადაგებზე (კარიერები, ჩამონაშალი და სხვ.) ტყეების აღდგენის პროცესში.

სრუ გუდაფშუკა

Common Earthball

Scleroderma citrinum

ნაყოფსხეული – სფეროსებრი, 3-12 სმ დიამეტრის, მიწისქვეშა ან ნახევრად მიწისქვეშა, ძირში ფესვისებრი მიცელიუმის ძაფებით, თავიდან – მონაცრისფრო, მოთეთრო-მოყვითალო, შემდეგ – მოყვითალო-მოყავისფრო; დაზიანებისას წითლდება; ზედაპირი დაფარულია მურა ქერცლით და მეჭეჭებით, ზოგჯერ – დახეთქილი; მომწიფებისას მთლიანი გარსი (პერიდიუმი) თავში სკდება არათანაბრად, საიდანაც იფრქვევა სპორები.

სპორები – მურა ყავისფერ, სფეროსებრი; 7-15 მკმ; ეკლიან-ხორკლიანი, ბადისებრი ორნამენტით

რბილობი – გლეხა თავიდან თეთრია, მკვრივი, შემდეგ – მოშავო იისფერი, თეთრი ძაფისებრი ჩანარებით; მომწიფებისას შიგთავსი ხდება მტვრისებრი. ახასიათებს უსიამოვნო სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ტყეში, ტყისპირებში, ბაღებსა და პარკებში, ქვიშნარ ნიადაგზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ჩრდ. აფრიკა

გამოყენება – შხამიანია. იწვევს საჭმლის მომწიფებელი სისტემის მოშლას. სპორების შეფრქვევამ შესაძლოა, გამოიწვიოს ალერგიული რეაქციები: რინიტი, ცრემლდენა და კონიუქტივიტი.

ფეხიანი ცრუ გუდაფშუკა

Scaly Earthball

Scleroderma verrucosum

ნაყოფსხეული – ბოლქვისებრი, ბურთისებრი, ზემოდან დაბრტყელებული, 1.5-8 სმ დიამეტრის და 3-6 სმ სიმაღლის, რომელიც გადადის 3-6 სმ სიგრძის დანაოჭებულ ფეხში; ძირში – ფესვისებრი მიცელიუმის ძაფებით; მოყვითალო-მოყავისფრო, ზოგჯერ მონითალო-მოყავისფრო; ზედაპირი დაფარულია მურა ქერცლითა და მეჭეჭებით, ზოგჯერ – დახეთქილი; მომნიფებისას მთლიანი გარსი (პერიდიუმი) თავში სკდება არათანაბრად, საიდანაც იფრქვევა სპორები.

სპორები – მურა ყავისფერი, სფეროსებრი; 10-16 მკმ; ეკლიან-ხორკლიანი, ბადისებრი ორნამენტის გარეშე

რბილობი – გლეხა თავიდან თეთრია, მკვრივი, შემდეგ – მურა-ყავისფერი; მომნიფებისას შიგთავსი ხდება მტვრისებრი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ტყეში (ძირითადად, ფოთლოვანში), ტყისპირებში, ბაღებსა და პარკებში, ქვიშნარ ნიადაგზე, გზისპირებში, მშრალ ადგილებში.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – შხამიანია. იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას.

ლაქაქო (ჭლიბლა)

Wood Cauliflower

Sparassis crispa

ნაყოფსხეული – მომრგვალო, 10-60 სმ დიამეტრის და 10-25 სმ სიმაღლის; მოგვარგონებს ყვავილოვან კომბოსტოს; დატოტვილი, თითოეული ტოტი – 2-5 სმ სიგრძის, ბრტყელი და დახუჭუჭებული, თეთრი ან მოყვითალო, ძირში ფესვისებური ფეხით, რომელიც ნიადაგშია ჩაფლული. ზოგიერთი ეგზემპლარი იწონის 6-10 კგ-ს.

ჰიმენოფორი – გლუვი, ძალიან თხელი; თითოეული ტოტი მთლიანად დაფარულია ჰიმენიუმით.

რბილობი – თეთრი, თავიდან – მყიფე, შემდეგ – უხეში; ახასიათებს ნიგვზის მძაფრი სუნი.

სპორები – ელიფსური, გლუვი, დიდი ცხიმოვანი წვეთით; $4.5-7 \times 3-4.5$ მკმ; ანაბეჭდი – კრემისფერი

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე, ძირითადად, ფიჭვის ფესვებზე, იშვიათად – ნაძვსა და სოჭზე.. იწვევს ფესვისა და მერქნის ლპობას.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, სამხ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

მანჭკვალას მატყუარა

Sulphur Tuft

Hypholoma fasciculare

ქუდი – 2-7 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო, მურა-მოყვითალო ან გოგირდისფერი-მოყვითალო, კიდეებისკენ – უფრო ღია, ცენტრისკენ – მურა-მონითალო ელფერი; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცულ-ზარისებრი, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, შუაში – განიერი, დაბალი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: თხელხორცოვანი, გლუვი, ზოგჯერ დამსკდარი; **კიდე**: მოთეთრო-მოყვითალო, ბოჭკოვან-ქერცლოვანი

ფეხი – 3-10 x 0.3-1 სმ. **ფერი**: ყვითელი-მომწვანო, ძირისკენ – მურა ელფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ – ვიწრო, ზოგჯერ – მოგრეხილი; **ტექსტურა**: ბოჭკოვანი, ფუყე; **საყელო/ვოლვა**: ზედა ნაწილში – ღია ყვითელი აბლაბუდისებრი საყელოს ნარჩენებით; ვოლვის გარეშე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თხელი, ფეხთან შეზრდილი, თავდაპირველად – მოყვითალო, შემდეგ – მომწვანო-მოყვითალო, ბოლოს – მოშავო-მოყვითალო-მომწვანო-მოიისფრო; ნორჩობაში დაფარულია აბლაბუდისებრი, მოთეთრო კერძო საბურველით.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 5-7.5 x 3.5-5 მკმ; ანაბეჭდი – მოიისფრო-ყავისფერი

რბილობი – მოთეთრო-მოყვითალო; ახასიათებს არასასიამოვნო სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის,

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ჯგუფებად, გამხმარ და დამპალ ხეებზე.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – შხამიანია. მიღებიდან 5-10 საათში ვლინდება შემდეგი სიმპტომები: პირღებინება, ქარბი ოფლიანობა, მუცლის ტკივილი, მხედველობის დარღვევა, გონების დაკარგვა და დროებითი დამბლა.

მსგავსი სახეობები – იშვიათად შეიძლება აგვერიოს მანჭკვალასა (*Armillaria mellea*) და ზაფხულის მანჭკვალაში (*Kuehneromyces mutabilis*). მათგან განსხვავებით, მანჭკვალას მატყუარას აქვს მომწვანო-მოყვითალო ფირფიტები, მოიისფრო-ყავისფერი სპორების ანაბეჭდი და უსიამოვნო სუნი.

სრუმანჭკვალა

Brick Tuft

Hypholoma lateritium

ქუდი – 4-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მონარინჯისფრო, მონითალო-აგურისფერი; კიდეებში – უფრო ღია ფერის, ცენტრში – მუქი; **ფორმა**: თავიდან – გუმბათისებრი, შემდეგ – ბრტყლად ამოზნექილი და რამდენადმე გაშლილი; **ტექსტურა**: მშრალი, გლუვი, მოთეთრო მიკრული ქერცლით; **კიდე**: მოყვითალო აბლაბუდისებრ-ბოჭკოვანი ნაფიფქით

ფეხი – 4-12 x 0.8-2 სმ. **ფერი**: მოყვითალო-მოთეთრო, ძირში – მოყავისფრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ – შევიწროებული, ზოგჯერ – მოღუნული; **ტექსტურა**: მშრალი, ქერცლოვანი, თავიდან – შევსებული, შემდეგ – ფუყვ. **საყელო/ვოლვა**: ფეხის ზედა ნაწილში ზოგჯერ – მურა აბლაბუდისებრი საყელოს ნარჩენებით; ვოლვის გარეშე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თხელი, ფეხთან შეზრდილი, თავიდან – მოთეთრო, ღია მოყვითალო, შემდეგ – მოყვითალო-მომწვანო-მონაცრისფრო, ზოგჯერ – იისფერი ელფერი

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 6-7 x 3-4 მკმ; ანაბეჭდი – მოიისფრო-ყავისფერი

რბილობი – მკვრივი, შედარებით სქელი, მოთეთრო-მოყვითალო, გადატეხისას ახასიათებს უსიამოვნო სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ჯგუფებად, გამხმარ და დამპალ ფოთლოვან ხეებსა და ჩამოცვენილ ტოტებზე..

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – შხამიანია. შესაძლოა, გამოიწვიოს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლა.

ზაფხულის მანჭკვალა

Sheathed Woodtuft

Kuehneromyces mutabilis

ქუდი – 3-6 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო-თაფლისფერი, ნესტიან ამინდში – კიდეებისკენ უფრო მუქი, შუაში – ღია ფერის, მშრალ ამინდში – ერთი ფერის; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – ბრტყელი, შუაში – განიერი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: ჰიგროფანული, გლუვი, ოდნავ ქერცლოვანი, ნესტიან ამინდში – წებოვანი, პრიალა; **კიდე**: დაბოლილ-დაღარული

ფეხი – 4-9 x 0.4-1.4 სმ; **ფერი**: მოყავისფრო, ქუდისკენ – მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული, მოღუნული, ძირისკენ – ოდნავ შევიწროებული; **ტექსტურა**: მკვრივი, უხეში, საყელოს ზევით – გლუვი, ქვევით – მურა ქერცლოვანი. **საყელო/ვოლვა**: საყელო – ქუდისფერი, ზემოდან – უფრო მუქი, მურა-მოყავისფრო, რომელიც ქრება და რჩება მოყავისფრო ნაქდევით; ვოლვის გარეშე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან შეზრდილი, ოდნავ დაღმავალი; თავიდან – მოჩაღისფრო, შემდეგ – მურა ყავისფერი; ნორჩობაში დაფარულია აბლაბუდისებრი კერძო საბურველით.

სპორები – კვერცხისებრი, გლუვი; 6-7.5 x 3.5-5 მკმ; ანაბეჭდი – მურა ყავისფერი

რბილობი – თხელი, წყლიანი, მოთეთრო-მოყვითალო; ახასიათებს ხის სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ჯგუფებად, გამხმარ და დამპალ ფოთლოვან ხეებსა და ჩამოცვენილ ტოტებზე, იშვიათად – ნაძვზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა, თუმცა, არშინა გალერინასთან მსგავსების გამო, მისი შეგროვება არ არის რეკომენდებული.

მსგავსი სახეობები – ზაფხულის მანჭკვალა შეიძლება აგვერიოს მომაკვდინებლად შხამიან არშინა გალერინაში (*Galerina marginata*). მსგავსება იმდენად დიდია, რომ სოკოს გამოცდილ შემგროვებელსაც კი შეიძლება აერიოს ერთმანეთში. მთავარი, რაც უნდა გვახსოვდეს: არშინა გალერინა იზრდება ძირითადად წიწვოვნებზე, ამიტომ დაუშვებელია ზაფხულის მანჭკვალას შეგროვება წიწვოვან და შერეულ ტყეებში.

ოქროსფერი ქერცლოვანა

Golden Scalycap

Pholiota aurivella

ქუდი – 5-12 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ოქროსფერ-ყვითელი, ჟანგისფერ-ყვითელი; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, შუაში – განიერი, დაბალი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მურა ქერცლებით დაფარული ზედაპირით, რომლებიც ზოგჯერ შორდება, ნესტიან ამინდში – ლორწოვან-წებოვანი; **კიდე**: შეკეცილი, თავიდან – მოყვითალო საერთო საბურველის ნარჩენებით.

ფეხი – 3-10 x 0.3-1 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი ან უფრო ღია; **ფორმა**: ცილინდრული, ხშირად – მოხრილი; **ტექსტურა**: მკვრივი, ქუდისკენ – ბოჭკოვანი, ქვევით – მოყვითალო ქერცლოვანი; **საყელო/ვოლვა**: საყელო ღია ყვითელი, ბამბისებრ-აბლაბუდისებრი, რომელიც მალე ქრება და ტოვებს ოდნავ შესამჩნევ მურა ნაჭდევს.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან შეზრდილი, თავდაპირველად – მოყვითალო, შემდეგ – მოყავისფრო, ბოლოს – მურა-ყავისფერი; ნორჩობაში დაფარულია აბლაბუდისებრი, მოყვითალო კერძო საბურველით.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 6.5-10 x 4-6 მკმ; ანაბეჭდი – მურა-ყავისფერი.

რბილობი – მოყვითალო; დამახასიათებელი სუნის გარეშე; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ცოცხალ და ხმელ ფოთლოვან ხეებზე, უპირატესად – წიფელზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა, ავსტრალია.

გამოყენება – იჭმევა მხოლოდ ახალგაზრდა ნაყოფსხეულები.

ლურჯ-მწვანე სტროფარია

Verdigris Roundhead

Stropharia aeruginosa

ქუდი – 3-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოლურჯო-მომწვანო, ფირუზის-ფერი, მოგვიანებით – მოყვითალო ელფერი; **ფორმა**: მომრგვალო-კონუსისებრი, განიერზარისებრი, შემდეგ – გაშლილი, ზოგჯერ შუაში ბორცვაკით; **ტექსტურა**: ლორწოვანი, თავიდან – გაფანტული, თეთრი ქერცლებით დაფარული ზედაპირით, რომლებიც შემდეგ მხოლოდ კიდისკენ რჩება; გვალვის დროს ლორწო შრება, ხდება მბზინავი და გლუვი; **კიდე**: თეთრი, ქეჩისებრ-ბამბისებრი საერთო საბურველის ნარჩენებით.

ფეხი – 3-9 x 0.5-1.5 სმ; **ფერი**: მოთეთრო-ქუდისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში თეთრი ფესვისებური ძაფებით (რიზომორფები); **ტექსტურა**: მშრალი, საყელოს ზემოთ – გლუვი, ქვემოთ – ბამბისებრი თეთრი ქერცლებით დაფარული ზედაპირით; **საყელო/ვოლვა**: საყელო – ფეხის შუა ნაწილში ძალიან მალე ქრება, შეიძლება დარჩეს მოყავისფრო ნაჭდევის სახით.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – მოთეთრო-მონაცრისფრო, შემდეგ – ღია მენამულ-ნაცრისფერი, თეთრი კიდით, ფეხთან შეზრდილი, ოდნავ დამავალი.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 7.5-9 x 4.5-5 მკმ; ანაბეჭდი – მურა-იისფერი.

რბილობი – მკვრივი, მოთეთრო-მონაცრისფრო; დამახასიათებელი სუნის გარეშე.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეში, ბალ-პარკებში, ნიადაგზე, ჩამონაცვენზე, ხრწნად მერქანზე.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი.

გამოყენება – იჭმევა მხოლოდ ქუდი, მომზადების წინ აუცილებლად უნდა მოვაცილოთ ლორწოვანი ფენა, შეიძლება გამოიწვიოს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლა.

ბეჭადა (კურის სოკო)

Wine Roundhead

Stropharia rugosoannulata

ქუდი – 6-20 სმ დიამეტრის; **ფერი:** ღვინისფერი, მოწითალო-მოყავისფრო-მოიისფრო, მოგვიანებით – მოყავისფრო-მოყვითალო; **ფორმა:** მომრგვალო, შემდეგ – მრგვალად ამობურცულ-გაშლილი, თითქმის ბრტყელი; **ტექსტურა:** ხორცოვანი, მშრალი, გლუვი, ბოჭკოვანი, ნესტიან ამინდში – ცხიმოვანი; **კიდე:** თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, მოთეთრო საერთო საბურველის ნარჩენებით, რომლებიც მოგვიანებით ქრება.

ფეხი – 5-16 x 1-3 სმ; **ფერი:** თავიდან – მოთეთრო, მოგვიანებით – მოყვითალო ან მოყვითალო-მოყავისფრო; **ფორმა:** ცილინდრული, ძირში თეთრი ფესვისებური ძაფებით (რიზომორფები); **ტექსტურა:** მკვრივი, მშრალი, გლუვი, ბოჭკოვანი, საყელოს ზემოთ – ოდნავ დალარულ-ზოლიანი, ქვემოთ – გლუვი; **საყელო/ვოლვა:** საყელო – ფეხის ზედა ნაწილში, მოთეთრო, ორმაგი, ზედა მხარეს დალარულ-ზოლიანი, ქვემოდან – ბამბისებური, რადიალურად დახეთქილი.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ღია ნაცრისფერი, შემდეგ – მენამულ-ნაცრისფერი, მოშავო-იისფერი, ღია ფერის კიდით, ფეხთან შეზრდილი.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 10-15 x 6-9 მკმ; ანაბეჭდი – მურა-იისფერი.

რბილობი – მკვრივი, მოთეთრო; ახასიათებს სასიამოვნო სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან შემოდგომამდე ტენიან ადგილებში, მცენარეულ ნარჩენებზე, ნახერხზე, თივაზე, ჩალაზე, რუდერალურ ადგილებში.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი.

გამოყენება – იჭმევა 15-20-წუთიანი თერმული დამუშავების შემდეგ. ანადულარი წყალი უნდა გადაიღვაროს. წინააღმდეგ შემთხვევაში შეიძლება გამოიწვიოს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლა.

ხორკლებიანი ღუმასოკო

Weeping Bolete

Suillus granulatus

ქუდი – 3-15 სმ დიამეტრის; **ფერი**: თავიდან – მოყავისფრო-მურა, შემდეგ – მოყვითალო-მოყავისფრო-ნარინჯისფერი; **ფორმა**: ბურთისებრი, შემდეგ – გაშლილი, ამობურცული, ბალიშისებრი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, რბილი, გლუვი, ნესტიან ამინდში – სქელი ლორწოვანი ფენით დაფარული, მშრალ ამინდში – თხელი წებოვანი აპკით; კანი ადვილად სძვრება რბილობს; **კიდე**: შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ზოგჯერ – ტალღოვანი

ფეხი – 4-8 x 1-2 სმ; **ფერი**: მოთეთრო-მოყვითალო; **ფორმა**: ცილინდრული, მკვრივი, მთლიანი, წებოვანი; **ტექსტურა**: უმეტესად – წვრილ-ხორკლიანი ზედაპირით

ჰიმენოფორი – მილნაირი, წვრილი, მომრგვალო ფორებით, თავიდან – ღია ყვითელი, მოგვიანებით – მოყვითალო-მოყავისფრო; ნორჩობაში გამოყოფს მოთეთრო წვენს წვეთების სახით, რაც გაშრობის შემდეგ ტოვებს მურა ლაქებს.

სპორები – თითისტარისებრი, გლუვი; 8-10 x 3-4 მკმ; ანაბეჭდი – ყვითელი

რბილობი – ხორცოვანი, დრეკადი, ჯერ – მოთეთრო, შემდეგ – მოყვითალო; ჰაერზე ფერს არ იცვლის. ახასიათებს ხილის სუსტი სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, ფიჭვნარებში, ტყისპირებში.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა, თუმცა, შეგროვებისას მის მიერ გამოყოფილი წვენი ზოგჯერ იწვევს კონტაქტურ დერმატიტს.

ჩვეულებრივი ღუმასოკო

Slippery Jack

Suillus luteus

ქუდი – 3-14 სმ დიამეტრის; **ფერი:** ყავისფერი, მოყავისფრო-მურა-მოყვითალო, ზოგჯერ – იისფერი ელფერით; **ფორმა:** თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, თითქმის ბრტყელი, შუაში ბორცვაკით; **ტექსტურა:** ხორცოვანი, რბილი, გლუვი, ნესტიან ამინდში – სქელი ლორწოვანი ფენით დაფარული, მშრალ ამინდში – თხელი წებოვანი აპკით, პრიალა, კანი ადვილად სძვრება რბილობს; **კიდე:** თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ზოგჯერ აპრეხილი, ტალღოვანი

ფეხი – 3-9 x 1-2 სმ; **ფერი:** მოთეთრო-მოყვითალო, შემდეგ – მოყავისფრო-მურა-ჭუჭყისფერი; **ფორმა:** ცილინდრული; **ტექსტურა:** ბოჭკოვანი, ამოვსებული, მარცვლოვან-დანინწკლული, **საყელო/ვოლვა:** საყელო თავიდან – განიერი, აპკისებრი, ლაბისებრი, ჯერ თეთრი, გაშლილი, შემდეგ მუქდება, ხდება მოიისფრო, რომელიც რკალივით ეკვრის ფეხს. ვოლვის გარეშე

ჰიმენოფორი – მილნაირი, წვრილი, მომრგვალო ფორებით, ფეხთან შებრდილი, თავიდან – მოთეთრო ან მკრთალი ყვითელი, შემდეგ – უფრო მუქი ყვითელი; ნორჩობაში დაფარულია მოთეთრო აპკით. ფორების შრე ადვილად სცილდება ქუდის რბილობს.

სპორები – თითისტარისებრი, გლუვი; 6-10 x 3-3.5 მკმ; ანაბეჭდი – მოყვითალო-მურა

რბილობი – ხორცოვანი, წვნიანი, მოთეთრო-მოყვითალო; ჰაერზე ფერს არ იცვლის; ახასიათებს ხილის სუსტი სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე ფიჭვნარებში, ნათელ, მზიან ადგილებში, არ უყვარს სინესტე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, სამხ. ამერიკა, ავსტრალია

გამოყენება – იჭმევა, თუმცა, შეგროვებისას მის მიერ გამოყოფილი წვენი ზოგჯერ იწვევს კონტაქტურ დერმატიტს.

შავფეხა ღორის სოკო

Velvet Rollrim

Tapinella atrotomentosa

ქუდი – 8-20 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყავისფრო-ჩალისფერი, ნაბლისფერი; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, შუაში ოდნავ ჩაზნექილი, ენისებრი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მკვრივი, მშრალი, თავიდან – ხავერდოვანი, მოგვიანებით – გლუვი, შიშველი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ტალღოვანი

ფეხი – 5-8 x 2-3 სმ; **ფერი**: მუქი ყავისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ცენტრალური ან ექსცენტრული, ზოგჯერ – გვერდითი, ძირში განიერი; **ტექსტურა**: მკვრივი, მშრალი, მაგარი, მურა ქეჩისებრი ზედაპირით

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხზე დაღმავალი, თავიდან – მოთეთრო, შემდეგ – მოყვითალო

სპორები – კვერცხისებრი; 4-6 x 3-4 მკმ; ანაბეჭდი – მოყვითალო-მოყავისფრო;

რბილობი – სქელხორცოვანი, მკვრივი, წყლიანი, მოყვითალო, უსუნო; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ბაფხულში და შემოდგომაზე წიწვოვანი ხეების ჯირკვებზე, დაშლილ მერქანზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – შხამიანია. იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას. იყენებენ ძაფის შესაღებად. იძლევა ცისფერის გრადაციებს.

ყვითელი ტრემალა

Yellow Brain

Tremella mesenterica

ნაყოფსხეული – ლაბისებრი, ჟელესებრი, გლუვი, ტვინისებრ დანაოჭებული, დანაწევრებული, 2-8 სმ დიამეტრის; ნესტიან ამინდში – წებოვან-ლორწოვანი, გვალვისას – გამხმარი, კანივით გადაკრული სუბსტრატზე, წვიმისას ისევ იჭირჭვლება და აღიდგენს საწყის ფორმას.

რბილობი – მკვრივი, ლაბისებრი, გამჭვირვალე, უსუნო

სპორები – კვერცხისებრი, გლუვი; 10-15 x 6-12 მკმ

ჰაბიტატი – იზრდება მთელი წლის განმავლობაში ფოთლოვანი ხეების გამხმარ, ხრწნად მერქანსა და ჩამოცვენილ ტოტებზე.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – ზოგიერთ ქვეყანაში ჭამენ.

მინდვრის სოკო

Clouded Funnel

Clitocybe nebularis

ქუდი – 5-20 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ღია მონაცრისფრო ან მონაცრისფრო-მოყავისფრო, კიდისკენ – უფრო ღია ფერის; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – გაშლილი, ბალიშისებრ-ამობურცული, განიერი ბორცვაკით, ზოგჯერ – შუაში ჩაჭყლეთილი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, ზედაპირი – ჯერ ფქვილისებრი ნაფიფქით დაფარული, შემდეგ – გლუვი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – რამდენადმე გაშლილი, ზოგჯერ ოდნავ დაზოლილი

ფეხი – 6-12 x 1-3 სმ; **ფერი**: მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში – ბოლქვისებრი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, გლუვი, ზედაპირზე – ფქვილი-სებრი ნაფიფქით, თავიდან – ამოვსებული, შემდეგ – ფუყე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან შეზრდილი, ოდნავ დაღმავალი, მოთეთრო

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 5-8 x 3-5 მკმ; ანაბეჭდი – კრემისფერი

რბილობი – ხორცოვანი, მოგვიანებით – ფაშარი, მოთეთრო; ახასიათებს ფქვილის, ხილისა და ყვავილების სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, წინვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, უმეტესად – ნაძვნარებში, ტყისპირებში, მინდვრებსა და მდელოებზე, ასევე, პარკებსა და ბაღებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა, თუმცა, დიდი რაოდენობით მიღების შემთხვევაში, იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას.

მსგავსი სახეობები – მინდვრის სოკო შეიძლება აგვერიოს შხამიან ცრუ ქამაში (*Entoloma sinuatum*). მინდვრის სოკოს ფირფიტები, ცრუ ქამასგან განსხვავებით, ვიწროა, ხშირი, მოთეთრო, ოდნავ დაღმავალი ფეხზე; მისი სპორების ანაბეჭდი კრემისფერია, ხოლო ცრუ ქამა ხასიათდება ვარდისფერი ანაბეჭდით.

სურნელოვანი კლიტოციბა

Aniseed Funnel

Clitocybe odora

ქუდი – 3-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: თავიდან – მომწვანო ლურჯი, მომწიფების შემდეგ – ყავისფერ-მონაცრისფრო; **ფორმა**: ჯერ ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, განიერი ბორცვაკით, ზოგჯერ – ჩაქყლეთილი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, ზედაპირი ფქვილისებრი ნაფიფქით დაფარული, შემდეგ – გლუვი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – რამდენადმე გაშლილი, ტალღოვანი

ფეხი – 3-7 x 0.5-1 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ რამდენადმე გამსხვილებული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, ბოჭკოვანი, ზედაპირზე ფქვილისებრი ნაფიფქით, ძირში შებუსვითი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი; ფეხთან შეზრდილი, ოდნავ დაღმავალი, კრემისფერი

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 6-7 x 3-4 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – ხორცოვანი, მოთეთრო; ახასიათებს ანისის მძაფრი სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა.

ცვილისებრი კლიტოციბა

Frosty Funnel

Clitocybe phyllophila

ქუდი – 5-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ქუჩყისფერ-თეთრი, მონაცრისფრო, მაღალი ტენიანობისას – თითქოს წყლით გაჟღენთილი ლაქებით; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – ბრტყლად გაშლილი პატარა ბორცვაკით, ბოლოს შუაში ჩაჭყლეთილი, თითქმის ძაბრისებრი; **ტექსტურა**: თხელხორცოვანი; დაფარულია თეთრი ცვილისებრი ფენით, რომელიც ზოგჯერ სკდება და ქმნის მარმარილოსებრ ორნამენტს, მშრალ ამინდში – აბრეშუმისებრი, ნესტიანში – ლორწოვანი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, ზოგჯერ – ტალღოვანი

ფეხი – 4-8 x 1-2 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი, ჩალისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირში – ოდნავ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: ბოჭკოვანი, მოთეთრო ნაფიფქით, თავიდან – ამოვსებული, შემდეგ – ფუყე, ძირში შებუსხილი, მიკრული სუბსტრატის ნარჩენებით

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ვიწრო, ფეხთან შეზრდილი, ოდნავ დაღმავალი, თავიდან – მოთეთრო-მონაცრისფრო, მოგვიანებით – მოვარდისფრო-მონაცრისფრო

სპორები – სფეროსებრი, გლუვი; 4-5 x 3-4 მკმ; ანაბეჭდი – მონაცრისფრო-მოვარდისფრო

რბილობი – თხელხორცოვანი, წყლიანი, მოთეთრო; ახასიათებს სასიამოვნო სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, ჩამონაცვენზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – ძლიერ შხამიანია. მიღებიდან მაქსიმუმ ექვს საათში ვლინდება შემდეგი სიმპტომები: ძლიერი მუცლის ტკივილი, ღებინება, ფაღარათი, ქარბი ოფლიანობა და ნერწყვდენა; მძიმე შემთხვევებში – ძლიერი ქოშინი, თავბრუსხვევა, ჰალუცინაცია, არტერიული წნევის ვარდნა და პულსის აჩქარება; მოწამლული ინყებს ბოდვას და შეიძლება ჩავარდეს კომაში.

ბორცვაკა კლიტოციბა

Trooping Funnel

Infundibulicybe geotropa

ქუდი – 5-20 სმ დიამეტრის; **ფერი:** თავიდან – მოყვითალო-ნარინჯისფერი, შემდეგ უფერულდება მოყვითალო კრემისფრამდე, ზოგჯერ – ჟანგისფერი ლაქებით; **ფორმა:** თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – გაშლილი, ძაბრისებრი, სახასიათო ბორცვაკით; **ტექსტურა:** მშრალი, გლუვი, აბრეშუმისებრი, შემდეგ – ოდნავ ხავერდოვანი; **კიდე:** თხელი, შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი

ფეხი – 5-15 x 2-3 სმ; **ფერი:** ღია მოყვითალო, ქუდისფერი; **ფორმა:** ცილინდრული, ძირისკენ თანაბრად გამსხვილებული, ნორჩობაში ფეხის ძირი და ქუდი თითქმის ერთი ზომისაა; **ტექსტურა:** მკვრივი, ხორცოვანი, ხეშეში, ბოჭკოვანი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თხელი, ფეხთან შეზრდილი, დაღმავალი, კრემისფერი

სპორები – სფეროსებრი, გლუვი; 6-7 x 5-6 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – მშრალი, მკვრივი, თეთრი; მოგვიანებით – ტყავისებრი; ახასიათებს ნუშის სუსტი სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

აბიტატი – იზრდება ზაფხულიდან შემოდგომამდე ნათელ ფოთლოვან და შერეულ ტყეებში, ძირითადად, ტყისპირებში, ნეშომპალით მდიდარ ნიადაგზე. ხშირად ქმნის „ქაჯის წრეს“.

გავრცელება – ევროპა, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა ნორჩობაში, სანამ რბილობი ტყავისებრი გახდება.

ძაბრისებრი კლიტოცია

Common Funnel

Infundibulicybe gibba

ქუდი – 3-8 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო-ყავისფერი, მუქი ჩალისფერი; **ფორმა**: ბრტყელი, შემდეგ – ძაბრისებრი, ბოკალისებრი, ზოგჯერ – ბორცვაკით; **ტექსტურა**: თხელხორცოვანი, მშრალი, გლუვი, ნესტიან ამინდში – ოდნავ წებოვანი; **კიდე**: თხელი, ტალღოვანი

ფეხი – 3-7 x 0.5-1 სმ; **ფერი**: ქუდის ფერზე ოდნავ ღია; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ ოდნავ განიერი; **ტექსტურა**: გლუვი, გრძელობოჭკოვანი, ძირში ბუსუსიანი, უხეში

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან შეზრდილი, დაღმავალი, კრემისფერი

სპორები – წვეტიან-ელიფსური, გლუვი; 5-7.5 x 3-4 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თხელხორცოვანი, თეთრი; ახასიათებს მოტკბო სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, ჩამონაცვენზე, განსაკუთრებით – გზისპირებში. ზოგჯერ ქმნის „ქაჯის წრეს“.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა მხოლოდ ქუდი 15-20-წუთიანი თერმული დამუშავების შემდეგ. ნადული წყალი უნდა გადაიღვაროს, წინააღმდეგ შემთხვევაში, შეიძლება გამოიწვიოს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლა.

იისფერა

Wood Blewit

Lepista nuda

ქუდი – 5-15 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მუქი იისფერი, შემდეგ – უფრო ბაცი, მოყავისფრო ელფერით; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – ბრტყლად ამოზნექილი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, პრიალა ზედაპირით, ნესტიან ამინდში – ოდნავ წებოვანი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, თხელი, ხშირად ტალღოვანი

ფეხი – 4-9 x 1-2 სმ; **ფერი**: თავიდან – მუქი იისფერი, მოგვიანებით – მოიისფრო-მონაცრისფრო, მომწიფებისას – შედარებით უფრო ღია შეფერილობის; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ ოდნავ გამსხვილებული, იშვიათად – კვერთხისებრი; **ტექსტურა**: მკვრივი, გლუვი, სიგრძივ-ბოჭკოვანი, მოთეთრო ბამბისებრი ნაფიფქით

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თხელი, ფეხთან შეზრდილი კბილით ან თითქმის თავისუფალი; იისფერი, შემდეგ – შედარებით უფერული, მოყავისფრო ელფერით

სპორები – ელიფსური, ოდნავ ხორკლიანი; 6-8 x 4-5 მკმ; ანაბეჭდი – მოვარდისფრო

რბილობი – ხორცოვანი, მკვრივი, ღია იისფერი, მოგვიანებით – უფრო რბილი, ღია მოყავისფრო; ახასიათებს ხილის სასიამოვნო სუნი გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე, პირველ ყინვებამდე ნიადაგზე, ფოთლოვან და წიწვოვან ტყეებში, ჩამონაცვენზე; ზოგჯერ ქმნის „ქაჯის წრეს“.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, ავსტრალია

გამოყენება – იჭმევა 15-20-წუთიანი თერმული დამუშავების შემდეგ. ნადული წყალი უნდა გადაიღვაროს, წინააღმდეგ შემთხვევაში, შეიძლება გამოიწვიოს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლა.

ლურჯფეხა

Field Blewit

Lepista personata

ქუდი – 6-20 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ღია მოყვითალო-მოყავისფრო-იისფერი, მოგვიანებით – ღია ყავისფერი; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, ბალიშისებრი; **ტექსტურა**: სქელხორცოვანი, გლუვი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი; გლუვი, ზოგჯერ ტალღოვანი

ფეხი – 3-7 x 1-3 სმ; **ფერი**: იისფერი ან მონაცრისფრო-იისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ – ოდნავ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, სიგრძივ-ბოჭკოვანი, იისფერი ბამბისებრი ნაფიფქით

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, განიერი, ფეხთან შეზრდილი კბილით, მოთეთრო-მოყვითალო

სპორები – ელიფსური, ოდნავ ხორკლიანი; 7-8 x 4-5 მკმ; ანაბეჭდი – მოვარდისფრო

რბილობი – ხორცოვანი, მკვრივი, შემდეგ – ფაშარი, მოთეთრო-მონაცრისფრო-მოიისფრო; ახასიათებს ხილის სასიამოვნო სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ნიადაგზე, მდელოებზე, საძოვრებზე, ბაღებსა და პარკებში. ზოგჯერ ქმნის „ქაჯის წრეს“.

გავრცელება – ევროპა, ჩრდ. ამერიკა

გამოყენება – იჭმევა 15-20-წუთიანი თერმული დამუშავების შემდეგ. ნადული წყალი უნდა გადაიღვაროს, წინააღმდეგ შემთხვევაში, შეიძლება გამოიწვიოს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლა.

ღრუბელა (მელანო, მელნისძირა)

Sordid Blewit

Lepista sordida

ქუდი – 3-8 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ღია მელნისფერი, მურა-მოყავისფრო-მონაცრისფრო; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – გაშლილი, ამოზნექილი, ცენტრში ზოგჯერ – ბორცვაკით; **ტექსტურა**: თხელხორცოვანი, წყლიანი, გლუვი; **კიდე**: თავიდან – შეკეცილი, შემდეგ – გაშლილი, თხელი, ხშირად ტალღოვანი, ოდნავ დაზოლილი

ფეხი – 3-6 x 1-1 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ზოგჯერ – მოლუნული; **ტექსტურა**: გლუვი, აბრეშუმისებრი, სიგრძივ ბოჭკოვანი, თავიდან – ამოვსებული, შემდეგ – ფუყე, ზოგჯერ რამდენიმე ნაყოფ-სხეული ფეხით შეზრდილია.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, თხელი, ფეხთან შეზრდილი; თავიდან – მოლურჯო-მოიისფრო ან ღია მელნისფერი, შემდეგ უფერულდება.

სპორები – სფეროსებრი, ოდნავ ხორკლიანი; 5.5-7 x 3.5-4 მკმ; ანაბეჭდი – მოვარდისფრო

რბილობი – თხელხორცოვანი, წყლიანი, ღია მოიისფრო-მონაცრისფრო, გამრობისას მოთეთრო; ახასიათებს ოდნავ გამოხატული სასიამოვნო სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ნიადაგზე, ნათელ წინვოვან და ფოთლოვან ტყეებში, ტყისპირებში, მდელოებსა და ბაღებში, ზოგჯერ – ბოსტნებში.

გავრცელება – ყველა კონტინენტი

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – შეიძლება აგვერიოს იისფერაში (*Lepista nuda*). მისგან განსხვავებით, ღრუბელა უფრო პატარა ზომისაა, თხელხორცოვანია და მყიფე.

ბუთაა

Leucopaxillus lepistoides

ქუდი – 15-30 სმ დიამეტრის; **ფერი**: თეთრი, მოთეთრო-მონაცრისფრო; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, თითქმის ბურთისებური, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, არასდროს არ არის ბრტყელი; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მშრალი, აბრეშუმისებრ-ხავერდოვანი, ნესტიან ამინდში ოდნავ წებოვანი, მშრალ ამინდში ზოგჯერ დაბზარულ-დახეთქილი; **კიდე**: სქელი, ხორცოვანი, ღრმად შეკეცილი, სწორი, მოგვიანებით – ზოგჯერ ტალღოვანი.

ფეხი – 5-9 x 4-6 სმ; **ფერი**: თეთრი, მოგვიანებით – მონაცრისფრო-მომწვანო ელფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ გამსხვილებული; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, მკვრივი, ბოჭკოვანი, ამოვსებული.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან შეზრდილი, ოდნავ დამავალი, თავიდან – თეთრი, მოგვიანებით – კრემისფერი.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 7-9 x 4.5-6 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი.

რბილობი – ხორცოვანი, მკვრივი, ელასტიკური, თეთრი; ახასიათებს ფქვილის სუნი; გადატეხისას იღებს ღია მონაცრისფრო-მომწვანო ელფერს.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე სტეპებში, მდელოზე, საძოვრებზე, ღია ადგილებში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, აფრიკა.

გამოყენება – იჭმევა.

შავროხა (თაგუნა)

Coalman

Tricholoma portentosum

ქუდი – 4-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ქუჩყისფერ-მონაცრისფრო, მუქი მურა-მონაცრისფრო, ზოგჯერ მოიისფრო ზეთისხილისფერი ელფერიტ, შუაში – უფრო მუქი; **ფორმა**: თავიდან – ამოზურცულზარისებრი, მოგვიანებით – თითქმის ბრტყელი, არათანაბარი, შუაში ბორცვაკით; **ტექსტურა**: მყიფე, გლუვი, ბოჭკოვანი, რადიალურად განლაგებული მუქი ქერცლით, ნესტიან ამინდში – ოდნავ წებოვანი; **კიდე**: თავიდან – სწორი, შემდეგ – უსწორმასწორო, დახეთქილი

ფეხი – 7-14 x 1 – 3 სმ; **ფერი**: მოთეთრო, ძირში – მონაცრისფრო-მოჩალისფრო, მკრთალი მოყვითალო ელფერიტ; **ფორმა**: ცილინდრული ან ძირში ოდნავ გამსხვილებული, ხშირად – ღრმად ჩამჯდარი ნიადაგში; **ტექსტურა**: თავიდან – ამოვსებული, მკვრივი, გლუვი, შემდეგ – ფუყე, სიგრძივ-ბოჭკოვანი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – მეჩხერი, განიერი, კბილით შეზრდილი ფეხთან ან თავისუფალი; კრემისფერი, მოგვიანებით – მონაცრისფრო-მოჩალისფრო, მკრთალი მოყვითალო-მომწვანო ელფერიტ

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 4-6 x 3-5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თეთრი ან მოთეთრო-მონაცრისფრო; ფეხში გადატეხილას – ოდნავ მოყვითალო ელფერიტ, ფეხში – ბოჭკოვანი და ფაშარი; ახასიათებს ფქვილის სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე, პირველ ყინვებამდე ნიადაგზე, წიწვოვან და შერეულ ტყეებში, უმეტესად – ფიჭვნარში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – შავროხა შეიძლება აგვერიოს შხამიან ზოლებიანი ტრიქოლომაში (*Tricholoma virgatum*), რომელსაც აქვს მკვეთრად გამოხატული წვეტიანი ბორცვაკი და რომლის ფირფიტებსა და ფეხს არ აქვთ მოყვითალო ელფერი. შავროხა ძალიან ჰგავს რუხ ტრიქოლომასაც (*Tricholoma terreum*).

გოგირდისფერი ტრიქოლომა

Sulphur Knight

Tricholoma sulphureum

ქუდი – 3-7 სმ დიამეტრის; **ფერი**: გოგირდისფერი, მოყვითალო-მომწვანო, მოგვიანებით – მოყავისფრო ელფერით; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, მოგვიანებით – ამობურცულ-გაშლილი, თითქმის ბრტყელი, შუაში ბორცვაკით ან ჩაქყლეტილი; **ტექსტურა**: გლუვი, ბოჭკოვან-ხავერდოვანი, ნესტიან ამინდში – ოდნავ წებოვანი; **კიდე**: თავიდან – სწორი, შემდეგ – ტალღოვანი.

ფეხი – 3-7 x 0.6 – 1.5 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, თანაბარი, ზოგჯერ მოგრეხილი; **ტექსტურა**: თავიდან – ამოვსებული, მკვრივი, ბოჭკოვანი, შემდეგ – ფუყე, მურა ფერის გრძივი ბოჭკოებით დაფარული.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – მეჩხერი, განიერი, კბილით შეზრდილი ფეხთან; მოყვითალო-მომწვანო.

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 9-12 x 5-6 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი.

რბილობი – მკვრივი, ბოჭკოვანი, ღია ყვითელი; ახასიათებს მძაფრი, უსიამოვნო სუნი.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე წიწვოვან და ფოთლოვან ტყეში, უპირატესად – წიფელსა და მუხასთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა.

გამოყენება – შხამიანია. იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას, კოორდინაციის დარღვევასა და ძლიერ ოფლიანობას.

რუხი ტრიქოლომა

Grey Knight

Tricholoma terreum

ქუდი – 3-9 სმ; **ფერი**: ნაცრისფერი, მონაცრისფრო-ყავისფერი; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცულ-ზარისებრი, მოგვიანებით – თითქმის ბრტყელი, არათანაბარი, შუაში – ბლაგვი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: მყიფე, აბრეშუმისებრ-ბოჭკოვანი, მოგვიანებით ბოჭკოები იშლება მომცრო ქერცლებად; **კიდე**: თავიდან – სწორი, შემდეგ – უსწორ-მასწორო, დახეთქილი; ნორჩობაში ემჩნევა კერძო საბურველის აბლაბუდისებრი ნარჩენები.

ფეხი – 3-8 x 1-1.5 სმ; **ფერი**: თეთრი, მონაცრისფრო; **ფორმა**: ცილინდრული, სწორი; **ტექსტურა**: გლუვი, ქუდისკენ – თეთრი ნაფიფქით, მყიფე, ამოვსებული, მოგვიანებით – ფუყე

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – განიერი, კბილით შეზრდილი ფეხთან, მოთეთრო-მონაცრისფრო, მყიფე

სპორები – ელიფსური, გლუვი; 5-7 x 4-5 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – თხელხორცოვანი, მოთეთრო-მონაცრისფრო; ახასიათებს ფქვილის სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება შემოდგომაზე, ზოგჯერ – ზამთარშიც, ძლიერ ყინვებამდე, ნიადაგზე, წიწვოვან ტყეში, ძირითადად, ფიჭვნარში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა

გამოყენება – იჭმევა.

მსგავსი სახეობები – რუხი ტრიქოლომა შეიძლება აგვერიოს შხამიან ზოლებიან ტრიქოლომაში (*Tricholoma virgatum*), რომელსაც მკვეთრად გამოხატული წვეტიანი ბორცვაკი და შედარებით თხელი ფეხი აქვს.

მოწითალო-მურა ტრიქოლომა

Burnt Knight

Tricholoma ustale

ქუდი – 3-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოწითალო-მოყავისფრო, მუქი წაბლისფერი, კიდიკენ – უფრო ღია ფერის, გადაბერებული ან გამშრალი ნაყოფსხეულები შავდება; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – გაშლილი, ამოზნექილი, ცენტრში – ზოგჯერ ბორცვაკით; **ტექსტურა**: გლუვი, ნესტიან ამინდში – ლორწოვანი; **კიდე**: შეკეცილი, სწორი, მოგვიანებით – ზოგჯერ ტალღოვანი.

ფეხი – 3-8 x 1-2 სმ; ფერი: მოთეთრო-მოყავისფრო; ფორმა: ცილინდრული, ზოგჯერ – მოღუნული; ტექსტურა: გლუვი, აბრეშუმისებრი, მურა ბენჯისებრი ქერცლებით დაფარული ზედაპირით, თავიდან – ამოვსებული, შემდეგ – ფუყე.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან შეზრდილი კბილით; მოთეთრო-კრემისფერი, მოგვიანებით უჩნდება მურა ლაქები.

სპორები – მომრგვალო ელიფსური, გლუვი; 8-11 x 5-6 მკმ; ანაბეჭდი – მოთეთრო.

რბილობი – მკვრივი, მოთეთრო; გადატეხისას ოდნავ ყავისფრდება.

ჰაბიტატი – იზრდება ზაფხულში და შემოდგომაზე ფოთლოვან ტყეებში, უპირატესად – წიფელთან.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა.

გამოყენება – შხამიანია. დიდი რაოდენობით მიღება იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის ძლიერ დაზიანებას.

ზოლებიანი ტრიქოლომა

Ashen Knight

Tricholoma virgatum

ქუდი – 3-8 სმ დიამეტრის; **ფერი**: ნაცრისფერი, კიდეისკენ უფრო ღია;; **ფორმა**: თავიდან – ზარისებრ-კონუსური, შემდეგ – გაშლილი, ცენტრში კარგად გამოხატული წვეტიანი, კონუსისებრი, ზოგჯერ დახეთქილი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: მშრალი, თხელხორციანი, მყიფე, მბზინავი, რადიალური მურა ბოჭკოებით; **კიდე**: თხელი, ზოგჯერ უსწორმასწორო, ტალღოვანი, დახეთქილი

ფეხი – 6-9 x 0.5-1 სმ; **ფერი**: მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ძირისკენ ოდნავ განიერი; **ტექსტურა**: მშრალი, აბრეშუმისებრ-ბოჭკოვანი

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, განიერი, კბილით შეზრდილი ფეხთან, არათანაბარკიდიანი, მოთეთრო-მონაცრისფრო, მოგვიანებით უჩნდება მოყვითალო ლაქები.

სპორები – ელიფსური; 6-7 x 5-6 მკმ; ანაბეჭდი – თეთრი

რბილობი – რბილი, მოთეთრო-მონაცრისფრო; უსუნო; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება შემოდგომიდან ზამთრის პირველ ყინვებამდე ნიადაგზე, ფიჭვნარებსა და ნაძვნარებში, იშვიათად ფოთლოვან ტყეში.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა, ავსტრალია

გამოყენება – მხამიანია. იწვევს საჭმლის მომნელებელი სისტემის მოშლას.

მსგავსი სახეობები – ზოლებიანი ტრიქოლომა შეიძლება აგვერიოს საჭმელ შავჩოხასა (*Tricholoma portentosum*) და რუხ ტრიქოლომაში (*Tricholoma terreum*). მათგან განსხვავებით, ზოლებიან ტრიქოლომას აქვს მკვეთრად გამოხატული წვეტიანი ბორცვაკი, ფირფიტებსა და ფეხზე კი არ აქვს მოყვითალო ელფერი.

წითელი ტრიქოლომოფისისი

Plums and Custard

Tricholomopsis rutilans

ქუდი – 3-15 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოყვითალო-ნარინჯისფერი, მოყვითალო-მოიისფრო; **ფორმა**: თავიდან – ნახევარსფეროსებრი, შემდეგ – გაშლილი, ამოზნექილი, განიერბორცვაკიანი, ზოგჯერ შუაში ჩაჭყლეტილი; **ტექსტურა**: მშრალი, ხავერდოვანი, ხშირი, მონითალო-იისფერი ქერცლებით დაფარული ზედაპირით; **კიდე**: შეკეცილი, სწორი.

ფეხი – 4-10 x 1-2 სმ; **ფერი**: ქუდისფერი; **ფორმა**: ცილინდრული, ზოგჯერ – მოღუნული; **ტექსტურა**: გლუვი, მონითალო-იისფერ-მურა ქერცლებით დაფარული ზედაპირით, თავიდან – ამოვსებული, შემდეგ – ფუყე.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები – ხშირი, ფეხთან შეზრდილი კბილით; ყვითელი, მუქი, დაკბილული კიდეებით.

სპორები – მომრგვალო ელიფსური, გლუვი; 5-7 x 3-5 მკმ; ანაბეჭდი – მოთეთრო.

რბილობი – მკვრივი, მოყვითალო; ახასიათებს დამპალი მერქნის სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება ბაფხულში და შემოდგომაზე წიწვოვანი ხეების ლპობად მერქანზე, უპირატესად – ფიჭვზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა, ავსტრალია.

გამოყენება – იჭმევა მხოლოდ ახალგაზრდა ნაყოფსხეულები. დიდი რაოდენობით მიღებამ შეიძლება გამოიწვიოს საჭმლის მომნელებელი სისტემის დაზიანება.

პერხვის სოკო

Poplar Fieldcap

Cyclocybe aegerita (*Cyclocybe cylindracea*)

ქუდი – 3-10 სმ დიამეტრის; **ფერი**: მოთეთრო-მოყვითალო-მოყავისფრო, ღია ყავისფერი, კიდეებისკენ – მოთეთრო; **ფორმა**: თავიდან – ამობურცული, შემდეგ – ამობურცულ-გაშლილი, შუაში – განიერი, დაბალი ბორცვაკით; **ტექსტურა**: ხორცოვანი, გლუვი, ხშირად დამსკდარი ზედაპირით, ნესტიან ამინდში ოდნავ ლორწოვანი; **კიდე**: შეკეცილი, სწორი, მოგვიანებით – ანეული, ზოგჯერ ტალღოვანი.

ფეხი – 5-12 x 1-1.5 სმ. **ფერი**: მოთეთრო; **ფორმა**: ცილინდრული, ხშირად მოღუნული; **ტექსტურა**: მკვრივი, აბრეშუმისებრ-ბოჭკოვანი, საყელოს ქვემოთ – ოდნავ ქერცლოვანი; **საყელო/ვოლვა**: ქუდთან ახლოს – მოთეთრო, აკკის მსგავსი საყელოთი, რომელიც მოგვიანებით შეიძლება გაქრეს.

ჰიმენოფორი – ფირფიტები ხშირი, ფეხთან შებრდილი, ოდნავ დამავალი, თავდაპირველად – მოთეთრო, შემდეგ – მოყავისფრო; ნორჩობაში დაფარულია თეთრი, ბამბისებრი კერძო საბურველით.

სპორები – მოგრძო ელიფსური, გლუვი; 8.5-11 x 5-6.5 მკმ; ანაბეჭდი – მოყავისფრო.

რბილობი – მკვრივი, მოთეთრო; ახასიათებს სასიამოვნო სუნი; გადატეხისას ფერს არ იცვლის.

ჰაბიტატი – იზრდება გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე ჯგუფურად, ფოთლოვანი ხეების ძირებზე, ჭირკებზე, ხექცეულებზე, უპირატესად – ვერხვზე, ტირიფსა და თელაზე.

გავრცელება – ევროპა, აზია, ჩრდ. ამერიკა, აფრიკა, ავსტრალია.

გამოყენება – იჭმევა.

სოკოების ლათინური სახელწოდებების საძიებელი

Agaricus abruptibulbus.....	46	Bovista plumbea	68
Agaricus arvensis.....	48, 64	Bovistella utriformis	70
Agaricus augustus.....	50, 58	Calocybe gambosa	176, 240
Agaricus bitorquis.....	52	Calvatia gigantea	72
Agaricus campestris.....	52, 54, 64	Cantharellus cibarius.....	162, 226
Agaricus placomyces	56	Cantharellus cinereus	164
Agaricus sylvaticus	58	Cerioporus squamosus	292
Agaricus sylvicola	60	Chlorophyllum rhacodes.....	74, 90
Agaricus urinascens.....	62	Chroogomphus rutilus.....	192
Agaricus xanthodermus.....	46, 48, 54, 60, 64	Clavariadelphus truncatus.....	170
Albatrellus ovinus.....	92	Clitocybe nebularis	176, 392
Amanita caesarea	94, 108	Clitocybe odora	394
Amanita ceciliae.....	96	Clitocybe phyllophila.....	396
Amanita citrina.....	98	Clitopilus prunulus.....	174, 176
Amanita crocea.....	100, 104	Coprinellus micaceus	10, 312
Amanita excelsa	102	Coprinopsis atramentaria	10, 314
Amanita fulva.....	104	Coprinopsis picacea.....	316
Amanita gemmata	100, 104, 106	Coprinus comatus.....	76
Amanita muscaria.....	9, 94, 108	Cortinarius callisteus.....	172
Amanita ovoidea.....	110	Craterellus cornucopioides..	164, 166
Amanita pantherina.....	102, 112, 116	Craterellus tubaeformis	168
Amanita phalloides.....	46, 48, 54, 60, 98, 114, 120	Cuphophyllum pratensis	212
Amanita rubescens.....	112, 116	Cyclocybe aegerita	422
Amanita strobiliformis	118	Daedalea quercina	180
Amanita vaginata.....	120	Desarmillaria tabescens.....	270, 272
Amanita verna .	10, 48, 54, 98, 122, 290	Discina ancilis.....	24
Amanita vittadinii	124	Echinoderma asperum	78
Ampulloclitocybe clavipes	210	Entoloma sinuatum.....	174, 176, 240, 392
Apioperdon pyriforme.....	66	Fistulina hepatica	178
Armillaria mellea	270, 272, 372	Flammulina velutipes.....	230, 274
Auricularia auricula-judae	126	Fomes fomentarius	294
Auricularia mesenterica.....	128	Fomitopsis betulina	182
Boletus edulis.....	1, 134, 136, 138, 156	Galerina marginata	230, 274, 376
Boletus reticulatus	136	Ganoderma applanatum	296
		Ganoderma lucidum	298
		Gomphidius glutinosus.....	194

Gomphus clavatus.....	186	Lactarius resimus.....	326
Grifola frondosa.....	252	Lactarius sanguifluus.....	328
Gymnopus dryophilus.....	246, 260	Lactarius scrobiculatus.....	330
Gymnopus fusipes.....	262	Lactarius torminosus.....	332
Gyrodon lividus.....	264	Lactarius vellereus.....	326, 334
Gyromitra esculenta.....	26, 28	Lactarius volemus.....	336
Gyromitra gigas.....	28	Lactarius zonarius.....	338
Gyromitra infula.....	30	Laetiporus sulphureus.....	302
Hapalopilus rutilans.....	300	Leccinellum crocipodium.....	140, 142, 146
Hebeloma crustuliniforme.....	232	Leccinellum griseum.....	142, 146
Helvella lacunosa.....	32	Leccinum aurantiacum.....	144
Hericium cirrhatum.....	196	Leccinum scabrum.....	140, 142, 146
Hericium coralloides.....	198, 202	Lentinus tigrinus.....	304
Hericium erinaceus.....	200	Lepiota brunneoincarnata.....	80
Hericium flagellum.....	198, 202	Lepiota cristata.....	82
Hydnum albidum.....	204	Lepista nuda.....	402, 406
Hydnum repandum.....	206	Lepista personata.....	404
Hygrocybe coccinea.....	214	Lepista sordida.....	406
Hygrocybe conica.....	216	Leucopaxillus lepistoides.....	408
Hygrophoropsis aurantiaca.....	162, 226	Lycoperdon perlatum.....	84
Hygrophorus chrysodon.....	218	Lyophyllum decastes.....	242
Hygrophorus eburneus.....	220	Macrolepiota excoriata.....	86, 88
Hygrophorus marzuolus.....	222	Macrolepiota mastoidea.....	86, 88
Hygrophorus russula.....	224	Macrolepiota procera.....	74, 86, 88, 90
Hymenopellis radicata.....	276	Marasmius collinus.....	244, 246
Hypholoma fasciculare.....	270, 372	Marasmius oreades.....	244, 246, 260
Hypholoma lateritium.....	374	Meripilus giganteus.....	254
Imleria badia.....	138, 156	Morchella esculenta.....	34, 36
Infundibulicybe geotropa.....	398	Morchella semilibera.....	36
Infundibulicybe gibba.....	400	Mucidula mucida.....	278
Inocybe erubescens.....	234	Mycena rosea.....	256
Inocybe geophylla.....	236	Mycetinis alliaceus.....	248
Inocybe rimosa.....	238	Mycetinis scorodoni.....	250
Inonotus obliquus.....	228	Neoboletus erythropus.....	148, 150
Kuehneromyces mutabilis.....	230, 372, 376	Neolentinus lepideus.....	184
Laccaria laccata.....	208	Panellus serotinus.....	258
Lactarius aurantiacus.....	318	Panus rudis.....	306
Lactarius deliciosus.....	320	Paxillus involutus.....	266
Lactarius flexuosus.....	322	Phallus impudicus.....	268
Lactarius piperatus.....	324, 326, 334, 348	Pholiota aurivella.....	378

Pisolithus arhizus	364	Scleroderma citrinum.....	366
Pleurotus cornucopiae.....	280, 284	Scleroderma verrucosum	368
Pleurotus eryngii.....	282	Sparassis crispa	370
Pleurotus ostreatus.....	258, 280, 284	Strobilomyces strobilaceus	152
Pluteus cervinus.....	286	Stropharia aeruginosa	380
Polyporus umbellatus	308	Stropharia rugosoannulata	382
Pseudohydnum gelatinosum	130	Suillellus luridus.....	150, 154
Ramaria flava	188	Suillus granulatus.....	384
Ramaria formosa	190	Suillus luteus	386
Rubroboletus satanas...148, 150, 154		Tapinella atrotomentosa.....	388
Russula adusta.....	340	Trametes versicolor.....	310
Russula aeruginea.....	342	Tremella mesenterica.....	390
Russula aurea	344	Tricholoma portentosum.....	410, 418
Russula cyanoxantha.....	346	Tricholoma sulphureum	412
Russula delica.....	348	Tricholoma terreum	410, 414, 418
Russula emetica.....	350, 356	Tricholoma ustale.....	416
Russula foetens.....	352	Tricholoma virgatum.....	410, 414, 418
Russula risigallina	354	Tricholomopsis rutilans.....	420
Russula rosea.....	356	Tuber aestivum.....	44
Russula vesca.....	358	Tylophilus felleus	134, 136, 138, 156
Russula virescens	360	Verpa conica.....	38
Sarcodon imbricatus.....	132	Volvariella bombycina.....	288
Sarcoscypha coccinea	2, 42	Volvopluteus gloiocephalus	290
Sarcosphaera coronaria.....	40	Xerocomellus chrysenteron.....	158
Schizophyllum commune	362	Xerocomus subtomentosus	160

სოკოების ქართული სახელწოდებების საძიებელი

აბედის სოკო (ბებერა სოკო, ვანესა, კვეჭო, ჰობედიაც)	294	არშიანი გალერინა	230
აბრეშუმისებრი		ბადიანი დათვის სოკო.....	136
ვოლვარიელა	288	ბებერა სოკო	140
ადრეული ჰიგროფორუსი		ბეჭედა (პურის სოკო)	382
(მარტია)	222	ბილწა სოკო	98
ალუბლისძირა	174	ბორცვაკა კლიტოციბე.....	398
არყა (არყაი, ვარყა, რძიანა სოკო, სოკოპილპილაი)	324	ბრტყელი განოდერმა	296
არყის სოკო	182	ბუთქა.....	408
არყისძირა	146	ბუშტისებრი თავაკა	70
		ბლავანა	
		(კატამჭყავანა, ჭლავანა).....	350

გაზაფხულის მანჭკვალა.....	260	ირმის პლუტეუსი.....	286
გაზაფხულის შხამა.....	122	ირმისტუჩა	206
გართხმული ყურა სოკო	128	კვერცხისებრი ბილწა სოკო ...	110
გვიანი პანელუსი	258	კოვზა	298
გზისპირა აბლაბუდა სოკო	172	კომბალა სოკო.....	170
გიგანტური აბედა.....	254	კონუსისებრი ვერპა.....	38
გიგანტური ნაოჭა სოკო	28	კრავა	202
გიგანტური ფშუკუნა		კრემისფერ-მოყვითალო	
(ფურფაშა).....	72	არყა	326
გირჩა სოკო.....	152	ლამაზი ვოლვარიელა	290
გირჩისებრი ამანიტა	118	ლორწოვანი მანჭკვალა	278
გოგირდისფერი ტრიქოლომა	412	ლურჯ-მწვანე სტროფარია	380
გუგულის ქუდი (ტურიპროჭა)	42	ლურჯფეხა.....	404
გულა სოკო	200	მაისის სოკო	240
გურზისებრი კლიტოციბე	210	მანჭკვალა (მანჭკორა,	
დათვის სოკო (დედაბერა,		მანჭკვარაი, მუწკურუა,	
ბებერა სოკო, კრიანტელი,		მაჭუნკალა, მაჭკუნარა,	
ძირბუკა).....	134	მაჭკვინარა)	270
დათუნია.....	358	მანჭკვალას მატყუარა	372
დიდსპორებიანი ქამა		მარტიო	208
(ცხვარიო)	62	მარწყვიო.....	116
ეკლებიანი ლეპიოტა	78	მაჩალო	280
ენისებრი ბაწარა	196	მგლის სოკო	312
ვარდისფერი მიცენა	256	მდელოს კუპროფილუსი	212
ვერხვის სოკო.....	422	მდელოს ქამა	54
ვერხვისძირა	144	მერცხალა სოკო	
ვირის ჯიშლა	216	(გველის სოკო).....	76
ვიტადინის ამანიტა		მინდვრის სოკო.....	392
(პატარძალა).....	124	მინდვრის ქამა.....	48
ზამთრის სოკო	274	მიქლიო (მელაკუდა,	
ზაფხულის მანჭკვალა	376	მელისყურა, ქათამბარკალა) ..	162
ზოლებიანი ტრიქოლომა.....	418	მიწაყარა (წოვანა)	338
თავჭედილა	112	მინისეული ბოჭკოვანა	236
თეთრი ირმისტუჩა.....	204	მოვარდისფრო საჩეჩელა.....	190
თეთრი წეროსწვივა.....	86	მოწითალო ჰაპალოპილუსი ..	300
თითისტარა კოლიბია.....	262	მოწითალო-მურა	
იისფერა	402	ტრიქოლომა.....	416
იისფერი სარკოსფერა.....	40	მსხლისებრი გუდაფშუტა	66
ირემა სოკო (ზღარბა სოკო)	132	მტრედიო (ტრედო, ხრაშუნა) ..	342
ირმის ბაწარა	198	მურა სოკო (შავჩოხა სოკო,	

ჩოხიო, ჩოხაშავა)	340	სოკო, ქვიშანყური).....	314
მურყნისძირა	264	სპილოსძვლისფერი	
მუხის სოკო (კოს ფაქა).....	180	ჰიგროფორუსი.....	220
მუხისძირა	154	სტეპის ხეთამხალი.....	282
მყრალი ხრაშუნა	352	სურნელოვანი კლიტოციბე	394
მწვანე ხავსის სოკო	160	სქელი ბილწა სოკო	102
მჭადა (მჭადიო, მჭადო,		ტყვიისფერი ფშუკუნა	
ჭადო, გუიზ).....	320	(გუდაფშუკა, კუსკუსელა,	
ნაბადა	332	საცურაი, ცუანა სოკო).....	68
ნაოჭა სოკო	26	ტყის ქამა.....	58
ნარინჯისფერი რძიანა.....	318	ტყისპირა ქამა	60
ნაღველა სოკო.....	156	ტყებლა სოკო	272
ნაცარა	322	უნაგირა სოკო	32
ნაცრისფერი მიქლიო.....	164	ფეხიანი ცრუ გუდაფშუკა.....	368
ნაძვნარების ლორწოვანა	194	ფეხფესვა უდემანსიელა	276
ნახევრად თავისუფალი		ფიჩხა სოკო	362
ხარისფაშვა	36	ფიჭვის დისცინა.....	24
ნიორა სოკო	250	ფქვილიო	354
ნიყვი (მალქვალა, ნეყვ,		ქალაქის ქამა.....	52
სოკოკვერცხა, სოკონითელა)..	94	ქერცლოვანი ფირფიტებილა	184
ოქროსფერი ლივლივა.....	100	ქვეყნის გული (სადმამგლიჯე,	
ოქროსფერი ქერცლოვანა	378	მუცელგვრემია).....	268
ოქროსფერი ხრაშუნა.....	344	ქოლოგოსანი აბედა	308
ოქროსფერი ჰიგროფორუსი ...	218	ლაჟაჟო (ჯლიბლა).....	370
პატუიარის ბოჭკოვანა	234	ღვინიო (ღვინუე)	346
ჟელესებრი ირმისტუჩა	130	ღვინისფერი მჭადა.....	328
რბილობნითელა წეროსწვივა ..	74	ღვიძლა სოკო	178
რუხი ლივლივა.....	120	ღორის სოკო	266
რუხი ტრიქოლომა.....	414	ღრუბელა (მელანო,	
რცხილისძირა	142	მელნისძირა)	406
სავარცხელა	334	ყავისფერი ლეპიოტა.....	80
სავარცხელა ლეპიოტა.....	82	ყველის სოკო (კაციყურა)	306
სამეფო ქამა	50	ყვითელი აბედა.....	302
სანელებელა.....	248	ყვითელი ბილწა სოკო	106
სატანას სოკო.....	150	ყვითელი პაჭიჭა	330
საღებავი პიზოლიტუსი	364	ყვითელი საჩეჩელა	
საჭმელი ტრიუფელი (ზაფხულის		(ირმის რქა, ირმის ჩხა).....	188
ტრიუფელი).....	44	ყვითელი ტრემელა	390
სესილიას ლივლივა	96	ყურა სოკო (გარდამრიდა,	
სილიო (მელნის სოკო, სილის		კაცისყურა, ყურჭატა).....	126

შავფეხა ღორის სოკო.....	388	ნითელი ღორწოვანა.....	192
შავჩოხა (თაგუნა).....	410	ნითელი ტრიქოლომომფისი.	420
შემოდგომის ნაოჭა სოკო	30	ნითელი ჰიგროციბე	214
შხამა.....	114	ნითელკაბა (ნითლიო,	
შხამიანი ქამა.....	64	ქვეშნითელა)	356
ჩაგა	228	ნითელფეხა მუხისძირა	148
ჩვეულებრივი დუმასოკო.....	386	ქეჭკეტა (მჭადა, ჭადილო)	336
ცადამაყვანა (ნითელი შხამა).....	108	ჭრელი მელნის სოკო.....	316
ცვილისებრი კლიტოციბე.....	396	ჭრელი ტრამეტესი	
ცრუ გუდაფშუკა.....	366	(ინდაურისკუდა).....	310
ცრუ მიქლიო.....	226	ჭრელი ფირფიტებილა	304
ცრუ ქამა.....	176	ჭრელი ქამა	56
ცრუმანჭკვალა	374	ჭრელი ხავსის სოკო.....	158
ცრუხრაშუნა.....	232	ხარისფაშვა (ირმისტუჩა)	34
ცხენისკბილა (ხარისკბილა)...	348	ხახვილო	360
ცხვრისებრი აბედა	92	ხეთამხალი (კალმახა, კალმახა	
ძაბრა სოკო.....	166	ზოკო, ტყუბელა, წიფლის სოკო,	
ძაბრისებრი კლიტოციბე	400	წიფრაშ ტყუბულ, ხის სოკო)...	284
ძაბრისებრი მიქლიო	168	ხორკლებიანი გუდაფშუკა	
ძარღვა სოკო	186	(გუდაფშუკა, კუსკუსელა,	
ძერანა (მძერა, ქორის სოკო,		საცუარაი, ცუანა სოკო,	
ქორო ზოკო, ძერიკა, ძერო).....	292	ძილგუდა)	84
ძირბოლქვა ქამა	46	ხორკლებიანი დუმასოკო	384
ნაბლისფერი ლივლივა	104	ხრაშუნასებრი ჰიგროფორუსი	
ნაბლისფერი ხავსის სოკო.....	138	(ხოხბისმკერდა)	224
წეროსწვივა (მგზავრიო, ვიჯი		ხუჭუჭა აბედა	252
ქორგოლ, წერანუა, წერენო,		ჯგუფურა	242
წერესტო, წეროშ ბოკო,		ჯიმლა (წკრიალა სოკო,	
წორასწო).....	90	ჯიმლოვანა).....	246
წვეტიანი ბოჭკოვანა	238	ჯიმლას მატყუარა.....	244
წვეტიანი წეროსწვივა	88		

სოკოების ინგლისური სახელწოდებების სპილენძი

Alder Bolete.....	264	Bay Bolete.....	138
Aniseed Funnel.....	394	Bearded Amanita	110
Artist's Fungus.....	296	Bearded Tooth	200
Ashen chanterelle.....	164	Beefsteak Fungus	178
Ashen Knight	418	Birch Polypore	182

Bitter Bolete	156	False Morel.....	26
Blackening Waxcap.....	216	Field Blewit.....	404
Bloody milkcap.....	328	Field Mushroom.....	54
Blusher.....	116	Fishy Milkcap.....	336
Blushing Wood Mushroom	58	Flat-bulb Mushroom	46
Branching Oyster	280	Fleecy Milkcap	334
Brick Tuft.....	374	Fly Agaric	108
Brown Birch Bolete.....	146	Frayed Parasol	86
Brown Roll Rim.....	266	Freckled Dapperling	78
Burnt Knight	416	Frosty Funnel.....	396
Caesar's Amanita	94	Funeral Bell.....	230
Chaga.....	228	Garlic Parachute.....	248
Changle.....	188	Giant Polypore	254
Chanterelle	162	Giant Puffball	72
Charcoal Burner	346	Giant's False Morel	28
Chicken Of The Woods.....	302	Gilded Brittlegill.....	344
Cinnamon Bracket.....	300	Glistening Inkcap	312
Clouded Funnel	392	Gold flecked woodwax	218
Club Foot	210	Golden Brittlegill	354
Clustered Domecap.....	242	Golden Scalycap.....	378
Coalman.....	410	Green Brittlegill.....	342
Common Earthball.....	366	Greencracked Brittlegill	360
Common Funnel	400	Grey Knight	414
Common Inkcap	314	Grey Puffball.....	68
Common Puffball	84	Grey Spotted Amanita	102
Copper Spike	192	Grisette	120
Coral Tooth	198	Hairy Oyster Mushroom	306
Deadly Dapperling.....	80	Hen of the Woods.....	252
Deadly Fibrecap.....	234	Honey Fungus	270
Deathcap	114	Hooded False Morel.....	30
Deceiver.....	208	Hoof Fungus	294
Deer Shield	286	Horn Of Plenty	166
Devil's Bolete	150	Horse Mushroom.....	48
Dyeball	364	Yellow Brain	390
Dryad's Saddle.....	292	Yellow Stainer	64
Eastern Flat Topped Agaricus.....	56	Ivory Woodwax	220
Elfin Saddle.....	32	Jelly Ear	126
Fairy Ring Champignon	246	Jewelled Amanita.....	106
False Chanterelle	226	King Oyster	282
False Deathcap.....	98	Lacquered Bracket.....	298

Livid Pinkgill.....	176	Scaly Earthball.....	368
Lurid Bolete.....	154	Scaly Sawgill.....	184
Macro Mushroom.....	62	Scarlet Waxcap.....	214
Magpie Inkcap.....	316	Scarletina Bolete.....	148
March mushroom.....	222	Semifree Morel.....	36
Meadow Waxcap.....	212	Shaggy Inkcap.....	76
Milk White Brittlegill.....	348	Shaggy Parasol.....	74
Morel.....	34	Sheathed Woodtuft.....	376
Mosaic Puffball.....	70	Sheep Polypore.....	92
Oak Mazegill.....	180	Shingled Hedgehog.....	132
Oyster Mushroom.....	284	Sickener.....	350
Old Man of the Woods.....	152	Silky Rosegill.....	288
Olive Oysterling.....	258	Slender Parasol.....	88
Orange Grisette.....	100	Slimy Spike.....	194
Orange Milkcap.....	318	Slippery Jack.....	386
Orange Oak Bolete.....	144	Snakeskin Grisette.....	96
Panthercap.....	112	Sordid Blewit.....	406
Parasol.....	90	Spindle Toughshank.....	262
Pavement Mushroom.....	52	Split Fibrecap.....	238
Pear-shaped puffball.....	66	Split Gill.....	362
Penny Bun.....	134	Spotted Milkcap.....	330
Peppery Milkcap.....	324	Spring Amanita.....	122
Pig's Ear.....	186	St. George's Mushroom.....	240
Pig's Ears.....	24	Stinkhorn.....	268
Pinkmottle Woodwax.....	224	Stinking Brittlegill.....	352
Plums and Custard.....	420	Stinking Dapperling.....	82
Poisonpie.....	232	Stubble Rosegill.....	290
Poplar Fieldcap.....	422	Stumpy Milkcap.....	322
Porcelain Fungus.....	278	Suede Bolete.....	160
Red Cracking Bolete.....	158	Sulphur Knight.....	412
Ringless Honey Fungus.....	272	Sulphur Tuft.....	372
Rollrim Milkcap.....	326	Summer Bolete.....	136
Rooting Shank.....	276	Summer Truffle.....	44
Rosy Bonnet.....	256	Tawny Grisette.....	104
Rosy Brittlegill.....	356	Tawny Webcap.....	172
Ruby Elfcup.....	42	The Flirt.....	358
Russet Toughshank.....	260	The Miller.....	174
Saffron Bolete.....	140	The Prince.....	50
Saffron Milkcap.....	320	Thimble Morel.....	38
Salmon Coral.....	190	Tiered Tooth.....	196

Tiger Sawgill.....	304	Vittadini's lepidella.....	124
Toothed Jelly Fungus.....	130	Warted Amanita.....	118
Tripe Fungus.....	128	Weeping Bolete.....	384
Trooping Funnel.....	398	White Fibrecap.....	236
Trumpet Chanterelle.....	168	White hedgehog.....	204
Truncated Club.....	170	Wine Roundhead.....	382
Turkeytail.....	310	Winecork Brittlegill.....	340
Umbrella Polypore.....	308	Wood Blewit.....	402
Vampires Bane.....	250	Wood Cauliflower.....	370
Velvet Rollrim.....	388	Wood Hedgehog.....	206
Velvet Shank.....	274	Wood Mushroom.....	60
Verdigris Roundhead.....	380	Woolly Milkcap.....	332
Violet crown-cup.....	40		

გამოყენებული ლიტერატურა

- ერისთავი, რ., 1884. „მოკლე ქართულ-რუსულ-ლათინური ლექსიკონი: მცენარეთა, ცხოველთა და ლითონთა სამეფოებებიდან“. თბილისი.
- ნახუცრიშვილი, ი., 2007. „საქართველოს სოკოები“. „ბუნება პრინტი“. თბილისი.
- ყანჩაველი ქ., ნახუცრიშვილი, ი., 1981. „საქართველოს სპოროვან მცენარეთა სარკვევი, ტომი 1“. „მეცნიერება“. თბილისი.
- Bresinsky, A., Besl, H. 1990. "A Colour Atlas of Poisonous Fungi: A Handbook for Pharmacists, Doctors, and Biologists". Wolfe Publishing Ltd, London.
- Index Fungorum database. 2019. (<https://www.indexfungorum.org/>)
- Kuo, Michael. 2020. (<https://www.mushroomexpert.com/>)
- Melik Khachatryan, J., Nakhutsrishvili, I., Sadikhov, A. 1985. "Key to agaric mushrooms of Transcaucasica". „Metsniereba". Tbilisi, Georgia. (Russian).
- Nakhutsrishvili, I. 1975. "Agaricales of Georgia". „Metsniereba". Tbilisi, Georgia. (Russian).
- Nakhutsrishvili, I., Kanchaveli, K. et al. 1986. "Flora of Spore-producing Plants of Georgia (Summary)". Tbilisi: Metsniereba. (Russian).
- Polese, Jean-Mari., Lamaison, Jean-Louis. 1999. "The Great Encyclopedia of Mushrooms". Konemann, Germany.